STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931:19
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER OM DELNING AV JORD Å LANDET INOM VISSA DELAR AV KOPPARBERGS LÄN M. M.

AVGIVET AV

DALAUTREDNINGEN

STOCKHOLM
1931

Statens offentliga utredningar 1931

Kronologisk förteckning

1. Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas betänkande rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvaltningen av den därtill anslagna egendomen. Idun. 622 s. **E.**
2. Utredning och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Norstedt. 131 s. **E.**
3. Betänkande med förslag angående arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten. Norstedt. 81 s. **S.**
4. Utredning och förslag av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m. Norstedt. (2), 215 s. **E.**
5. Utlåtande angående utförselbevissystemets verkningar m. m. Marcus. 25 s. **Jo.**
6. Jordbruksutredningens betänkanden. 4. Betänkande angående åtgärder för fjäderfäskötselns främjande. Beckman. vj, 109 s. **Jo.**
7. Jordbruksutredningens betänkanden. 5. Statistisk översikt över det svenska jordbrukets utveckling och läge. Av E. Höijer. Marcus. 74 s. **Jo.**
8. Ny värmeledning samt elektrisk belysningsanläggning i Nationalmuseibyggnaden i Stockholm. Stat. Repr.-anst. 43 s. **K.**
9. Lagberedningens förslag ang. vissa internationella rättsförhållanden. 3. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om erkännande och verkställighet av domar, m. m. Norstedt. 39 s. **Ju.**
10. Betänkande med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden. Marcus. iv, 398 s. **Jo.**
11. Utredning med förslag angående premiering av välskötta mindre skogsbruk. Hæggström. 66 s. **Jo.**
12. 1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m. Norstedt. vj, 131 s. **Fi.**
13. Utlåtande över utkast till näringslag. Marcus. 28 s. **H.**
14. Förslag till växellag m. m. Norstedt. 254 s. **Ju.**
15. Provdebitering av fyr- och båkavgift samt sjömanshusavgift. Marcus. 64 s. **H.**
16. Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet. Av S. Hagströmer. Marcus. vj, 162 s. **Ju.**
17. Utredning och förslag rörande fortsättningsskolans organisation. Hæggström. 94 s. **E.**
18. 1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till lönereglering för landsfogdar, lappfogdar och landsfiskaler m. m. Norstedt. viij, 324 s. **Fi.**
19. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser inom vissa delar av Kopparbergs län m. m. Marcus. 307 s. 4 bilagor. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931:19
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER OM DELNING AV JORD Å LANDET INOM VISSA DELAR AV KOPPARBERGS LÄN M. M.

AVGIVET AV

DALAUTREDNINGEN

STOCKHOLM 1931
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Innehållsförteckning.

BILAGOR

Till KONUNGEN.

I den till riksdagen den 8 januari 1923 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1923/1924 föreslog Eders Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, med åberopande av det vid

propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden samma dag, riksdagen att bevilja anslag till bestridande av kostnaderna för en utredning angående jordförhållandena i Kopparbergs län.

Sedan riksdagen enligt skrivelse den 28 februari 1923, nr 40, bifallit denna framställning, förordnade Eders Kungl. Maj:t den 27 juli 1923 dels dåvarande justitierådet Erik Anshelm Berglöf till ledare av ifrågavarande utredningsarbete, dels ock undertecknade Hjärne och Nordenstedt att från och med den 11 augusti 1923 tills vidare biträda Berglöf vid utförandet av det honom meddelade uppdraget. I anslutning till ett av riksdagen i dess förenämnda skrivelse gjort uttalande att för utredningsarbetet även borde anlitas den praktiska sakkunskap, som ägde erfarenhet om och förtrogenhet med länets säregna jordförhållanden och som uppbures av den jordbrukande befolkningens förtroende, förordnade Eders Kungl. Maj:t vidare den 29 september 1923 undertecknade Andersson, Beus, Kristiansson och Olsson att såsom sakkunniga deltaga i arbetet. De sålunda till uppdraget utsedda personerna hava antagit benämningen Dalautredningen. Efter det Berglöf den 8 februari 1930 avlidit, har Eders Kungl. Maj:t den 28 mars 1930 uppdragit åt undertecknad Nothin att vara ledare av Dalautredningen. Slutligen har Eders Kungl. Maj:t, på därom av undertecknad Nothin gjord framställning, den 2 maj 1930 föreskrivit, att de i utredningsarbetet enligt vad ovan nämnts såsom sakkunniga eller biträden deltagande personerna därefter skulle i egenskap av ledamöter deltaga i Dalautredningens överläggningar och i avgivande av de slutliga förslag, till vilka det åt densamma anförtrodda uppdraget kunde giva anledning.

Dalautredningens uppdrag har avsett en utredning angående »jordförhållandena i Kopparbergs län». Av föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 8 januari 1923 framgår, att syftet med utredningen främst varit att för de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade orterna framlägga förslag till lagstiftningsåtgärder för befordrande av en lämplig ägosammandragning.

Ehuru Dalautredningen härutinnan också haft sin huvudsakliga uppgift, har under utredningsarbetets gång allt mera framträtt behovet av åtgärder även för ernående av en ordnad fastighetsredovisning. Uti skrivelse den 21 maj 1930 till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhöll undertecknad Nothin, att det syntes nödvändigt att vid behandlingen av sistnämnda fråga, vilken Dalautredningen ansett sig icke böra undandraga sig, även undersöka vad som kunde åtgöras för att råda bot å de bristfälliga lagfartsförhållandena samt att vidare borde utredas frågan om jorddelningskostnaderna, så att erforderligt material erhölles för statsmakternas övervägande om och i vad mån särskilda åtgärder påkallades i ändamål att i ekonomiskt hänseende underlätta jorddelningsverk-

samheten. I anslutning härtill framlades i sistnämnda skrivelse plan för arbetets fortsatta bedrivande. Då vad sålunda anförts icke föranledde någon erinran från departementschefens sida, har Dalautredningen ansett sig böra fullfölja det utredningen givna arbetet i nämnda omfattning.

Till övervägande vid utredningsarbetet hava överlämnats följande ärenden:

1) av lantmäteristyrelsen med skrivelse den 22 februari 1923 till statsrådet och chefen för justitiedepartementet överlämnade, av olika ortsmyndigheter i Kopparbergs län avgivna yttranden rörande vissa länet vidkommande jordredovisningsfrågor;

2) underdånig framställning den 5 maj 1908 av Våmhus socknemän i anledning av Konungens befallningshavandes i Kopparbergs län beslut den 7 november 1907 rörande interimistiskt förordnande om skyddsskogsområde; och

3) underdånig skrivelse den 25 juni 1924 av byggnadsstyrelsen angående byasamhällena i Dalarna.

Innan här omnämnas de förslag, vilka nu framläggas såsom resultat av utredningsarbetet, torde böra i korthet redogöras för arbetets gång samt tidigare avgivna underdåniga förslag.

Under åren 1923—1924 företogos resor till skilda delar av de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, varvid sammanträden höllos med ortsbefolkningen för inhämtande av dess synpunkter och önskemål. Därvid mognade tanken att genom ett antal laga skiften få tillfälle att praktiskt pröva vissa grundläggande riktlinjer för det slutliga lagstiftningsarbetet samt att i övrigt vinna erfarenhet till vägledning för utredningen. I anledning av ett av Dalautredningen framlagt förslag i ämnet föreslog Kungl. Maj:t genom proposition den 23 januari 1925, nr 21, riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län. Förslaget blev med allenast en mindre jämkning av riksdagen antaget, och lag i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 30 april 1925 (nr 102). Sedan från delägarna i ett antal skifteslag inkommit ansökningar om företagande av laga skiften enligt ifrågavarande lag, igångsattes under år 1926 laga skiften inom tolv stycken, delvis genom sammanslagning av byar bildade skifteslag. Beträffande de om utförandet av dessa s. k. provskiften meddelade föreskrifter samt de vid skiftena gjorda iakttagelser hänvisas till den vid utredningens närslutna betänkande såsom bilaga III fogade, av undertecknad Nordenstedt utarbetade redogörelsen.

Jämsides med utförandet av de förberedande arbetena i och för utred-

ningsuppdragets slutliga fullföljande hava vissa partiella förslag avgivits, vilka lett till utfärdandet av följande lagar, nämligen:

1) den 29 februari 1924 (nr 26) om ändrad lydelse av 3, 5, 6, 7, 9, 10, 14 och 17 §§ i lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter;

2) den 25 april 1924 (nr 82) om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län;

3) den 9 mars 1928 (nr 31) med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län; och

4) den 3 maj 1929 (nr 73) med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län.

Under våren 1930 hade provskiftena fortskridit så långt att, ehuru de på ett undantag när alltjämt voro oavslutade, den vid desamma vunna erfarenheten medgav att till slutlig prövning upptaga spörsmålet om erforderliga särbestämmelser på jorddelningsväsendets och fastighetsredovisningens område. Därvid har till en början inhämtats förrättningslantmätarnas rön om de för provskiftena utfärdade eller eljest gällande bestämmelsernas lämplighet såsom grund för en för framtiden gällande lagstiftning. Vidare har Dalautredningen berett sig tillfälle till ingående överläggningar med för ändamålet särskilt utsedda representanter för de olika provskifteslagen samt därefter med förrättningslantmätarna vid provskiftena och häradshövdingarna i länet.

Efter det preliminära förslag till författningar i ämnet jämte motiv till desamma utarbetats samt Dalautredningen erhållit nådigt bemyndigande att ombesörja införskaffande av yttranden över förslagen från de ämbetsverk och myndigheter, utredningen kunde finna erforderligt, hava sådana yttranden efter remiss avgivits av lantmäteristyrelsen efter hörande av överlantmätaren och distriktslantmätarna i Kopparbergs län, kammarkollegium, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, statens egnahemsstyrelse efter hörande av egnahemsnämnden i Kopparbergs län, häradshövdingarna och vissa häradsrätter eller ledamöter av häradsrätter inom Kopparbergs län, länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen och ledamöter av hushållningssällskapets förvaltningsutskott i samma län. Tillfälle har därjämte beretts Dalarnas skogsägareförening att avgiva yttrande i ärendet, men har sådant icke inkommit.

Förslagen hava till sina huvudgrunder lämnats praktiskt taget utan erinringar.

På grund av det föreliggande utredningsmaterialet hava därefter upprättats slutliga förslag i ämnet. Vid utarbetandet av såväl de preliminära som de slutliga förslagen har beaktats föredragande departementschefens till statsrådsprotokollet den 8 januari 1923 gjorda och av riksdagen i dess förenämnda skrivelse den 28 februari 1923 ytterligare understrukna uttalande därom att frågornas lösning skulle sökas »under största möj-

liga hänsynstagande till de för Dalarna säregna förhållanden och under beaktande av de från ortsbefolkningen framförda synpunkterna».

Med hänsyn till att utredningsuppdraget avsett vidtagande av de åtgärder, som betingades av »de i Dalarna rådande egenartade jordförhållandena», har förslag till lagstiftning icke avgivits i andra hänseenden än dem, där avvikelser från gällande allmänna bestämmelser ansetts påkallade av nämnda särförhållanden.

De utarbetade förslagens räckvidd begränsar sig till de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län. Av Dalautredningen verkställd undersökning har givit vid handen, att för övriga delar av länet, å vilka lagen om delning av jord å landet redan utan någon begränsning äger tillämpning, liksom för det inom Los socken av Gävleborgs län belägna Hamra kapellag, vilket tidigare i jorddelningshänseende jämställts med förstnämnda delar av Kopparbergs län, icke erfordras någon undantagslagstiftning.

Till grund för utredningen om jorddelningskostnaderna måste göras en beräkning av kostnaderna för provskiftena och deras fördelning å olika förrättningsåtgärder, och för erhållande av allsidigt material erfordras, att siffror äro tillgängliga från åtminstone ett flertal av skiftena. Då dessa uppgifter icke föreligga förrän i samband med respektive skiftens slutförande, kan resultatet av utredningsarbetet i denna del, såsom redan i undertecknad Nothins skrivelse den 21 maj 1930 till chefen för justitiedepartementet framhölls, först senare framläggas. Man har att räkna med att kostnaderna för delningsförrättningar i de storskiftade dalabygderna i allmänhet bliva jämförelsevis höga. Förhållandet kan emellertid icke hava annan betydelse i avseende å reglerna för förrättningarnas utförande än att det manar till iakttagande av all den förenkling, som är möjlig utan åsidosättande av andra behöriga intressen. I så måtto har kostnadsfrågan också beaktats i föreliggande förslag. Det spörsmålet åter huruvida och i vad mån omständigheterna betinga särskilda grunder för dessa orter rörande det allmännas bidrag till kostnaderna för jorddelningsverksamheten torde icke böra få inverka på utformningen av reglerna för delningarnas utförande. Erinras må, att stadgandena rörande statens bidrag till jorddelningsverksamheten i riket i övrigt ansetts icke böra givas civillags natur utan gjorts till föremål för prövning oberoende av gällande bestämmelser om jorddelning. Emellertid anser sig Dalautredningen böra redan i detta sammanhang framhålla att, därest skiftesverksamheten inom nu ifrågavarande delar av länet med dess små jordbruk skall kunna verkligt befrämjas, det är ofrånkomligt att statsverket effektivt bidrager till kostnaderna för skiftenas utförande. Särskilda skäl för ett statens hjälpande ingripande föreligga bl. a. däri, att fastighetsförhållandena inom dessa orter bragts i oreda icke minst därigenom att gångna tiders lagstiftning ej tillräckligt be-

aktat de säregna ortsförhållandena samt att utan laga skiften ej ånyo torde kunna bringas reda och ordning i fastighetsförhållandena.

De bristfälligheter, Dalarnas jordväsen nu företer, hava i mycket sitt ursprung i gamla, delvis ännu bibehållna sedvanor med avseende å sättet för arvskiftens utförande och jordaköps uppgörande m. m., och det har därför i arbetet å förbättrade förhållanden framstått såsom en uppgift av vikt att söka leda fastighetsomsättningen in på sundare linjer och framför allt att, där en gång jordförhållandena blivit ordnade genom laga skifte, motverka tendenser bakåt till forna missförhållanden. Erfarenheten har nogsamt visat, att man icke får räkna med att på lagstiftningsvägen ensamt nå åsyftad effekt. Redan hava emellertid försports tecken, vilka ingiva vissa förhoppningar för framtiden. Sålunda hava de tidigare använda, mest ytterligtgående formerna för arvsdelning nu börjat övergivas. Mycket beror härvidlag på det inflytande de personer, vilka av befolkningen pläga anlitas för uppsättande av rättshandlingar, förmå utöva. Många av dessa hava nu kommit till insikt om att man icke kan fortsätta på samma sätt som förut, och de söka förebygga mera olämpliga anordningar. Ännu göras dock många missgrepp, vilka mestadels hava sin grund i bristande insikt om gällande bestämmelser och deras innebörd, om tillgängliga medel att på bästa sätt lösa uppkommande frågor och om de menliga verkningarna, främst i rättsligt hänseende, av vissa tidigare tillämpade förfaringssätt. Det har därför synts lämpligt att av Dalautredningen upprättas en tryckt handledning i ämnet för spridning i orterna till bruk för jordägarna och särskilt dem, som närmast syssla med hithörande frågor. Härmed måste dock helt naturligt anstå till dess särlagstiftning för länet genomförts.

Då förutsättningarna ännu icke äro för handen för utförandet av nu antydda återstående arbetsuppgifter, vilka torde av Dalautredningen kunna medhinnas inom en samlad arbetstid, kortare än den i utredningens skrivelse den 13 september 1930 till chefen för justitiedepartementet beräknade, kommer utredningens arbete att tills vidare vila.

I enlighet med vad ovan anförts får Dalautredningen härmed i underdånighet överlämna av motiv åtföljda förslag till:

1) lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län;

2) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 20 § lagen om delning av jord å landet;

3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 327) om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet;

4) lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall;

5) förordning med särskilda bestämmelser i vissa fall i fråga om jordregister;

6) kungörelse med särskilda bestämmelser om förande av fastighetsbok inom vissa delar av Kopparbergs län; och

7) förordning med särskild bestämmelse angående sättet för utförande av mätning vid vissa laga skiften inom Kopparbergs län.

Vid betänkandet äro fogade dels två av överlantmätaren i Kopparbergs län Harald Malmberg verkställda utredningar, dels en av undertecknad Nordenstedt upprättad redogörelse för de laga skiften, som verkställas enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels från provskiftesverksamheten hämtade exempel på utredningar om äganderättsförhållandena inom storskiftesåbolott, dels ock karta, utvisande jorddelningsförhållandena inom Kopparbergs län.

Underdånigst:

TORSTEN NOTHIN

GUST. ANDERSSON JOH. BEUS K.-G. HJÄRNE

NILS KRISTIANSSON WERNER NORDENSTEDT ÅHLMANS O. OLSSON

Stockholm den 25 augusti 1931.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Med ändring av vad lagen om delning av jord å landet och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet innehålla häremot stridande förordnas, att inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skola i nedan angivna hänseenden gälla följande särskilda bestämmelser, nämligen beträffande laga skifte till rubbning av storskifte 1—18 §§, beträffande laga skifte å sådant skifteslag, som i 1 kap. 2 § under 2 lagen om delning av jord å landet avses, 19—23 §§ och beträffande avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan, 24—26 §§.

Om laga skifte till rubbning av storskifte.

1 §.

För vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång, ett skifteslag uppdelas i flera skifteslag, flera skifteslag sammanföras till ett skifteslag ävensom områden av olika skifteslag sammanföras till ett skifteslag, såframt det prövas kunna äga rum utan hinder för lämplig ägoanordning inom övriga delar av skifteslagen.

Har, enligt vad nu nämnts, område av skifteslag frånskilts detta för gemensamt skifte med annan mark, skall återstoden av skifteslaget utgöra ett skifteslag för sig.

Ändå att i första stycket därför angivna förutsättningar ej äro för handen, må, för begränsande av skiftes omfattning, från skifteslag, däri bys heminägor ingå, till byn hörande utskog, fäbodemark och annat till heminägor ej hänförligt område genom avskiljande till ett eller flera skifteslag uteslutas från delningen, såframt det finnes kunna ske utan någon delägares förfång och utan att lämpligt och redigt skifte hindras.

2 §.

Har skifte blivit behörigen sökt och finnes vid förrättningens företagande hinder mot skiftet icke möta av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, upptage förrättningsmännen frågan om jämkning i skifteslagets omfång.

Yppas därvid skäl att med skifteslag, varå skifte sökts, sammanföra annat skifteslag eller område av sådant, utsättes frågan till nytt sammanträde, till vilket lantmätaren, genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, skall inkalla jämväl delägarna i sistnämnda skifteslag eller område. Kan vid sålunda utsatt sammanträde frågan om skifteslagets omfång ej utan uppskov bringas till slut, skall, därest dag för frågans vidare handläggning ej kan tillkännagivas innan sammanträdet upplöses och överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för förrättningens fortsättande ej träffas vid sammanträdet, vad i 3 kap. 4 § andra stycket lagen om delning av jord å landet stadgas äga tillämpning även beträffande nämnda delägare.

3 §.

Fråga om tillämpning av 1 § första stycket avgöres av förrättningsmännen efter överläggning med delägarna.

Innefattar förrättningsmännens beslut, att till ett skifteslag skola sammanföras flera skifteslag eller delar därav, skall skiftet, såvitt angår ägor, varå skifte ej är sökt, anses hava blivit börjat den dag, beslutet om sammanförandet meddelades.

4 §.

Yrkar delägare, att med tillämpning av 1 § tredje stycket ett eller flera områden skola frånskiljas skifteslaget, och finna förrättningsmännen hinder därför av beskaffenhet, varom i nämnda lagrum sägs, icke möta, varde frågan beträffande varje område eller grupp av områden, som förrättningsmännen finna lämpligen kunna avskiljas till särskilt skifteslag, avgjord genom omröstning efter huvudtalet mellan närvarande ägare av jordbruksfastighet inom det eller de områden omröstningen avser; och skall beslut om dylikt avskiljande anses hava fattats, om minst två tredjedelar av rösterna utfalla för sådan åtgärd.

Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammantagna räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

5 §.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning mellan delägarna, huruvida skifte skall äga rum.

Bestrides skifte av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget, vilka till antalet, beräknat på sätt i 4 § sägs, utgöra minst två tredjedelar av närvarande ägare av dylika fastigheter, vare frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord.

Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som nu nämnts, beräk-

nas huru stor del av jordbruksfastigheternas sammanlagda ägobelopp inom skifteslaget som enligt den vid storskiftet verkställda uppskattningen innehaves av dem, vilka bestritt skiftet. Finnas därvid dessa innehava minst sex tiondelar av ägobeloppet, vare lag som i andra stycket första punkten sägs, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Förfaller fråga om skifte, vare därförinnan enligt 3 och 4 §§ fattade beslut utan verkan.

6 §.

Frågan om skifteslagets omfång må icke underställas ägodelningsrättens prövning, förrän sådan omröstning, varom i 5 § sägs, ägt rum. Har därvid skifte beslutats, skall underställning alltid ske. Därest frågan om skifte genom omröstningen förfallit, skall underställning äga rum, om sådant senast å det sammanträde, då utgången av omröstningen tillkännagives, påyrkas av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslag, varå skifte är sökt.

7 §.

Har genom omröstning enligt 5 § fråga om skifte förfallit och sökes inom tio år därefter ånyo skifte å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsetts, vare sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader.

Lag samma vare, därest område enligt 1 § tredje stycket avskilts till särskilt skifteslag samt inom tio år därefter skifte å området sökes men ej kommer till stånd.

8 §.

Vid skifte å skifteslag, däri bys heminägor ingå, skall lantmätaren över utskog, fäbodemark eller annat område, som från byn avskilts till särskilt skifteslag, upprätta karta, upptagande vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gällande gränser mellan olika fastigheter eller ägoinnehav ävensom i anslutning härtill upprätta beskrivning.

9 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skall lantmätaren verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom samtliga till byn hörande ägor. Kunna därvid delägares rätta andelstal inom visst hemman eller del därav ej med säkerhet utrönas, må frågan dem emellan avgöras genom förening, därest det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande.

Lantmätaren skall över utredningen upprätta redogörelse och å sammanträde, till vilket samtliga delägare i den mark, redogörelsen omfattar, skola inkallas genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, föredraga redogörelsen för delägarna samt föra till protokollet de anmärkningar, som framställas mot densamma.

Redogörelsen bör av delägarna underskrivas. Vägrar delägare sin underskrift, skall sådant ävensom skälet till vägran, där det uppgivits eller eljest kunnat utrönas, i protokollet anmärkas.

Yppas vid förrättningen tvist angående de förhållanden, redogörelsen avser, skall tvisten underställas ägodelningsrättens prövning.

10 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand, i den uti 12 och 13 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet, såframt ej laga hinder därför möter eller åtgärden av ägaren bestrides.

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Hör fastighet till by, vars heminägor ingå i skiftet, skall, ändå att fastigheten är belägen inom område, som frånskilts skifteslaget, i avseende å förutsättningarna för dess sammanläggande med i skiftet ingående fastighet så anses, som om densamma inginge i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, enligt vad särskilt är stadgat, beslutat utfärda kungörelse därom, att utredning rörande äganderättsförhållandena blivit vid skiftet verkställd, må fastighet, som omfattas av utredningen, göras till föremål för sammanläggning utan hinder av att ägaren ej erhållit lagfart å densamma.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena blivit utredda och erforderliga handlingar införskaffats, skall lantmätaren för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen avgiva yttrande, vari för varje särskilt fall

angives, huruvida sammanläggning av ägaren bestritts samt, om så ej skett, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och i sistnämnda fall skälen härför.

Äro fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, sådana, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning, skall i yttrandet redogöras för de omständigheter, å vilka förrättningsmännen grundat sin ståndpunkt, varjämte till yttrandet skall fogas sådan beskrivning över fastigheterna, som i 10 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs.

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanläggningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet ävensom i fall, som i 12 § andra stycket sägs, karta över fastigheterna skola av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter, beträffande vilka delägare påyrkat sammanläggning eller dylik åtgärd eljest bör äga rum.

14 §.

Sker ägoutbyte, må förrättningsmännen, när skäl därtill äro, efter överläggning med delägarna besluta att med tillträde av områden, vilka erhållas vid ägoutbytet, skall anstå till dess de vid laga skiftet utlagda ägolotterna tillträdas. Har beslut om dylikt uppskov fattats, skola ej mindre i lag stadgade eller enligt särskilda beslut gällande inskränkningar i rätten att under skiftet nyttja skifteslagets mark tillämpas jämväl beträffande därutom belägen mark, som ingår i ägoutbytet, än även av ägoutbytet föranledda likvider bestämmas samtidigt med motsvarande likvider vid skiftet.

15 §.

Ändå att i skifte ingående ägor innehavas på grund av sämjedelning, som kommit till stånd efter 1928 års ingång, må genom förening av närvarande delägare innehavet antagas till delningsgrund, dock endast så framt hinder mot ägornas avskiljande icke möter i vad om avstyckning är stadgat.

16 §.

Uppstår vid skifte fråga om delning av vid tidigare lantmäteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad, och finnes därvid, att för viss delägares andel, som ej kunnat lagligen sammanläggas med annan honom tillhörig fastighet, ägolott i enlighet med vad i 1 kap. 8 § första stycket lagen om delning av jord å landet föreskrives icke kan utläggas, må delningen likväl utan hinder härav äga rum, såvida för denne delägare kan utläggas ägolott, som tillsammans med övrig honom tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga, att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet, som för ägolott är i sagda lagrum föreskriven.

17 §.

Ej må delägare mot sitt bestridande förpliktas att ur by utflytta.

18 §.

Då skifte, vari bys heminägor ingått, blivit slutligen fastställt, skall domaren i domsagan därom genast underrättas.

Om laga skifte å skifteslag, som i 1 kap. 2 § under 2 lagen om delning av jord å landet avses.

19 §.

Har område delats genom klyvning, varom i 94 § första stycket sista punkten i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 sägs, eller genom ägostyckning enligt lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län, som prövats lagligen beskaffad, må området sedan icke för sig underkastas laga skifte annat än under enahanda villkor, som i 1 kap. 11 § lagen om delning av jord å landet beträffande där omförmälda skifteslag stadgas.

20 §.

Vid laga skifte å skifteslag, vartill höra ägor inom dels område, som varit föremål för laga skifte till rubbning av storskifte, och dels område, som ligger i storskifte, må delägare för sin andel i förstnämnda område icke mot sitt bestridande tilldelas ägor inom sistnämnda område. Äro delägarna därom ense, skall skiftet begränsas till fastighetens ägor inom det område, som undergått laga skifte.

21 §.

Vid skifte av ägor inom område, som ligger i storskifte, skall bestämmande av gräns mot andra ägor icke ske, där det ej påfordras av delägare eller rågranne. Skiftesförrättning, vid vilken gränsbestämning sålunda

ej ägt rum, skall under de i lagen om delning av jord å landet för fastställelse av skifte angivna förutsättningarna förklaras lagligen beskaffad; och skall i fråga om handläggning av dylikt ärende och om fullföljd av talan mot beslut däri, så ock om verkan av förklaring, som nu nämnts, gälla vad i samma lag finnes i motsvarande hänseende stadgat beträffande fastställelseprövning av skifte.

22 §.

Vad i 15 § är stadgat om rätt i visst fall för delägare att träffa förening om delningsgrund skall gälla jämväl vid skifte, varom i 21 § förmäles.

23 §.

Därest vid förrättning för laga skifte jämlikt 1 kap. 8 § första stycket lagen om delning av jord å landet inom by, vars heminägor ligga i storskifte, finnes, att för viss delägares andel, som ej kunnat lagligen sammanläggas med annan honom tillhörig fastighet, ägolott i enlighet med vad i nämnda lagrum föreskrives icke kan utläggas, må skiftet utan hinder härav äga rum, såvida för denne delägare kan utläggas ägolott, som tillsammans med övrig honom tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga, att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet, som för ägolott är i sagda lagrum föreskriven.

Vad ovan sägs skall lända till efterrättelse jämväl då vid skifte fråga uppstår om delning av inom skifteslaget vid tidigare lantmäteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad.

Om avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan.

24 §.

Inom område, som ligger i storskifte, må från mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, avstyckning ske oberoende av tiden för sämjedelningens tillkomst; och må, när skäl därtill äro, mer än en femtedel avstyckas.

25 §.

Finnes grundad anledning antaga, att efter avstyckning inom by, vars heminägor ligga i storskifte, den avstyckade ägovidden kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare tillhörig jord till en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras.

Den omständigheten, att efter avstyckning inom by, som nu sagts, stam-

fastigheten ej varder så beskaffad som i sagda lagrum föreskrives, skall ej lända till hinder för avstyckningen, därest stamfastigheten ligger i sambruk med annan dess ägare tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som motsvarar nyss omförmälda fordringar å stamfastighet.

26 §.

Sker avstyckning från fastighet, till vilken hörer mark, som tillagts fastigheten genom sämjedelning och som är belägen inom område, varom i 24 § sägs, skall, där ej annat av sakägare påyrkas, å karta över avstyckningen upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningsuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten varder fullt bestämt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

Beträffande förrättning enligt lagen om delning av jord å landet, som dessförinnan påbörjats, skola bestämmelserna i nya lagen, om så ske kan, tillämpas å där avhandlade frågor, som vid förrättningen förekomma till behandling efter lagens ikraftträdande.

Har vid förrättning enligt lagen den 30 april 1925 rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län ägoområden med stöd av 2 § 2) i nämnda lag uteslutits från delningen, vare så ansett som om de jämlikt 1 § första stycket denna lag avskilts såsom särskilt skifteslag.

Genom denna lag upphävas lagen den 9 mars 1928 med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län och lagen den 3 maj 1929 med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall hänvisningen i stället avse sådan bestämmelse.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 1 kap. 20 § lagen om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 20 § lagen om delning av jord å landet skall i nedan angiven del hava följande ändrade lydelse:

Har, då laga skifte övergår skifteslag, delägare tidigare genom tegskifte eller storskifte eller genom sådan delning, som i 11 § omförmäles, eller genom klyvning enligt 94 § första stycket sista punkten i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 eller genom ägostyckning enligt lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län eller genom avsöndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning erhållit alla sina ägor i så lämplig anordning att genom nytt skifte mot kostnaden därför svarande nytta icke kan beredas honom, vare han ej skyldig ingå i skifte annat än i den mån sådant erfordras för att övriga delägare skola erhålla så lämplig och redig ägoanordning, som belägenheten medgiver. Var den äldre delningen tegskifte, skall dock vad nu är sagt gälla allenast i händelse innehavet enligt tegskiftet skall utgöra delningsgrund.

Utjordar — — — ägoutbyte.

Förslag

till

lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 327) om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, dels att 8 § lagen den 18 juni 1926 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet skall upphöra att gälla, dels ock att 6 § samma lag skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Genom nya lagen upphävas:

12 kap. — — — sådan allmänning;

kungl. brevet den 19 mars 1839 angående vissa föreskrifter rörande laga skifte i Gävleborgs län; samt kungörelsen den 18 februari 1859 om förändrade föreskrifter i avseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län;

tillika med — — — lagens bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

Förslag

till

lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall.

Med ändring av vad förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom innehåller häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Sker inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län å bys heminägor laga skifte till rubbning av storskifte, skall rätten, när den prövar förhållandena därtill föranleda, för det ändamål, som med denna lag avses, utfärda kungörelse därom att utredning rörande äganderättsförhållandena inom byn blivit vid skiftet verkställd.

2 §.

Sedan föreskriven redogörelse över utredningen rörande äganderättsförhållandena inom byn upprättats, skall lantmätaren vid sammanträde med delägarna lämna dessa tillfälle uttala sig i frågan om utfärdande av kungörelse enligt denna lag, varefter lantmätaren till rätten översänder handlingarna i ärendet jämte förrättningsmännens yttrande däri för den prövning, varom i 1 § sägs.

3 §.

Beslutas kungörelse, varde densamma genom rättens försorg såväl en gång införd i allmänna tidningarna samt tidning inom orten, som ock tre gånger, minst en månad mellan varje gång, uppläst i kyrkan för församling, där skifteslaget är beläget.

Kungörelsen jämte sammandrag av redogörelsen, utvisande vad som enligt densamma tillkommer en var delägare inom byn, skola, likaledes genom rättens försorg, anslås å rättens dörr samt i sockenstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

I kungörelsen skall tillkännagivande lämnas om de i 4 § angivna rättsverkningar, så ock därom att redogörelsen finnes hos rätten tillgänglig för granskning intill dess ett år förflutit efter sista kungörandet.

4 §.

Har klander icke instämts och förekommer ej heller eljest anledning att annan äger bättre rätt till fast egendom, som enligt redogörelsen för

utredningen rörande äganderättsförhållandena tillkommer viss person, då må, sedan skiftet slutligen fastställts och minst ett år förflutit efter sista kungörandet, för honom beviljas lagfart å sådan enligt redogörelsen honom tillkommande eller i överensstämmelse med densamma för honom vid skiftet redovisad fastighet, som i jordregistret skall upptagas såsom särskild fastighet eller utgör viss kvotdel av sådan.

Där ej annat av lag följer, skall lagfart efter kungörelse enligt denna lag sökas senast inom den i 2 § förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom angivna tid efter det lagfart, enligt vad ovan nämnts, må beviljas, vid påföljd, i händelse av försummelse, som i 3 § samma förordning sägs.

5 §.

Därest någon, vilken enligt 4 § må erhålla lagfart å fastighet, visar för rätten upp bevis, att honom redan meddelats lagfart å fastigheten eller del därav, låte rätten anteckning om förhållandet göras i lagfartsprotokollet och lagfartsboken samt meddele honom bevis därom. Med mindre sådan anteckning skett, må ej efter tid, som i 4 § första stycket sägs, lagfart, som därförinnan beviljats, läggas till grund för beviljande av lagfart å senare fång eller av inteckning.

Har genom utredningen rörande äganderättsförhållandena blivit fastslaget, att fastighet eller del av sådan, varå viss delägare innehaft fång, rätteligen tillkommer annan, vare, sedan den senare erhållit lagfart å fastigheten eller fastighetsdelen, med avseende å verkan av däri skedda inteckningar så ansett, som om fastigheten eller fastighetsdelen genom klander frånvunnits den förre.

6 §.

I kungörelseärendet uppkomna kostnader skola gäldas efter samma grunder som skifteskostnad.

7 §.

Har rätten icke funnit skäl besluta kungörelse, må talan mot beslutet fullföljas ej mindre av envar i redogörelsen för utredningen rörande äganderättsförhållandena upptagen ägare av fast egendom eller hans rättsinnehavare än även av lantmätaren. Över beslut, varigenom kungörelse utfärdats, må klagan ej föras.

8 §.

Har beslut meddelats om utfärdande av kungörelse enligt 1 §, skall därom, så ock, efter det skifte, varom i nämnda paragraf sägs, blivit slutligen fastställt, om tiden för fastställelsen anteckning göras i lagfartsprotokollet och lagfartsboken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932, men äger tillämplighet jämväl där laga skifte förrättats enligt lagen den 30 april 1925 rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län. Har sådant skifte å bys heminägor redan avslutats, skall överlantmätaren skyndsamt förordna lantmätare att vid sammanträde med delägarna inom byn föredraga frågan om utfärdande av kungörelse enligt denna lag och att vidare förfara i enlighet med vad i 2 § i lagen föreskrives. Tillkännagivande om sådant sammanträde skall ske på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat.

Förslag

till

förordning med särskilda bestämmelser i vissa fall i fråga om jordregister.

Med ändring av vad förordningarna den 13 juni 1908 angående jordregister och den 25 april 1913 med särskilda bestämmelser i fråga om jordregister för Kopparbergs län och Hamra kapellag i Los socken av Gävleborgs län innehålla häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Har inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län bys heminägor undergått laga skifte till rubbning av storskifte, skall i jordregistret anordnas nytt upplägg ej mindre för varje inom byn belägen fastighet eller grupp av fastigheter, för vilken särskild ägolott utlagts vid skiftet, än även för till byn hörande registerfastighet eller kvotdel av sådan, som icke ingått i skiftet.

Utgöres till byn hörande fastighet av ägor, vilka vid skiftet redovisats såsom icke ingående i någon sådan fastighet, som ovan nämnts, skall, när sådant förhållande inträffat att fastigheten bör införas i jordregistret, jämväl dylik fastighet upptagas å nytt upplägg.

2 §.

Vad förordningen den 25 april 1913 med särskilda bestämmelser i fråga om jordregister för Kopparbergs län och Hamra kapellag i Los socken av Gävleborgs län innehåller angående registerenheter skall i allt, varom ej i förevarande förordning annorlunda stadgas, äga motsvarande tillämpning beträffande registerenheter, som avses i 1 §.

3 §.

Då fastighet enligt denna förordning upptages å särskilt upplägg, skall anteckning om jordtal icke ske.

4 §.

Sker i samband med laga skifte, som i 1 § sägs, sammanläggning av fastigheter, skall anteckning i jordregistret om sammanläggningen ske i samband med införingen av de ändringar i jordregistret, som föranledas av skiftet.

5 §.

Där meddelande till domhavanden göres angående ändringar i jordregistret, vilka tillkommit enligt denna förordning, skall sådant ske genom utdrag av jordregistret.

Denna förordning skall tillämpas beträffande skifte, som påbörjats efter den 1 januari 1926.

Förslag

till

kungörelse med särskilda bestämmelser om förande av fastighetsbok inom vissa delar av Kopparbergs län.

Med ändring av vad kungörelsen den 18 mars 1887 om införande av lagfarts- och inteckningsböcker vid häradsrätterna i Kopparbergs län innehåller häremot stridande förordnas, att inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1 §.

Göres vid laga skifte, som å bys heminägor verkställes till rubbning av storskifte, fastighet till föremål för sammanläggning, skall, där fastigheten ej är upptagen i särskilt rum i lagfartsboken, föreskriven anteckning om sammanläggningen i lagfartsboken göras i närmast lediga rum å det upplägg, varunder fastigheten hör, eller, om fastigheten finnes upptagen i överskriften till upplägget, i överskriften.

2 §.

I 8 § lagen den 1932 med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall föreskriven anteckning i lagfartsboken göres i överskriften till de upplägg, varunder de med anteckningen avsedda fastigheterna höra.

3 §.

Fastighet, som enligt förordningen den 1932 med särskilda bestämmelser i vissa fall i fråga om jordregister införts i jordregistret såsom särskild registerenhet, skall i fastighetsböckerna upptagas å nytt upplägg. Anteckning om dylik överföring till nytt upplägg skall ske i överskriften till det nya upplägget ävensom, i lagfartsboken, i det rum och, i inteckningsboken, i överskriften till det upplägg, varifrån överföringen skett. Finnes fastighet ej förut upptagen i särskilt rum å äldre upplägg, skall hänvisningen där göras å plats, som i 1 § sägs.

4 §.

Fastighet, som enligt 3 § upptages å nytt upplägg, förses med ny beteckning, som införes i överskriften till nya upplägget och därefter skall

användas vid dess angivande. Såsom beteckning skall användas den, varmed fastigheten angivits i jordregistret, men ej må därtill fogas jordtal eller annat fastighetsmått, varmed fastigheten tidigare angivits.

5 §.

Vad i 3 och 4 §§ stadgas om fastighet skall ock gälla grupp av fastigheter, som enligt den i 3 § omnämnda förordningen införts i jordregistret såsom särskild registerenhet.

6 §.

I 3 och 4 §§ omnämnda åtgärder verkställas efter det från överlantmätaren inkommit föreskrivet utdrag av jordregistret.

Förslag

till

förordning med särskild bestämmelse angående sättet för utförande av mätning vid vissa laga skiften inom Kopparbergs län.

Med ändring av vad förordningen den 17 december 1920 (nr 850) angående sättet för utförande av vissa mätningsarbeten m. m. (mätningsförordningen) innehåller häremot stridande förordnas som följer:

Vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län å sådant skifteslag, som i 1 kap. 2 § under 2 lagen om delning av jord å landet avses, vare inom område, som icke undergått laga skifte till rubbning av storskifte, utläggande av stödpunkter icke erforderligt, där ej sådant av delägare begäres eller fråga är om inmätning av äldre gräns, som vid skiftet göres till föremål för bestämning. Då enligt vad nu sagts utläggande av stödpunkter icke erfordras, vare ej heller numerisk mätning till säkerställande av ägogränsers läge i vidare mån nödig än att läget av gränspunkter, som genom skiftet tillkommit, angives medelst mått i förhållande till andra gränspunkter eller till lämpligt valda fasta märken.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1932.

MOTIV

HISTORIK.

I vissa delar av Kopparbergs län, främst de norra och mellersta, råda i många hänseenden egenartade jordförhållanden, vilka på såväl jorddelnings- som fastighetsväsendets område påkalla särskild reglering. Utvecklingen har lett till resultat, som i vissa avseenden erinra om förhållandena i ett tidigare stadium inom riket i övrigt men som ock kännetecknas av karakteristiska särdrag. Jordägarna äro, bortsett från bolagen, genomgående småbrukare. Utlösningssystemet mellan arvingar har icke stämt överens med befolkningens kynne. Sedan gammalt har en var i en egen jordtorva sett den fasta punkt, som fäst honom kvar vid orten. De små jordbruken, vilka skötas av ägarna själva eller deras familjemedlemmar utan anställd arbetskraft, lämna merendels ej full bärgning, utan jordägarna idka i allmänhet jämsides därmed andra sysselsättningar, såsom varjehanda hantverk, skogsarbeten och dylikt. Med denna hushållningsform sammanhänger, att bosättningen bibehållits i de ofta tätt sammanbyggda byarna, vilka genom byordningar eller på annat sätt organiserats såsom i viss mening kommunala enheter för reglerande av byamännens gemensamma intressen — anordnande av vattenledningar, brand- och belysningsväsende, vägar m. m.

På vissa håll förefinnes avsevärd ägoblandning mellan socknar och byar. Jämsides därmed och i vida större utsträckning råder sådan ägosplittring, som uppkommit genom överlåtelse av fastigheter eller fastighetsdelar. Olika omständigheter hava medfört egenartade jordredovisningsförhållanden, och icke minst den djupgående styckningen av ägorna har bidragit till att fastighetsförhållandena mångenstädes äro synnerligen orediga.

Översikt över jordförhållandenas utveckling i landet.

Innan emellertid närmare redogöres för vad som föregått jordförhållandenas nuvarande gestaltning inom provinsen, torde till belysande därav böra i korthet erinras om jordförhållandenas utveckling i landet i dess helhet.

Skiftesväsendet.

Den äldsta delningsform, varom närmare kännedom finnes, är sol- eller tegskiftet. Huru tidigare utvecklingsformer gestaltat sig torde ej vara helt utrett. Förmodligen har jorden ursprungligen ansetts tillhöra bya-

männen gemensamt. En uppdelning mellan de enskilda delägarna torde till en början hava inskränkts till att tomterna blivit avgränsade till bestämda lotter. Man antager även, att byamännen i åkern fått brukningsrätt till var sina lotter, vilka periodvis växlat innehavare, under det den övriga marken varit gemensam. Äganderätt till viss kvotdel i byn synes således hava uppkommit långt tidigare än rätten till vissa områden å marken.

En mera genomförd fördelning av byamarken mellan de enskilda delägarna har emellertid sannolikt tillämpats före landskapslagarnas nedskrivande. I varje fall framträdde tegskiftet i svealagarna såsom en fullt utbildad skiftesmetod. Denna påbjöds även i landslagarna och i 1734 års lag. Fasta normer lämnades för jordens fördelning med utgångspunkt från den gamla rättsuppfattningen om en varje delägares rätt till viss andel i all byamark. De olika andelarnas storlek erhöll sin synliga markering genom sättet för tomternas bestämmande. Dessas bredd utlades nämligen i direkt förhållande till andelarnas storlek och blev så den fasta måttstock, efter vilken tilldelningen av de olika ägoslagen bestämdes. Då någon form för jämförelse mellan olika ägors godhet ej var känd, blevo, sedan tomterna bestämts, åker, äng och övriga i skiftet ingående ägoslag indelade efter markens naturliga beskaffenhet i områden — teglag — av ensartad beskaffenhet, däri varje delägare erhöll sin andel. Utflyttningstvång var okänt för tegskiftet; utflyttningar snarare förhindrades än gynnades.

Helt naturligt medförde denna metod, att delägarna fingo sina tegar utsplittrade på ett betydande antal ställen och ofta nog i alltför långa och smala remsor. Allt efter terrängförhållandena måste ock tegarna utläggas i snart sagt alla riktningar. Denna ägoblandning framtvingade likartade brukningsförhållanden. Samma sädesslag måste utsås å angränsande tegar; jordens brukande, sådd och skörd måste ske samtidigt och därefter betades marken gemensamt. Systemet omöjliggjorde ett rationellt jordbruk. Ändamålsenlig avdikning och verkligt god hävd av jorden blevo knappast tänkbara. Brukandet av de splittrade ägorna var tidsödande; slitningar och svårigheter av olika slag vållades av att det ofta visade sig svårt att åvägabringa samtidighet i brukningen.

Såsom förut nämnts tillämpades tegskiftesformen i flera hundra år. De påtagliga olägenheterna ansågos naturliga och ofrånkomliga. Ordnandet av jordfördelningen inom by betraktades ock länge såsom en enskild angelägenhet mellan byamännen. Visserligen påkallade jordförhållandena emellanåt statsmakternas intresse, men för avhjälpandet av rådande ägosplittring vidtogs ingen åtgärd. Emellertid hade lantmätarna, vilkas ursprungliga uppgift främst avsåg landets kartläggning och skattläggning, även börjat anlitas vid skiften. Vid sitt arbete ute i orterna hade de därvid fått blicken öppnad för orsakerna till lantbrukets svårigheter. Det var ock från detta håll, som initiativet togs till 1700-talets

betydelsefulla reform — storskiftesverksamheten. Tegskifte hade förut gällt såsom orubbligt, men omdelning skulle nu kunna ske, därvid varje gårds ägor borde sammandragas till ett eller så få skiften som möjligt. En första förutsättning härför var utfinnandet av en metod för utbyte utav ägor av olika godhet. Första författningen i ämnet, av år 1749, sökte ordna saken på frivillighetens väg; för omskifte fordrades enhällighet mellan byamännen. Det nya systemet medförde till en början inga mera genomgripande omgestaltningar, ej minst därför att det visade sig svårt att motarbeta misstron mot möjligheten till rättvis jämkning mellan ägor av olika beskaffenhet. Närmare bestämmelser om hur härvid skulle tillgå saknades, likasom ock regler för ett likvidförfarande, och ej heller hade till behandling upptagits en del övriga problem, som måste lösas för åstadkommande av ett gott skifte. Tid efter annan meddelades ock kompletterande bestämmelser, vilka sedermera översågos och sammanfattades i förordningen den 12 augusti 1783 om lantmäteriet i riket.

Enligt 1783 års förordning skulle skifte, för att i framtiden äga vitsord, förrättas av lantmätare. Kravet på enhällighet mellan delägarna hade tidigare släppts, och nu tillerkändes envar delägare rätt att påkalla skifte. Beträffande skogsmark gällde dock särskilda regler. Var sådan mark odelad, tilläts ej att den lades i annat skifte än storskifte. Men hade den tidigare delats genom tegskifte, kunde detta, bortsett från mindre jämkningar genom rätning av linjerna, icke rubbas annat än efter samtycke av de flesta delägarna. Ifråga om skifteslagets omfång gällde, att utbrytning av allenast ett hemman ur samfällighet icke var tillåten, utan skulle alla hemmanen i byn medtagas. Var utmark gemensam för flera byar, måste i allmänhet denna först fördelas mellan byarna, innan någon bys inägor lades i storskifte, men i annat fall kunde inägorna delas för sig. Beträffande skiftesläggningen upptogs ett tidigare stadgande om maximiantal tegar, högst fyra i åker och lika många i äng, men betonades samtidigt, att varje delägare, som det begärde, ägde få sina ägor i ett skifte, om ej oreda eller förfång därav åsamkades övriga delägare. För möjliggörande av en lämplig ägosammandragning lämnades närmare bestämmelser om utbyte mellan ägor av olika godhet och huru för ändamålet skulle tillgå vid åker och ängs uppskattning. Även funnos regler för vanhävds- och ståndskogslikvid. Delägarna tillerkändes beslutanderätt i allt, som angick delningen. Storskifte fastställdes av domaren och kunde sedan ej rubbas genom nytt skifte.

Det resultat man önskat vinna genom storskiftets införande nåddes endast ofullständigt. Delägarna, vilka ägde en vidsträckt beslutanderätt, utnyttjade i allt för hög grad möjligheten att utlägga lotterna i flera tegar. Härtill bidrog i främsta rummet misstron mot graderingen, men det lärer ock i många fall hava visat sig svårt att utan en eller flera delägares utflyttning åstadkomma en rationell ägoanordning.

Efter enskilt initiativ infördes i början av 1800-talet ett nytt, radikalt förfarande — det s. k. enskiftet. Efter vissa lokala författningar för enstaka provinser utfärdades den 2 februari 1807 en allmän förordning om enskifte. Storskiftesförfattningarna upphävdes emellertid icke, utan det stod delägarna öppet att påkalla såväl den ena som den andra formen för skifte. Enskiftet blev icke heller tillämpligt i de nordligare provinserna, bland annat ej i Kopparbergs län. Enskiftesförfattningarna ställde de högsta anspråk på jordens arrondering, nämligen ett enda ägoområde till varje byaman. För första gången stadgades skyldighet för delägarna att i vissa fall utflytta från byn. Enskiftesmål betraktades såsom ekonomimål och avgjordes av Konungens befallningshavande. Den kraftiga ägosammandragning, som med enskiftet åsyftades, kunde låta sig genomföras i slättbygder med jord av jämförelsevis ensartad beskaffenhet, men var däremot omöjlig för större delen av landet med dess mer olikartade naturförhållanden. Genom stadgan den 4 maj 1827 om skiftesverket i riket infördes därför en ny delningsform benämnd laga skifte. Densamma syftade lika med enskiftet till en effektiv arrondering av jorden. Tvånget till utflyttning, i den mån sådan behövdes för ändamålet, bibehölls ock, men kravet på att allenast ett enda ägoområde skulle utläggas för var delägare eftergavs. Ofta nog uppnåddes dock detta önskemål, men regeln torde hava varit, att varje delägare fått ett eller två särskilda områden i inägojorden och ett eller två skiften i skogsmarken. Skiftesstadgan lämnade genomgående mera noggranna och detaljerade bestämmelser än tidigare funnits rörande behandlingen av de olika frågor, som uppkomma vid skifte. I övrigt må nämnas, att laga skifte å oskiftad eller förut teg- eller storskiftad jord kunde påkallas av en enda delägare. Stadgan intog principiellt den ståndpunkten, att *all* skifteslagets mark skulle ingå i delningen, men vissa undantag medgåvos. Ett ägoutbytesförfarande infördes och likvidförfarandet utvidgades. Skiftesärendena överfördes nu till en särskild domstol — ägodelningsrätten, i regel en för varje härad eller tingslag, med högsta domstolen såsom andra och sista instans. Delägarna hade enligt skiftesstadgan att, när de voro ense, besluta i vissa frågor, såsom angående ägoutbyte, undantag av mark, delningsgrund, ersättningar och tillträde av ägolotterna. Bestämmelserna härom inneburo en begränsning i den beslutanderätt, som förut tillkommit delägarna. Det gamla betraktelsesättet att omreglering inom byn var byamännens ensak hade så småningom under förhållandenas tryck givit vika, och vid tiden för laga skiftets införande hade utvecklingen nått därhän att förfarandet, sedan det en gång på enskilt initiativ inletts, i väsentliga delar behärskades av det allmänna intresset och dess representanter.

Skiftesstadgan av år 1827 avlöstes av stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket. Den gamla stadgans bestämmelser bibehöllos i sak väsentligen oförändrade; endast vissa detaljändringar vidtogos. Den 18

juni 1926 utfärdades den nya lagen om delning av jord å landet. Även denna bygger i mycket på de grundläggande principerna i 1827 års stadga, men åtskilliga betydelsefulla ändringar hava dock vidtagits. Bland annat må nämnas, att möjlighet till omreglering av de ursprungliga skifteslagen införts. En nyhet är ock, att i vissa fall utbyte av jord mot penningar får äga rum. Kravet på uppredande av gränsförhållandena mot angränsande skifteslag har skärpts, och ägoutbytesförfarandets tillämpning väsentligt utvidgats. Genom åtskilliga bestämmelser har man sökt för framtiden förebygga privat delning, s. k. sämjedelning. Till påskyndande av skifte har avgörandet av äganderättstvister, vilka äro av betydelse för skiftets utförande, lagts i ägodelningsrättens händer. Delägarnas beslutanderätt har icke oväsentligt inskränkts, och ett genomgående drag är, att myndigheterna tillagts större kontroll över förfarandet och den därvid uppkommande fastighetsbildningen. Enligt jorddelningslagen kan laga skifte brytas genom nytt skifte, om viss anslutning därför finnes bland delägarna. Däremot har delägares rätt att få till stånd nytt skifte så tillvida begränsats, som det tidigare »skiftesvitsordet» ersatts av en rätt att påkalla en prövning från skiftesmyndigheternas sida rörande nytt skiftes ändamålsenlighet.

Avvittringen.

Såsom förut nämnts, var det först sent som statsmakterna ingrepo för att åvägabringa bättre arrondering av jordbruken. Men i vissa andra hänseenden hade jordförhållandena tidigt påkallat deras uppmärksamhet. Allmänt jordekonomiska synpunkter hava därvid spelat in, men främst torde, åtminstone i ett tidigare skede, skattepolitiska intressen hava varit drivfjädern. Skatterna utgingo under medeltiden efter bondetal eller mantal, varvid skattskyldigheten ansågs vila både på person och egendom. Jordbesittningen var sålunda villkor för skattskyldigheten endast på det sättet, att skatten oberoende av jordens storlek utgick med lika belopp för var och en, som kunde anses såsom bonde, d. v. s. var fullsutten. Det låg då i kronans intresse att varken för mycket jord samlades under en hand eller att hemman uppdelades för långt. Önskvärdheten av reda i skatternas utgörande var ock närmaste orsaken till det allmännas åtgärder för åvägabringande av en ordnad fastighetsredovisning.

Härmed sammanhänger den ställning kronan kom att intaga i avseende å mark, som ännu icke tagits i besittning. I de mera tätbebyggda delarna av landet hade väl redan mycket tidigt från de olika bosättningarna mark tagits i anspråk i sådan utsträckning, att byarnas områden kommit att gränsa intill varandra. I de glesare bebyggda delarna av landet funnos däremot stora marker, som ännu ej tagits i besittning, då den uppfattningen började hävdas, att dylik »herrelös» mark stode under kronans disposition. Anspråk härå framkommo redan under medeltiden, och Gustav Vasa gjorde gällande en vidsträckt rätt härutinnan

för kronan. I hans föreskrifter framträder en önskan att befrämja landets fortsatta uppodling. Men icke mindre torde skatteintresset hava betytt; byalagen borde ej få lägga under sig allt för stora områden, utan nybyggen skulle i stället anläggas i så stort antal som möjligt och därefter snarast skattläggas för att öka kronans inkomster. För detta kolonisationsändamål synes kronan ej ansett nödvändigt att närmare fastslå gränserna mot byamarken. För jordägarna var det emellertid till stor olägenhet att icke bestämt veta, vilken mark de kunde taga i bruk. Åtgärder till åvägabringande av klarhet härutinnan vidtogos först på 1600-talet, då kronans intresse fick en annan inriktning. Den alltmera utvecklade gruv- och bergverksdriften gav skogsmarkerna ett väsentligt ökat värde och stora områden upplätos av kronan till stöd för denna rörelse. Ofta uppkomna konflikter mellan verken och byamännen aktualiserade frågan om en reglering. Genom en förordning den 19 december 1683 påbörjades ett mera systematiskt, av särskilda förrättningsmän utfört åtskiljande mellan kronans och de enskildas rätt — s. k. avvittring. Därvid skulle utredas om rågång funnes; och om sådan kunde konstateras, skulle den respekteras. I många trakter kunde ej påvisas vissa bestämda skogsområden, som tagits i besittning av byamännen, utan dessa togo sitt husbehov av skog var som helst. I dylika fall skulle de enskildas sålunda till omfattningen obestämda rätt ersättas med full besittningsrätt till visst begränsat område. Huru mycket mark då skulle anslås till de enskilda har bestämts på olika sätt allt efter de särskilda förhållandena.

Avvittringsarbetet har pågått intill våra dagar, men är nu slutfört.

Sekundära jorddelningar.

Förut har omnämnts hurusom kronans intresse berördes av det sätt, varpå jorden fördelades mellan de enskilda. Redan tidigt ingrepo statsmakterna för att förhindra transaktioner, som kunde förminska den från jorden utgående skatten. På 1400-talet stadgades förbud för skattebönderna att förvärva mera jord än de voro fullsädes uppå. Och i ett plakat om skattegodsens vidmakthållande av år 1459 meddelades första gången i svensk lagstiftning förbud mot hemmansklyvning. När skattebonde dog, finge skattegodset ej skiftas eller ödeläggas utan skulle efter värdering lösas av närmaste bördeman, som själv ej ägde hemman, eller därest sådan ej funnes, säljas till någon främmande. För erhållande av kontroll över fastighetsbildningen och skatternas utgörande lät Gustaf Vasa genomföra en allmän skattläggning och föreskrev upprättande fögderivis av register över kronans räntor och andra förmåner ävensom över antalet skattebönder inom varje fögderi. Dessa åtgärder utgjorde första steget till upprättande av jordeböckerna, av vilka den äldsta tillkom 1541. De utgjorde en förteckning på alla befintliga jordegendomar. Däri lämnades för olika tider delvis växlande uppgifter om egendomarnas kamerala förhållanden, såsom mantal, grundskatt, rustning, rotering, för alltid

skedda avsöndringar m. m. Jordeböckerna hava fyllt en viktig uppgift såsom länge den enda systematiskt ordnade fastighetsredovisningen i landet, men hava numera förlorat betydelse, sedan nya skattegrunder införts och andra åtgärder vidtagits för redovisning av fastighetsbildningen.

Statsmakternas ingripanden mot förändringar i egendomarnas storlek kommo i fortsättningen att huvudsakligen inrikta sig mot uppdelning av hemmanen. Visserligen möjliggjordes genom ändrade skattegrunder, att skatt kunde uttagas från de uppdelade mantalen, men allt framgent ansågs dock klyvningen minska jordens skattekraft och betraktades även i övrigt såsom en ekonomiskt och för jordbrukets utveckling skadlig företeelse, som därför borde motarbetas. Emellertid kunde icke det ursprungliga förbudet mot klyvning vidhållas. Sedan år 1652 medgivits, att om ett hemman vore så gott, att flera kunde därpå bärga sig och kronans inkomster i framtiden därigenom kunde förbättras, delägarna skulle efter prövning av nämnden kunna få behålla var sin lott, bestämdes i plakatet den 10 juni 1684 $^1/_4$ mantal såsom den minsta del, vartill skattehemman fick klyvas. År 1718 medgavs rätt till obegränsad klyvning, men denna rätt upphävdes redan år 1721. I en förordning av år 1747 medgavs dock under vissa villkor, att skatte- och kronohemman skulle få klyvas i sex, åtta eller mindre delar, allt efter som hemmanen prövades kunna tåla. Denna bestämmelse bibehölls i huvudsak oförändrad, till dess nya föreskrifter meddelades i förordningen den 19 december 1827 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning samt avsöndring av jord eller andra lägenheter från hemman. I denna författning övergavs principen att bestämma gränsen för ett hemmans klyvning till viss del av mantalet och infördes i stället stadgande om besuttenhet. Sålunda finge hemmanen klyvas till vad mantal som helst, allenast en åbo vore besutten å den utbrutna delen. Och besutten ansågs åbon vara, om han av hemmansdelens avkastning i vanliga fall kunde påräkna bärgning och jämväl därav utgöra de med hemmansdelen förenade utskylderna. Korrektiv mot en för långt gående delning voro bestämmelserna om lösningsrätt. Emellertid sökte man sig senare åter till den tidigare tillämpade principen. Enligt en förordning av år 1853 skulle klyvning i allmänhet icke få ske till mindre del än $^1/_8$ mantal. Förordningen upphävdes emellertid redan år 1858, varefter grunderna i 1827 års förordning blevo tillämpade, intill dess genom förordningen den 6 augusti 1881 angående hemmansklyvning och jordavsöndring klyvning medgavs till vad mantal som helst. Härigenom blev denna delningsform helt frigiven. Någon ändring härutinnan skedde ej genom den senare tillkomna lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

Beträffande verkställigheten av hemmansklyvning funnos i de äldre skiftesförfattningarna icke några särskilda bestämmelser, men klyvning torde hava förrättats i huvudsak enligt de för skifte av by gällande reg-

lerna. I stadgarna om laga skifte upptogos emellertid föreskrifter om klyvning. Hade hemmanet eller hemmansdelen, som skulle klyvas, utbrutits genom laga skifte eller därmed i avseende å orubbligheten jämställd delning, utfördes klyvningen i stort sett på samma sätt som laga skifte och blev föremål för fastställelse, varigenom den erhöll samma orubblighet som laga skifte. Fastighet, som icke blivit sålunda utbruten, kunde ock klyvas, men förrättningen fick ej utgöra hinder för laga skifte å det skifteslag, till vilket den till klyvning avsedda fastigheten hörde, och kunde förty ej fastställas. Klyvningen kunde även ske sämjevis genom delägarnas överenskommelse. I såväl ena som andra fallet kunde delningen ej mot delägares bestridande rubbas annorledes än genom skifte å hela skifteslaget.

I den nya jorddelningslagen inbegripes hemmansklyvning under laga skifte och har därmed försvunnit ur lagstiftningen såsom särskild delningsform. Denna ändring i systematiskt hänseende har dock ej medfört någon nämnvärd saklig skillnad.

Vid sidan av skifte och klyvning förekom tidigt en annan delningsform, jordavsöndring. Medan i förra fallet avsågs att utbryta vederbörande delägares förut bestämda ideella andelar i delningsobjektet, så att varje delägare erhölle i mark vad som motsvarade hans andel, ville man genom jordavsöndring till självständiga fastigheter avskilja särskilda områden, vilka till omfång och gränser voro på förhand bestämda. Åtgärden innebar icke någon uppdelning av skattetal, utan det avsöndrade inbegreps i stamfastighetens skattetal. Denna delningsform ansågs länge innebära en mera direkt fara för minskning av jordens skatteförmåga än klyvning, och det stadgades tidigt förbud mot dess användande. Genom ett plakat av år 1673 förbjöds sålunda all avsöndring från skattehemman. Förbudet, som sedermera utsträcktes jämväl till vissa andra fastigheter, upptogs även i 1734 års lag. I särskilda fall medgavs dock undantag från förbudet. Behovet av en form för arealförvärv framträdde emellertid alltmer, och i mån skiftena gingo fram och jordägarna fingo sina ägor sammandragna ökades ock möjligheten därtill. Enligt enskiftesförfattningarna tilläts avsöndring i viss utsträckning, och avsöndringsrätten utökades ytterligare i förut omnämnda förordning den 19 december 1827. Däri stadgades rätt att av hemmans jordrymd utan villkor av besuttenhet avsöndra högst $^1/_{10}$ och i vissa fall efter särskild prövning mer. I allmänhet fordrades därjämte viss minimiareal å det avsöndrade. Avsöndring fick icke ske av odalåker eller äng. Liksom ifråga om klyvning gällde under några år på 1850-talet mera restriktiva bestämmelser om avsöndring, men därefter skedde en återgång till 1827 års grunder. Dessa upptogos i huvudsak i en ny förordning av den 6 augusti 1864, i vilken dock icke lämnades bestämmelser om minimiareal och förbud mot avsöndring av odalåker eller äng. I förordningen den 6 augusti 1881 utsträcktes avsöndringsrätten till $^1/_5$ av stamfastighetens

areal. Samma stadgande upptogs i 1896 års lag, men Konungens befallningshavande ägde, om särskilda omständigheter förelågo, tillåta avsöndring därutöver.

För jordavsöndring fordrades icke områdets avskiljande genom lantmäteriförrättning. I 1881 års förordning stadgades endast, att avhandling rörande avsöndring skulle innehålla noggrann beskrivning över det avsöndrade områdets storlek, läge och gränser. Enligt 1896 års lag skulle Konungens befallningshavande, om avhandlingen överensstämde med lagen, meddela fastställelse å avsöndringen. Först genom en ändring år 1917 i nämnda lag stadgades skyldighet att förete karta över det avsöndrade området.

Den större omgång och de övriga olägenheter, som voro förknippade med klyvning, gåvo under 1800-talet anledning till en alltmera utsträckt användning av arealupplåtelseformen, och avsöndringsförfarandet, närmast avsett för utbrytning av obetydligare enstaka ägoområden, kunde i längden icke motsvara behovet. Särskilt med tanke på att underlätta bildandet av självständiga mindre jordbruk infördes därför i 1896 års lag en ny delningsform — ägostyckning. Härmed avsågs, liksom vid klyvning, att dela ett hemman i flera var för sig självständiga hemmansdelar. Men förfarandet var motsatt det, som ägde rum vid klyvning. Vid ägostyckning förutsattes lotternas omfång och läge vara bestämt, och förrättningen bestod huvudsakligen i lotternas utmärkande på karta och å marken samt uträkning av deras areal och av den del av hemmanets skattetal, som belöpte på varje lott. Genom denna fördelning av skattetalet skilde sig ägostyckningen från avsöndringsförfarandet, med vilket det i övrigt så till vida överensstämde, att lotternas läge på marken var det primära.

Ägostyckning kunde ske endast av enstaka hemman eller fastigheter, vilka utbrutits genom laga skifte eller därmed jämställd delning, men i sådant fall stadgades icke någon begränsning i rätten att uppdela fastigheterna. Ägostyckning skedde genom en lantmäteriförrättning, som prövades och fastställdes av ägodelningsrätten eller dess ordförande, och kunde därefter ej rubbas mot delägares bestridande.

I jorddelningslagen hava ägostycknings- och avsöndringsinstituten sammanförts till *ett* förfarande, benämnt avstyckning. Överensstämmelse mellan de förra och det senare föreligger därutinnan, att alla dessa delningsformer avse utbrytning av på marken bestämd ägovidd. Liksom ägostyckningen har avstyckningen konstruerats såsom en lantmäteriförrättning, vilken göres till föremål för prövning och fastställelse av myndighet. Med avsöndringen erbjuder avstyckningen likhet så till vida, att efter avstyckningen en stamfastighet kvarstår såsom bärare av skattetalet. Någon fördelning av detta förekommer alltså ej.

Utvecklingen har, såsom av det förut anförda framgår, lett till att de ursprungligen stränga bestämmelserna mot hemmanens uppdelning under

tidernas lopp alltmer uppmjukats, och i och med ägostyckningsinstitutets tillkomst blev jorddelningen praktiskt taget helt frigiven. Den främsta anledningen till de tidigare förbuden hade ock bortfallit genom införandet av nya grunder för skatternas utgörande. Verkningarna av den fria rätten att dela jord blevo dock icke i allo gynnsamma och en omsvängning i uppfattningen ägde rum redan i början av 1900-talet. Det var emellertid nya synpunkter, som föranledde en reglering av fastighetsbildningen, nämligen strävan att förhindra uppkomsten av fastigheter, vilka voro för sitt ändamål olämpligt beskaffade. Anmärkningarna riktade sig i första hand mot den obegränsade rätten till ägostyckning, som särskilt i Norrland begagnats på ett sätt, som var till men för jordbruket, i det att inägojord ofta utbröts såsom särskild fastighet utan att därmed följde husbehovsskog, betes- och odlingsmark. Förhållandet ledde år 1905 till utfärdandet av en provisorisk lag, som sedermera ersattes av lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, enligt vilken för rätt till ägostyckning inom de norrländska länen fordrades tillstånd av Konungens befallningshavande, som, frånsett vissa undantag, hade att pröva huruvida lott, som avsåges erhålla inägojord, kunde med hänsyn såväl till denna jords omfattning som ock till myckenheten åtföljande husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, bliva tjänlig till jordbruk. Som ett komplement till denna lagstiftning, vars tillämpning genom lagar den 19 juni 1917 och den 4 juli 1924 utsträcktes till Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro och Västmanlands län samt vissa delar av Kopparbergs län, stadgades först för Norrland och Dalarna genom lag den 31 augusti 1907 och sedermera genom lagar den 19 juni 1917 och den 4 juli 1924 för övriga nyssnämnda län, förbud mot avsöndring av inägojord till den omfattning, att hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagades.

Samma grunder hava även kommit till uttryck i nu gällande lagstiftning, där bestämmelserna i ämnet givits mera generell innebörd. I princip har begränsning av rätten till avstyckning att avse högst viss del av fastighets ägovidd ej längre bibehållits. Men jorddelningslagen har här, liksom i andra hänseenden, tillagt det allmänna ökad kontroll över jorddelningsverksamheten. I enlighet med grundsatserna i ovannämnda, för vissa landsdelar tillkomna lagstiftning har sålunda såväl beträffande avstyckning som ock laga skifte — och utan begränsning till vissa län — lämnats bestämmelser i syfte att förekomma nybildning av fastigheter, vilka med hänsyn till storlek och beskaffenhet i övrigt icke kunna bliva för sitt ändamål tjänliga.

Statsbidrag till jorddelningsförrättningar.

I överensstämmelse med den gamla uppfattningen om ägoarronderingen och fastighetsbildningen såsom en privatsak mellan delägarna inbördes fingo dessa, även efter det lantmätarna börjat anlitas, helt stå för delningskostnaderna. I och med att blicken mera öppnades för att ernåendet av

en tillfredsställande arrondering och en lämplig nybildning av fastigheter var ett allmänt intresse, kom ock staten att ekonomiskt träda emellan. Detta har skett dels genom ett direkt övertagande av en del av kostnaderna i form av lön åt skiftesmännen och ersättning för vissa deras utgifter, varigenom från delägarna utgående arvode och ersättning kunnat fastställas till lägre belopp, dels genom bidrag till delägarna för gäldande av deras anpart i kostnaden. I senare hänseendet gjordes en begynnelse samtidigt med det att utflyttningstvång infördes, då bidrag efter vissa grunder lämnades för flyttningskostnaden. Sedermera har även understöd medgivits för andra jorddelningskostnader. Numera utgå bidrag under vissa förutsättningar dels allmänt till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader vid skifte, i regel med halva beloppet, dels för vissa andra jorddelningskostnader till enskild delägare, då honom åliggande kostnad anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning. Bidrag till kostnaden för lantmätaren kan i allmänhet uppgå till högst $^3/_4$ av vederbörandes andel i nämnda kostnad.

Fastighetsredovisningen.

För vinnande av stadga och rättslig säkerhet i jordbesittningen meddelade redan landskapslagarna föreskrifter om vissa formers iakttagande vid jordafång och om offentliggörande av desamma. Såsom redan anförts vidtogos jämförelsevis tidigt även åtgärder för åvägabringande av en ordnad fastighetsredovisning, och en förteckning över fastigheterna med uppgifter om deras kamerala förhållanden erhölls genom jordeböckernas upprättande. Med fångens protokollerande i underrätternas domböcker samt meddelandet efter viss prövning rörande fångens laglighet av fasta och lagfart lades grunden till mera betryggande fastighetskreditförhållanden. Ökad ordning och kontroll över fastighetsomsättningen bereddes redan genom den under 1700-talet verkställda överföringen av lagfarts- och inteckningsärendena till särskilda protokoll men framförallt genom tillkomsten av de i 1875 års lagfarts- och inteckningslagstiftning föreskrivna, huvudsakligen på grundval av jordeboken upprättade fastighetsböckerna. Lagfarandet, vars syfte till en början torde hava varit inskränkt till ett offentliggörande och bevarande av kännedomen om skedda äganderättsförändringar, har med tiden, ehuru alltjämt icke av konstitutiv verkan i äganderättshänseende, tillagts betydelsefulla rättsverkningar. Lagfartsinstitutet har ock fått fylla en uppgift vid det allmännas kontroll över fastighetsbildningen. Sålunda har man vid olika tillfällen sökt förebygga fastighetsuppdelningar i strid med gällande bestämmelser genom förbud mot lagfarande av fastighetsdelar, uppkomna på dylikt sätt. För närvarande gäller härutinnan, att lagfart ej må beviljas på grund av arealfång, med mindre fastigheten blivit på föreskrivet sätt utbruten. Motsvarande bestämmelser saknas däremot beträffande kvotdelsfång.

Med den ökade nybildningen av fastigheter framträdde behovet av att få till stånd ett överskådligt ordnat register, i vilket återspeglades den

vid varje tillfälle rådande fastighetsindelningen, och att på grundval av denna fastighetsredovisning ernå längre gående specialisering i fastighetsboksystemet än som varit möjligt, då jordebokens indelning följts. I detta syfte upplades enligt en förordning av den 13 juni 1908 det s. k. jordregistret. Detta har grundats på jordeboken. Den av jordeboken återgivna fastighetsindelningen har tjänat såsom stomme för jordregistret, och ur jordeboken hava hämtats beteckningar å fastigheterna jämte uppgifter om mantal och jordnatur. Men därjämte hava i jordregistret under särskilda nummer upptagits alla genom uppdelning av de ursprungliga enheterna tillkomna fastigheter, vilka blivit i föreskriven ordning utbrutna.

Jordförhållandenas utveckling i Dalarna.

Olika utvecklingslinjer i skilda trakter.

Kopparbergs län omfattar numera 48 socknar, nämligen:

inom *Ovan-Siljans* domsaga: Idre, Särna, Älvdalens, Mora, Sollerö, Vänjans, Våmhus och Orsa socknar;

inom *Nedan-Siljans* domsaga: Rättviks, Boda, Ore, Leksands, Siljansnäs, Bjursås, Åls och Gagnefs socknar;

inom *Nås och Malungs* domsaga: Transtrands, Lima, Malungs, Äppelbo, Järna, Nås, Säfsnäs och Floda socknar;

inom *Falu* domsaga: Svärdsjö, Envikens, Svartnäs, Sundborns, Kopparbergs, Aspeboda, Vika, Torsångs, Stora Tuna, Gustafs och Silvbergs socknar;

inom *Västerbergslags* domsaga: Grangärde, Ludvika, Norrbärke, Söderbärke och Malingsbo socknar, samt

inom *Hedemora* domsaga: Säters, Hedemora, Stora Skedvi, Husby, Garpenbergs, Grytnäs, Folkärna och By socknar.

Av gammalt har man plägat sammanfatta socknarna inom Ovan-Siljans, Nedan-Siljans samt Nås och Malungs domsagor under benämningen övre dalalaget, inom vilket efter belägenheten till Dalälvens båda grenar skilts mellan Österdalarna, inbegripande socknarna i de två förra domsagorna, och Västerdalarna, avseende socknarna inom Nås och Malungs domsaga. Övriga delar av länet hava hänförts till nedre dalalaget.

De nordligare delarna av övre dalalaget äro övervägande en skogsbygd. Längre söderut får åkerbruket en viktigare plats i hushållningen, men hela övre dalalaget, frånsett Säfsnäs socken, är dock en utpräglad småbrukarbygd. Den knapphet på odlad jord, som där gjort sig gällande, har i mycket satt sin prägel på jordförhållandenas utveckling inom dessa orter. De sydligare delarna av länet företräda en annan typ; där intar åkerbruket en väsentlig plats, under det att skogstillgången är mindre. Förhållandena äro där tämligen likartade med dem i närgränsande län. Övergången från den ena typen till den andra sker småningom; delar av nedre dalalaget äro i viss mån jämförliga med dem i övre dalalaget.

I hela länet förekom tidigt en livlig hemmansklyvnings- och jordstyckningsverksamhet. Statsmakternas alltsedan 1400-talet ofta upprepade förbud mot hemmanens minskning upprätthölls ej. Sedan genom plakatet den 10 juni 1684 $^1/_4$ mantal bestämts såsom den minsta del, till vilket hemman fick klyvas, förklarades på framställning av landshövdingen i Kopparbergs län i resolution den 26 oktober samma år, att plakatet ej skulle gälla i bergslagen utan att där skulle få bliva efter den ordning, som av ålder varit bruklig. Resolutionen synes hava tillämpats såsom om densamma gällt hela Dalarna. Emellertid vidtogs snart en ändring. Genom resolution den 1 maj 1693 bestämdes för Öster- och Västerdalarna $^1/_{16}$ mantal och för övriga delar av länet $^1/_8$ mantal såsom besuttenhetsgräns, och i en resolution den 25 maj 1699 förklarades, att i händelse av dödsfall endast den av arvingarna, som rätten prövade skickligast, skulle bliva vid hemmanet. Sedermera blevo genom en resolution den 20 juni 1719 bestämmelserna för Öster- och Västerdalarna tillämpliga jämväl inom Svärdsjö socken. Oberoende av sedermera vidtagna ändringar i lagstiftningen för landet i allmänhet blevo dessa bestämmelser för Kopparbergs län gällande till inpå 1800-talet.

Att emellertid bestämmelserna ej lett till efterföljd, framgår av särskilda nådiga brev den 13 juli 1725 dels till landshövdingen i länet, däri denne anbefalldes att allvarligen förbjuda och hålla hand över att icke i strid mot bestämmelserna hemmansklyvningar eller något avsöndrande av ägor skedde, dels ock till Svea hovrätt med anmodan att beordra häradshövdingarna i länet att icke bevilja uppbud och fasta på några i strid mot bestämmelserna kluvna hemmansdelar. Dessa erinringar upprepades år 1786, men fingo ej någon märkbar verkan. I ett utlåtande, som Konungens befallningshavande i länet avgav i anledning av en cirkulärskrivelse av år 1787 angående hemmansklyvningen, framhölls ock, att 1693 och 1699 års resolutioner icke efterlevts, utan att allmogen vid arvskiften och exekutiva auktioner fått oklandrad besittning på långt mindre delar än det minimum, dessa författningar bestämde.

Men befallningshavanden antydde ock, icke utan skäl, svårigheten att hålla kontroll över de ursprungliga mantalens förändringar. Visserligen hade i början av 1600-talet upprättats jordebok, vari införts de hemman, som då funnos. Men den därefter skedda klyvningen och styckningen blev ej iakttagen i jordeboken, där alltjämt upptogos de ursprungliga enheterna, ofta betecknade endast genom de en gång därå varande åbornas namn, oberoende av sedermera timade åboombyten. De i jordeboken upptagna enheterna kommo därför snart nog att sakna motsvarighet på marken eller i den jord, var och en innehade, och det kunde sedan ej med visshet avgöras av vilka ägor enheterna ursprungligen bestått.

Jordeboken kunde sålunda ej heller tjäna till grund vid skatternas beräknande, utan överenskoms att jordägarna inom varje socken skulle del-

taga i de å socknen vilande utskylderna i förhållande till den jord, var och en innehade. För att kunna få utskylderna fördelade efter det verkliga jordinnehavet verkställdes »jämkningsrevningar», vid vilka inträffade förändringar i besittningen iakttogos. Det blev emellertid förenat med besvär och förluster för staten att själv ombesörja uppbörden från de många åborna och att därvid hålla reda på vilka skulle utgöra ränta och till vilket belopp densamma vid olika tillfällen skulle beräknas. Saken ordnades därför mot slutet av 1600-talet så, att räntan uppbars för varje soldatrote för sig. Jordägarna inom roten fingo själva ombesörja fördelningen sinsemellan av den för roten utgående räntan. Denna fördelning verkställdes efter den andel var och en efter sitt innehavande jordtals storlek tog i de roten såsom helt åliggande, till fixt belopp bestämda årspenningarna eller soldatens städja. Det belopp i soldatårspenningar eller den andel i städjan, som jordägaren hade att gälda, kom sålunda att angiva måttet på hans jordandel, och i vissa trakter användas ännu soldatårspenningar och öretal såsom skattetalsbeteckning.

Den livliga klyvnings- och styckningsverksamheten har alltså varit kännetecknande för hela länet, men i övrigt har utvecklingen följt skilda linjer inom olika delar av länet, och man kan uppdela länet i tre huvudgrupper av områden, där jordförhållandena förete sin särskilda karaktär.

Inom sydöstra delen, bestående av socknarna inom Hedemora domsaga med undantag av Säters socken och inom Västerbergslags domsaga, utvecklades bybildningen och skiftesförhållandena på i huvudsak enahanda sätt som i angränsande delar av Örebro, Västmanlands och Uppsala län. Byarna därstädes hava av ålder haft sina bestämda områden såväl i inrösnings- som avrösningsjord, och skifteslagens delning byamännen emellan har skett genom storskifte och sedermera laga skifte samt genom klyvning och ägostyckning efter i huvudsak samma regler, som gällt i övriga delar av riket. Allmänna författningar hava ock i stort sett varit tillämpliga inom dessa delar av länet. Dock har utvecklingen under vissa tider påverkats av den omständigheten, att vid meddelandet av speciella bestämmelser, närmast avsedda för andra delar av länet, desamma förklarats skola gälla hela provinsen eller länet. Obefintligheten av användbar jordebok och andra omständigheter, vilka senare komma att beröras, hava också medfört, att nu ifrågavarande delar av länet kommit att förete vissa särdrag i jordredovisningshänseende.

Inom bergfrälsebygden kring Falun företer fastighetsväsendets utveckling andra karaktärsdrag. Denna bygd utgöres av Kopparbergs, Sundborns och Aspeboda socknar samt delar av Vika och Torsångs socknar.[1] Utmärkande för denna bygd är, att före laga skiftets tillkomst där icke förekommit någon form av fastighetsbildande skifte. Någon egentlig fastighetsindelning har icke heller funnits; åkrar, ängsstycken, hagar och

[1] Enstaka byar och hemman av bergfrälsenatur förekomma även i andra socknar, såsom Bjursås, Stora Tuna och Säters socknar.

skogstegar hava gått i handel var för sig såsom särskilda fastigheter. Den jämförelsevis goda tillgången av jord har emellertid möjliggjort arrondering genom köp och byten av tegarna, och brukningsdelarna torde i allmänhet hava bildats och sammanförts genom en serie dylika förvärv av mindre ägoområden. Förhållandet kommer till synes i benämningen av egendomarna, vilka i avsaknad av fastighetsindelning och individualiserande beteckning måste, exempelvis i lagfartsbevis och dylika handlingar, betecknas medelst en understundom flera sidor lång uppräkning av de till läge och storlek tämligen obestämt angivna tegar, som hävdas till egendomarna.[1] I brist på fastighetsbildande förrättningar hava ägor, samlade i en

[1] Till belysande av sättet för egendomarnas beteckning inom den oskiftade bergfrälsebygden må anföras några från lagfartsbevis, utfärdade på senare tid, hämtade exempel.

I ett fall meddelades lagfart å »*dels* fastighet bestående av gård med åbyggnader och platser samt den så kallade Antons gårdsplats och 1 spannland några snesland bergsfrälsejord med andel i Durchtåg samt 2 skogslotter öster om Ramsnäsvägen, 2 spannland 10 snesland jord i Beumsvreten med en liten skogslott utanför; 2 spannland 9 snesland 9 bandland bergsfrälsejord i den så kallade Kornladuvallen med två skogslotter, den ena vid Lappmyran och den andra vid Fetbergsta, samt 1 $^1/_4$ tunnland skog av Beumvretslotten, dels $^{25}/_{27}$ av 2 spannland 16 snesland odling i Fonsnäs med betesbackar och övriga åtföljder, allt inom hägnad, *dels ock* den så kallade Vikmanska gården med platser, allt i Sundborns by inom Sundborns socken».

I ett annat fall avsåg lagfarten »*dels* fastighet i Carlborn bestående av dels 95 spannland 13 snesland $^1/_2$ bandland bergsfrälsejord med åtföljder samt skog och betesmark i Hogarfshagen, Haltpershagen, Storhagen, Spadarfstägtshagen, Hästhagen och Byhagen, dels andel i Carlborns hytta med tillhörigheter, dels den så kallade Carlbornshagen, bestående av 5 spannland 1 snesland 6 bandland bergsfrälsejord med därå verkställd nyodling och åtföljder och dels 3 spannland 13 snesland 2 bandland bergsfrälsejord i Carlbornshagen eller Tägten med tillhörande skog i Årberget ävensom å $^1/_{12}$ i Spadarfskvarn, *dels* bergsfrälseegendom i Carlborn inom Sundborns socken bestående av gård med trädgård och tomter jämte därå uppförda byggnader, 7 spannland 12 snesland i Hyttägten, 29 spannland 3 snesland 6 bandland i Gårdstägten, 20 spannland 2 snesland 2 bandland i Daniel Perstägt, 6 spannland 12 snesland 9 bandland i Sandåsen, 3 spannland 2 snesland 3 bandland i Hyttbergstägten, 10 spannland 8 snesland 6 bandland i Jordbromyrorna och 7 snesland i Storhagstäppan eller tillhopa 77 spannland 8 snesland 6 bandland åkerjord i areal, omkring 5 snesland i Trekanten, 15 snesland i Jordbromyran, 10 snesland i Lilltägtstäppan och 8 snesland i Killingholmen, allt slog i areal, omkring 1 tunnland i Fårhagen, 6 tunnland i Kalvhagen, 1 tunnland i Högbackakull, 5 tunnland i Hagtägtshagen med holmen och gatan, 7 tunnland i Storhagen 15 tunnland i Rinnbäck eller Stängselhagen och 7 tunnland i Årbergshagen, allt hagmark i areal jämte stränder samt skogsmark, bestående av enligt 1762 års karta under Litt. A hela lotten öster och väster om Finngärdsvägen om 7 tunnland, under Litt. B hela lotten om 33 tunnland samt under Litt. D norra lotten om 2 $^1/_2$ tunnland och södra hälften av södra lotten om 3 tunnland, enligt 1753 års karta under Litt. F hela lotten N:o 1 $^1/_2$ om 25 tunnland och under Litt. G[2] hela lotten om 13 $^1/_2$ tunnland samt enligt 1757 års karta den södra delen av lotten Litt. A om 7 tunnland, hela Magnus Måns lott om 30 tunnland, hela södra lotten N:o 1 om 7 tunnland, hela lotten N:o 2 om 3 tunnland och mellersta delen av lotten N:o 3 om 14 tunnland, allt i areal i Årberget, ävensom andel i Hyttbergsskogen och tillhopa 49 spannland 16 snesland 4 bandland durchtåg samt $^3/_5$ i grustaget vid Sandvägen och i dytaget Katthavet mitt emot Sandsåstägtens norra hörn på

ägares hand, behandlats såsom en egendom. Allt eftersom nya ägor tillköpts hava dessa ansetts sammansmälta med övriga och därmed utgöra en del av egendomen. Där stadgad fastighetsindelning sålunda saknas, anses numera ägovidd icke kunna frånskiljas och avyttras för sig. Fastighetsbildning har emellertid inom vissa områden av bergfrälsebygden erhållits genom verkställda laga skiften eller genom uppmätning och kartläggning av egendomar, som av ålder haft sina ägor inneslutna inom bestämda gränser och sålunda motsvara närmast vad man eljest plägar benämna enstaka hemman.

Den tredje huvudgruppen, den ojämförligt största och samtidigt den som företer det mest egenartade fastighetsväsendet, utgöres av övrig del av nedre dalalaget samt övre dalalaget. Jordförhållandenas nuvarande gestaltning har i dessa bygder fått sin särprägel genom de under 1800-talet enligt särskilda författningar sockenvis genomförda storskiftena. I dessa bygder hade sedan gammalt pågått en livlig klyvnings- och styckningsverksamhet, vilken i synnerhet i övre dalalaget gått vida djupare än annorstädes i länet och vållat en oerhörd ägosplittring. Dessa förhållanden hade sin grund väsentligen i en gammal fastrotad sedvänja, som ännu i mycket sätter sin prägel på fastighetsbildningen och därmed även på skiftesfrågan i denna bygd, nämligen den att vid arvskifte envar arvinge tog lott i den arvfallna jorden. Fastigheterna blevo härigenom ofta mycket små. Knapphet på jord uppkom, och till följd härav blev den som behövde öka ut sin brukningsdel, hänvisad att köpa där tillfälle erbjöd sig. Då ägor på skilda ställen samlades under en hand — genom gifte eller genom arv från olika håll till mannen och hustrun — var i allmänhet icke möjligt att utbyta ägorna mot andra med lämpligare läge i förhållande till varandra och till ägaren eventuellt förut tillhörig jord.

andra sidan om vägen, *dels* en gård i Carlborn med platser, samt 1 spannland 17 snesland 6 bandland bergsfrälsejord i areal i Gårdstägten med 17 snesland durchtåg i listan N:o 20 och en skogslott om 2 tunnland 8 kappland i areal under Litt. B i Årberget, allt inom Sundborns socken, *dels* 84 tunnland 12 kappland skogsmark i areal i Hobborn inom Sundborns socken, *dels* 6 spannland 14 snesland bergsfrälsejord i Kolarbo inom Sundborns socken med 5 1/2 spannland durchtåg samt åtföljande skog och övriga tillhörigheter, *dels* inom Sundborns socken i Carlborn belägen fastighet bestående af gård samt 7 kvadratrevar tomter och åkerjord eller 2 spannland 8 snesland 6 bandland bergsfrälsejord med 10 snesland i durchtåg och skog samt övriga åtföljder, med undantag av frånsålda omkring 5 tunnland jord i areal i Carlborn».

Icke alltid förete fastigheterna sådan rikedom på ägor. Förvärv hava avsett exempelvis »fastighet i Sundborns by inom Sundborns socken, bestående av en gård därstädes med åbyggnader och gårdstomt samt kålgård om 4 snesland i areal», »fastighet i Sundborns by inom Sundborns socken, bestående av platsen efter ett gammalt redskapslider öster om vägen utanför E. Wikmans gård», »fastighet i Sundborns by inom Sundborns socken, utgörande trädgård och tomtplats om 31.900 kappland eller 49.20 ar i areal av bergsfrälsenatur med åtföljder» eller »platser med strand och vattenrätt, sträckande sig från södra sidan av stora bron ned till J. A. Erikssons plats på östra sidan om vägen utanför E. Wikmans gård ned mot Sundborns strömmen, allt i Sundborns by inom Sundborns socken».

Av förut nämnd anledning kom emellertid oftast icke heller i fråga att man gjorde sig fri från de uppkomna brukningssvårigheterna genom en enkel avyttring, som innebar ett avstående från ett i regel välbehövligt ägotillskott. På detta sätt kommo brukningsdelarna så småningom att i stor utsträckning bestå av ett stort antal långa och smala tegar, och dessa voro ofta icke belägna endast inom en by eller inom byar, angränsande till varandra, utan spridda här och var inom hela socknen. Till den oerhörda ägosplittringen bidrog i hög grad, att vid delning av arv dödsbodelägarna ofta togo lott i varje dödsboet tillhörigt ägoområde.

Vid tiden för storskiftena torde hava varit vanligt, att jordinnehav om 6—8 tunnland åker och äng voro splittrade i 50—60 tegar, understundom på flera mils avstånd från varandra. Skogsmarken var före storskiftet samfälld för hela socknen. Uppgift förekommer därom att jordägare kunde hava jord på över 300 ofta vitt åtskilda ställen inom socknen samt att tegar funnos, vilka ej innehöllo mer än ett bandland eller 36 kvadratalnar.

Sedan gammalt voro gårdarna förenade i stora, tätt sammanbyggda byar. Möjligt är, att bestämda bybildningar med uppdelning av jorden mellan byarna ursprungligen funnits. Om några gränser mellan byarnas inägoområden någonsin funnits, blevo dessa dock genom de ständiga ändringarna i besittningen av de olika ägorna snart nog utplånade, och byanamnen blevo endast beteckningar för de olika bosättningarna. Bestämd hemmansindelning saknades. Sambandet mellan de enheter, som upptagits i den på 1600-talet upprättade jordeboken, och de verkliga innehaven hade gått alldeles förlorat. Ingen form av legal delning hade tillämpats före storskiftenas genomförande. All klyvning och styckning skedde sämjevis, och sällan upprättades skriftlig handling över verkställda klyvningar.

Såsom förut nämnts hade man till undanröjande av den genom ägosplittringen uppkomna oredan vid kronoutskyldernas utgörande och soldaters underhållande ordnat så, att uppbörden skedde rote- eller socknevis. För att de socknen efter jordebokens jordtal och andra grunder åsatta utskylderna skulle jordägarna emellan kunna fördelas efter det verkliga innehavet verkställdes s. k. revning. Härvid tillgick så, att av allmogen utsedda »revkarlar» uppmätte all åker- och ängsmark inom socknen, graderade densamma och åsatte varje jordstycke å detsamma belöpande andel av den från socknen utgående räntan till kronan och årspenningarna till soldaterna. Härefter erhölls vad som åbelöpte var jordägare genom en sammanräkning av värdet å alla hans inom socknen spridda jordstycken. Resultatet av revningen sammanfördes i en revbok, där varje jordägares ägobelopp under särskilt nummer (revboksnummer) antecknades. På detta sätt hade man sökt tillskapa nya mantal eller matlag, som de ock kallades, omfattande ägorna under ett och samma revboksnummer.

Någon verklig fastighetsindelning erhölls emellertid ej genom revningen. Denna innebar allenast ett sammanräknande av de spridda tegarna,

ej ett sammanförande av desamma till en enhet, till en fastighet, och revboken upptog icke någon å visst ställe belägen egendomsandel, utan var endast en förteckning över varje bondes vid revningen hopsummerade innehav av jord inom socknen. Revboksnumren voro sålunda ej fasta. Jordinnehaven undergingo förändringar genom arv, byten, köp, uppodlingar etc. Tid efter annan måste därför nya uppmätningar företagas och revboken korrigeras (jämkningsrevningar). Detta kunde dock icke ske så ofta, att revboken fullt riktigt återgav de vid varje tillfälle rådande besittningsförhållandena, vilka ständigt undergingo förskjutning. Något bestämt fastighetsbegrepp fanns således ej. Betecknande för den i dessa bygder rådande uppfattningen, enligt vilken jorden ansågs kunna gå i handeln såsom enbart en kvantitet, är ock, att vid utmätning å gäldenärs fasta egendom plägade tagas i mät endast så mycket av egendomens jord, som svarade mot skulden. Den ohämmade jorddelningen hade lett till att socknarna, vari jordägarna om varandra här och där hade sina andelar, blevo de enheter, som i landet i övrigt motsvarades av jordeboksenheterna eller hemmanen.

De statsunderstödda storskiftenas genomförande.

Den livliga jorddelningen och framför allt det tillämpade sättet för arvsdelningars utförande ledde till att många brukningsdelar blevo mycket små. Inom övre dalalaget voro de jordägare få, vilka skördade tillräcklig myckenhet spannmål för eget behov. De flesta måste förskaffa hälften eller mera från andra orter, och en betydande mängd ägde ej större förråd än för två eller tre månader. Den stora jordsplittringen försvårade i hög grad brukningen och hindrade, på grund av jordägarnas beroende av varandra, vidtagandet av nyttiga förbättringar, såsom dikning och dylikt. Skogen, som var odelad, var utsatt för förödelse. Dessa förhållanden jämte jordens frostländhet och karga beskaffenhet, dalälvarnas översvämningar m. m. vållade stor fattigdom och allmogen var urståndsatt att åstadkomma besparingar för infallande missväxtår. Sådana inträffade, framförallt på grund av de tidiga nattfrosterna, ofta nog. Det lilla förråd av säd, som man då fick, var odugligt till utsäde, och medel till inköp av utsäde saknades eller kunde av andra skäl sådant ej erhållas, där det i avseende å klimatets likhet med dessa bygder borde hämtas. Åkrarna måste därför det följande året till stor del ligga osådda, och på detta sätt drog ett missväxtår flera med sig. Om den då rådande nöden får man ett intryck av de uppgifter landshövdingen i länet Joh. af Nordin lämnade i en den 6 november 1792 till Kungl. Maj:t avgiven framställning angående medel och utvägar att upphjälpa lantbruket och lanthushållningen i länet. I sin skildring av förhållandena i övre dalalaget omnämner af Nordin, att folket sökte sin näring av bark, halm och ben samt att mäsk och drank ansågs för god och smaklig föda. Under missväxtår övergav arbetsfört folk mer än vanligt sina hemvist för att annorstädes söka sin bärgning; skaror

av kvinnor och barn, arbetslösa och till arbete oförmögna ströko omkring i riket och sökte genom tiggande skaffa sitt uppehälle.

Såsom botemedel mot missförhållandena, vilka i främsta rummet tillskrevos den gränslösa, länge överklagade, men ännu icke hämmade klyvningen och ägoblandningen, och för att »förbyta Dalaallmogens fattigdom uti en tarfwelig berglighet» föreslog af Nordin i sin skrivelse, att såväl inägor som skogsmark borde läggas i storskifte. Han föreslog vidare inrättande vid storskiftet av besuttna hemman, regler för inlösen av obesuttna lotter och förbud mot vidare klyvning av de sålunda tillskapade besuttna hemmanen, förrän det kunde visas, att desamma genom förbättringar och odlingar voro i stånd att föda dubbelt så många kreatur, som besuttenhetsregeln fordrade. Slutligen hemställdes om anslag för avlönande av erforderligt antal lantmätare samt för upprensning av dalälvarna till förekommande av översvämningar och för uppdikning av kärr och mossar till minskande av frostländigheten.

I anledning av denna framställning utfärdades den 9 februari 1802 ett kungl. brev, ställt till landshövdingen, däri Kungl. Maj:t förklarade sig anse den oinskränkta klyvningen av jorden, som i Dalarna ju längre desto mer blivit övlig, vara ibland de största och jämväl den betydligast verkande orsaken till det nästan allmänna trångmål, vari denna landsorts allmoge såge sig stadd, samt att detta trångmål måste allt framgent bliva hinderligt emot alla kraftigare företag till landets bättre odling, med mindre denna nu gränslöst utövade jordstyckning bleve i så måtto inskränkt och hämmad, att den endast och allena finge bero av en vederbörligen utrönt och utstakad besuttenhet, varvid åbons nödiga bärgning borde vara första avsikten, och att i övrigt var samfällighet eller socken finge genom storskiften emellan jordägarna så fördelas, att de erhölle sina ägor på ett ställe, och denna delning även sträckas till skog, kärr och utmarker, på det en var finge därefter äga tillfälle att genom uppodlingar göra sina erhållna besittningar brukbara och gagnande. Storskiftesdelningen borde så snart möjligt företagas och bringas till fullbordan så skyndsamt som ske kunde.

Efter en erinran om det mot 1693 års författning stridande samt till sina följder fördärvliga och från en eftertänksam hushållning alldeles skilda sättet för uppdelning av jord, fastställdes vidare i nämnda kungl. brev till grund och rättelse för storskiftet vissa detaljerade bestämmelser om vad som i olika ortsgrupper skulle anses såsom en besuttenhet. Då emellertid med storskiftena icke åsyftades någon förhöjning i den ränta, var socken sig av ålder åtagit, eller rubbning i det om denna räntas fördelning överenskomna sättet och icke heller att minska de ägor den ene eller andre innehade, utan blott att på ett ställe sammanlägga särskilda och på fjärmare eller närmare avstånd skingrade jordlappar, förklarade Kungl. Maj:t, att de dåvarande åbor, som kunde anses ofullsuttna, icke mot deras vilja skulle rubbas eller vräkas utur deras små jorddelar, utan

att dessa, vid skeende förändringar genom dödsfall, giften eller eljest, skulle småningom så sammanläggas, att därav lagliga besittningar kunde med tiden uppkomma.

Sedan vidare i samma kungl. brev förordnats om vidtagande av upprensningar i dalälvarna och om utdikning av mossar och kärr, uttalades rörande kostnaderna för såväl storskiftena som sistnämnda åtgärder, att då Kungl. Maj:t nogsamt föreställde sig, huru litet dalaallmogen i dess nuvarande vanmakt kunde finnas i stånd att något huvudsakligt bidraga till underlättande av kostnader vid angivna företag, vilka ock därför, om de skulle åvägabringas blott genom invånarnas egna tillskott, icke kunde förmodas annorlunda än sent och i en mot angelägenheten av ortens skyndsamma upphjälpande föga svarande mån komma till erforderlig drift och verkställighet, Kungl. Maj:t, av nådig ömhet och sorgfällighet om nämnda landsort samt i betraktande av den väsentliga förmån, som av jordbrukets och de övriga lantmannanäringarnas förbättring därstädes måste tillflyta riket i gemen, funne gott anslå en summa av 6 000 riksdaler årligen.

Genom 1802 års nådiga brev lades grunden till den storskiftes- och avvittringsverksamhet, som sedan omedelbart igångsattes och därefter socken efter socken fortgick till och med år 1894, då verket var fullbordat. I detta brev hade emellertid reglerna för skiftenas bedrivande endast antytts. Närmare föreskrifter för arbetena meddelades i ett kungl. brev till kammarkollegium den 17 augusti 1804 angående storskiften och strömrensningar i Stora Kopparbergs län. Detta brev, som i 14 punkter innehåller såväl särskilda bestämmelser för storskiftenas utförande som ock vissa regler för jorddelningen därefter, blev i verkligheten en särskild storskiftesförfattning för orten vid sidan av 1783 års lantmäteriförordning, som skulle lända till efterrättelse i den del avvikelser ej föreskrivits.

I organisatoriskt hänseende ombesörjdes den enligt 1802 och 1804 års författningar utförda delningsverksamheten av Storskiftes- och Avvittringsverket i Dalarna. Som ledare för arbetena fungerade en styresman, under vilken ett antal lantmätare utförde de särskilda arbetena. Hela verksamheten lades under landshövdingens särskilda uppsikt, ledning och ansvar. Denne utövade ock ett stort inflytande å arbetena. Han höll sammanträden i orterna, avgav redogörelser till Kungl. Maj:t rörande arbetenas fortgång och gjorde framställningar om föreskrifter och anslag. Landshövdingen hade ock efter mönster från enskiftesförfattningarna att avgöra vid skiftena uppkomna tvister och fastställa förrättningarna. Det hela synes hava fungerat som ett lokalt verk med landshövdingen och styresmannen till ledare.

Såsom förut nämnts beviljades anslag av allmänna medel för storskiftenas genomförande. Med detta bekostades styresmannens och lantmätarnas arvoden och resekostnader, men jordägarna fingo själva vidkännas

övriga utgifter, såsom ersättning till gode män och vissa andra för dessa skiften speciella funktionärer — graderingsmän, sockenfullmäktige, revkarlar och revskrivare — ävensom hantlangning (inom Särna och Idre socknar bekostade statsverket även hantlangningen). På dessa villkor avsågs ursprungligen skola skiftas samtliga socknar inom övre dalalaget utom Säfsnäs socken. Då ägosplittringen i Svärdsjö socken, till vilket då även hörde nuvarande Envikens och Svartnäs socknar, nått lika långt som inom den egentliga dalaorten, fick emellertid även inom Svärdsjö storskifte verkställas på statens bekostnad. Förutom nu nämnda bygder blevo jämväl vissa andra orter skiftade enligt de för Dalarna gällande storskiftesförfattningarna, nämligen Säters, Gustafs, Stora Tuna och Silvbergs socknar samt skattejorden i Vika och Torsångs socknar. Vid dessa skiften åtog sig emellertid icke statsverket att, såsom beträffande de andra, helt svara för vissa förrättningskostnader utan bestämdes, olika för de särskilda socknarna, ett bidrag till visst bestämt belopp i ett för allt.

Storskiftena skedde sockenvis. Inom varje socken vidtogos vissa preliminära åtgärder i ett sammanhang för hela socknen, medan den slutliga delningen mellan jordägarna verkställdes etappvis inom mindre, för ändamålet indelade områden. Tillvägagångssättet därvid reglerades i avseende å huvudgrunderna huvudsakligen av 1802 och 1804 års författningar med de tillägg och ändringar, som sedermera tillkommo, men hade i övrigt sitt stöd i instruktioner, meddelade av landshövdingarna, och i antagen praxis. Storskiftena omfattade i huvudsak följande åtgärder:

1) upprättande av kartor över socknens inägor och skogsmark jämte bestämmande av socknens yttergränser,

2) ägornas gradering,

3) åkrarnas och ängsmarkens (slogens) revning (motsvarande upprättande av hävdeförteckning och tilldelningslängd),

4) bestämmande huru många och vilka jordägare borde i varje by intagas,

5) utbrytning av den inägojord, som tillkomme varje by (byadelning å inägorna), och fäbodereglering,

6) besuttenhetsreglering inom byarna,

7) skifte av inägojorden inom var by mellan de jordägare, som för sin ägotilldelning hänförts till byn (åbodelning å inägorna), samt

8) avskiljande i förekommande fall av kronans skogsmark från de enskildas samt utbrytning inom den senare skogsmarken av de områden, som tillkomme varje by (byadelning å skogsmarken).

Ehuru ej utförda av storskiftes- och avvittringsverket och ej heller på statens bekostnad kunna såsom en fortsättning och ett sista led i storskiftet å socknarna betraktas de skiften, som sedermera verkställdes å

den för varje by utbrutna skogsmarken mellan byns jordägare (åbodelning å skogsmarken).

När storskiftet i en socken skulle taga sin början, blev storskifteslantmätarnas första uppgift att uppmäta och kartlägga all socknens mark och bestämma socknens yttergränser. Då mätningen inom socknen eller någon större trakt därav var färdig, vidtog graderingen. Denna skulle verkställas i enlighet med bestämmelserna i 1783 års lantmäteriförordning samt förrättas av två utav jordägarna valda, utom socknen boende ojäviga graderingsmän jämte lantmätaren. Till en början synes denne emellertid ej hava deltagit i själva graderingen, utan begränsat sig till att mäta och å kartan inlägga graderingsskillnaderna, men sedan det blivit regel att förordna två lantmätare, en äldre och en yngre, att deltaga i graderingen, synes den äldre hava tagit ledningen av arbetet och den yngre verkställt inmätningen. Enligt kungörelsen den 18 februari 1859 skulle graderingen inom de socknar, som då återstodo, verkställas enligt bestämmelser, som Konungens befallningshavande ägde att för varje socken meddela. Vid graderingen närvoro en eller två sockenfullmäktige och publika ombud, där sådana erfordrades. Genom kungörelse tillkännagavs när och var gradering skulle ske och varje jordägare hade då att inställa sig vid äventyr att sedermera ej äga någon talan mot graderingen. Gradskillnaderna gjordes alltid raka, även om jordmånen angav oregelbundna gränser. Till ledning för beräknande av jordägarnas ägobelopp utmärktes gradskillnaderna medelst i marken nedslagna pålar, å vilka gradtalen antecknades.

För beräknande av de olika jordägarnas ägoanspråk användes ett för dessa bygder speciellt förfaringssätt. Enligt 1804 års brev skulle delningsgrunden utgöras av den skatt var och en innehade, uträknad efter dess reducerade och i socknens sista revbok uppförda jordtal, därvid dock revboken på grund av de efter sista reven genom köp, byte, gåva, arv eller förståndande av pant skedda förändringarna skulle på socknemännens bekostnad och av dem, som verkställt eller plägade verkställa reven, på det sätt rättas, att den dåvarande rätte ägaren av jorden finge den däremot svarande skatten sig påförd i revboken. I Nås socken, där skiftet igångsattes redan år 1803, uträknades ock jordägarnas ägokrav med ledning av den socknen år 1794 övergångna revningen, sedan denna rättats genom jämkningsrevning år 1805. Resultatet blev emellertid icke tillfredsställande, främst beroende på att den uppskattning, som gjorts vid revningen, skilde sig från den vid skiftet verkställda graderingen. I samtliga övriga socknar verkställdes på den grund i samband med storskiftet helt ny revning och upprättades nya revböcker.

Denna revning innebar en inventering av varje jordägares här och var inom socknen spridda tegar. Dessa arealuträknades samt uppskattades med ledning av den vid skiftet verkställda graderingen. Härigenom er-

hölls för varje jordägare en summa ägobelopp, som enligt den av författningen angivna delningsgrunden betecknade den fordran, med vilken ägaren inginge i skiftet. Revningen omfattade endast inägorna eller åker och slog (med slog avsågs naturlig äng av alla slag); skogsmarken var samfälld för hela socknen. Detta arbete, som kan sägas motsvara upprättande av hävdeförteckning och tilldelningslängd, verkställdes vid sidan av den övriga förrättningsverksamheten av särskilda jordägarnas förtroendemän — revkarlar och revskrivare. Förrättningslantmätarna hade icke någon uppgift därvid och hävdetegarna utmärktes ej å förrättningskartan.

Vid revningen erhölls de olika tegarnas areal genom direkta, å marken tagna mått. Innan detta arbete tog sin början, hade varje jordägare att till utmärkande av sina tegar utsätta dels pålar i tegarnas gränser, dels å varje teg två revstickor med påskriven anteckning om ägarens namn, gårdsnamn, byn, till vilken han hörde, och tegens benämning. Sedan mättes varje teg, och om tegen delades av en gradskillnad, måste varje därav bildad del mätas för sig. För uppmätning av linjer använde sig revkarlarna av en revstång om 6 alnar. Kvadraten på denna längd, 36 kvadratalnar, bildade ett bandland. Någon reducering av lutande distanser till horisontalplanet förekom ej. Arealen av rektangulära figurer erhölls genom uppmätning av två sidor, trianglarnas genom mätning av bas och höjd. Vid arealberäkning av ägor med oregelbunden form måste dessa först uppdelas i figurer, som kunde direkt mätas, såsom trianglar, parallellogrammer m. m.

Resultatet av revkarlarnas stånguppmätning och arealuträkning uttrycktes i arealmåttet snesland och bandland. Ett snesland utgör 10 bandland.[1] Revkarlen, som under sitt arbete åtföljdes av socken- och byfullmäktige vilka utvisade teg- och gradskillnaderna, antecknade å de på tegen nedsatta revstickorna sitt namn samt tegens och därinom förekommande gradfigurers gradvärde och areal. Av de båda stickorna kvarlämnades en å tegen att av jordägaren avhämtas och förvaras, medan den andra medtogs av revkarlen, vilken vid arbetets slut för dagen överlämnade alla under dagen uppsamlade stickor till socken- eller byfullmäktigen att av honom under lås förvaras, till dess de överlämnades till revskrivaren.

Revskrivaren, en för varje socken, hade att upprätta revboken. I denna erhöll varje jordägare ett konto, däri infördes de å revstickorna antecknade uppgifterna. Sedan revningen avslutats, verkställdes kontroll över anteckningarnas riktighet genom att jordägarna medelst kungörelse kallades att, försedda med de av dem upphämtade revstickorna, byavis infinna sig hos revskrivaren för stickornas kollationering mot revboken. Förekom därvid skiljaktighet eller uppstod tvist, skulle revskrivaren ef-

[1] På 1 tunnland går i det närmaste 40 snesland. Ett snesland motsvarar 1·27 ar. Även användes måttet spannland. Ett spannland utgör 20 snesland.

ter hörande av fullmäktige, som närvarit vid revningen, och införskaffande av andra tillgängliga upplysningar utreda och medla i tvisten samt vidtaga nödiga rättelser. Därefter skulle revboken underskrivas av alla jordägarna; härmed var den s. k. stickskrivningen fullbordad. Revskrivaren hade sedan att efter de åsatta graderna uppskatta de revade ägorna och nedsummera varje jordägares uppskattade innehav. Innan arbetet med revboken avslutades, bereddes emellertid jordägarna tillfälle att »rubba jord», d. v. s. att på grund av de under skiftets fortgång inträffade äganderättsförändringarna få i revboken överflyttat visst belopp uppskattad jord från en jordägare till annan. Sådant förekom i stor utsträckning. När rubbningen var avslutad, skulle revboken ånyo underskrivas och var först därefter definitivt färdig.

I revboken gjordes ett sammandrag, upptagande för varje jordägare summan av hans efter gradtalen reducerade areal åker och slog samt totalsumman för socknen. Denna handling, som försågs med revskrivarens underskrift, utvisade delningsgrunden. Den enskildes genom revningen erhållna ägobelopp, uttryckt i visst antal snesland och bandland reducerad jord, angav hans tillgodohavande, och förhållandet mellan detta ägobelopp och hela socknens reducerade tal motsvarade alltså hans kvotdel av socknens inägojord. Härigenom blev innehavet delningsgrund beträffande inägorna. Då sedermera tilldelningen av den samfällda skogsmarken verkställdes såväl mellan byarna som inom byarna mellan jordägarna i förhållande till de i revboken redovisade beloppen snesland och bandland reducerad jord eller till de däremot svarande beloppen vid skiftet tilldelad inägojord, uttryckt i tunnland och kappland reducerad jord, kunde dessa tal inom socknen brukas såsom jämförelsemått mellan fastigheterna i deras helhet. I stället för den annorstädes förekommande mantalsbeteckningen har man ock i nu ifrågavarande bygder för fastigheternas angivande allmänt använt de genom storskiftet bildade jordtalen snesland och bandland eller tunnland och kappland reducerad jord.

Sedan revbokssammandraget uppgjorts, började lantmätarnas delningsarbete. Det tekniska underlaget för denna åtgärd utgjordes av den upprättade kartan med därå verkställd arealuträkning. Den första åtgärden blev därvid att verkställa en reglering av inägojorden mellan byarna. För att envar av byarna, som då alla voro i en gemensamhet, måtte kunna tilldelas sitt vissa enskilda område, stadgades i 1804 års brev, att det skulle utrönas, huru många och vilka jordägare kunde och borde intagas i varje by och att, där överenskommelse om annat ej kunde ske, den väg borde följas, att var och en för hela sitt ägoområde skulle läggas till den by, där han hade bästa gården eller de mesta ägorna. I kungörelsen den 18 februari 1859 bestämdes, att en sådan sammanföring till en by icke borde ovillkorligen

äga rum i annan händelse än att sådant erfordrades för att bereda jordägaren en besuttenhet.

I överensstämmelse härmed gjordes en gruppering av jordägarna på olika byar. I vissa fall sammanfördes därvid två eller flera bosättningar med skilda byanamn till ett byalag, vilket då blev skifteslag vid den sedermera skeende delningen jordägarna emellan. I och med nyssnämnda grupperings verkställande blev ock avgjort huru stor andel av hela ägomassan, som skulle tilläggas varje by, nämligen i förhållande till den summa jordtal, som de till byn sammanförda jordägarna enligt revbokssammandraget innehade. Vid socknens uppdelning i byar eller byalag, den s. k. byadelningen, behandlades ecklesiastika och militära boställen liksom ock de fåtaligt förekommande större egendomarna i regel såsom byar för sig. De utbrötos alltså redan vid byadelningen utan att med andra sammanföras i by. Byadelningarna fastställdes för varje socken för sig av Konungens befallningshavande; enligt 1859 års kungörelse skulle detta ske, innan delningen inom byarna företogs.

I samband med byadelningen och såsom ett moment i denna verkställdes fäbodereglering. Vid tiden för storskiftet voro fäbodarna allmänt i bruk, och en avsevärd del av inägorna låg vid dessa. Fäbodeinägorna, vilka inberäknats i jordägarnas innehav enligt revboken och utgjorde en del av jordtalet, skulle sedan ingå i den byavis skeende delningen. Fäboderegleringen avsåg därför att bestämma de fäbodeställen, som skulle tillhöra delägarna i varje by.

Sedan genom byadelningen tillskapats av byar eller byalag bestående skifteslag, vidtogs inom varje sådant skifteslag delningen av såväl heminägor som fäbodejord mellan de jordägare, som sammanförts under skifteslaget (den s. k. åbodelningen).

Första åtgärd härvid blev att indela skifteslaget i besuttenheter. Enligt 1802 och 1804 års brev fordrades för besuttenhet, att visst minimiantal kreatur av olika slag skulle kunna födas på egendomen. Sedermera övergick man emellertid till att såsom besuttenhetsmått antaga det belopp reducerad jord, varå i bättre och sämre år det bestämda antalet kreatur borde med säkerhet kunna underhållas. I 1859 års kungörelse stadgades, att för de socknar, där besuttenhetsreglering i sammanhang med storskifte därefter komme att äga rum, Kungl. Maj:t efter förslag av Konungens befallningshavande skulle bestämma, vad som för besuttenhet i dessa socknar fordrades. Besuttenhetsmåttet varierade högst betydligt i olika socknar. Så svarade t. ex. i Floda och Nås socknar 30 reducerade snesland mot en besuttenhet, medan vid det s. k. äldre storskiftet i närliggande Järna och Äppelbo socknar ej mindre än 260 snesland fastställdes såsom minimum. Varje besuttenhet erhöll vid åbodelningen eget littera och, där — såsom vanligen skedde— numrering förekom, även eget nummer.

Emellertid skulle, såsom tidigare anförts, även de, vilkas ägor under-

stego besuttenhetsmåttet, få sina andelar utbrutna i särskilda lotter. Men tanken var dock, att så småningom dessa skulle så förenas att därefter alla åbor bleve besuttna. För ändamålet indelades lotterna i grupper på det sätt, att de till en grupp förenade lotterna, när de en gång kommo i en ägares hand, tillsammans utgjorde en besuttenhet. De till en grupp hopförda lotterna skulle på marken läggas intill varandra, så att, då de med tiden sammansmälte till en besuttenhet, endast gränserna dem emellan behövde utplånas för att det hela skulle bliva en egendom. Samhörigheten mellan nämnda lotter markerades i deras beteckning vid åbodelningen så, att de erhöllo gemensamt huvudnummer och huvudlittera. Lotterna åtskildes i regel genom subnumrering och tilläggslittera för alla utom en, som enbart angavs med den gemensamma beteckningen. Om sålunda fyra lotter tillsammans skulle bilda besuttenheten nr 1, betecknades en — vanligen, men icke alltid, den största — nr 1 litt. A, den andra nr sub 1 litt. Aa, den tredje nr sub sub 1 litt. Ab och den fjärde nr sub sub sub 1 litt. Ac. Beteckningen kunde bliva nog så långrandig för de sista lotterna; understundom förekom, att över tio lotter fördes under en besuttenhet. Avsikten var, att nämnda underbeteckningar skulle försvinna, då en enda åbo blev ägare till alla lotterna.

Redan under förarbetena till storskiftesväsendet hade åstadkommandet av besuttenheter betraktats såsom en huvuduppgift för storskiftena. Också innehöll 1804 års brev i sin 10:e punkt stränga bestämmelser rörande tillvägagångssättet för syftets uppnående. Ingen finge därefter sälja en obesuttenhet till annan än den som förut ägde jord, och när storskiftet vore verkställt, finge försäljning ej ske till annan än den, som ägde jord i samma nummer. Skedde annorlunda, ägde övriga delägare i numret lösa obesuttenheten. Två eller flera i en, ehuru obesutten, ägares hand en gång sammankomna obesuttna hemmansdelar finge icke heller sedermera åtskiljas. Lagfart och fasta å sådana smärre jorddelar, som icke innefattade besuttenhet, skulle icke vidare få äga rum. All klyvning under full besuttenhet förbjöds för framtiden, och allt vad därifrån avveke skulle komma att anses såsom en nullitet, vilken, utan avseende å vad åtgärd domstolar och ämbetsmän kunde taga däremot, borde av landshövdingen försättas i sitt förra skick. Därest icke inom högst tjugu år efter storskiftets avslutande obesuttenheter, som vid storskiftet blivit föreslagna att bliva en besuttenhet, sammansmält till en sådan, skulle innehavarna lotta om besittningen av det hela, sedan likväl mätismän först prövat vad lösen den avträdande skulle erhålla. Dock skulle de, som under tiden genom odlingar och förbättringar av en obesuttenhet berett en full besuttenhet, njuta en sådan tillkommen besuttenhet till godo. Likaså skulle den besuttne, som kunde visa sig på sådant sätt hava av en besuttenhet tillskapat två eller flera, äga rättighet att dela denna i två eller flera. Slutligen anbefalldes

Konungens befallningshavande att efter storskiftets avslutande göra sig underrättad om vilka obesuttna hemmansdelar då ännu ej blivit förenade samt ombesörja verkställigheten därav för dem, som han då funne icke hava genom odling blivit så förbättrade, att de var för sig kunde utgöra en besuttenhet.

Efter det inom en by gruppering i besuttenheter verkställts, vidtog själva delningsarbetet. Delningsgrunden mellan delägarna var vars och ens i revboken redovisade, i snesland och bandland uttryckta reducerade jord eller alltså innehavet. Visserligen utsades i 1804 års brev, att den vid byadelningen gjorda graderingen icke skulle hindra verkställandet av ny gradering i och för åbodelningen, om någon det åstundade. Men denna möjlighet har veterligen icke i något fall använts, och i 1859 års kungörelse stadgades, att den ursprungliga graderingen skulle gälla även vid fördelningen av de särskilda byalagsägorna emellan byns åbor. Varje jordägare utgick alltså ur storskiftet med samma belopp jord att enskilt hävdas, som det, med vilket han gick in, minskat med andel i eventuellt avsatta samfälligheter. Om skiftesläggningen stadgades i 1804 års brev, att vars och ens blivande inägoområde borde ostridigt läggas tillsammans och i så stora skiften som jordmånen och belägenheten möjligen kunde medgiva, men att, om några sådana särskilda omständigheter på något ställe skulle inträffa, att jordens olika art och godhet ej medgåve att i åker och äng inskränka delningen inom de i 1783 års lantmäteriförordning föreskrivna fyra skiften, det antal skiften finge därutöver tillåtas, som högst oundgängligen kunde erfordras.

Åbodelningarna verkställdes såsom särskilda förrättningar och beskrivningarna över desamma upprättades för var by för sig. Fastställelse av åbodelningarna meddelades av Konungens befallningshavande i ett sammanhang för alla byar inom en och samma socken.

Beträffande skogsmarken blev den första åtgärden, efter det mätning, kartläggning och gradering skett, att bestämma om och till vilken omfattning mark skulle avskiljas för kronans räkning samt i senare fallet att på marken utlägga kronans andel. I brev till kammarkollegium den 11 juni 1806 angående bland annat skogsavvittringen i Nås socken föreskrev Kungl. Maj:t, att Konungens befallningshavande skulle särskilt för varje socken inkomma med förslag till grunder för skogsavvittring, så snart någon socken hunnit såväl till skog och utmark som inägor avfattas och beskrivas. Jämlikt brev till kammarkollegium den 25 oktober 1826 och senare även förordningen den 21 december 1865 angående kronoparkers bildande i Stora Kopparbergs län och de norrländska länen samt om vissa iakttagelser vid storskiften och avvittringar i nämnda län bestämde Kungl. Maj:t, efter förslag av styresmannen och landshövdingen, genom särskilda beslut för varje socken, huruvida all socknens

skogsmark skulle få skiftas mellan byarna eller om byarna skulle få endast en del av socknens skogsmark och resten avsättas till kronoöverloppsmark. Inom de båda tidigast storskiftade socknarna Nås och Floda avgjordes denna fråga med hänsyn till vissa lokala förhållanden (gammal hävd i Nås och »den betesrättighet, som sedan urminnes tider därstädes ägt rum» i Floda). Inom Gagnefs socken hade redan år 1728 en större skogstrakt utbrutits såsom kronoallmänning. Den återstående skogsmarken inom socknen tillerkändes jordägarna. I övrigt utbrötos kronoöverloppsmarker endast i socknar med större skogsareal än som ansågs erforderlig för besuttenheternas bestånd. I de socknar, där skog utöver jordägarnas behov förefanns, har det enskilda skogsanslaget bestämts till 250 à 350 tunnland duglig mark för besuttenhet, beroende på skogsmarkens beskaffenhet, återväxtförhållanden, befolkningens behov av stöd från skogen m. m. Inom flertalet socknar medgav emellertid skogstillgången ej på långt när så stor tilldelning för besuttenhet. Minimiarealen för besuttenhet utgör omkring 40 tunnland duglig skogsmark.

Åt kronan har förbehållits skogsmark inom socknarna Gagnef, Nås, Floda, Järna, Äppelbo, Lima, Transtrand, Orsa med då till socknen hörande Hamra kapellag, Älvdalen samt Särna med dåvarande Idre kapellag. Inom Ore socken utbröts först överloppsmark. Socknen fick emellertid senare, för att åt befolkningen trygga dess vakt- och kölslogar samt betesrättigheter,[1] vilka hindrade användningen av överloppsmarken till nybyggen, mot åtagande av skatt övertaga densamma för delning mellan byarna. I övrigt erhöllo socknarna sina skogsanslag utan ränta eller avgift.

En del av de utbrutna kronoöverloppsmarkerna hava sedermera i sin helhet blivit skattlagda eller på annat sätt kronan avhända. Inom andra uppläts mark till hemman och lägenheter. Sålunda förekommo t. ex. inom de stora skogsmarkerna mot gränsen till Värmland åtskilliga finnröjningar, vilka efter avvittringen skattlades. Skifte å deras inägor och utbrytning av dem tilldelat skogsanslag torde i vissa fall hava utförts av storskiftesverket i samband med storskiftet mellan byamännen. I en del trakter synas dessa finnhemman hava vid tiden för storskiftet ansetts vara av skattenatur och erhållit del i skogsmarken efter samma grunder som övriga hemman i respektive socknar.

Efter det under storskiftet avvittring skett mellan kronan och de enskilda, kom ordningen till det enskilda skogsanslagets uppdelning mellan byarna, den s. k. byadelningen å skogsmarken. I 1802 års brev hade uttalats, att storskiftesdelningen borde utsträckas även till skog, kärr och utmarker. I 1804 års brev förklarades däremot, att skogens delning

[1] Med vakt- och kölslogar förstods i skogen liggande oinhägnade ängar och gräsbärande myrar (myrslogar), vilka måste för lösgående kreatur vaktas av kreaturens ägare, till dess därå växande gräs blivit bärgat.

skulle tills vidare uppskjutas och storskiftesdelningarna endast omfatta den odlade jorden, bestående av åker och ängsmark, samt fäbodeställen och röjningar jämte inom skogsmarken belägna odlingsbara trakter, men att skogen dock skulle avmätas och kartläggas, helst sådant ändock måste ske innan någon avvittring och delning kunde försiggå. Emellertid föreskrevs i förut omnämnda brev den 11 juni 1806 angående skogsavvittringen i Nås socken, att den jordägarna tillerkända delen av skogsmarken skulle delas mellan byalagen. Och ehuru någon direkt föreskrift därom icke synes hava meddelats, verkställdes sedermera enahanda åtgärd även i de socknar, som storskiftades under de därpå följande åren. Uttryckligt stöd för storskiftesverkets befattning med byadelningen å skogsmarken erhölls sedan i nådiga brevet till kammarkollegium den 25 oktober 1826, däri uttalades, att den för byalagen i varje socken nödiga skog, sedan grunderna för densammas bestämmande blivit uppgjorda och av Kungl. Maj:t fastställda, alltid skulle från den mark, som kunde tillfalla kronan såsom överloppsmark, frånskiljas och avrösas, och att sedermera i avseende å skiftandet av den byalagen tillfallande skogen föreskriften i 1804 års brev borde lända till efterrättelse, dock att, på sätt dittills skett, skogen skulle på kronans bekostnad emellan varje byalag delas och avskiljas.

I överensstämmelse härmed verkställde storskiftesverket i samtliga socknar, vilka undergingo storskifte enligt de speciella dalaförfattningarna, även uppdelningen av socknarnas enskilda skogsanslag mellan byalagen. I vissa fall blevo dock byarna icke helt åtskilda i skogsmarken förr än genom den på jordägarnas bekostnad utförda delningen mellan åborna. Inom några socknar, särskilt de till Nedan-Siljans domsaga hörande, hade vid den i samband med byadelningen å inägorna verkställda fäboderegleringen flera byar tilldelats jord i samma fäbodeställe. Vid byadelningen å skogsmarken blev i dylika fall ej andel av skogsmarken omkring fäbodestället utbruten för var särskild by, utan tilldelades fäbodelaget i dess helhet gemensam skogsmark kring vallen, varvid dock varje bys andel däri angavs till siffran i beskrivningarna men, såsom nyss nämnts, ej till läget bestämdes. Byarna blevo då helt skilda från varandra först vid den sedermera verkställda delningen av fäbodelaget mellan delägarna från de olika byarna.

Delningsgrund vid byadelningen å skogsmarken blev antingen byarnas belopp av reducerad jord i snesland och bandland enligt revboken eller det uppskattningsbelopp inägojord i tunnland och kappland eller annat mått, som varje by vid byadelningen å inägorna erhållit. Resultatet av dessa båda delningsgrunder var detsamma. Varje by erhöll skogsmark i förhållande till omfattningen av fullgod inägojord. Enligt 1804 års brev tilläts att, ehuru skog och utmark, när den förut ej varit delad, icke finge enligt 1783 års förordning läggas i annat än storskifte, densamma likväl vid ifrågavarande förrättningar lades i tre skiften, näm-

ligen hemskog, fäbodeskog och utskog. Denna möjlighet användes i allmänhet. Allt efter rådande förhållanden frångicks dock regeln i vissa fall, så att byar kunde erhålla mindre eller större antal skogsmarksområden. Understundom förekom, att by erhöll alla sina ägor, såväl inägor som skogsmark, i ett sammanhängande område. Där något såsom utskog betecknat område ej utbröts, innebar detta emellertid ej alltid en avvikelse från det vanliga antalet, i det inom vissa socknar fäbodeskog då i stället utlades på två ställen, ett hem- och ett utskifte.

Byadelningen å skogsmarken fastställdes för varje socken för sig av Konungens befallningshavande.

Vid de tidigare verkställda storskiftena blev hela det socknen tillerkända skogsanslaget fördelat mellan byarna. Under inflytande av den uppfattning rörande tillvägagångssättet för befrämjande av en förbättrad skogsvård, som började göra sig gällande mot mitten av 1800-talet, uppkom emellertid tanken att socknarnas skogsanslag icke borde i dess helhet fördelas mellan byarna utan viss del undantagas från delning och i stället avsättas såsom »besparingsskog» under gemensam förvaltning och allmän uppsikt. Förslag därom väcktes första gången år 1858 i samband med skogsavvittringen i Vänjans socken, och enligt särskilda beslut för varje socken bestämde Kungl. Maj:t sedermera beträffande de socknar, som icke redan voro storskiftade, att viss del, i regel en tredjedel av socknens enskilda skogsanslag, skulle avsättas till besparingsskog. Besparingsskogar avsattes i socknarna Vänjan, Svärdsjö med dåvarande Svartnäs kapellag och Enviken (i Svärdsjö och Enviken benämndes den avsatta skogen jämlikt kungl. brevet häradsallmänning), Orsa med dåvarande Hamra kapellag, Älvdalen, Särna och Idre samt Lima och Transtrand. Besparingsskog avsattes för socken i dess helhet utom i Vänjan, där sådan skog avdelades för varje skifteslag. Enligt Kungl. Maj:ts beslut beträffande flera av besparingsskogarna skulle inkomsten av desamma för vederbörande socken användas till gäldande av jorden åvilande skatter och onera samt kostnader för fattigvård, folkundervisning m. m. Besparingsskogarna jämte utav avkastningarna bildade skogsmedelsfonder förvaltas enligt särskilda, av Kungl. Maj:t eller Konungens befallningshavande fastställda reglementen. Dessa skogar hava haft stor betydelse för socknarnas ekonomi, särskilt i Orsa, som har den största besparingsskogen. Sammanlagda arealen besparingsskogar är enligt storskiftesakterna 197 768 hektar skogsmark och 76 016 hektar impediment. Sammanlagda taxeringsvärdet är enligt 1928 års taxering 15·2 miljoner kronor och skogsmedelsfonderna uppgingo vid 1930 års slut till omkring 20 miljoner kronor.

Såsom tidigare nämnts begränsades enligt meddelade bestämmelser storskiftesverkets uppgift beträffande skogsmarken till att avmäta, kartlägga och gradera densamma samt att verkställa avvittring och utbrytning av de särskilda byarnas andelar. I Åls socken verkställdes därut-

över av storskiftesverket och på statens bekostnad även delningen av varje bys skogsmark emellan de vid åbodelningen å inägorna inrättade åbolotterna. Men i övriga socknar verkställdes efter det allmänna storskiftets avslutande denna delning, den s. k. skogsåbodelningen, på jordägarnas bekostnad av särskilda lantmätare såsom vanliga lantmäteriförrättningar efter Konungens befallningshavandes förordnande i varje särskilt fall. Kostnaderna för dessa skiften kunde dock avsevärt nedbringas därigenom att den vid storskiftet upprättade kartan och den därvid verkställda graderingen lades till grund för skiftenas utförande.

Vid skogsåbodelningarna utlades ägolott ej endast för de besuttna inägolotterna utan även för de obesuttna. Skogsmarkerna blevo sålunda uppdelade lika djupt som inägorna. Delningsgrunden bestämdes efter samma princip som vid byadelningen å skogsmarken; skogsbeloppen beräknades i förhållande till antingen det revboksinnehåll, för vilket inägojord tilldelats respektive åbolotter, eller ock det belopp inägojord åbolotterna tilldelats. Hemmanen erhöllo alltså, liksom byarna, skogsmark i förhållande till inägojordens storlek och uppskattning, vilket bland annat innebar att en jordägare, som före storskiftet gjort odlingar och röjningar i större utsträckning än en annan, fick motsvarande mera skogsmark. Genom den konsekvent tillämpade proportionen vid fördelningen av de olika ägoslagen blevo sålunda, såsom tidigare antytts, revboksinnehållet i snesland och bandland samt det vid åbodelningen å inägorna tilldelade ägobeloppet i tunnland och kappland reducerad jord de mått, med vilka alla de genom storskiftet bildade fastigheterna inom socknen kunde till storlek och beskaffenhet jämföras med varandra.

I allmänhet utfördes skogsåbodelningarna på det sätt, att varje åbolott erhöll e t t skifte i var och en av skogsrutorna, hem-, fäbode- och utskog. Nästan alla skogsmarker blevo åbodelade. Undantagsvis har dock förekommit, att t. ex. en avlägset liggande utskog lämnats odelad, såsom då avverkningsrätt till densamma varit upplåten. Genom storskiftet och de därefter följande skogsåbodelningarna hava sålunda praktiskt taget samtliga hemman inom ifrågavarande delar av Dalarna fått alla sina ägor med undantag av andelar i för samfällt behov undantagna områden utbrutna på marken.

Skogsåbodelningarna, vilka kunna betraktas såsom en fullföljd av och sista etapp i storskiftesverksamheten, hava i avseende å efterprövningen behandlats olika. En del hava, liksom tidigare moment i socknarnas uppdelning, fastställts av Konungens befallningshavande, somliga av häradsrätten; andra åter hava endast vunnit laga kraft. I några fall har ägodelningsrätt fastställt sådana delningar som laga skiften.

Enligt 1804 års brev skulle 1783 års lantmäteriförordning lända till efterrättelse vid storskiftena i alla de delar, där ej speciella bestämmelser lämnats. I 1827 års skiftesstadga uttalades, att vad om storskiften och

avvittringen i Kopparbergs län funnes särskilt förordnat alltjämt skulle gälla. Emellertid framhöll Kungl. Maj:t i skrivelse den 4 maj 1827 till landshövdingen i länet, att ändamålet med storskiftesverket varit ej allenast att genom utbrytning av varje åbos ägolott tillintetgöra den för ortens uppkomst hinderliga ägoblandningen utan jämväl att genom utflyttningar till den ödeliggande jorden befrämja nya bostäder och bättre utrymme för de i byarna kvarblivande åborna, samt anbefallde landshövdingen att, efter styresmannens hörande, inkomma med yttrande, huruvida dessa ändamål finge anses hava tillräckligen ernåtts genom redan fullbordade ägoskiften eller om icke efter vunnen erfarenhet några ytterligare föreskrifter i överensstämmelse med skiftesstadgans allmänna grunder om ägoskiften och utbrytningar kunde beträffande därefter skeende skiften vara tjänliga och nödiga till ändamålets säkrare vinnande.

Svaret härpå synes hava blivit fördröjt. Först 1842 uttalar sig i en underdånig skrivelse befallningshavanden om frågan rörande skiftesstadgans tillämpning å storskiftena med omnämnande, bland annat, att visserligen obestridliga och viktiga fördelar vunnits vid storskiftena genom kartors upprättande och ägolotters sammandragning, men att antalet utflyttande varit mycket ringa. I varje fall blev skiftesstadgan ej tillämplig å storskiftena förrän genom utfärdandet av den förut omnämnda kungörelsen den 18 februari 1859 om förändrade föreskrifter i avseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län, däri beträffande då pågående eller därefter förekommande storskiften dels meddelades vissa delvis förut berörda, från 1804 års stadganden avvikande specialbestämmelser, dels ock förklarades, att i övrigt skiftesstadgan med däri gjorda ändringar skulle uti förekommande fall, där stöd därav kunde vara att hämta, få tillämpas på storskiftesförrättningarna.

Sistnämnda föreskrift blev av stor betydelse. Genom enskiftes- och lagaskiftesverksamheten vunna erfarenheter nyttiggjordes för storskiftena. Ehuru dessas utförande även dessförinnan så småningom kom att röna inflytande från laga skiftesverksamheten, bland annat i fråga om möjligheten till effektiv ägosammandragning, torde dock de skiften, å vilka 1859 års kungörelse blev tillämpad, i stort sett vara bättre utförda än de tidigare.

Främst fick 1859 års kungörelse betydelse i avseende å utflyttningsfrågan. Utflyttning såsom medel för ernående av bättre arrondering var visserligen icke okänd vid de tidigare skiftena. I 1804 års brev uttalades att, när utflyttning till de från kyrkorna och byarna avlägsna lägenheterna funnes gagnelig eller nödvändig och den utflyttande sig därtill begåve, de övriga sockne- eller byamännen, vilka därav droge den första förmånen att icke bliva trängda inom den mera bebyggda delen, skulle vara skyldiga att, efter beprövande av vars och ens skatt, deltaga

i utflyttningskostnaden och vad därmed gemenskap ägde. Men då något understöd av allmänna medel ej förekom, verkställdes utflyttningar endast i ringa utsträckning. Förhållandet beaktades vid det år 1852 påbörjade storskiftet i Vänjans socken, och efter framställning av Konungens befallningshavande lämnade Kungl. Maj:t i brev den 11 maj 1854 föreskrift om tillämpning, med viss modifikation, av skiftesstadgans utflyttningsbestämmelser vid nämnda skifte och om statsunderstöd för utflyttningskostnaden. Genom 1859 års kungörelse gjordes de allmänna utflyttningsbestämmelserna tillämpliga på alla då pågående storskiften, och i nämnda kungörelse förklarades statsbidrag till utflyttningskostnader skola utgöras enligt de allmänna författningarna i ämnet med den avvikelsen, att understödet, evad hemmanet eller hemmansdelen hade flera eller färre hus, skulle beräknas till hälften av den uppskattade utflyttningskostnaden, dock ej utöver visst maximum. Efter nämnda tid beslutades utflyttningar i icke ringa utsträckning. Enligt tillgänglig uppgift var antalet utflyttade delägare i Lima och Transtrands socknar 176, i Orsa socken med Hamra kapellag 506, i Älvdalen 374 samt i Särna och Idre 130.

Statsverkets samtliga utgifter för storskiftena uppgingo enligt tillgänglig uppgift till 2 699 528 kronor. Storskiftesarbetet började år 1803 och pågick därefter i nära 100 år. Då byadelningen å skogsmarken inom Särna och Idre år 1894 fastställdes, var det ett omfattande verk, som därmed bragtes till ända. En areal av 23 600 kvadratkilometer land hade avmätts och skiftats. De utlagda ägolotternas eller hemmanens antal utgjorde omkring 22 000. De bygder, där jordförhållandena hade påkallat dessa särskilda åtgärder i skifteshänseende, omfattade ock en väsentlig del av länet. Storskiften enligt de särskilda dalaförfattningarna övergingo följande socknar (årtalet inom parentes anger tiden för storskiftesarbetenas påbörjande inom socknen):

Nås (1803), Floda (1806), Bjursås (1807), Gustafs (1810), Gagnef (1811), Ål (1814), Äppelbo (1816), Järna (1817), skattejorden i Torsång (1818), Leksand och Siljansnäs (1819), Säter (1820), Ore (1824), Stora Tuna och Silvberg (1824),[1] Rättvik och Boda (1828), skattejorden i Vika (1829), Sollerö (1839), Mora och Våmhus (1839), Malung (1846), Svärdsjö, Enviken och Svartnäs (1849)[2] samt Vänjan (1852);

vidare nedannämnda socknar, å vilkas skiftande 1859 års kungörelse blev tillämplig: Lima och Transtrand (1851), Orsa (1859),[3] Älvdalen (1870) samt Särna och Idre (1880).

[1] Vissa inom Stora Tuna storskiftade områden hava sedermera överflyttats till socknarna Aspeboda och Grangärde, vilka i övrigt icke undergått storskifte av här ifrågavarande slag.

[2] Vissa inom Svärdsjö storskiftade områden hava sedermera överflyttats till Sundborns socken, som i övrigt icke undergått storskifte av här ifrågavarande slag.

[3] I storskiftet inom Orsa socken ingick det till socknen då hörande, men sedermera till Los socken i Gävleborgs län överflyttade Hamra kapellag.

Det storskiftade området omfattar alltså hela övre dalalaget, med undantag av Säfsnäs socken, samt en betydande del av nedre dalalaget.

Andra jorddelningsformers tillämplighet inom länet.

Enskiftesförfattningarna voro icke tillämpliga inom någon del av Kopparbergs län. Även sedan laga skiftesformen införts, blev länet försatt i en undantagsställning. Såsom förut nämnts blev 1827 års skiftesstadga ej tillämplig vid flertalet storskiften. Enligt kungl. brev den 4 maj 1827 skulle skiftesstadgan däremot tjäna till efterrättelse i de trakter, där de förut i allmänhet för riket gällande, men genom stadgan upphävda lantmäteriförfattningar blivit följda och tillämpade, d. v. s. i de trakter, där storskifte enligt de särskilda dalaförfattningarna ej företagits eller vore avsett att komma till utförande. Men möjligheten att genomdriva laga skiften blev väsentligt begränsad i och med att i kungl. brev den 13 juli 1836 redan verkställda sockne- och byalagsskiften förklarades icke få genom nytt skifte rubbas utan att delägarna därom enhälligt överenskomme. Samtidigt stadgades, att vid laga skifte avrösningsjorden eller skogen, där ej annorlunda med jordägares bekvämlighet läte sig göra, finge utan underställning till ägodelningsrätt läggas i tre skiften, hemskog, fäbodeskog och utskog, samt vid sådana tillfällen sex skiften medgivas.

I 1859 års kungörelse, genom vilken 1836 års brev upphävdes, förklarades, att de rörande storskiftesverket meddelade föreskrifter skulle tjäna till efterföljd endast i och för verkställigheten av de storskiften, som med understöd av allmänna medel då pågingo eller därefter komme att företagas, men att i allt övrigt 1827 års skiftesstadga med däruti skedda förändringar komme att för länet gälla och tillämpas.

Från och med ikraftträdandet av 1859 års kungörelse hava de trakter av länet, som vid nämnda tid icke undergått storskifte enligt de särskilda dalaförfattningarna eller avsetts bliva föremål för sådant skifte, i avseende å laga skifte varit helt jämställda med landet i övrigt, och, vad storskiftesområdet beträffar, blev laga skiftesformen tillämplig först genom denna kungörelse.

Med statsunderstöd verkställt storskifte kunde således därefter rubbas genom laga skifte. Dock uppsattes vissa strängare villkor för skiftestillstånd. Medan enligt skiftesstadgan varje enskild delägare kunde påkalla rubbning av storskifte, gällde enligt 1859 års kungörelse, att om jordägare, innehavande minst två tredjedelar av skifteslagets skattetal, förenade sig om nytt skifte, skiftet borde företagas; att om nytt skifte bestreds av delägare, som innehade mer än hälften av skifteslagets skattetal, frågan för den gången vore förfallen och ej finge ånyo väckas inom tio år därefter, såvida icke minst två tredjedelar av delägarna förenade sig i ny ansökning om skifte; samt att, i fall rösterna för eller emot icke uppgingo till förut nämnda antal, frågan gjordes beroende av en prövning av förrättningsmännen. Om kostnaderna för inställt skifte stad-

gades, att desamma, första gången frågan väcktes, skulle gäldas av hela skifteslaget, men så ofta frågan sedermera förekomme och förfölle, av skiftessökanden ensam.

Även i ett par andra hänseenden lämnade 1859 års kungörelse från skiftesstadgan avvikande bestämmelser om laga skiften till rubbning av storskifte. Sålunda förklarades, att, om det funnes oundgängligen nödigt för bibehållande av alla delägares rätt och för att ingen skulle bliva verkligt lidande, att inrösningsjorden lades i tre skiften och avrösningsjorden likaledes i tre skiften: hemskog, fäbodeskog och utskog, så skulle sådant, utan underställning till ägodelningsrätt vara tillåtet. Dessutom medgavs, att under vissa förutsättningar laga skifte begränsades till att avse inägojorden tillika med så stor del av skogsmarken, som ansåges nyttigt, medan övriga delen skulle vara oskiftad till gemensamt begagnande.

Jämlikt 8 § i promulgationslagen till 1926 års jorddelningslag gälla alltjämt 1859 års bestämmelser om skiftesvitsord. Övriga särbestämmelser om laga skifte till rubbning av storskifte blevo däremot upphävda i och med jorddelningslagens ikraftträdande.

I fråga om statsunderstöd för utflyttningar vid laga skiften inom länet förklarades i 1859 års kungörelse allmänna författningar i ämnet skola tillämpas med den avvikelsen att i de orter, där mantalsindelning icke ägde rum, bidraget skulle beräknas efter samma grund, som — efter vad tidigare omnämnts — tillämpades beträffande utflyttning i samband med storskifte, eller med hälften av uppskattade flyttningskostnaden intill visst maximum.

Även beträffande andra jorddelningsformer än laga skifte gällde under förra hälften av 1800-talet särskilda bestämmelser för länet i dess helhet. Sålunda förklarades i förordningen den 19 december 1827 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning samt avsöndring av jord eller andra lägenheter från hemman, att förordningen icke gällde Kopparbergs län. Som varken 1804 års brev eller annan tidigare författning tillät jordavsöndring, innebar berörda förklaring i 1827 års förordning, att avsöndringsformen även efter nämnda tidpunkt var för hela länets vidkommande förbjuden. Och i avseende å hemmansklyvning betydde länets undantagande från 1827 års lagstiftning, att de i slutet av 1600-talet tillkomna och fortfarande gällande särbestämmelserna för länet alltjämt blevo tillämpliga i de bygder, som icke undergått eller avsågos göras till föremål för storskifte enligt 1802 och 1804 års brev. Ändring i dessa förhållanden gjordes först genom 1859 års kungörelse.

Beträffande de orter, vilka storskiftades med understöd av statsmedel, hade, såsom tidigare nämnts, särskilda föreskrifter meddelats i nu förevarande hänseende. För regleringen inom byarna hade vissa besuttenhetsmått bestämts. Besutten åbo ägde ej rätt att uppdela sin lott under andra förhållanden än om han kunde visa sig genom odlingar och jord-

förbättringar hava av densamma skapat två eller flera besuttenheter. Beträffande obesuttna lotter beskars även friheten att upplåta hel sådan lott. Lagfart fick icke beviljas å dylika mindre jordandelar, och bestämmelser meddelades om ovillkorlig inlösen av desamma efter viss tid.

Dessa föreskrifter lände ej till efterföljd. Förhållandet uppmärksammades och Kungl. Maj:t utfärdade den 6 juli 1824 särskilda brev, däri dels domhavandena förständigades att icke vidare bevilja lagfart och fasta å obesuttenheter antingen de voro förvärvade genom köp, arv, byte, gåva eller förpantning eller på vad sätt som helst, varom kungörelse årligen skulle uppläsas från predikstolarna, dels ock Konungens befallningshavande anmodades övervaka, att de givna föreskrifterna bleve nogsamt iakttagna. Dessa försök att giva eftertryck åt föreskrifterna fingo icke åsyftad verkan. Fastighetsklyvningen fortfor, och uti flera nådiga brev under 1820- och 1830-talen medgavs för olika socknar förlängning av den i 1804 års brev angivna tidsfristen för de obesuttna lotternas sammanförande och inlösen. I underdånig skrivelse den 12 december 1842 meddelade Konungens befallningshavande, utom annat, att sammanläggning av obesuttenheter enligt 1804 års brev ingenstädes ägt rum eller, i anledning av brist på lösningsmedel, kunnat framtvingas, att för särskilda socknar medgiven anståndstid även gått till ända utan att dylik sammanföring kunnat bringas till verkställighet samt att förbudet mot fastigheters styckning till mindre än lagligen medgivna besittningar ej heller varit verksamt i strid mot folkets lynne och gamla sedvanor. I sammanhang härmed påpekade befallningshavanden vissa principiella brister i gällande bestämmelser och avgav ett detaljerat förslag till nya föreskrifter angående sammandragning av besuttenheter samt om ändring och tillägg i andra hänseenden uti 1804 års brev m. m.

Under 1840- och 1850-talen blev frågan om obesuttna lotters inlösen och den pågående klyvningen vid åtskilliga tillfällen föremål för riksdagens, Kungl. Maj:ts och ämbetsverkens behandling. En förändrad uppfattning synes emellertid då hava så småningom gjort sig gällande, och spörsmålet blev ej på vad sätt åsyftad effektivitet skulle kunna beredas 1804 års bestämmelser utan huruvida dessa borde i ena eller andra hänseendet ändras eller upphävas. Så framkommo inom riksdagen förslag om ändrade grunder för besuttenhetsmåttets beräknande samt om upphävande av begränsningen i rätten att avyttra obesuttenhet och av förbudet mot lagfart och fasta å dylika fastighetsdelar.

Ärendet upptogs till slutlig behandling år 1859. Den lösning, som frågan i kungörelsen den 18 februari samma år erhöll, torde hava till en del rönt påverkan av den året förut till uttryck komna reaktionen mot de för landet i övrigt år 1853 genomförda bestämmelserna till inskränkande av rätten att uppdela jord. Föredragande departementschefens anförande vid ärendets behandling inför Kungl. Maj:t torde vara betecknande för den då rådande uppfattningen om 1804 års bestämmelser.

Besuttenhetsväsendet, yttrade han, företedde — sådant det utvecklat sig i Kopparbergs län — mera än annorstädes ett lärorikt exempel på vanskligheten av lagstiftarens försök att reglera förhållanden, vilka till sin natur hörde under den enskildes fria verksamhet. I stället för att ernå syftemålet med 1804 års bestämmelser hade det verkliga resultatet blivit, att Dalarnas i små lotter kluvna jord till stor del innehades utan i laga ordning bekräftad åtkomst och således under oupphörlig osäkerhet för lösningsanspråk. Ett så betänkligt och för jordens uppodling hinderligt förhållande hade icke kunnat undgå att väcka livliga bekymmer i orten. Den fråga, som i första rummet borde avgöras, vore frågan om lämpligheten av att bibehålla och att söka bringa till verkställighet 1804 års föreskrifter. I detta avseende innehölle Konungens befallningshavandes skrivelse av år 1842 ett detaljerat förslag, men då detta förslag vore byggt på samma grunder som 1804 års stadganden, kunde departementschefen icke, oavsett sin övertygelse om de föreslagna verkställighetsåtgärdernas outförbarhet, däruti instämma av skäl, vilka han vid föredragning någon tid förut av frågan om ändring i gällande allmänna föreskrifter angående hemmansklyvning och jordavsöndring sökt utveckla. För dessa skäl hade han fått ett ökat stöd av det skådespel Dalarna företedde och som visade, att de strängaste förbud icke kunnat förekomma jordens styckning utan blott vållat en vådlig osäkerhet i den obesuttna jordens besittning, under det likväl, det oaktat, jordbrukets avkastning i nämnda landskap överstege avkastningen i andra län med vida större hemmantal, liksom Kopparbergs län hade ett i förhållande till folkmängden mindre antal för brott sakfällda personer, oäkta barn och lös befolkning på landet.

I 1859 års kungörelse förklarades, att de för riket i allmänhet gällande författningar om grunderna och villkoren för hemmansklyvning samt avsöndring av jord eller andra lägenheter från hemman och om behandling vid allmän domstol av tvister i dylika mål skulle jämväl vara gällande för Kopparbergs län. Dock stadgades beträffande besuttenhetsregleringen vid storskiftena, *att* när storskifte ägt rum, talan om lösen av obesutten hemmansdel icke i annat fall än att denna under tiden kommit i ny ägares hand finge väckas förr än efter förloppet av tjugo år eller annan vid storskiftesförrättning särskilt bestämd tid från storskiftes avslutande, *att* i de socknar, där vid företaget storskifte ett visst besuttenhetsmått redan blivit bestämt, endast de hemmansdelar voro underkastade lösen, som icke motsvarade hälften av detta mått och ej heller uppfyllde de villkor för besuttenhet nyssnämnda allmänna författningar stadgade, samt *att* Kungl. Maj:t för de socknar inom länet, där besuttenhetsindelning i sammanhang med storskifte komme att äga rum, ville på befallningshavandens förslag, sedan vederbörande blivit hörda, bestämma vad som för besuttenhet skulle i dessa socknar erfordras. Såsom en följd av de nya bestämmelserna förklarades 10:de punkten i 1804 års brev med däri givna förbud mot köp, lagfart och fasta av obesutten hem-

mansdel samt stadganden angående obesuttna delars ovillkorliga sammanläggning skola upphöra att vidare vara gällande.

Genom dessa bestämmelser blevo alltså de delar av länet, där de speciella storskiftesförfattningarna icke ägde tillämpning, i här ifrågavarande hänseende helt likställda med övriga delar av riket. Storskiftesområdet däremot kom visserligen att alltjämt intaga en särställning, men de stränga förbuden bortföllo och besuttenhetsreglerna mildrades. De kvarstående specialbestämmelserna bibehöllo sin giltighet även efter utfärdandet av förordningen den 6 augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning och jordavsöndring.

Då emellertid år 1879 den stadgade tjuguårsperioden för inlösen av obesuttna lotter började utlöpa, framhöll riksdagen i en skrivelse den 17 maj samma år, att de i länet gällande undantagsbestämmelserna icke varit för ändamålet verksamma såsom i strid mot folkets lynne och sedvanor, men att de dock för många tusende jordägare i länet inneburo en otrygg tillvaro. Riksdagen hemställde fördenskull, att den särskilda lagstiftningen för länet måtte upphävas. Denna framställning tillstyrktes av Konungens befallningshavande i länet, som meddelade, att avsikten och ändamålet med 1804 och 1859 års författningar alltjämt icke vunnits och att intet skäl talade för att vidare bibehålla lagar, vilka visat sig vara nästan utan all verkan. För denna åsikt, framhöll befallningshavanden, talade ytterligare, att den ekonomiska ställningen inom de storskiftade socknarna, oaktat hemmansklyvningen, vore vida fördelaktigare än förr och att den obesuttne i allmänhet bärgade sig lika bra som den besuttne. Kammarkollegium ställde sig i stort sett på samma ståndpunkt men hemställde dock, att vissa bestämmelser om besuttenhet m. m. skulle bibehållas.

Vid utfärdandet av förordningen den 6 augusti 1881 angående hemmansklyvning och jordavsöndring förklarades de i fråga om hemmansklyvning och jordavsöndring inom Kopparbergs län särskilt meddelade bestämmelserna upphävda. Härmed försvann den sista resten av de ursprungliga korrektiven mot klyvning under besuttenhet och stadgandena om sammanföring av obesuttenheter. Länet i dess helhet blev härigenom i fråga om reglerna och villkoren för jords nydelning i allo jämställt med landet i övrigt. Från tillkomsten av reglerna om inlösen av obesuttenheter i början av 1800-talet och till dess de genom 1881 års lagstiftning upphävdes har veterligen dylik inlösen icke förekommit annat än i rent enstaka fall.

Icke heller i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring blev Kopparbergs län föremål för någon särbehandling. I verkligheten kom dock dalabygden att i visst hänseende försättas i en undantagsställning. Då för tillämpning av det genom lagen införda ägostyckningsinstitutet fordrades att den fastighet, som var avsedd att styckas, antingen utgjorde enstaka hemman eller utbrutits ur sam-

fällighet med andra fastigheter genom laga skifte eller därmed i avseende å orubblighet jämställd delning, innebar detta nämligen, att jordägarna icke blott inom den oskiftade bergfrälsebygden utan även inom de orter, där endast storskiften gått fram, eller alltså större delen av länet, blevo alldeles uteslutna från användningen av denna delningsform — en omständighet som visat sig hava i mycket bidragit till fastighetsväsendets nuvarande gestaltning inom de storskiftade dalaorterna.

Under förarbetena till den s. k. norrlandslagstiftningen uppkom fråga, huruvida de särskilda ägostyckningsbestämmelsernas tillämpningsområde skulle utsträckas till att omfatta jämväl Kopparbergs län. Då emellertid ägostyckning på grund av förut angivna begränsning i institutets tillämplighet icke var att påräkna i de trakter av länet, vilka i det hänseende, frågan gällde, voro jämförliga med norrlandslänen, ansågs ej nödvändigt att inbegripa Kopparbergs län i den särskilda lagstiftningen om ägostyckning. Den därmed sammanhängande, genom lag den 31 augusti 1907 införda bestämmelsen om att avsöndring av inägojord, med visst undantag, icke finge ske till den omfattning, att hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagades, gjordes däremot tillämplig icke blott för de norrländska länen utan även för Kopparbergs län.

Genom den efter förslag av Dalautredningen tillkomna lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län blev emellertid ägostyckning tillåten även inom de delar av länet, som storskiftats enligt de särskilda dalaförfattningarna men icke därefter undergått laga skifte. I denna lag upptogos de för norrlandslänen stadgade villkoren för ägostyckning, ehuru i en modifierad form, och samma år utsträcktes den norrländska ägostyckningslagstiftningens tillämpningsområde till, förutom vissa andra län, jämväl de delar av Kopparbergs län, där 1924 års lag ej var gällande.

Såväl 1924 års ägostyckningslag som övriga ovannämnda särbestämmelser upphävdes i och med ikraftträdandet av 1926 års jorddelningslag, vars generella regler om sekundär delning (klyvning) och avstyckning gälla även Kopparbergs län. Endast i ett avseende gjordes undantag för länet, i det enligt promulgationslagen till jorddelningslagen genom lantmäteriförrättning verkställd klyvning av område, som utlagts vid storskifte på bekostnad eller med understöd av staten, ej får mot delägares bestridande rubbas i annan ordning än genom laga skifte å det skifteslag, däri samma område ingår såsom en del.

Beträffande de delar av Kopparbergs län, som undergått storskifte av nyss angiven art, hava sedermera i vissa hänseenden meddelats från jorddelningslagen avvikande bestämmelser, för vilka redogörelse senare kommer att lämnas.

Fastighetsredovisningen.

Såsom tidigare omnämnts fanns icke vid 1800-talets ingång användbar jordebok för någon del av länet. Den sedermera tillkomna s. k. 1825 års

jordebok upptog fastigheterna oförändrade sedan 1600-talet och kunde därför icke få någon betydelse. Ett av de avsedda syftena med den i början av århundradet igångsatta storskiftesverksamheten var emellertid att erhålla en lämplig grundval för upprättande av nya, med de faktiska besittningsförhållandena överensstämmande jordeböcker. Härutinnan stadgades i 1804 års brev att, så snart en socken blivit storskiftad samt varje fullsutten lott eller de till en fullsuttenhet sammanlagda jorddelarna fått sitt nummer i by och en nu saknad sammansättning således skett, en ordentlig jordebok skulle av landskontoret upprättas, där by, nummer, skatt, åbons namn och hemmanets ränta m. m. på vanligt sätt skulle införas, samt att, ehuru i allmänhet vore förordnat, att förnyad persedeljordebok ej behövde upprättas oftare än vart tionde år, förnyad jordebok dock i Kopparbergs län, i anseende till de större och tätare förändringar med besuttenheter som där kunde förefalla, borde tillsvidare och intill dess storskiftesverket vore fulländat vart sjätte år författas.

År 1829 fastställde ock kammarkollegium för dessa jordeböcker ett formulär, som skulle upptaga ägobesittningarna i överensstämmelse med och utgöra ett sammandrag ur storskifteshandlingarna. För åtskilliga socknar upprättades visserligen sådana jordeböcker, men endast de för Gagnefs socken och »Ovanbro»-delen av Stora Tuna socken blevo insända till kollegium, som år 1834 fastställde jordeboken för Gagnef. I dessa jordeböcker hade för varje vid skiftet under särskilt nummer eller subnummer antecknad jordägare, jämte hans efter det reducerade jordtalet uträknade andel i sockenutskylderna, upptagits gärdemantalet, åsatt efter den envar sålunda påförda skatten. Räntan uppbars likväl alltjämt rotevis, liksom den även vid ränteförvandlingsuträkningarna allenast beräknades för varje rote. Dessa jordeböcker kommo sålunda ej att ligga till grund för uppbörden, och då besuttenhetsregleringen, i anledning varav berörda jordeböcker närmast bildades, ej kunde genomföras, förlorade desamma efter hand varje betydelse.

Då kammarkollegium år 1856 utfärdade kungörelse om upprättande av nya jordeböcker, utvisande förhållandena vid ingången av år 1858, gjordes undantag för de delar av Kopparbergs län, där storskiftesförrättningar ännu pågingo, för vilka orter nya jordeböcker skulle upprättas först i den mån skiftesförrättningarna blevo avslutade. Och härutinnan gjordes ej någon ändring, då år 1870 nytt formulär för jordeböckerna utfärdades.

Efter 1870 års formulär upprättades för Västerbergslags fögderi ny jordebok, som fastställdes år 1883. Emellertid utgjorde denna, vad hemmansbeteckningen angår, endast en omskrivning av 1825 års jordebok. Då denna likväl icke överensstämde med rådande besittningsförhållanden samt i mantals- och taxeringslängder ävensom i äganderättshandlingar beträffande däri upptagna fastigheter allmänt saknades uppgift om det jordeboksnummer, till vilket fastigheterna hörde, kunde icke utan

största svårighet med visshet utrönas sambandet mellan rådande besittningsförhållanden och jordeboksindelningen. Den nya jordeboken fick därför intet värde i fastighetsredovisningshänseende.

Beträffande övriga fögderier begärdes nytt uppskov med upprättandet av jordeböcker enligt 1870 års formulär, till dess det sista storskiftet hunnit avslutas. Kungl. Maj:t beslöt år 1882, att med sådan åtgärd skulle tills vidare anstå, och hava, även sedan nämnda skifte avslutats, några åtgärder för upprättande av nya jordeböcker i länet icke vidtagits. Fortfarande är det alltså 1825 års sedan gammalt oförändrade jordebok som gäller för länet, med undantag för Västerbergslags fögderi, vars år 1883 fastställda jordebok dock ifråga om hemmansbeteckningen, såsom nyss nämnts, endast utgjorde en omskrivning av 1825 års jordebok.

Dessa förhållanden blevo av betydelse, då fråga uppstod om åvägabringande av ett ordnat fastighetsboksväsen i landet. Vid de under 1860-talet pågående förarbetena härtill erinrade högsta domstolen vid granskning av ett uppgjort förslag i ämnet, att på grund av jordförhållandena i Kopparbergs län ganska genomgripande åtgärder först måste vidtagas, innan uppläggning och förande av fastighetsböcker där kunde med fördel äga rum. Vid utfärdandet den 14 september 1875 av kungörelsen huru lagfarts- och inteckningsböcker skola inrättas och föras medgav ock Kungl. Maj:t i skrivelse samma dag anstånd tills vidare med sådana böckers införande vid häradsrätterna i Kopparbergs län. Detta uppskov torde väsentligen hava berott därpå, att jordeböckerna för länet icke ansågos kunna, såsom skulle ske inom riket i övrigt, ligga till grund för fastighetsböckernas indelning i enheter.

Efter verkställda utredningar utfärdade Kungl. Maj:t den 18 mars 1887 kungörelse om införande av lagfarts- och inteckningsböcker vid häradsrätterna i Kopparbergs län. Kungörelsen är en från 1875 års kungörelse fristående författning, innehållande uttömmande bestämmelser i ämnet. Enligt kungörelsen skulle böckerna föras från början av år 1888, utom beträffande Älvdalen samt Särna och Idre, där tiden skulle räknas från början av året näst efter det, under vilket vid då pågående storskiften åbodelningen av inägojorden vid vartdera storskiftet blivit i laga ordning fastställt. Bortsett från Säfsnäs socken, beträffande vilken 1875 års allmänna bestämmelser skulle iakttagas, fastslogs genom kungörelsen såsom huvudprincip för fastighetsredovisningen, att denna skulle ske, icke efter jordeböckernas indelning, utan efter skifteshandlingarna, där sådana funnos. Regeln blev den, att i fastighetsböckerna skulle såsom särskild enhet å eget upplägg upptagas varje vid verkställt storskifte eller laga skifte i delningsbeskrivningen såsom särskild ägolott (åbolott) redovisad fastighet, oberoende av om densamma var hemman, hemmansdel eller avsöndrad lägenhet. Det blev alltså den vid jorddelningen, storskifte eller laga skifte, åstadkomna uppdelningen, som skulle anses

enhetsbildande och ligga till grund för fastighetsindelningen. Häri ligger grundskillnaden i fråga om fastighetsredovisningen mellan Kopparbergs län och riket i övrigt.

Kungörelsen innehåller i avseende å sättet för bildande av särskilda upplägg skilda regler för olika delar av länet allt efter de för varje trakt rådande särförhållandena främst ifråga om jorddelningen.

Sålunda skulle inom de orter, där storskifte skett på bekostnad eller med understöd av staten, i fastighetsböckerna för varje tingslag göras ett upplägg dels för en var i delningsbeskrivning vid storskifte såsom särskild åbolott upptagen fastighet, dels ock för varje hemman eller lägenhet, som efter sådant skifte uppkommit genom skattläggning av jord å kronans vid skiftet avskilda överloppsmark. Om storskiftet rubbats genom laga skifte samt två eller flera vid storskiftet var för sig utbrutna fastigheter eller delar därav blivit oskiljaktigt förenade vid laga skiftet, skulle dock dessa fastigheter eller fastighetsdelar, om så funnes lämpligt, få föras å ett gemensamt upplägg. I enlighet med denna regel blevo fastighetsböckerna upplagda efter utdrag av delningsbeskrivningarna över åbodelningarna å inägojorden och särskilda upplägg gjorda även för de obesuttna lotterna (sublotterna).

Beträffande nuvarande Västerbergslags domsaga samt Hedemora domsaga med undantag av Säters socken föreskrevs, att by eller samfälligheet, som undergått laga skifte, skulle i fastighetsböckerna upptagas på det sätt, att ett upplägg skulle göras för en var i delningsbeskrivningen vid skiftet upptagen åbolott. Om åter laga skifte ej ägt rum, skulle ett upplägg göras för varje hemman eller av annan fastighet icke beroende lägenhet, som ej hörde till by, dock att, där så lämpligen kunde ske, olika delar av en by finge betecknas med skilda nummer och upptagas å särskilda upplägg. Såsom tidigare nämnts, funnos sedan gammalt inom dessa bygder bestämda bybildningar, inom vilka storskifte enligt allmänna författningarna sedermera ägt rum. Där laga skifte ej gått fram, kunde alltså i varje fall byarna tjäna som enheter för fastighetsindelningen.

Om i någon av de båda nu nämnda områdesgrupperna laga skifte skedde först efter böckernas uppläggande, skulle, i den mån så funnes lämpligt, nya upplägg, ett för varje i delningsbeskrivningen vid laga skiftet upptagen lott, få inrättas i stället för de tidigare uppläggen för var storskiftesåbolott eller för var by.

Vad slutligen beträffar bergfrälsejorden inom Kopparbergs, Aspeboda, Sundborns, Vika och Torsångs socknar, föreskrevs att, där laga skifte gått fram, upplägg skulle göras efter samma grunder, som för laga skiftade områden inom Västerbergslags- och Hedemoradomsagorna. Inom de trakter, som icke kunde upptagas i fastighetsböckerna efter denna grund, skulle ett upplägg göras för varje egendom, som genom behörig uppmätning och kartläggning blivit avskild från angränsande fastighet.

Där så ej skett, d. v. s. där ingen som helst fastighetsbildning förefanns, skulle enligt kungörelsen med införing i fastighetsböckerna anstå, till dess laga skifte verkställts och vunnit fastställelse, då införing skulle ske enligt samma grunder som för de laga skiftade områdena.

Överskriften till ett uppläggs första blad skulle innehålla fastighetens namn, nummer (besuttenhetsnummer) och littera i delningsbeskrivning vid storskifte, eller littera i delningsbeskrivning vid laga skifte, eller nummer, som eljest blivit fastigheten åsatt eller bleve densamma tilldelat, allt efter som upplägget inrättats efter den ena eller andra av de ovan angivna grunderna; vidare skattetal, natur och socken, så ock vad eljest såsom betecknande funnes nödigt.

Såsom skattetal å fastighet, som utbrutits vid storskifte, skulle upptagas fastighetens revboksinnehåll enligt delningsbeskrivningen vid skiftet (snesland, bandland), uppskattade innehållet av den inägojord, som vid skiftet blivit fastigheten tillagd (tunnland, kappland), eller båda dessa reducerade jordtal, allt efter som för varje tingslag eller socken ansåges lämpligt. För annan fastighet skulle antecknas mantal, skatteören eller vad skattetal eljest i varje ort brukades.

I vissa socknar, såsom Stora Tuna, Gustafs och Torsång, hade på 1840- och 1850-talen verkställts skattereglerings i syfte att påföra efter storskiftet verkställda nyodlingar skatt. Härigenom fingo åtskilliga åbolotter ett större reducerat jordtal i skattereglerings längden än i storskiftes-handlingarna. Dylika genom skattereglering skedda förändringar i skattetalen skulle enligt 1887 års kungörelse iakttagas i fastighetsböckerna.

Vid uppläggandet av fastighetsböckerna för de enligt de särskilda författningarna storskiftade socknarna hämtades de upplysningar, som erfordrades för uppläggens överskrifter, från delningsbeskrivningen vid inägoåbodelningarna. I uppläggens benämning intogs sålunda hela skifteslagets namn, även om detta utgjordes av tre, fyra eller flera ursprungliga byanamn, och likaså bibehölls i fastighetsböckerna den vid storskiftet för obesuttna lotter använda subnumreringen. Enligt kungörelsen kunde i uppläggs överskrift införas båda de jordtal, som kunde komma till användning. Så torde jämväl i regel hava skett. Emellertid har i allmänhet inom en och samma socken endast ett av de båda beteckningssätten kommit till användning i fångeshandlingar, lagfarter och längder. I vissa socknar användes endast snesland och bandland reducerad jord (revboksinnehållet), varmed avses hemmanets belopp av fullgod inägojord före storskiftet. I andra socknar åter uttryckes jordtalet i tunnland och kappland reducerad jord, varmed avses det belopp fullgod inägojord hemmanet vid storskiftet fick sig tilldelat. Det torde endast vara en socken, Svärdsjö, där mera allmänt båda jordtalsbeteckningarna använts om vartannat, till och med vid angivande av olika andelar inom ett och samma hemman. Genom skattläggning å kronans överloppsmarker tillkomna hemman betecknades med mantal.

Inom Västerbergslags och Hedemora domsagor betecknades uppläggen, där laga skifte skett, skifteslagsvis med nummer och littera. Såsom skattetal användes i Västerbergslags domsaga mantal. I Hedemora domsaga varierade skattetalsbeteckningarna. I Garpenbergs socken begagnades skatteören, angivande andelen i soldatens städja. I övriga socknar, med undantag av Säters socken som hör till det med statsunderstöd storskiftade området av länet, användes soldatårspenningar, uttryckta, i By och Folkärna i skillingar och runstycken, i Grytnäs, Hedemora och Husby i riksdaler, skillingar och runstycken, samt i Stora Skedvi i daler och runstycken. Beteckningssättet i sistnämnda socknar härrör från den tid då uppbörden skedde rotevis och fördelningen av räntan inom roten verkställdes efter den andel var och en tog i de roten såsom helt åvilande årspenningarna.

Inom bergfrälsebygden hava vid laga skifte utbrutna lotter betecknats med nummer och littera enligt skifteshandlingarna samt med det vid skiftet för såväl in- som avrösningsjord uträknade uppskattningsinnehållet i det vid varje tid använda ytmåttet (tunnland, kappland — kvadratrev, kvadratstänger — hektar, ar, kvadratmeter). I Aspeboda socken användes dock mantalsbeteckning, tillkommen på det sätt, att det gamla mantalet för socknen proportionerats ut på de vid laga skiftena utlagda lotterna efter deras vid skiftena bestämda uppskattningsinnehåll. För egendomar, som, utan att laga skifte övergått dem, kunnat efter avmätning och kartläggning upptagas i fastighetsböckerna såsom enstaka hemman, har understundom använts jordtal, uttryckt i spannland, snesland och bandland durchtåg, eller ock endast arealen, exempelvis: »Främby lilla eller Främmandeby, 19 spannland 9 snesland, 4·716 bandland åker samt 39 spannland 5 snesland, 7·4832 bandland skogsmark och backar i areal bergfrälse.»

Såsom förut nämnts intog enligt 1887 års kungörelse Säfsnäs socken så till vida en särställning inom länet, att 1875 års allmänna författning skulle iakttagas vid fastighetsböckernas uppläggande. Någon jordstyckning av samma slag som den eljest i Dalarna vanliga har icke förekommit i denna socken, och något storskifte eller laga skifte har icke heller där verkställts. Fastighetsindelningen inom socknen, vilken till största delen äges av en enda jordägare, har tillkommit genom skattläggningar, fastställda av kammarkollegium under 1870- och 1880-talen. Därvid uppkommen hemmans- och lägenhetsindelning har emellertid aldrig iakttagits i jordeboken. Uppläggandet av fastighetsböckerna kunde därför icke heller här grundas å jordeboken, utan verkställdes i enlighet med skattläggningen, varvid upplägg gjordes för särskilt skattlagda fastigheter eller komplex av sådana. Fastighetsboksenheterna erhöllo nummerbeteckningar, och såsom skattetal användes mantalsbeteckning i enlighet med skattläggningen.

Hamra kapellag ingick såsom tidigare nämnts i det år 1859 började

storskiftet inom Orsa socken. Redan år 1845 hade kapellaget i ecklesiastikt hänseende blivit förenat med Los församling i Gävleborgs län, men i judiciellt, kameralt och administrativt hänseende hörde kapellaget vid tiden för nyssnämnda storskiftes igångsättande till Kopparbergs län. Emellertid förordnade Kungl. Maj:t den 13 november 1863, att den del av Orsa finnmark, som utgjorde Hamra kapellag och vartill den till Mora socken förut räknade men enligt Kungl. Maj:ts beslut tidigare samma år ifråga om avvittring till Orsa socken hänförda Fogelsjö by jämväl hörde, skulle överflyttas till Gävleborgs län. Kapellagets byar och lägenheter måste dock i samband med den inom Orsa socken pågående storskiftes- och avvittringsförrättningen bliva utbrutna från samfälligheet med övriga delar av socknen. Genom särskild förrättning efter förordnande av Konungens befallningshavande i Kopparbergs län blev sedermera den nya gränsen mellan Los och Orsa socknar uppgången. Såväl utbrytningen av byarna och lägenheterna inom kapellaget som åbodelningen av inägojorden inom byarna skedde enligt de särskilda dalaförfattningarna såsom ett led i allmänna storskiftet i Orsa. I skiftes-hänseende blevo således fastigheterna i denna del av Gävleborgs län formellt alldeles likställda med dem inom Kopparbergs län, vilka utbrötos vid de allmänna storskiftena. 1887 års bestämmelser om uppläggande av fastighetsböcker blevo emellertid, såsom avseende endast Kopparbergs län, icke direkt tillämpliga för Hamra kapellag. Genom kungl. brev den 17 mars 1892 anbefalldes kammarkollegium anmoda Konungens befallningshavande att foga anstalt om upptagande i jordeboken för Los socken av hemmanen och lägenheterna i kapellaget, men frågan därom förklarades senare genom beslut av kammarkollegium den 27 december 1905 skola vila i avbidan på vidare utredning i ämnet. Utan avseende å frågan om uppläggande av jordebok föreskrev Kungl. Maj:t i kungörelsen den 6 juni 1890, att fastighetsböckerna i Ljusdals tingslag skulle från och med år 1891 omfatta jämväl de inom tingslaget belägna fastigheter, vilka tillhörde Hamra kapellag, att upplägg för nämnda fastigheter skulle göras i särskilda band av såväl lagfarts- som inteckningsboken samt att ifråga om böckernas inrättande och förande skulle, så vitt anginge ifrågavarande fastigheter, tillämpas de i 1887 års kungörelse meddelade bestämmelserna beträffande områden, som undergått allmänt storskifte.

Vid införandet av jordregister i landet uppkom i viss mån samma situation ifråga om behandlingen av Kopparbergs län, som då det gällde införandet av ett fastighetsboksystem. Enligt förordningen den 13 juni 1908, som trädde i kraft den 1 januari påföljande år, skulle jordebokens fastighetsindelning läggas till grund för jordregistrets upprättande. Då denna princip icke kunde tillämpas för Kopparbergs län och Hamra kapellag, måste särskilda regler utarbetas för dessa områden. Därför gjor-

des beträffande förordningens ikraftträdande den inskränkningen, att om uppläggande av jordregister för nyssnämnda områden skulle gälla vad särskilt stadgades. Efter utredning i ämnet utfärdades den 25 april 1913 förordning med särskilda bestämmelser i fråga om jordregister för Kopparbergs län och Hamra kapellag i Los socken av Gävleborgs län. Såsom rubriken anger, upptogs i denna förordning endast bestämmelser i de hänseenden, där avvikelse ansågs erforderlig från den allmänna författningen, som i övrigt blev gällande.

Det föll sig naturligt, att jordregistret för Dalarna skulle komma att uppbyggas på samma grund som fastighetsböckerna. Utgångsläget har här varit gynnsammare än för landet i övrigt, i det att jordregistret, i vilket all framtida, genom jorddelning uppkommande fastighetsbildning skulle återges, kunde grundas å en fastighetsindelning, tillkommen i samma ordning, och därigenom bl. a. de svårigheter undvikas, som uppkomma på grund av bristande överensstämmelse mellan jordeboksindelning och tidigare utförda delningar. I de omfattande delar av Dalarna, där allmänna storskiften gått fram, hade praktiskt taget samtliga hemman fått alla sina ägor, frånsett andel i för samfällt behov undantagna områden, utbrutna på marken, varigenom skifteshandlingarna erbjödo ett nära nog katasterliknande underlag för fastighetsredovisningen.

Såsom huvudregel gäller därför enligt 1913 års förordning, att jordregistret upplägges på grundval av skifteshandlingarna. Liksom ifråga om fastighetsböckerna finnas särskilda bestämmelser om vilket skifte — där mer än ett sådant förekommit — skall läggas till grund för uppdelningen i registerenheter, vidare föreskrifter om huruvida efter laga skifte eller ägostyckning å enstaka hemman upplägg skall göras för varje lott eller för vissa av dem eller om alla skola upptagas å ett gemensamt upplägg. De oskiftade områden av bergfrälsejorden, som icke äro att jämställa med enstaka hemman, skola icke upptagas i jordregistret, men särskild förteckning skall föras över fastigheter, som sålunda icke kunna införas.

För ernående av löpande nummer å fastigheterna föreskrives, att sådana lotter, vilka vid skifte utlagts med nummer, som icke utgör helt tal, eller med nummer i förening med en eller flera bokstäver eller med subnummer (obesuttna storskifteslotter), skola förses med nya nummer. I vissa fall, då ägolotterna vid skiftena benämnts med hela skifteslagets namn (t. ex. Hallen, Backbyn och Näsbyggebyn nr 1 litt. A), skall i jordregistret angivas, med vilket av namnen varje enhet skall betecknas. En fastighet kan sålunda bliva i jordregistret betecknad med annat namn och nummer än i fastighetsböckerna; sambandet upprätthålles emellertid därigenom att den gamla nummerbeteckningen anmärkes i uppläggens överskrift.

Bestämmelserna om de skattetalsbeteckningar, som skola införas i jordregistret, överensstämma med reglerna för fastighetsbokföringen;

dock få icke, såsom beträffande den senare i vissa fall medgivits, dubbla jordtalsbeteckningar användas.

Med hänsyn till sådana i länet ofta förekommande avsöndringar, som skett från samtliga hemman inom en socken eller by, har en särskild och bekvämare form för registrering av desamma införts.

Arbetet med jordregistrets uppläggande i Dalarna, som började år 1913, har varit synnerligen omfattande, men har nu nått därhän, att jordregistret förklarats upplagt för hela länet utom Kopparbergs och Grangärde socknar.

JORDFÖRHÅLLANDENAS NUVARANDE GESTALTNING I DALARNA.

Såsom tidigare nämnts, har jordförhållandenas utveckling följt skilda linjer inom olika delar av Dalarna, och varje del har haft att uppvisa särdrag gentemot landet i övrigt. Ehuru sådana alltjämt äro tillfinnandes, hava desamma dock delvis utplånats. Sålunda har bergfrälsebygden, i den mån laga skiften gått fram, blivit, liksom sydöstra delen av länet, i stort sett jämställd med landet i övrigt. Beträffande övriga bygder eller större delen av provinsen hade väl avsikten med de allmänna storskiftenas genomförande varit att undanröja de gamla missförhållandena och försätta jordväsendet i sådant skick, att utvecklingen därefter, utan vidare reglering eller särbehandling, skulle kunna följa samma linjer som i andra delar av landet. Att en sådan likställdhet icke åvägabragts, har endels sin grund däri att man redan i utgångsläget hade att bygga på ett egenartat skiftes- och fastighetsväsende. Främsta orsaken ligger dock djupare och får sökas i det förhållandet att de faktorer, vilka givit upphov till det tidigare rådande svåra tillståndet och framtvingat de allmänna storskiftena, i viss mån kvarstått även därefter och påverkat utvecklingen.

Till belysande av frågan, om och i vilka hänseenden särbestämmelser för provinsen kunna vara påkallade, torde böra redogöras för jordväsendets nuvarande tillstånd därstädes. Härvid måste, i enlighet med vad förut anförts, alltjämt göras skillnad mellan olika delar av provinsen.

Trakter där statsunderstödda storskiften icke ägt rum.

Sydöstra delen.

Inom Västerbergslags domsaga och Hedemora domsaga med undantag av Säters socken hade storskiften enligt de för landet i allmänhet gällande författningarna som regel genomförts, då 1827 års skiftesstadga tillkom. Visserligen hämmades därefter laga skiftesverksamheten genom det år 1836 införda villkoret för skifte, att enhällighet bland delägarna skulle föreligga. Men sedan denna bestämmelse år 1859 upphävts, hava laga skiften övergått större delen av dessa områden. Vissa byar ligga dock ännu i storskifte, och därjämte förekomma större bruksegendomar, som icke legat i samfällighet med andra fastigheter. I skifteshänseende torde förhållandena i dessa delar av länet få anses jämställda med dem i andra landsdelar, främst i närgränsande län.

Fastighetsredovisningen har här, såsom förut nämnts, icke grundats å jordeboken utan å skifteshandlingar och torde i stort sett få anses tillfredsställande. Medgivandet i 1887 års kungörelse, att olika delar av by, som ej undergått laga skifte, finge i fastighetsböckerna införas under särskilda nummer och upplägg, har dock givit anledning till viss oreda. Med bestämmelsen åsyftades byar med så stort antal åbor, att nödig översikt icke bleve möjlig medelst e t t upplägg. Rörande sättet för byns uppdelning å olika upplägg torde hava avsetts, att hänsyn skulle tagas såväl till besittningsförhållandena, så att i regel varje åbos innehav upptoges å ett och samma upplägg, som ock till den tidigare storskiftesindelningen, så att, där särskilt upplägg ej gjordes för var brukningsdel, sådana brukningsdelar, vilka ingått i ett storskiftesnummer, skulle sammanföras å ett upplägg. Detta har beträffande vissa socknar tillämpats så, att varje delägares genom en sorts revning utrönta innehav inom byn sammanfördes å särskilt upplägg och åsattes namn, nummer och littera, och så skedde, även om delägarens innehav utgjordes av andelar eller bestämda ägor inom olika storskifteslotter. Även inom enstaka oskiftade hemman verkställdes dylik uppdelning i särskilda fastighetsboksenheter. Detta förfaringssätt har gjort det synnerligen svårt att utreda sambandet mellan fastighetsboksenheterna och tidigare förefintlig storskiftesindelning. Och då man vid jordregistrets uppläggande helt naturligt icke kunnat bygga på fastighetsböckerna, men heller icke på den utplånade storskiftesindelningen, har tills vidare den utvägen måst tillgripas, att hela byn redovisas såsom e n jordregisterenhet. Dessa förhållanden äro företrädesvis till finnandes i Hedemora socken, där omkring en femtedel av arealen motsvaras av byar och enstaka hemman, vilka, ehuru i fastighetsböckerna uppdelade, i jordregistret redovisats såsom e n enhet. Inom Hedemora domsaga blev ock en viss oreda följden av att under tiden närmast efter införandet av 1896 års lagstiftning fång å vissa bestämda ägor allmänt betecknades såsom avseende skattetal.

Motsvarande förhållanden förekomma icke inom Västerbergslags domsaga. Men vissa svårigheter hava där uppkommit på den grund, att vid laga skiften äldre skifteslagsindelning ej följts men närmare redovisning härom ej verkställts, varigenom oklarhet uppkommit om sambandet mellan de i fången enligt äldre indelning angivna fastigheterna och laga skifteslotterna.

Inom den till Västerbergslags domsaga angränsande Säfsnäs socken, där någon allmän jorddelningsverksamhet icke förekommit, har den egenartade, på skattläggningen grundade fastighetsredovisningen på grund av särskilda omständigheter blivit otillfredsställande. Till grund för skattläggningen låg en uppmätning och gradering av inägorna till samtliga egendomar inom socknen jämte utbrytning, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade beslut, av skogsmark till varje egendom. Skattläggningsbesluten ansluta sig emellertid icke till nämnda uppmätning och

områdestilldelning. Som skattläggningsenheter synas i många fall hava sammanförts delar från flera av de med uppmätningen överensstämmande, faktiska besittningsenheterna. Huru detta skett eller hur skattläggningsenheterna förhålla sig till kartornas och beskrivningarnas redovisning har visat sig så gott som omöjligt att utreda. De i enlighet med skattläggningen bildade fastighetsboksenheterna synas alltså icke motsvara vissa områden på marken.

Bergfrälsebygden.

Stora områden av bergfrälsebygden äro nu laga skiftade. Så är all bergfrälsejord inom Aspeboda socken laga skiftad, och inom Torsångs och Vika socknar äro endast obetydliga områden oskiftade. Sundborns och Kopparbergs socknar uppvisa större områden oskiftad jord. Av den oskiftade jorden ligga vissa egendomar icke i samfällighet med annan jord, varför desamma endast tarva avmätning och gränsbestämning för att kunna inordnas i fastighetsredovisningen; så torde vara fallet bland annat i avseende å nyssnämnda delar av Torsångs och Vika socknar. Men det återstår dock icke obetydliga områden, vilka i avvaktan på laga skifte ännu icke kunnat upptagas i fastighetsböckerna och jordregistret.

Helt naturligt har den fullständiga bristen på fastighetsindelning och därför även på möjlighet till noggrann identifiering av besittningarna inom sist angivna delar av bergfrälsebygden ofta givit anledning till otydlighet och svävande begrepp om gränsernas rätta sträckning och om vad som hör till de olika egendomarna. Laga skiftenas icke minst viktiga uppgift har ock här varit att åvägabringa en stadgad fastighetsredovisning och tryggade besittningsförhållanden. Däremot äro brukningsdelarna, oaktat skifte ej ägt rum, ofta nog ganska väl arronderade. Den övervägande i övre dalalaget tillämpade uppdelningen av arvfallen jord mellan alla dödsbodelägarna har ej varit bruklig här, och den jämförelsevis goda tillgången på jord har medfört, att den förut livliga omsättningen av tegarna gått i arronderande riktning. I vissa fall hava brukningsdelarna, vilka här ofta äro efter dalaförhållanden av betydande omfattning, alla inägor ihopförda till ett sammanhängande område. Styckning av brukningsdelarna förekommer knappast. Såsom tidigare nämnts har i brist på bestämda fastighetsbegrepp utbrytning på legal väg genom sekundärt skifte eller avstyckning ansetts icke kunna äga rum. I stort sett föreligger alltså ej någon mera utpräglad ägosplittring inom inägorna. Så är däremot i allmänhet förhållandet beträffande skogsmarken, och där råder även i vida högre grad än i avseende å inägorna oklarhet om besittningsförhållandena.

Trakter där statsunderstödda storskiften ägt rum.

Såsom ett generellt omdöme kan om de statsunderstödda storskiftena sägas, att de voro efter tidsförhållandena väl gjorda. Visserligen kan det nu synas som om vid de tidigare storskiftena en kraftigare ägosammandragning, än som skett, varit möjlig. Vid början av 1800-talet fanns ännu kvar åtskilligt av den gamla misstron mot möjligheten att utan delägares förfång kunna efter jämförelse medelst gradering mellan olika ägors godhet sammanföra brukningsdelarnas ägor. Men utläggande av flera skiften för varje lott kunde dock hava varit i viss mån befogat. Skiftesmännen måste inrätta delningen efter då rådande brukningssätt. Under tidigare delen av 1800-talet brukades den öppna jorden endast för odlande av säd och rotfrukter m. m., medan hela behovet av foder skulle tagas från de merendels små och spridda ängsmarkerna; varje lott måste därför tilldelas ängstegar, var de än lågo. Denna grund till splittring av lotternas ägor har numera förfallit. Efter det brukningssättet mot mitten av 1800-talet omlagts så, att foderskörden togs även från den öppna jorden, samt åkerarealen ökats genom nyodlingar, blevo de spridda ängarna i skogen i stor utsträckning ej vidare brukade såsom sådana utan fingo växa igen till skog. Inom åtskilliga orter har ock sammandragningen av åkerjorden försvårats av jordartens även inom mindre områden synnerligen växlande beskaffenhet. Skogsmark tilldelades byalagen i regel på flera ställen, och inom varje skogsruta utlades lotterna i långa, smala remsor. Sistnämnda uppdelningssätt hade i allmänhet sin förklaring i markernas beskaffenhet samt i strävan att inrätta delningen efter vattendragens läge och att genom skiftesläggningen så långt möjligt utjämna skogstillgången för de olika lotterna.

På de senare storskiftena märkes i arronderingshänseende inflytandet av 1859 års kungörelse, varigenom skiftesstadgan i stort sett gjordes tillämplig. Till det bättre resultatet vid dessa skiften bidrog dock icke enbart denna omständighet. Vid den tid, då de utfördes, hade större erfarenhet hunnit samlas rörande lämpligheten av och möjligheterna för en rationell ägosammandragning, och skiftena kunde nu även inrättas efter de dessförinnan omändrade brukningsmetoderna. Häri torde man få se förklaringen till att storskiftet inom nuvarande socknarna Svärdsjö, Enviken och Svartnäs, där inägoåbodelningen verkställdes under tiden närmast före tillkomsten av 1859 års kungörelse, är i godhet att fullt jämställa med de senare utförda storskiftena.[1]

Då jordväsendets nuvarande tillstånd inom ifrågavarande delar av Dalarna ansetts påkalla särskilda åtgärder, har detta främst berott på den riktning, som utvecklingen efter storskiftenas genomförande tagit

[1] Rörande ägosammandragningen vid tidigare och senare storskiften se tabell sid. 235.

och som i första hand får tillskrivas fasthållandet av gamla bruk men till någon del även haft sin orsak i tidvis rådande mindre lycklig lagstiftning.

Bosättningen. Vid de senaste storskiftena verkställdes utflyttning av gårdar i viss icke obetydlig utsträckning, dock icke i sådan omfattning att i allmänhet de gamla byarna blevo söndersprängda. Vid de tidigare skiftena förekom icke, såsom tidigare berörts, gårdsflyttning i någon nämnvärd omfattning; byarna bibehöllos praktiskt taget orubbade i sitt forna skick. Någon utflyttning därefter på frivillighetens väg har icke ägt rum annat än i enstaka fall. Under tidernas lopp uppkomna nya gårdar hava i regel uppbyggts på lediga platser inom byaområdet eller i omedelbar anslutning till detsamma. Det förhållande att jordägarna alltjämt vilja »bo i by» är icke blott ett utslag av vanans makt. Särskilt i övre dalalaget äro jordägarna genomgående småbrukare, som icke kunna hämta sin utkomst helt av jordbruket utan vid sidan därav idka hantverk och andra sysselsättningar, för vilka ett tätare sammanboende utgör en gynnsam förutsättning.

I allmänhet hava byarna sedan gammalt egen organisation för behandling av byamännens gemensamma angelägenheter. Beslut meddelas av byamännen å bystämma, där sådana frågor avhandlas som ordningsväsendet inom byn, vägars anläggande och underhåll och vad i övrigt kan vara av samfällt intresse. I denna ordning hava sålunda i allmänhet inrättats ett gemensamt brandväsende, vatten- och avloppsledningssystem, belysning av byns allmänna platser, understundom även idrottsplats, badlokal m. m. I vissa fall hava byamännen sammanslutit sig för upprättande av eget mejeri, elektrisk kraftstation och dylikt. Tidigare var förvaltningen av byns samfälligheter en viktig uppgift för bystämman, som ock, där samfällighet lämnade avkastning, bestämde om medlens användande till gemensam nytta. Dessa medel hava understundom varit tillfyllest för gemensamma utgifters bestridande — ibland har fondbildning förekommit — men även förekommer uttaxering efter jordtal på byamännen. Bystämmans betydelse i avseende å handhavandet av samfälligheter har emellertid minskats, efter det till en början genom en provisorisk lag för länet den 11 juni 1915 och därefter genom en för hela landet gällande lag av den 13 juni 1921 andra anordningar vidtagits för beredande av lämplig skötsel av bysamfälligheter och därmed jämförliga ägor och rättigheter. På bystämma utses byföreståndare för viss tid; i en del byar tjänstgöra byamännen turvis för ett år i sänder. Byföreståndaren kallar genom budkavle eller anslag byamännen till stämma; han handhar i regel den gemensamma kassan och fungerar i övrigt såsom ett verkställande organ för stämman. För flera byar finnas gamla, av rätten fastställda byordningar, där formerna för utövande av byns gemensamma angelägenheter regleras; även på senaste tid hava flera sådana reglementen tillkommit.

Såsom förut nämnts förekommer icke någon verklig tendens till utspridande av bosättningen. Snarare hava de ökade anspråken på bekvämlighet i avseende å kommunikationer och annat, såsom telefon och post samt ledningssystem av varjehanda slag, fastare knutit jordägarna till den bebyggda byn. En del byar, såsom vissa kyrkbyar, hava utvecklats till större samhällen med egen kommunal organisation. Men även bland dem, som bibehållit sin ursprungliga karaktär med övervägande jordbrukarebefolkning, kunna många uppvisas, vilka bestå av 100 gårdar och däröver, sammanförda till en enda tät klunga för hela byn eller understundom fördelade på ett par tre klasar. Emellertid har bosättningen även skett på det sätt, som är karakteristiskt för den trånga bygden utmed Västerdalälven, där gårdarna ofta förlagts som ett smalt band å ömse sidor om den utmed älven löpande landsvägen; nya gårdar hava undan för undan byggts upp, och somliga byar hava härigenom utsträckts till en längd av flera kilometer med gård efter gård i obruten följd.

I allmänhet har tillämpats det slutna byggnadssättet med kringbyggd gård. Tidigare brukades den i fäbodarna ännu kvarvarande typen med många smärre hus, ett för varje ändamål, såsom lada, fäjs, lider etc. men numera äro de behövliga utrymmena i regel sammanförda till större sammanhängande längor. Ändrade brukningsmetoder med mera skrymmande hjälpmedel torde hava bidragit till att behov av ökat tomtutrymme flerstädes gjort sig gällande. Knapphet på utrymme inom tomt har ock uppkommit i de fall, då jorden delats, men alltjämt brukas från en och samma gård, som i stället försetts med ytterligare boningshus. Att utvidga tomten låter sig ofta icke göra, då andra gårdar stöta till. Fall förekomma, då tomt utnyttjats utan ringaste hänsyn till grannen, såsom när gödselstad förlagts omedelbart utanför grannens stugfönster o. d. Icke alltför sällsynta äro sådana fall av överdriven trängsel mellan gårdarna, då husen å ömse sidor ligga alldeles intill varandra utmed tomtgränsen; överhuvud har byggningabalkens stadgande om »stödje och stolparum» varit en död bokstav i dessa trakter. Dylika ytterligtgående exempel å trängsel mellan tomter torde dock icke kunna betecknas såsom en allmän företeelse.

Ägoblandning.

Vad som i övervägande grad ger jordväsendets nuvarande tillstånd inom de storskiftade orterna dess karaktär är den inom en större del av desamma allmänt rådande ägoblandningen. Sådan förekommer såväl mellan socknar inbördes, som ock inom socken mellan byarna och till dem hörande lotter. Förhållandet har i vissa fall sitt ursprung från äldre tider före storskiftenas genomförande, men har även uppkommit genom sättet för storskiftenas utförande och senare administrativa åtgärder. Av mera avgörande betydelse än denna kamerala ägoblandning är dock den splittring av brukningsdelarnas ägor, som uppkommit på pri-

vaträttslig väg genom omsättningen av fastigheter och fastighetsdelar samt dessas uppdelning.

Kameral ägoblandning.

I åtskilliga fall förekom vid tiden för storskiftet, att jordägare i en socken besutto ägor i en annan. De områden, som för dessa innehav utbrötos, hava i vissa fall betraktats som tillydenheter till hemman i förstnämnda socken; i andra åter såsom självständiga fastigheter. Ägoblandning av sådan anledning förekommer exempelvis å Stumsnäset vid Siljan, vilket omfattar dels inägor och hemskog till den på 1600-talet från Leksands till Rättviks socken överflyttade byn Stumsnäs, dels skogstrakter tillhöriga åtskilliga byar inom Leksands socken, dels ock slogar hörande till byar inom Rättviks, Leksands och Mora socknar. Skogarna och slogarna ligga insprängda dels mellan byn och Rättviks sockens övriga ägor, dels mellan byn, Siljan och Mora sockengräns. Vidare hade vid tiden för storskiftet Leksands och Gagnefs socknar ägor inom varandras gränser. I samband med storskiftet i Gagnef skedde ett utbyte, men då Leksands socknemän innehade större ägobelopp, utlades inom Gagnefs socken den s. k. Leksandsjorden, som uppdelades mellan jordägare i fem Leksandsbyar. Inom Gagnef finnas också ägor, som tilldelats Åls och Floda socknemän. I Västerdalarna och övre Siljansbygden förekomma liknande förhållanden beträffande fäbodeställen och slogkomplex.

En mera omfattande ägoblandning har dock uppkommit, där en socken uppdelats i flera eller där områden överförts från en socken till annan. Vid storskiftet inom varje socken erhöllo byarna, på sätt tidigare omnämnts, i regel ägor inom flera områden. Därvid kunde exempelvis en utskogstrakt uppdelas i rutor för byar från alla delar av socknen. Föga betydde för skiftesläggningen inom en sådan trakt huru byarnas hemägor voro belägna i förhållande till varandra, och sålunda kunde byar från vitt skilda delar av socknen komma att i utägorna angränsa varandra. Då sedermera byar utbrutits såsom särskild socken eller överförts till annan, har utbrytningen eller överföringen omfattat byarnas alla ägor, även deras på olika trakter belägna utmark. Härav hava uppkommit anmärkningsvärda geografiska oregelbundenheter, med än enklaver och enklaver inom enklaver, än trakter där ägorna till byar inom olika socknar ligga lott om lott hopblandade med varandra.

Vitt utgrenad ägoblandning har på detta sätt uppkommit mellan Leksands och Bjursås socknar, efter det Gopa tunnelag på 1880-talet överförts från den förra till den senare socknen,[1] ävensom mellan Leksands socken och den därur utbrutna Siljansnäs socken samt mellan de gemensamt storskiftade nuvarande socknarna Rättvik och Boda. Av samma anledning förekommer ock ägoblandning av anmärkningsvärd omfattning mellan

---

[1] Ägoblandningen inom Gopa tunnelag finnes åskådliggjord å en karta, fogad såsom bil. C till Kungl. Maj:ts skrivelse nr 205 till 1921 års riksdag.

Mora och Våmhus, mellan Särna och Idre samt mellan Stora Tuna, Gustafs och Silvbergs socknar.

Även mellan byar inom en och samma socken förekommer inom stora delar av storskiftesområdet avsevärd ägoblandning. I synnerhet gäller detta inägor och skogsmark i fäbodar. Med byregleringen vid storskiftet avsågs att sammanföra varje jordägares här och var inom socknen spridda ägor till en by, där han skulle erhålla lott för hela sitt ägobelopp. Inom vissa orter verkställdes denna sammandragning endast ofullständigt, i det att de jordägare, som intogos i en by, i regel fingo fäbodejord utbruten i samma fäbodevallar, som de förut använt. Och vid byadelningen å fäbodeskogsmarken uppdelades denna i sådana fall icke i rutor för varje by, utan utbröts i stället ett gemensamt skogsanslag för varje fäbodelag, som sedan utskiftades mellan lotterna i fäbodelaget. Härigenom har i stor utsträckning uppkommit det förhållandet, att hemmanen inom en och samma by hava del i olika fäbodeställen och att fäbodevall med kringliggande skogsmark är utskiftad mellan hemman från ett flertal byar. I sistnämnda fall synes icke heller vid åbodelningen inom fäbodelaget hava eftersträvats att i avseende å läget på marken hålla samman lotterna för hemmanen inom en och samma by, utan de ligga ofta skiftesvis omblandade med lotter för hemman inom de övriga byar, som ingå i fäbodelaget.

En mera utbredd sådan ägoblandning råder företrädesvis inom vissa delar av Västerdalarna och i större delen av Siljansbygden, i synnerhet i socknarna inom Nedan-Siljans domsaga, där förhållandet är allmänt. Såsom exempel kan nämnas, att hemmanen i det ursprungliga byalaget Västanvik-Karlsarvet inom Leksands socken, som nu är föremål för laga skifte, hava del i sammanlagt 14 stycken olika fäbodar. I vartenda av dessa fäbodeställen hava även hemman från andra byar erhållit lotter. I ett av fäbodeställena ligga med varandra omblandade lotter under 14 byar inom Leksands och Siljansnäs socknar. Även i tre andra av dessa fäbodar äro 10 eller flera byar från nämnda socknar representerade, och flertalet av de övriga äro fördelade mellan över 5 byar. Exemplet torde visserligen icke angiva genomsnittsförhållandet, men det är dock inom Leksands socken regel, att fäbodeställena äro uppdelade mellan flera byar, och här och var träffar man på sådana, där över 10 byar hava del. En by, däri ovannämnda förhållanden råda, består sålunda av ett eller ett fåtal sammanhängande komplex av heminägor, hemskog och utskog, där sådan förekommer, samt dessutom ett otal små inägo- och skogslotter i vitt spridda fäbodeställen.[1]

Slutligen må nämnas, att icke obetydlig ägoblandning uppkommit ge-

[1] Å karta, intagen såsom bil. B till Kungl. Maj:ts skrivelse nr 205 till 1921 års riksdag, illustreras ägoblandningen inom ett område på omkring 30 kvadratkilometer av Leksands socken, där för 32 byar utlagts 205 olika områden, övervägande fäbode-, slog- och skogsmarker. Endast 4 byar hava sina heminägor inom området.

nom det sätt, på vilket köl- eller vaktslogarna eller, såsom de ock kallades, myrslogarna vid storskiftet behandlades. Dessa voro oinhägnade, merendels till arealen obetydliga ängsmarker i skogen utmed någon bäck eller ett vattendrag eller igenvallade fläckar i eljest odugliga mossar, vanligen belägna på långt avstånd från bygden. Skogsmarken var samfälld före storskiftet, men dessa utängar voro under enskild besittning. De hade av gammalt ansetts som inägor och behandlades även vid storskiftet såsom sådana. Under den tid, då foderodling ej förekom, skattades dessa slogar högt, och enär desamma mera sällan kunde utbytas mot andra jämgoda ägor, på grund bland annat av att icke alla delägare hade sådana, fingo de förra innehavarna i de flesta fall vid storskiftet bibehålla dem efter deras naturliga, ofta synnerligen oregelbundna gränser. Den härav vållade ägosplittringen har, sedan slogarna efter andra brukningsmetoders införande i regel sammansmält med den kringliggande skogsmarken, framstått såsom alldeles meningslös och vållat icke ringa olägenheter, främst genom de svårigheter i fastighetsredovisningen, som därav uppkommit.

Dylika myrslogar förekomma i större utsträckning inom flera av de nordligare socknarna i Österdalarna samt i Västerdalarna. Enbart i Järna socken uppgår deras antal enligt uppgift till omkring 1 400. Då slogarna icke blevo föremål för någon egentlig reglering vid storskiftet, blev det ett vanligt förhållande att jordägare, som fått alla sina övriga ägor samlade såsom åbolott i viss by, bibehöll slogar mitt inne i andra byars och delägares skogsskiften, och ett avsevärt antal av slogarna kommo att tillhöra jordägare i andra socknar.

Privaträttslig ägoblandning.

Tidigare har berörts, hurusom de för storskiftena gällande besuttenhetsbestämmelserna blevo utan all verkan. Det var icke nog med att sammansmältning av obesuttna lotter ej kom i fråga, utan hemmanen, såväl besuttna som obesuttna, klövos djupare. Den gamla seden att uppdela arvfallen jord mellan alla dödsbodelägarna bibehölls även efter storskiftenas genomförande. Denna klyvning skedde länge på ett sätt, som ledde till vida större splittring, än som varit betingad av delägarnas önskan att få en andel var. Arvingarna nöjde sig ej med att taga sin kvot i det hela; de skulle hava andel i var särskild fastighet, där flera sådana ingingo i kvarlåtenskapen, och snart sagt i varje teg inom dessa. Efter några generationer kunde denna upprepade klyvning leda till en verklig »pulvrisering» av jorden. Där det icke längre gick att dela en teg på längden, styckade man i stället upp de smala remsorna på bredden. Där styckningen gått längst, giva åkerfälten anblicken av ett »lapptäcke» med kors och tvärs liggande bitar, ibland så små, att häst och plog ej kunna vända på dem. På senare tid hava dock arvsdelningarna börjat ske på ett förnuftigare vis, och man har sökt till varje lott lägga samlade ägor, helst inom en fastighet. Även om utlösen numera icke såsom förr är en

sällsynt företeelse, är dock bruket att fördela arvfallen jord mellan alla arvingarna i stort sett alltjämt förhärskande. Även arvingar, som skaffat sig mer eller mindre stadigvarande arbeten på andra orter, vilja helst få sig tillskiftad en del av hemmanets jord, där de känna sig hava en fast punkt att återvända till, om så skulle foga sig. Under tiden låta de syskon och andra bruka jorden. Även då mannen år efter år är sysselsatt med arbeten på annan ort, är likväl icke ovanligt att hustrun och barnen bo kvar på och sköta den ärvda egendomen. Då bortovarande emellertid av olika anledningar avhända sig arvejorden, liksom då någon av arvingarna på grund av gifte flyttar till annan by, längre ifrån hembyn, blir det i regel någon av medarvingarna, som övertar arvslotten. Visserligen sammansmälter densamma då med annan brukningsdel, men den en gång skedda ägosplittringen på marken upphäves dock ej i annat fall än då det så fogar sig, att den nye ägaren förut har lotten närmast intill den nyförvärvade.

Med denna förhållandenas utveckling har helt naturligt det ursprungliga önskemålet att så småningom få till stånd bärkraftiga jordbruk ej gått i uppfyllelse. Endast i södra delarna av storskiftesområdet, den s. k. slättbygden, finnas sådana i nämnvärd utsträckning, medan i övriga orter brukningsdelarna i regel äro av ringa omfattning. Verkställda statistiska beräkningar [1] visa, att i den s. k. mellanbygden, omfattande en större del av de före år 1859 storskiftade socknarna, ungefär halva antalet brukningsdelar hava mindre än 2 hektar åker och att endast mellan 2 och 3 % av samtliga brukningsdelar representeras av sådana, som hava mer än 10 hektar åker. I skogs- och fjällbygden, där jordknappheten gör sig än mer gällande, uppgå brukningsdelarna med under 2 hektar åker till närmare $^2/_3$ av hela antalet, och till endast 0.5 % av dem finnes åkerareal av över 10 hektar. I ett av provskifteslagen, beläget å slättbygden, är medeltalet åkerareal per brukningsdel 8.9 hektar, medan motsvarande siffra för övriga nämnda skifteslag, vilka senare äro att hänföra till mellanbygden, varierar mellan 1.0 och 4.3 hektar.[2]

Även vid tiden för storskiftena voro nu ifrågavarande orter en utpräglad småbrukarbygd. Det ligger därför nära till hands antaga, att den efter storskiftena alltjämt fortsatta klyvningen skulle hava lett till rent oefterrättliga förhållanden i fråga om brukningsdelarnas storlek. Naturligtvis kunna också många ytterlighetsfall påvisas, men då, enligt vad verkställd undersökning givit vid handen,[3] brukningsdelarnas antal, om man bortser från upplåtna bostadslägenheter, icke är större nu än vid tiden för storskiftet, visar detta, att klyvningen genomsnittligt icke lett till minskning av brukningsdelarnas storlek.

Detta förhållande sammanhänger med att ägor endast sällan avyttras

[1] Se tabell sid. 233 och 234.
[2] Se tabell sid. 271.
[3] Se tabell sid. 233 och 263.

såsom fristående jordbruk, utan i allmänhet förvärvas av sådana, som redan förut äga jord i samma trakt. Omsättningen av fastigheter innebär följaktligen så gott som undantagslöst en överföring av ägor från en brukningsdel till annan. Och därvid går ofta så till, att den saluhållna egendomen ej hålles samman utan olika delar eller ägor skingras för att införlivas med ett flertal andra brukningsdelar. Denna karakteristiska form för fastighetsomsättningen torde i väsentlig mån få tillskrivas den allmänt rådande, bland annat på grund av klyvningarna uppkomna knappheten på jord. Det finnes alltid inom byarna sådana jordägare, vilka äro angelägna om att få öka sitt ägoområde. Den första stommen till en brukningsdel är ofta en ensamt för sig alldeles otillräcklig arvslott. Den mera driftige delägare, som kan göra besparingar, söker då så småningom öka ut sin lott. Det kan i allmänhet ej bliva så mycket åt gången. Att genast köpa till en hel egendom, därtill förslå ej besparingarna. Och att göra gäld för att möjliggöra ett större förvärv på en gång är en utväg, som stått främmande för dalaallmogen. I denna obenägenhet för skuldsättning får man för övrigt delvis se orsaken till det sega fasthållandet vid seden att uppdela arvejorden. Brukningsdelen utvidgas därför med litet i sänder, än en åkerteg, än en äng, en annan gång en fäbodelägenhet, ett utskogsskifte o. s. v., allt eftersom tillfälle erbjuder sig eller beroende på av vilket ägoslag behovet av fyllnad är mest trängande.

Sådana förvärv till utfyllnad av redan befintliga brukningsdelar hava i regel avsett till läget på marken bestämda ägor att innehavas än såsom avsöndring än med jordtalsrätt. Huvudsaken vid dessa kompletteringsförvärv har varit att få mera mark. Visserligen har betydelsen av arrondering ingalunda varit förbisedd; det är sålunda synnerligen vanligt att jordägarna erbjuda uppenbara överpris för ägor, gränsande intill de förut innehavda. Men inför det ofta trängande behovet av ökad vidd har dock sistnämnda synpunkt merendels fått träda i bakgrunden; och hellre än att räkna med en oviss möjlighet och avvakta tillfälle till arronderingsköp har man tagit vad som erbjudits, även om de nya ägorna hava mindre lämpligt läge i förhållande till brukningsdelen i övrigt.

Genom de upprepade klyvningarna samt nu skildrade karakteristiska form för fastighetsomsättningen har den vid storskiftena skapade indelningen i brukningsdelar eller åbolotter på många håll brutits sönder, så att åbolotterna innehavas av ett flertal delägare, vilka var för sig hava del jämväl i andra åbolotter. Ägosplittringen har dock icke gått så långt som vid tiden för storskiftena, då det var vanligt, att delägarna hade sina områden spridda över hela socknen. Visserligen händer icke sällan, att jordägare inom viss by genom gifte eller arv bekommer fastigheter i andra, avlägset liggande byar, men numera torde i sådana fall vederbörande i regel icke behålla det nyförvärvade. Förhållanden erinrande om tiden före storskiftet synas dock föreligga inom Sollerö socken,

där brukningsdelarnas ägor uppgivits vara så allmänt spridda över alla de på ön liggande byarna med deras till verkliga byar utvecklade fäbodeställen, att en rationell ägosammandragning icke skulle vara möjlig med mindre hela socknen i ett sammanhang gjordes till föremål för skifte. Inom Gagnefs socken, där huvuddelen av bygden utgöres av ett sammanhängande slättområde omkring älven, torde brukningsdelarna ävenledes i stor utsträckning hava sina ägor skingrade över ett flertal av de på slätten fläckvis utspridda byarna. Som regel håller sig emellertid ägoblandningen inom snävare gränser, så att till en gård höra ägor under ett större eller mindre antal littera inom en och samma by och ofta nog därjämte ägor inom angränsande by eller byar.

De oupphörliga förändringarna i brukningsdelarnas sammansättning skulle troligen hava lett till ägosplittring av större omfattning än nu blivit fallet, om icke formen av arealupplåtelse så allmänt använts. Sålunda äro omständigheterna ofta sådana att, även då innehavaren av en brukningsdel önskar tillköpa mera av alla de olika ägoslag, som bruka ingå i en ren klyvningslott, det kan ur arronderingssynpunkt visa sig vara fördelaktigare att icke tillhandla sig ett jordtal med allt vad därtill hör utan i stället köpa de olika ägoslagen var för sig, eventuellt från olika littera. Det är t. ex. lätt tänkbart, att med en inäga jämte åtföljande hemskogsmark, som gränsar intill brukningsdelens förutvarande ägor och följaktligen kan med fördel införlivas med brukningsdelen, hör fäbodeskogsmark i en fäbod flera mil avlägsen från den, i vilken brukningsdelen förut har skogsmark. Skulle återigen en närgränsande hemmansdel till alla ägoslag vara lämplig att sammanföras med brukningsdelen i fråga, har måhända ägaren av denna hemmansdel intresse av att behålla exempelvis fäbodeskogsmarken, som ligger intill annan honom tillhörig skogsmark, medan det däremot kan vara för honom fördelaktigt att få avyttra återstående ägor, vilka äro olämpligt belägna i förhållande till hans övriga jord, och i stället skaffa sig ersättning i annan, mera gynnsamt belägen mark.

Av det nyss anförda kunde synas som om dessa överföringar av ägor mellan brukningsdelarna medelst arealupplåtelser vore ett betydelsefullt medel för ernående av arrondering av brukningsdelar med spridda ägor. Det har ock förekommit att jordägare på denna väg, genom en serie köp och försäljningar, lyckats bilda en egendom, som visserligen i handlingarna, på grund av den mångfald fastigheter varav den består, ger sken av ägosplittring, men som på marken företer en verkligt god anordning av ägorna. Men de fallen äro enstaka och hava berott på särskilda, gynnsamma omständigheter. I allmänhet är möjligheten att på detta sätt arrondera ägorna begränsad, och det torde icke vara tänkbart att inom område, där större ägosplittring råder, kunna åvägabringa god ägoanordning annorledes än genom den omläggning av ägoinnehavet inom hela området, som ett skifte innebär.

Det förhållandet att en fastighet försäljes bitvis till olika köpare i samma trakt har medfört, att säljaren kunnat betinga sig högre köpeskilling än om egendomens ägor sammanhållits och avyttrats såsom självständigt jordbruk till någon, som förut icke innehade jord i trakten. Prisbildningen röner nämligen inflytande av sådana omständigheter som ägas närbelägenhet till förut innehavd jord, dennas otillräcklighet, varje särskild försäljnings mindre omfattning, varigenom priset blir överkomligt utan skuldsättning, och andra ekonomiskt svårvägbara faktorer.[1] Dylik sönderbrytning av egendomarna vid deras avyttring är särskilt typisk för Rättviksbygden, där vid försäljning av egendom varje i egendomen ingående fastighet regelmässigt styckas i flera lotter, så att heminägor eller heminägor med hemskog, fäbodeandel, de särskilda skogsskiftena etc. skingras åt olika håll.[2]

Av det förut anförda torde framgå, att den fortgående klyvningens inverkan å brukningsdelarnas storlek i stort sett neutraliserats genom den karakteristiska form fastighetsomsättningen fått, men att båda dessa faktorer jämsides ökat splittringen av brukningsdelarnas ägor.

I avseende å ägosplittringens omfattning måste dock viss skillnad göras mellan de före och efter år 1859 storskiftade socknarna. De förete visserligen samma typ så till vida, att i dem alla uppdelning av arvfallen jord mellan samtliga dödsbodelägare varit allmän sed. Men i de senare storskiftade socknarna, däri även inberäknat Svärdsjö, Enviken och Svartnäs, har helt naturligt klyvningen i allmänhet icke hunnit nå samma omfattning som i de övriga. Även i dessa socknar förekommer på

---

[1] Det genomsnittliga saluvärdet för åker inom Kopparbergs län torde överstiga motsvarande värde inom de flesta övriga länen. Rörande taxeringsvärdena må nämnas, att en beräkning med ledning av beredningsnämndernas förslag vid 1928 års allmänna fastighetstaxering utvisar ett större medelvärde för åker inom Kopparbergs län än i övriga län med undantag av Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Och dock har i åkervärdet, i medeltal för länet 1 321 kronor per hektar, i allmänhet ej, såsom eljest övervägande tillämpats, inberäknats det här proportionsvis stora åbyggnadsvärdet, som i stället hänförts under rubriken »särskilda förmåner». Belysande för ovannämnda faktorers inverkan är ock skillnaden i åkervärdena inom olika delar av länet. I skogs- och fjällbygden samt mellanbygden, väsentligen bestående av socknar där statsunderstödda storskiften gått fram, var enligt förutnämnda beräkning medelvärdet per hektar åker 1 615 kronor, respektive 1 489 kronor, medan motsvarande värde i den bördigare slättbygden med dess större och bättre sammanhållna brukningsdelar var endast 1 122 kronor.

[2] Såsom exempel kan nämnas, att vid en under senaste tid hållen auktion innehavaren av en brukningsdel bestående av 7 fastigheter inom 4 Rättviksbyar, lät avyttra delar därav till 29 särskilda köpare. Områden av en utav fastigheterna blevo skingrade åt 10 olika håll; likväl förblev en icke obetydlig del osåld. Samtliga upplåtelserna avsågo till läget bestämda ägor, vilka emellertid i upplåtelsehandlingarna betecknades utgöra visst jordtal eller på sådant åbelöpande andel av särskilda tillhörigheter till fastigheterna. Enligt uppgift voro de flesta, möjligen alla köparna förut jordägare; en del av dem innehade jord, som angränsade inköpt område.

vissa håll stark ägosplittring, men i allmänhet är behovet av laga skifte där mindre framträdande. I en del byar torde ägorna hava hållits så väl samman, att en prövning av skiftesbehovet skulle ge vid handen, att storskiftet kan jämställas med laga skifte.

Inom de tidigare storskiftade socknarna har ägosplittringen gått vida längre, i synnerhet i Siljansbygden. Regeln är, att brukningsdelarna bestå av ägor inom ett flertal hemman. Beträffande praktiskt taget alla byar föreligger i större eller mindre utsträckning ägoblandning med angränsande byar. I åtskilliga fall råder sådan sammanblandning mellan flera byar, att utan ett samgående i skifte en lämplig ägosammandragning icke blir möjlig.

Rörande ägoblandningens omfattning verkställdes för omkring tio år sedan en undersökning inom Leksands och Siljansnäs socknar. Ehuru avseende ett större område kunde undersökningen av förklarliga skäl icke läggas så, att dess resultat lämnade en fullständig och kanske ej heller fullt riktig bild av förhållandena. Undersökningen omfattade nämligen inom Leksands socken endast byar inom två av socknens tre fjärdingar, och inom varje undersökt by begränsades materialet till de brukningsdelar, beträffande vilka upplysningar i ämnet kunde vinnas endast genom insamlade uppgifter från ett antal delägare. Av praktiska skäl lämnades vidare åsido all skogsmark samt fäbodejord, varför framkomna siffror om brukningsdelarnas antal skiften och dessas fördelning på olika hemman hänföra sig endast till heminägorna. Av de 876 jordägare inom Leksands socken, som undersökningen omfattade, innehade 429 högst 5 skiften, 315 mellan 6 och 10, 91 mellan 11 och 15, 25 mellan 16 och 20 samt 16 över 20 skiften. Antalet hemman, vari varje jordägare hade del, uppgick i medeltal till 2·7. Inom Siljansnäs socken omfattade undersökningen 531 jordägare. Av dessa innehade 139 högst 5 skiften, 183 mellan 6 och 10, 115 mellan 11 och 15, 69 mellan 16 och 20 samt 25 över 20 skiften. Medeltalet hemmansnummer för jordägare var här 4·2.[1]

Säkrare och fullständigare siffror erhållas för de tolv skifteslag, i vilka igångsatts laga skifte enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län. Undersökningen beträffande dessa skifteslag avser å ena sidan mindre områden än den förut nämnda. Den hänför sig å andra sidan till förhållanden inom olika delar av storskiftesområdet, och skifteslagen torde samtliga, frånsett Östra Insjöns skifteslag i Åls socken, få anses representativa var för sin ort i avseende å ägosplittringen inom byarna. Genomsnittliga antalet skiften per brukningsdel inom undersökta skifteslag varierar beträffande åker mellan 3·0 och 20·6 samt beträffande annan mark mellan 2·5 och 18·8. Medeltalet fastigheter per delägare växlar mellan 2·2 och 10·9; det gives fall, då delägare

[1] Detaljsiffror från undersökningen finnas angivna i en tablå under bil. A till Kungl. Maj:ts skrivelse nr 205 till 1921 års riksdag.

innehar fastigheter i över ett hundratal hemman.[1] Det må emellertid bemärkas, att ägosplittringen icke till hela sin vidd kommit till uttryck i de siffror undersökningen lämnat. Hänsyn har nämligen icke tagits till brukningsdelarnas ägor utom den by, som skiftas. Skillnaden mellan den verkliga ägosplittringen och de uträknade siffrorna blir särskilt påtaglig, då till egendom, som brukas från gård i annan by, där dess mesta ägor ligga, hör något obetydligt ägobelopp, t. ex. ett par åkerskiften under ett hemman inom byn som skiftas — ett icke ovanligt förhållande. Egendomen har då redovisats såsom en brukningsdel med endast det fåtal ägoskiften, som ligga inom skifteslaget. Vidare hava siffrorna för ägosplittringen något pressats nedåt därigenom att till brukningsdelar hänförts även de minsta innehav av åker (under 0·25 hektar), när åkern brukats såsom sådan. Ofta bestå dessa brukningsdelar av endast 1 eller 2 skiften, belägna under ett hemman.

Helt naturligt är skötseln av dessa små jordbruk med deras såväl i åker och äng som skogsmark vitt spridda tegar synnerligen tung. Ehuru jorden i stort sett är synnerligen väl skött och lämnar en efter dess beskaffenhet riklig skörd, blir dock avkastningen jämförelsevis ringa i förhållande till arbetet med jordens brukande. Det torde på senare tid vara en vanlig företeelse, att jord med mindre gynnsam belägenhet lägges igen.

Fastighetsredovisningen.

Såsom tidigare omnämnts saknades en verklig fastighetsindelning vid tiden för storskiftenas genomförande. Sådan erhölls genom regleringen mellan byarna och dessas uppdelning i åbolotter, för vilka utbröts mark att enskilt hävdas för praktiskt taget hela deras ägobelopp. Genom denna kongruens mellan fastigheter och storskifteslotter skapades förutsättningar för en mönstergill fastighetsredovisning. Flera omständigheter bidrogo emellertid till att denna gynnsamma utgångspunkt ej kom att utnyttjas, och för närvarande företer fastighetsväsendet inom stora delar av de storskiftade orterna ett så otillfredsställande tillstånd, att det synes lika angeläget att råda bot härför som att få till stånd en bättre ägoanordning på marken.

Utvecklingen på fastighetsredovisningens område sammanhänger på det närmaste med den livliga klyvnings- och styckningsverksamheten. Denna har lett till att åbolotterna eller hemmanen i stor utsträckning förlorat sin karaktär av brukningsenheter. De innehavas av ett flertal delägare, vilka var för sig hava ägor även inom olika andra hemman. Då de gamla enheterna på detta sätt brutits sönder, har i allmänhet icke det som ersatt dem, de nya brukningsdelarna, blivit i laga ordning bestämt, och vanligen lämna fångeshandlingarna alldeles otillräckliga och många gånger rent missvisande upplysningar angående ägornas omfång och läge.

[1] Se bil. III sid. 260 och 264 samt bilagans tabell B.

Vad först beträffar den uppdelning av åbolotterna, som skett genom klyvning, inneburo 1804 års bestämmelser, vilka oförändrade gällde till år 1859, praktiskt taget ett förbud mot laga utbrytning av ideella andelar. Sådan kunde ske endast om åbolott var så stor eller genom odlingar blivit så förbättrad, att den kunde klyvas i lotter, vilka fyllde det för varje ort fastslagna besuttenhetsmåttet. Vid de upprepade arvsdelningarna torde lotterna sällan eller kanske aldrig motsvarat denna fordran. Under sådana förhållanden låg det nära till hands, att den delningsform, sämjedelning, med vilken jordägarna redan från tiden före storskiftet varit förtrogna, skulle bliva flitigt tagen i bruk även därefter.

Även om den laga klyvningsformen, sedan kravet på besuttenhet eftergivits, på vissa orter blivit tillämpad i icke ringa utsträckning, är dock sämjedelning alltjämt den förhärskande formen. Anledningarna härtill hava varit flera. Sedan gammalt hava inom de olika orterna funnits personer, vilka av de ständigt förekommande klyvningarna föranletts att ägna sig åt verkställande av sämjedelningar och därutinnan förvärvat en viss färdighet. Dessa hava, obundna av gällande författningar, kunnat utföra delningarna helt i överensstämmelse med jordägarnas önskningar. Helt naturligt hava dessa enkla delningar ställt sig mycket billiga i jämförelse med laga klyvningar, då vid de förra kunnat undvikas bland annat kostnader för upprättande av karta och handlingar, redovisande av koncepthandlingar, granskning m. m. Till obenägenheten att nedlägga större kostnad å laga klyvningar har ock bidragit den omständigheten, att dessa förrättningar, vilka för övrigt icke kunnat tillerkännas mera bindande verkan än en vanlig sämjedelning, blivit föga ägnade att råda bot på den alltmer överhandtagande ägosplittringen och därför tett sig mer eller mindre såsom ett provisorium. I synnerhet på senare tid hava kostnaderna för dessa förrättningar framstått såsom oskäligt stora i förhållande till nyttan. Överhuvudtaget har klyvningsformen minskat i betydelse därigenom att upplåtelser från fastigheter alltmer och på senare tid nästan undantagslöst avsett vissa bestämda ägor. Klyvningsformen har därför icke kunnat lämpligen användas för annat än utbrytning av arvslotter.

Ofta har vid arvfall tillgått så, att arvskiftesinstrument upprättats, innan ännu delägarna gjort sig reda för om de ville bruka egendomen gemensamt eller taga var sin del och i senare fallet huru lotterna skulle utläggas på marken. I handlingarna har då i allmänhet gjorts en schablonmässig kvotdelning av varje fastighet. Understundom har det stannat vid denna delning på papperet eller förgått längre tid, innan lotterna lagts ut på marken. Förr skedde denna sämjedelning på marken i överensstämmelse med handlingarna. På senare tid har iakttagits en strävan att ordna förhållandena å marken på ett för brukningen mera ändamålsenligt sätt. Man har sökt sammanföra ägorna till de olika arvslotterna, så att den ene delägaren skulle få mark övervägande i en fastig-

het, den andre i en annan o. s. v. Då emellertid markfördelningen även i sådana fall vanligtvis grundats å ett tidigare upprättat arvskiftesinstrument, däri uppdelningen skett efter förut nämnda schablon, har härav vållats den betänkligaste oreda, i det delägare på grund av fång å jordtal i ett flertal hemman hävdar motsvarande ägobelopp inom måhända blott ett av dessa hemman, och situationen har ytterligare förvärrats då vid överlåtelse av dylik arvslott det försålda betecknats utgöra än de i arvskiftet angivna fastigheterna, vilka hävdas av andra än säljaren, än de av säljaren hävdade ägorna, å vilka återigen andra än han hava skriftligt fång.

I många fall har vid sämjedelning all mark skiftats; icke sällan har dock delningen inskränkts till inägorna, medan övrig mark lämnats gemensam. Delningarna hava i allmänhet grundats på storskifteskartan och åbodelningshandlingarna, men på senare tid har icke sällan ny uppskattning skett. Vanligen har avsetts ren klyvning i lika proportion av de särskilda ägoslagen, men det har ock förekommit, att fördelningen skett efter annat förhållande, såsom då en delägare föredragit att få övervägande skogsmark, en annan inägor, eller ock den ungefärliga proportionen mellan olika ägoslag visserligen i det hela iakttagits men icke inom vart hemman för sig, t. ex. då inom visst hemman en delägare av inägorna fått enbart slog, en annan åker, och utjämning skett inom annat hemman. Härigenom hava uppkommit sämjelotter av samma typ som ägostyckningslotter.

Rättvisligen måste sägas, att det har gjorts många goda sämjedelningar. I stor utsträckning hava dock misstag och felaktigheter förekommit. Helt naturligt har också den omständigheten, att delningens giltighet varit beroende av godkännande från alla delägare, många gånger menligt påverkat sättet för dess utförande. Sålunda har icke sällan hänt, att man, för att överhuvudtaget få en delning till stånd, tillmötesgått envist vidhållna obehöriga anspråk från någon delägare eller ock att andra ovidkommande omständigheter fått öva inflytande på delningen, såsom då vederlag i jord lämnats för ståndskog, hävd, gröda, plantering, åbyggnad, någon gång även för privata penningfordringar.

Vanligen har icke upprättats vare sig karta eller någon skriftlig handling, utvisande huru sämjedelningarna utförts. Vissa av dem, som pläga utföra sämjedelningar, hava dock åtminstone brukat lämna delägarna var sin formlösa blyertsanteckning om de tegar, vari lott erhållits, men dessa anteckningar hava ofta snart gått förlorade. Besittningen vilar alltså på en osäker grund och förhållandet har alstrat viss otrygghetskänsla. I allmänhet lära dock delägarna beträffande den öppna jorden hava rätt väl reda på och ömsesidigt respektera hävdeskillnaderna. Om den exakta sträckningen av linjerna i skogsmarken råder ofta ovisshet. Såsom ett allmänt omdöme kan dock sägas, att delägarna även i dylika fall söka respektera delningen.

Någon gång har uppkommen oenighet om besittningsförhållandena givit anledning till att laga klyvning begärts; i vissa socknar torde de sparsamt förekommande klyvningsförrättningarna nästan undantagslöst hava haft sitt ursprung i missämja. Utom annat torde till obenägenheten mot att genom laga klyvning rubba de förutvarande hävdeförhållandena hava bidragit de konsekvenser, som en klyvning inom ett hemman ofta medför i avseende å förhållanden inom andra hemman. Inom det hemman, som av någon anledning ifrågasättes skola delas, kan nämligen hava förekommit ett flertal sämjedelningar från olika tider, vilka var för sig omfattat olika grupper av även andra hemman. Och när vid dessa delningar ägor i ett hemman erhållits för fång i ett annat eller då, såsom vanligt är, sämjelotterna väl erhållit sin behöriga andel av olika ägoslag men icke proportionellt inom varje hemman eller ovidkommande mellanhavanden inblandats i sämjedelningarna, skulle en omläggning av hävden genom laga klyvning inom ett av hemmanen rubba förutsättningarna för sämjedelningarna inom de övriga hemmanen.

Förekomsten av laga klyvningar fördelar sig ojämnt på de olika storskiftade orterna. I de tidigare skiftade socknarna kunna de hemman, vilka äro i en ägares hand, betecknas såsom undantag. Även om detsamma icke kan sägas beträffande de senare skiftade områdena, torde dock de hemman, vari mer än en ägare har del, representera det större antalet. I sistnämnda områden hava ett icke obetydligt antal hemman kluvits genom lantmäteriförrättning,[1] inom vissa socknar dock icke flera än att man kan utgå ifrån att även sämjedelningar äro talrikt förekommande. En beräkning rörande omfattningen av laga klyvningar inom vissa av de tidigare skiftade socknarna visar,[2] att sådana förrättningar övergått jämförelsevis många hemman i Västerdalarna och ett icke obetydligt antal i Övre Siljansbygden, medan i Nedre Siljansbygden endast ett fåtal hemman blivit laga delade (i Leksand 5·4 %). Frånsett Nås socken, där omkring 60 % av hemmanen undergått laga klyvning, kan dock beträffande samtliga nu ifrågavarande orter, med hänsyn till att ett större antal av de icke laga delade hemmanen äro utskiftade mellan ett flertal delägare, sämjedelningsformen betecknas såsom den förhärskande. Härutinnan må ock bemärkas, att de hemman, vilka undergått laga klyvning, därefter understundom blivit föremål för sämjedelning.[3]

Vad förut nämnts om bristen på behörig bestämning av klyvningslotterna gäller i om möjligt än högre grad fastigheter, tillkomna genom fång å vissa bestämda ägor. Närmare uppgifter om förekomsten av dylika

---

[1] Se tabell sid. 241.

[2] Se tabell sid. 236.

[3] Angående förekomsten av dylika fall i provskifteslagen se tablå sid. 261.

fång kan helt naturligt icke lämnas, men med beaktande av att de upprepade förändringarna av brukningsdelarna i regel skett genom upplåtelser av vissa bestämda ägor och att numera knappast förekomma andra rena hemmansdelar än arvslotter torde lätt inses, att arealfångens antal är stort. Fången hava i många fall avsett fastigheter med jordtalsrätt. Praktiskt taget alla dessa fastigheter sakna lagligen bestämda gränser. Någon form för utbrytning av sådana fastigheter har icke funnits förrän i och med tillkomsten av 1924 års ägostyckningslag, som under sin korta tid — lagen upphävdes vid ikraftträdandet av jorddelningslagen — kommit till användning endast i ett mindre antal fall, huvudsakligen vid frånstyckning av bolagsmark.

Vad angår avsöndrade lägenheter torde även bland dem, särskilt inom vissa socknar, endast ett mindretal vara behörigen bestämda. Avsöndring var förbjuden före år 1859, men blev därefter tillåten under de för landet i övrigt gällande villkoren. Avsöndringsförfarandet blev emellertid allmänt anlitat ej blott för bildande av bostadslägenheter och dylikt utan även vid upplåtelser för jord- och skogsbruksändamål och detta i en utsträckning vida utöver ramen för gällande bestämmelser, varför det ansågs tämligen lönlöst att påkalla prövning av avsöndringarna för godkännande eller, efter tillkomsten av 1896 års lag, för fastställelse. Av lagfarna och fastställda avsöndringar[1] torde ett flertal avse antingen av bolag förvärvade skogsskiften eller ock bostadslägenheter.

Fångens beskaffenhet.

Helt naturligt har redan det förhållandet, att den djupa styckningen endast i mindre mån blivit föremål för legal redovisning, vållat en viss otrygghet i de faktiska besittningsförhållandena. Denna skulle emellertid icke hava blivit så kännbar, om åtminstone fångeshandlingar funnits, ur vilka nöjaktig ledning kunnat hämtas för bedömande av jordägarnas inbördes rätt. Icke sällan saknas emellertid varje som helst fångeshandling till stöd för innehavet. Och där fångeshandlingar finnas, lämna dessa i mycket stor utsträckning otydliga eller rent felaktiga eller missvisande uppgifter om fastigheternas omfattning och beskaffenhet.

Underlåtenhet att upprätta skriftlig fångeshandling kan numera betecknas såsom undantag. Förr var det emellertid ganska vanligt, att jordägarna icke brydde sig om att iakttaga laga former vid sina jordtransaktioner. Och följderna av denna försummelse kvarstå ännu, i det nu gällande fångs behörighet i ett stort antal fall icke kan styrkas. Särskilt beträffande de nuvarande innehaven av äldre datum förekommer i icke ringa utsträckning, att ej ens skriftligt fång kan uppvisas. Före storskiftena behandlades enligt uppgift de små jordlapparna ofta såsom en han-

---

[1] Om antalet sådana inom vissa socknar se tabellerna å sid. 236 och 241.

delsvara vilken som helst.[1] Detta förfaringssätt kunde efter storskiftets genomförande endast långsamt bortarbetas, och ännu finnes av den gamla uppfattningen om jorden såsom blott en kvantitet en kvarleva i det egenartade beteckningssätt, som fortfarande allmänt användes för fastigheternas angivande i fångeshandlingarna. Upplåtelser skedde ofta utan skriftlig handling eller nöjde man sig med en formlös anteckning till stöd för minnet eller ett kvitto på att köpeskillingen betalts.[2] Ännu rätt länge efter storskiftenas genomförande förekom, att det vid överlåtelser, särskilt i fråga om skogstegar, tillgick på detta enkla sätt. Åtskilliga innehav torde ursprungligen hava grundat sig å mer eller mindre formlös pantsättning av jord, som sedan icke återlösts.

Avsaknad av åtkomsthandling har ock i vissa fall haft sin grund i det förhållandet, att i äldre tider egendom, som förvärvades av en syskonkrets, ofta skrevs på en av dem, vanligen den äldste. Ehuru vid storskiftet lott skulle utläggas för varje delägare, förekom icke sällan att flera delägare sålunda sammanfördes under en lott, för vilken likväl endast en redovisades såsom ägare.[3] Förhållandet har vållat oreda samt rättsosäkerhet för de övriga och deras rättsinnehavare. Sådana fall finnas ännu, då storskiftesåbos rättsinnehavare hava fång och lagfart å hela åbolotten

---

[1] Betecknande för dåtida uppfattning är, att under storskiftets gång och intill dess revboken slutjusterats de av jordägarna på tegarna uppsamlade revstickorna, vilka skulle användas som kontroll vid nämnda justering, i vissa orter behandlades såsom fullgoda äganderättsbevis. Medelst överlämnande av en eller flera revstickor gäldades gamla skulder och likviderades varor för dagen i handelsboden. Vid lagfarande hände, att sökanden till styrkande av sin åtkomst medhade en påse full med revstickor, som tömdes ut på rättens bord. I Gagnefs socken synes handeln med revstickor hava varit särskilt livlig att döma av ett kungl. brev år 1815, däri under åberopande av detta förfaringssätt förklarades, att alla efter storskiftets början skedda köp av smärre från hemmansdelarna avskilda åkrar och slogar skulle anses stridande mot 1804 års brev, i följd varav tegarna icke finge vid revbokens avslutande påföras köparen eller något avseende lämnas åt de om deras avträdande olagligen ingångna avhandlingar.

[2] Såsom exempel kan nämnas, att vid det nu pågående laga skiftet å Stumsnäs by i Rättviks socken jämte vissa närliggande områden till stöd för besittningen av vissa littera i urfjällsslogen Bjönsbodarna icke kunnat företes annat än en papperslapp, som skulle hava avsetts som överlåtelsehandling beträffande nämnda littera, men som icke innehåller annat än följande med bläck gjorda anteckningar (inom parentes antecknade littera finnas ej å handlingen, men äro de, som förmodats hava åsyftats med handlingen):

Gudmuns Jon Ers Son Rättvik och Stumsnäs, Prästans Andes Mat Son Mora och nu (m)snäs, Köpesumman stor 66 Rs Rigs den 20 juli 1861 (Litt. L)

Hans Lars Ers Son Mora och nu(m)snäs den 21 april 1862, köpesuman stor 46 Rs Rigsgels (Litt. Zg)

Brand Hans Hans Son Mora och nu(m)snäs, Sager tolf 12 RF Rigsdaler, den 30 juni 1855 (Litt. A och U)

Bockas Erik Andes Son, Mora och nu(m)snäs, Den 11 augusti 1854, femton RjH 15 R (Litt. M).

[3] Så har exempelvis skett beträffande hemmanet Sundsnäs nr 5 litt. E, för vilket redogöres i bil. IV.

jämsides med att rättsinnehavarna till åbons meddelägare i lotten med deras begivande hävda sina andelar. De stränga bestämmelserna i 1804 års författning, enligt vilka icke blott förbjöds lagfart och fasta å obesuttna jordandelar utan ock förklarades att allt som avveke från bestämmelserna komme att anses för en nullitet, torde ock i sin mån hava bidragit till att hävden i stor utsträckning kom att sakna stöd av i laga ordning bekräftad åtkomst. Jordägarna, som väl visste med sig att deras fång voro i strid mot nämnda författning, vågade ofta icke visa fram sina fångeshandlingar för rätten, och mången gång torde det hava gått därhän, att de icke ens ville uppenbara den olaga uppdelningen genom upprättande av skriftliga fång.

Såsom förut nämnts grunda sig dock i regel de nuvarande innehaven på skriftliga fång, även om dessa ofta icke korrespondera med de faktiska besittningsförhållandena, men på grund av förut angivna förhållanden äro ett stort antal delägare ur stånd att styrka sin äganderätt. I de fall,[1] då icke någon som helst skriftlig handling kan företes till stöd för hävden, torde det ofta vara svårt att avgöra anledningen därtill, helst fråga i allmänhet är om längre tids hävd. Utom av förut angivna orsaker kan förhållandet hava uppkommit genom uraktlåtenhet att upprätta bouppteckningsinstrument (i vissa socknar har detta ofta försummats). Eller ock har, vilket icke sällan förekommer, någon fastighet uteglömts vid bouppteckningen; jordägarna själva hava väl reda på sina skiften på marken, men ofta ej på huru dessa fördela sig å olika fång, och vid en dödsboutredning uppstå helt naturligt särskilda svårigheter, då dödsbodelägarna ofta icke ens känna till alla tegarna på marken, exempelvis särskilt för sig inköpta skogsskiften, vilka sällan besökas. Understundom har hävd utan fång uppkommit på det sätt att, då områden av olika fastigheter bytts mot varandra, kontrahenterna betraktat transaktionen såsom någon sorts privat »ägoutbyte», vilket ej förändrat fastigheternas beteckning, samt uraktlåtit upprätta skriftligt bytesavtal. Sannolikt hava emellertid i många av de nu angivna fallen fångeshandlingar upprättats, ehuru de sedermera förkommit.

Främst beror emellertid fastighetsväsendets nuvarande otillfredsställande skick på den ännu allmänt tillämpade seden att i fångeshandlingarna beteckna fastigheterna, av vad slag de än må vara, medelst jordtal, varigenom otydliga eller missvisande uppgifter om fastigheternas rätta omfattning och beskaffenhet lämnats.

Därigenom att inägorna vid storskiftet graderades enhetligt över hela socknen samt byarna och sedermera delägarna inom varje by fingo del av all annan mark i proportion efter inägornas uppskattade innehåll, blev

---

[1] Förekomsten av dylika fall i de byar, som undergå laga skifte enligt 1925 års lag, framgår av en tablå å sid. 265.

inägomåttet (uttryckt i reducerade snesland och bandland enligt revboken eller i det vid ägotilldelningen använda måttet reducerade tunnland och kappland) ett inom hela socknen användbart jämförelsetal i fråga om storleken och beskaffenheten av fastigheterna i deras helhet. Fång å ett visst antal snesland reducerad jord inom ett hemman har sålunda, där ej omständigheterna givit anledning till annat, inneburit rätt till en efter andelstalet proportionell andel av hemmanets alla ägoslag. Jordtalet blev, rätt använt, ett praktiskt och ändamålsenligt beteckningssätt, men innebar samtidigt en fara för missbruk. Vid uppdelningarna och styckningarna till och ifrån blev för ortsbefolkningen med dess invanda syn på jorden såsom en myckenhetsvara det lätthanterliga jordtalet likt ett inom hela socknen gångbart mynt, som kunde växlas och hanteras ungefär hur som helst. Denna uppfattning har kommit till uttryck på mångahanda sätt. Har någon exempelvis inom ett och samma hemman flera fång å jordtal, användas ofta dessa jordtal såsom en massa, och föreligger lagfart blott å en del av jordtalsbeloppen, åberopas vid upprepade frånförsäljningar lagfarten så långt den räcker till, utan hänsyn till om varje särskild frånförsäljning avser ägor, som hävdas på grund av lagfaret fång. Likaså har allmänt förekommit, att för erhållande av lagfart å avsöndrad lägenhet såsom stamfastighet angivits det från ett eller flera säljarens fång hopsamlade jordtalsbelopp, som lagfarits, medan övrig del av hans jordtal inom hemmanet lämnats åsido såsom för ändamålet mindre användbart.[1] Denna omblandning av fastigheterna har bland annat vållat oreda i fråga om gravationsförhållandena; det är heller icke någon sällsynthet att i gravationsbevis måste anmärkas, att med tillförlitlighet icke kunnat utrönas huruvida viss inteckning belastar den fastighet, beviset avser.

Synnerlig oreda i fastighetsredovisningen har uppkommit av det allmänna bruket att använda jordtalsbeteckning även då fång avsett upplåtelse av vissa till läget bestämda ägor. Så har skett icke blott då ägorna skolat innehavas med jordtalsrätt utan ock vid upplåtelser av avsöndringar. Båda dessa slag av upplåtelser hava, såsom tidigare omnämnts, använts i riklig utsträckning; på senare tid torde knappast hava förekommit något fall, där med upplåtelse från fastighet avsetts viss kvotandel. I allmänhet hava icke de försålda ägorna i upplåtelsehandlingarna angivits till läge, gränser och areal, utan sedan kontrahenterna bestämt föremålet för upplåtelsen, t. ex. en viss åkerteg, har med ledning av storskifteshandlingarna uträknats dess uppskattningsinnehåll enligt stor-

[1] Viss oreda har vållats av en ytterlighet åt motsatta hållet, då länsstyrelsen efter 1896 års lags tillkomst under ett flertal år icke beviljade fastställelse å avsöndring från sämjelott. Upplåtelsehandlingen försågs då med en förklaring från alla övriga andelsägare inom vederbörande hemman att avsöndringen finge anses skedd från hela hemmanet, understundom med tillägg att avsöndringen dock endast finge avräknas den hemmansdel, varifrån upplåtelsen skett. Åtskilliga lägenheter hava i denna ordning blivit fastställda såsom avsöndrade från hela hemmanet.

skiftesgraderingen, varigenom erhållits visst jordtal; upplåtelsen har angetts avse det sålunda uträknade jordtalet. Bland jordägarna har allmänt rått den uppfattningen, att då hela hemmanets jordtal erhållits genom beräkning av inägojordens uppskattningsinnehåll, även en frånsåld del av hemmanet, om den omfattade inägojord, borde betecknas med ett jordtal, svarande mot dess uppskattningsinnehåll. Snesland- och tunnlandstalens dubbla innebörd av fastighetsmått (jordtal) och inägomått har ej stått klar, och man har ej skilt på det ena och det andra. Denna begreppsförväxling kommer oupphörligt till synes. Om exempelvis från en hemmansdel om 30 snesland reducerad jord sålts dess inägoområde och detta blivit fastställt och lagfaret såsom en lägenhet avsöndrad från hemmansdelen, har jordtalet, på den grund att det varit detta inägoområde som efter graden uppskattats till 30 snesland, ansetts alltjämt bundet vid inägoområdet, och följaktligen har hemmansdelen i övrigt vid dess avyttrande brukat betecknas såsom den på 30 reducerade snesland belöpande skogsmark eller något liknande, varigenom jordtalet tappats bort. Att denna omräkning i jordtal vid arealupplåtelser blivit så vanlig, torde ock till en del hava berott på att vid fastighetstaxering tidigare räknats schablonmässigt med blott jordtal utan anseende till varierande myckenhet åtföljder till detsamma och att säljarna därför varit angelägna att vid upplåtelse av jord, även när det gällt en ren avsöndring, alltid få ett jordtalsbelopp avfört från sin hemmansdel. Den ytterst begränsade möjligheten till laga utbrytning har ock i åtskilliga fall föranlett maskering av upplåtelsens karaktär av arealfång medelst användande av jordtalsbeteckning, varigenom lagfart såsom för ren hemmansdel kunnat erhållas utan utbrytning av ägorna. Vad åter skogsmarken beträffar har tämligen allmänt tillämpats, att upplåtelser avsett på visst jordtal belöpande andel. Ofta har likväl det upplåtna angivits med arealmått. Om från ett skogsskifte upplåtes $^1/_3$, betecknas alltså det försålda utgöra $^1/_3$ av hela skiftets areal. På grund av sådan upplåtelse hävdat område är ofta av annan ytvidd än den i fångeshandlingen angivna.

Såsom förut nämnts har jordtalsbeteckning använts vid upplåtelser såväl av avsöndring som av ägor med jordtalsrätt. Ofta har upplåtelse företett en blandning av arealförvärv och andelsfång, i det endast inägornas läge på förhand bestämts, medan andel av hemmanets skogsmark och andra tillhörigheter överenskommits skola åtfölja i förhållande till det för inägorna uträknade jordtalet. I sistnämnda fall har det upplåtna i allmänhet utan närmare identifiering betecknats utgöra rätt och slätt visst belopp reducerad jord inom vederbörande hemman och kunnat lagfaras såsom andelsfång. Bortsett från det oegentliga i att upplåtelsens natur härigenom undanskymts, har i detta fall åtminstone omfattningen av det upplåtna ägobeloppet fått ett någorlunda riktigt uttryck. Emellertid har i åtskilliga fall samma enkla beteckning använts även då de särskilda ägoslagen ingått i upplåtelsen efter olika förhållande. Till och

med för avsöndrade inägor har denna beteckning använts utan angiven reservation därom, att skogsmark och andra åtföljder till jordtalet undantagits från upplåtelsen. Där ägoslagen ingå i olika proportion, har dock — ehuru sorgfälligt undvikits att ange areal och gränser samt i avseende å belägenheten på sin höjd antytts i vilken trakt ägor skulle för det upplåtna jordtalet uttagas — upplåtelsernas natur av arealfång i regel på något sätt markerats, t. ex. genom sådana uttryck som »8 snesland 3·2 bandland reducerad jord utan skogsmark», »4 reducerade kappland utan åtföljder», »6 snesland reducerad fäbodejord i Trätbodarna», »23 snesland reducerad jord med därtill och till ytterligare 8 snesland hörande hemskogsmark samt andel i fäbodeskogens andra skifte för 10 snesland», »16 reducerade kappland utan annan skogsmark än för 10 kappland i hemskogen», »128 snesland 4·3 bandland utan annan skog än åbelöpande andelar av hemskogens undantagsmark och fäbodeskog vid Jobsarbo samt hagar och backar å heminägorna». Med ett sådant uttryck som »4 kappland reducerad inägojord» kunna parterna hava velat ange, att jordtalet upplåtits utan några åtföljder, men det förekommer även att dessa med ett sådant uttryck avsetts ingå i upplåtelsen, därvid tillsatsen av »inägo» endast berott på att jordtalsbeloppet hänfört sig till inägojorden.

Huruvida kontrahenterna avsett upplåtelse av jordtalsrätt eller blott avsöndring är mången gång svårt att avgöra. »Skogsmark» och »åtföljder» användas ofta som synonyma begrepp. Även där all skogsmark undantagits, kan avsikten hava varit att upplåta en hemmansdel, ehuru utan andel i hemmanet enskilt tilldelad avrösningsjord. Ofta hava kontrahenterna själva ej gjort sig reda för vad som härutinnan skall gälla. Oberoende härav och även då med ett upplåtet jordtal uppenbart åsyftats en avsöndring, har emellertid, såsom tidigare antytts, särskilt i vissa socknar varit vanligt att avräkna jordtalet från den hemmansdel, varifrån ägorna upplåtits.[1] Då avsöndring från hemman ägt rum och därefter skett upprepade klyvningar, vid vilka å varje lotts jordtal avräknats dess andel i det avsöndringen oriktigt åsatta jordtalet, bliva beteckningarna genomgående missvisande i avseende å den fastigheterna tillkommande rätten inom hemmanet. Frånsett att detta system varit invecklat, i synnerhet då avsöndringar skett vid olika tidpunkter och skolat avräknas å omväxlande större och mindre grupper av hemmansdelar, samt

[1] Vissa av förut exemplifierade beteckningssätt hava uppkommit på detta sätt. Om från en hemmansdel om 30 reducerade snesland avsöndrats ett slogänge om 5 snesland i uppskattning, har hemmansdelen därefter angivits utgöra 25 snesland reducerad jord med till ytterligare 5 snesland hörande skogsmark. Oegentligt har vid lagfartsbehandling, åtminstone tidigare, dylik överskjutande andel av åtföljderna plägat behandlas såsom en avsöndring, men resten som en ren hemmansdel samt lagfart, i nu angivna exempel, utan fordran å utbrytning meddelats å 25 snesland reducerad jord med därå belöpande åtföljder, medan ansökningen beträffande åtföljder till ytterligare 5 snesland i brist på utbrytning förklarats vilande.

givit anledning till en myckenhet felräkningar, torde dock en rekonstruktion av det verkliga sammanhanget icke erbjuda oöverkomliga svårigheter, där förfarandet tillämpats konsekvent. Men så har ingalunda alltid skett, och de djupt uppdelade hemman, där andel i en och samma avsöndrings jordtal frånräknats vissa hemmansdelar, men icke alla, förete ett rent kaotiskt tillstånd.

En med jordtalsbeteckningens användande vid arealförvärv förknippad olägenhet, som särskilt faller i ögonen, är att skogsmarken icke inverkar på jordtalets storlek utan betraktas som ett bihang till inägorna. Jordtalsfången utvisa därför icke med erforderlig tydlighet om och i vad mån skogsmark är inbegripen i upplåtelserna. I allmänhet har, i och med att av hemman upplåtna inägor uttryckts i reducerat mått och någon reservation för skogsmark eller annat ej gjorts, andel för det reducerade talet i hemmanets skogsmark och övriga tillhörigheter ansetts inbegripna i upplåtelsen. Förut har omnämnts, hurusom emellertid fången kunna giva uttryck åt motsatsen till det åsyftade. Men därjämte hava i många fall jordägarna på olika sätt missförstått jordtalets innebörd, närmast i avseende å det genom storskiftet skapade sambandet mellan inägomåttet och skogsanslaget, på grund varav med ett och samma beteckningssätt kan beträffande omfattningen av med jordtalet följande skogsmark hava, allt efter olika uppfattning om jordtalets innebörd, åsyftats än ett, än ett annat. Erfarenheten från vissa orter har visat, att om — för att taga ett förhållandevis enkelt exempel — från ett hemman om 100 snesland reducerad jord frånsålts »30 snesland reducerad jord», som avsetts skola vad inägorna beträffar uttagas i visst fäbodeställe, där hemmanets andel i inägorna motsvarar sistnämnda jordtal, därmed kunnat i avseende å skogsmarken hava avsetts, att i fånget skall inbegripas en med jordtalet proportionell andel — 30/100 — av all hemmanets skogsmark, vilket fastighetens beteckning närmast ger anledning till, eller ock hela hemmanets andel i den till fäbodestället redovisade skogsrutan, vilken då betraktats som en åtföljd enbart till fäbodejordtalet, men utan annan skogsmark, eller ock endast andel för det sålda jordtalet av hemmanets lott i fäbodeskogsrutan. Till och med i fråga om sättet att uttrycka inägor i jordtal hava olika metoder tillämpats. Bland annat kan nämnas, att om såväl heminägorna som jord i fäbod ingått i en hemmansdel, dessa områden vid avyttring åt skilda håll i allmänhet betecknats med var sitt jordtal, motsvarande deras uppskattningsinnehåll. Men i vissa fall har man till angivande av hemmansdelens rätt i olika områden i förhållande till övriga hemmansdelar ansett sig böra använda hemmansdelens h e l a jordtal vid upplåtelse av varje särskilt område. Synnerligen tilltrasslad har situationen blivit i de hemman, där dessa båda system ömsevis använts.

Talrika äro de fall, då felräkning i fråga om jordtalet förekommit. Sålunda hava allmänt, i många hemman genomgående, fel uppkommit vid förut nämnda omräkningar från areal till reducerat mått och vid avsönd-

rade jordtals avförande från hemmansdelarnas mått. Samma är förhållandet vid uppdelningar mellan arvingar. Förutom att missräkning vid fördelningen ej sällan skett och att, åtminstone tidigare, decimaler ofta slopats, hava i många fall arvingarna av förklarliga skäl misstagit sig om det arvfallna jordtalsbeloppets storlek. Efter talrika förändringar av brukningsdel genom förvärv och frånförsäljningar har icke sällan hänt, att ägaren själv ej rätt vetat, huru mycket han haft kvar. Och än svårare har det sedan blivit för arvingarna, då dessa ej ägt kännedom om tidigare transaktioner och upplysning härom ofta ej stått att vinna i offentliga handlingar. På detta sätt hava jordtal kunnat antingen »tappas bort» eller redovisas dubbelt. Erfarenheten har givit vid handen, att dylika och liknande förhållanden samt förut omnämnda, ej konsekvent tillämpade olika sätt för jordtalsberäkningen i ett stort antal fall givit anledning till bristande överensstämmelse mellan ett hemmans och summan av därunder hörande fastigheters i fången angivna mått. Sådant har förhållandet visat sig vara bland annat beträffande hälften eller mera av hemmanen inom flertalet av provskifteslagen. Den allmänna användningen av jordtalsbeteckningar har emellertid lett till att även i de hemman, som »gå ihop», fången mången gång giva en oriktig bild av delägarnas inbördes rätt.

Nu beskrivna förfaringssätt vid fastigheternas betecknande i fångeshandlingarna har vållat allmän otrygghet i besittningsförhållandena. Endast undantagsvis hava vid sidan av köpebreven med jordtalsbeteckningarna växlats kontrakt, däri det upplåtna angivits till läge och gränser. Eljest finnes intet annat än muntliga uppgifter att stödja sig på, och sedan längre tid förflutit efter upplåtelse och växlingar i äganderätten förekommit, visar sig ofta vanskligt nog att avgöra vad som ursprungligen åsyftats.

Emellertid är det ej blott det karakteristiska sättet att beteckna alla fastigheter med jordtal, som satt sin prägel på fastighetsväsendet i de storskiftade bygderna. Till dess bristfälliga skick hava ock andra omständigheter bidragit. Icke ovanligt är bland annat, att äldre fångeshandlingar sakna uppgift om det hemman, under vilket det upplåtna hör. I ett av de skifteslag, som undergå skifte enligt 1925 års lag, visade sig vid utredningen om äganderättsförhållandena till och med, att fastigheterna ända in till senaste tid genomgående på enklaste vis betecknats på samma sätt som före storskiftet såsom en viss areal åker med skog, vars myckenhet ofta dock ej angivits, eller en slog med lada o. s. v., utan att för fastigheternas identifierande anknytning skett till den genom storskiftet skapade fastighetsindelningen eller i vissa fall ens angivits, under vilken by det försålda hörde. Felaktiga uppgifter om hemmans littera äro icke ovanliga. I synnerhet förekomma förväxlingar mellan flera under samma huvudnummer hörande sublittera, och på en del håll hava alla littera under ett nummer utan åtskillnad behandlats såsom en enhet.

Även må erinras, att det på storskiftet grundade fastighetssystemet utgjort en anledning till missförstånd. Så har t. ex. oklarheten om myrslogarnas kamerala ställning vållat vissa svårigheter. Vid storskiftet ställdes dessa, såsom tidigare nämnts, på sätt och viss utanför delningen. De bibehöllos efter sina naturliga gränser av förutvarande innehavare men inarbetades ej såsom en del av de för innehavarna i övrigt utlagda åbolotterna. Inom vissa socknar tilldelades för myrslogarna skogsmark, som utlades i gemensamhet med anslaget för den åbolott, inom vars ägor de lågo. Inom en socken utbröts skogsmark för utsocknemäns slogar intill gränsen av den socken, varest slogägaren var boende. Myrslogarna jämställdes i viss mån med obesuttenheter, och för olika socknar meddelades närmare bestämmelser om deras inlösen och införlivande med kringliggande åbolott. I allmänhet har inlösen icke annat än i enstaka fall förekommit men hava myrslogarna emellertid, sedan de vuxit igen till skog eller eljest icke längre brukats såsom sådana, utan vidare betraktats som om de vore impediment till de åbolotter, inom vars ägor de lågo. Vid storskiftet redovisades nämligen i allmänhet icke sambandet mellan myrslogarna och de åbolotter, som deras innehavare tilldelades, och där detta samband sedermera råkat i glömska samt de ursprungliga rättsinnehavarna övergivit bruket av slogarna och dessa ej heller redovisats i bouppteckningar eller andra handlingar, har det visat sig snart sagt omöjligt att påvisa någon nu gällande separat rätt till dessa fläckvis i skogen spridda ägor. I vissa fall hava ock innehavarna av slogarna förmenats hava vid storskiftet fått bibehålla dem endast under nyttjanderätt.

Inom vissa trakter åter verkställdes en reglering av myrslogarna och upprättades över dem en beskrivning med angivande av vilka slogar tillskiftats ägaren av varje åbolott. Härigenom erhölls en god grund för bevarande av klara äganderättsförhållanden. Emellertid har även i dessa trakter oreda uppkommit. Förhållandet sammanhänger med att det icke stått klart, huruvida slogarna voro att anse såsom självständiga fastigheter och huru de skulle inordnas i den genom storskiftet tillkomna fastighetsindelningen. I fastighetsböckerna hava de ömsom förts under de hemman eller byar, inom vars ägor de lågo, ömsom behandlats såsom sublittera under det hemman, som vid storskiftet tilldelats slogarnas innehavare. Jordägarna själva torde under tiden närmast efter storskiftet hava varit noga med att i fångeshandlingar rörande hemman anmärka huruvida fånget omfattade jämväl »åtföljande myrslogar», d. v. s. de myrslogar, som vid storskiftet innehafts av hemmanets dåvarande ägare. Men sedermera kommo slogarna, ehuru vid storskiftet behandlade som inägojord, oegentligt att betraktas såsom en åtföljd, på samma sätt som skogsmarken, till det hemmans jordtal, vars ägare vid storskiftet innehaft slogen, och blevo följaktligen ej synligt redovisade i fångeshandlingarna. Denna oenhetlighet i slogarnas redovisning och behandling har helt naturligt vållat

ovisshet om äganderättsförhållandena och även givit anledning till en del processer.

På liknande sätt har oreda uppkommit rörande rätten till vissa andra urfjällsägor. I en del fall hava dessa icke uttryckligen redovisats i bouppteckningar och andra handlingar utan ansetts ingå såsom tillydenhet till de åbolotter, som vid storskiftet tilldelats deras innehavare. I stor utsträckning hava sådana ägor, ofta på grund av deras avlägsna läge, avyttrats och sedan gått i handeln som särskilda fastigheter. I många fall kunna emellertid köparna icke stödja sin rätt på någon fångeshandling. I andra åter är det säljarna, som kommit i en rättsligt ogynnsam ställning, beroende på missuppfattning om urfjällsägornas behandling vid storskiftet, varigenom enligt ordalagen i upplåtelserna en vidare rätt tillkommit köparna, än som varit avsett.

Så har, för att nämna ett exempel, beträffande de avsevärda urfjällsjordarna under Garsås by i Mora socken allmän oreda uppkommit till följd av att grunderna för skogsmarkstilldelningen missförståtts. Vid storskiftet inom Leksands socken redovisades en del å socknens mark belägna urfjällsjordar för Garsås by. När sedermera storskifte övergick Mora socken, bestämdes att Garsås byamän skulle inom Mora socken tilldelas skogsanslag icke blott för byainägorna, utan ock för dessa utjordar. Vid byaregleringen i fråga om skogsmarken erhöllo i enlighet härmed Garsås byamän ett skogsanslag, motsvarande summan av byns och urfjällsjordarnas jordtal. Då därefter vid skogsåbodelningen inom Garsås detta skogsanslag skulle fördelas mellan byamännen, utbrötos icke särskilda lotter för urfjällsjordarna, ehuru dessa, vad inägorna beträffade, icke hänförts under de åbolotter, som tilldelats deras innehavare, utan redovisats såsom fastigheter för sig. Men det större eller mindre innehavet av urfjällsjordar togs dock i beräkning på det sätt, att för var åbolott, vars ägare innehade urfjällsjordar, utbröts i skogsmarken ett ägobelopp, som motsvarade åbolottens och de innehavda urfjällsägornas sammanlagda jordtal. Storskifteshandlingarna innehöllo icke någon uppgift angående det samband, som härutinnan fanns mellan storskifteslittera och urfjällsägor, och det har sedan visat sig svårt att utreda besittningsförhållandena beträffande urfjällsjordarna och därav draga slutsatser om de särskilda ägornas nyssnämnda samhörighet med olika åbolotter. På grund av sättet för skogsmarkens redovisning vid storskiftet hava byamännen tidigare allmänt ansett skogsmarken såsom en åtföljd allenast till bolbyjordtalet och därför vid upplåtelser av urfjällsinägor — separat upplåtna sådana uppgå till över tusentalet — förmenat det vara obehövligt markera att skogsandel ej medföljde det sålda jordtalet. Sedan emellertid vid en år 1911 företagen laga delning av vissa byn tillhöriga samfälligheter andel i dessa förklarats skola tillkomma även för jordtal i urfjällsjordarna, uppmärksammades förhållandet, vilket bland annat kommit till synes därutinnan att vid se-

nare upplåtelser av urfjällsägor förbehåll ofta gjorts beträffande åbelöpande skogsmark. En med nämnda urfjällsägor jämförlig behandling hava på sina håll fäbodeställen rönt vid storskiftena. De hava vid inägodelningen hållits skilda från bolbyn, men vid skogsåbodelningen behandlats såsom ingående i de bolbylotter, till vilka de vid tiden för skogsåbodelningen hävdats. Icke sällan hava andelar i sådana fäbodeställen »slarvats bort» i bouppteckningarna.

Även må nämnas att, där de genom storskiftet bildade jordtalen efter verkställda nyodlingar ändrats genom skattereglerings, oklarhet i en del fall uppkommit rörande omfattningen av den rätt till skogsmark och annat, som avsetts tillkomma upplåtet jordtal. Där åter jordtal ej påförts nyodlingar, har hänt, att sådana likväl vid upplåtelser betecknats med jordtal, varigenom fastigheterna inom vederbörande hemman överskridit hela hemmanets jordtal utan att av handlingarna alltid framgått var felet uppkommit. Fastighetsväsendets tillstånd inom olika orter och byar kan ock i övrigt hava rönt inflytande av lokala särförhållanden och egendomligheter. Att närmare ingå på alla dessa olikartade omständigheter torde icke vara erforderligt. Till belysning av hurusom sättet för jordtalets redovisning vid storskiftet kunnat giva anledning till oreda i fastighetsväsendet må dock nämnas ett exempel. Undantagsvis har förekommit, att å de vid åbodelning undantagna och över inägorna sträckta vägarna beräknats en summa jordtalsbelopp, som proportionsvis slagits ut på åbolotterna, varigenom för var och en av dessa redovisats ett jordtal, erhållet genom summering av det mått inägor i uppskattning, som tilldelats lotten att enskilt hävdas, och lottens andel i det vägarna åsatta jordtalet. Då sedan skatterätter upplåtits från hemman och dessa efter storskiftesgraderingen uträknats i jordtal, har mången gång uteglömts att proportionera ut det överskjutande jordtal hemmanet påförts för dess andel i vägarna, med den påföljd att den, som sålt all sin jord inom hemmanet, likväl kan stå redovisad såsom alltjämt ägare av ett jordtal därinom. I åtskilliga fall, då flera upplåtelser ägt rum från hemman eller hemmansdel, har vid en upplåtelse hänsyn tagits till vägjordtalet, vid en annan icke, och ibland har överskottsjordtalet i sin helhet överförts på en av de upplåtna fastigheterna, varförutom rena felräkningar varit vanliga. Där ett hemmans jordtal slagits ut på en mångfald fastigheter, kunna dylika omständigheter, ovanpå andra förut angivna och mera allmänt förekommande oegentligheter i fastighetsbeteckningarna, ytterligt försvåra bedömandet av delägarnas inbördes rätt.

Förut omnämnda missförhållanden av varjehanda art äro icke överallt och jämsides för handen. Såsom ett allmänt omdöme kan sägas, att utvecklingen till det sämre i fastighetsväsendet hållit jämna steg med ägosplittringens utbredning, så att äganderättsförhållandena äro sämst, där ägosplittringen nått längst. Orter, där laga delning i större ut-

sträckning gått fram, kännetecknas i allmänhet av bättre ordning. Dock har erfarenheten visat, att klyvningsförrättningar i vissa fall varit ägnade att försvåra ett tillrättaläggande av förhållandena. Detta sammanhänger i viss mån med att laga klyvning såsom den enda tillgängliga formen för utbrytning av jordtalsrätt använts även i fall, för vilka den icke varit avsedd. Sålunda plägade tidigare under en klyvningslott sammanföras allt vad viss delägare innehade inom hemmanet, utan avseende å om innehavet utgjordes av flera fastigheter av olika beskaffenhet — rena hemmansdelar, sådana med ägoslag efter olika förhållande, och avsöndringar — samt utan att vid förrättningen fången angåvos eller eljest närmare redovisades, efter vilka grunder delägarens ägoanspråk beräknats. Under äldre tider, då det för skiftesmännen tedde sig såsom en främmande uppgift att ingå i närmare granskning av delägarnas uppgifter om deras inbördes rätt, var det ock vanligt, att ägotilldelningen, utan närmare utredning om äganderättsförhållandena, skedde efter de av delägarna uppgivna, ofta felaktiga andelstalen med den mellan dem överenskomna jämkning, som eventuellt erfordrades för att få andelssumman att stämma med hemmanets mått enligt storskifteshandlingarna.

Vad nu sagts om laga klyvningar är i viss mån tillämpligt även på verkställda skiften av svinvallar, stängfångsundantag och annan mark, som vid storskiftet undantagits eller eljest lämnats oskiftad. Dylika delningar hava förekommit i stor utsträckning. Jämväl vid dessa skedde ofta ägotilldelningen efter ungefärligt bestämda andelstal, och det torde icke vara sällsynt, att en och samma fastighet vid olika förrättningar påförts växlande jordtal. Ovisshet om de vid nämnda skiften utlagda lotternas samband med de fastigheter, vilka hava del i området i fråga, har ock uppkommit, där skiftet icke skett i anslutning till den vid tiden för förrättningen rådande fastighetsindelningen. Uppdelningen skedde merendels djupare, och understundom utlades lott för viss delägare eller grupp av delägare på grund av deras innehav av andelar i olika storskifteslittera utan att nöjaktig redovisning lämnades om förhållandet mellan storskiftesindelningen och lotterna vid den nya delningen. Även i andra hänseenden kunde förfarandet bliva summariskt, och rättsliga synpunkter blevo ej alltid tillbörligt beaktade. Det har exempelvis hänt, att lott vid undantagsskifte tilldelats förmyndare för såväl hans eget som myndlingarnas jordtal, utan att hans egenskap av förmyndare omnämnts i handlingarna.

Mot vad man kunnat vänta hava äganderättstvisterna varit förhållandevis få. Vid den enligt 1925 års lag pågående laga skiftesverksamheten hava företagits synnerligen djupgående och alla fastigheter inom byalagen omfattande äganderättsutredningar (se bil. III), men oaktat samtliga förrättningar utom en nu fortskridit därhän, att eventuella tvistigheter bort hava yppat sig, har underställning av äganderättstvist endast ifrågakommit i ett fall.

Lagfartsförhållandena.

Det säger sig självt, att ovan skildrade förhållanden återverkat på lagfartsväsendet. Närmare uppgifter om antalet fastigheter, vilka överhuvudtaget icke blivit föremål för lagfartsbehandling, kunna visserligen icke utan en genomgående jordrannsakan erhållas, men man har all anledning förmoda, att deras antal är betydande. Bekräftelse härå har bl. a. vunnits vid utredningen om äganderättsförhållandena i de skifteslag, vilka undergå skifte enligt 1925 års lag.[1] Om antalet vilande lagfarter gav en för ett tiotal år sedan verkställd undersökning inom Ovan-Siljans och Nedan-Siljans domsagor ett talande vittnesbörd. Därvid framkom ett antal av i Mora socken 13 000 och för hela Ovan-Siljans domsaga, till vilken dock höra de sent storskiftade socknarna Älvdalen, Särna och Idre, icke mindre än cirka 26 000. I Nedan-Siljans domsaga var siffran för hela domsagan närmare 19 000, därav i Rättviks socken cirka 6 000 och i Leksands socken omkring 4 000.

Det är emellertid icke nog med att sålunda ett avskräckande stort antal fastigheter innehavas utan beviljad lagfart. Härtill kommer att, där lagfart meddelats, denna ofta icke kunnat på ett tillfredsställande sätt ge uttryck åt ägarens verkliga rätt. Det har näppeligen kunnat undvikas, att tidigare omnämnda fel och oklarheter rörande fångens föremål, såsom maskeringen av upplåtelses natur och därav föranledd oriktig jordtalsbeteckning samt oklarhet angående omfattningen av tillydande skogsmark m. m., i viss mån återupprepats vid lagfarandet, som måst grundas å den i fångeshandlingarna nyttjade fastighetsangivningen. Vissa i fångeshandlingarna förekommande felaktigheter hava visserligen kunnat korrigeras, och så har väl även i görligaste mån skett. Kontrollen har emellertid erbjudit betydliga svårigheter såväl genom den brist på överskådlighet, som fastighetsböckerna efter djupare sönderstyckning av och livligare omsättning inom hemmanen företett som ock på grund av att direkt jämförelse mellan ett hemmans mått och därunder hörande fastigheters icke kunnat ske i det ofta förekommande fallet, att fastighetsböckerna icke lämna uppgift om samtliga dessa fastigheter. Jämförelse och härledning mellan fången inom ett och samma hemman har ytterligare försvårats därigenom att fastighetsförhållandena i dessa orter förklarligt nog inbjudit till ett flitigt användande av det i 10 § lagfartsförordningen omnämnda kungörelseförfarandet. Ofta visar sig omöjligt att klargöra om och i vad mån tidigare lagfarna jordtal konsumerats genom en på sådan grund meddelad lagfart, och förhållandet leder lätt till att lagfart jämsides efter skilda linjer meddelas på ett och samma jordtal.[2]

---

[1] Se tablå sid. 265.

[2] I ett av provskifteslagen, där för övrigt endast en ringa bråkdel av fången lagfarits, hava av hela antalet beviljade lagfarter de, som icke motsvarat de faktiska besittningsförhållandena, beräknats utgöra omkring hälften.

Jordregistret.

Därigenom att den djupa klyvningen och styckningen endast i ringa mån skett i sådan ordning, att fastigheterna kunnat upptagas i jordregistret, har detta hittills ej tillnärmelsevis kunnat återge jordens faktiska fördelning mellan jordägarna. I många fall hava i jordregistret endast hemmanen — jordregisterenheterna — kunnat angivas, medan de särskilda fastigheterna inom hemmanen i ingen mån blivit individualiserade. De hava ej blivit annat än delar av ett jordregisternummer. Av de talrika icke fastställda avsöndringarna hava visserligen de, å vilka lagfart beviljats, kunnat införas i jordregistret. Men redovisningen av desamma är merendels bristfällig. Endast ett fåtal av dem torde hava i upplåtelsehandlingarna blivit så angivna och till sitt läge beskrivna, att de kunna anses identifierade. Oftast blir den enda upplysning jordregistret kan lämna om dessa avsöndringar ett lagfartsdatum. En bristfällighet är ock att stamfastigheterna till ett övervägande flertal av de i jordregistret införda avsöndringarna, såväl fastställda som andra, icke kunnat upptagas i jordregistret, på den grund att de icke blivit lagligen utbrutna. Den för stadga i fastighetsredovisningen oundgängliga fordran å en successiv registrering av den fortlöpande delningsverksamheten från större till mindre enheter och nummer har icke kunnat uppfyllas, då sålunda uppdelningen av en enhet på enstaka punkter registrerats men upplysning saknas om mellanliggande led. Mången gång har det ock, såsom av den tidigare lämnade redogörelsen torde inses, varit svårt att avgöra huruvida en fastighet skolat redovisas som avsöndring eller som hemmansdel. Avgörandet har måst få bero på granskarens individuella uppfattning. Förmodligen hava fångeshandlingarnas vilseledande fastighetsbeteckningar i åtskilliga fall givit anledning till att fastigheterna influtit i annan förteckning än den, till vilken de rätteligen hört. Bland annat torde de avsöndringar, som betecknats med jordtal och föranlett avräkning å stamfastigheternas jordtal, i allmänhet hava redovisats såsom hemmansdelar. För närvarande åskådliggör därför jordregistret endast mycket ofullständigt den faktiskt föreliggande uppdelningen av jorden.

Laga skiftesverksamheten.

Inom de områden, som undergått storskifte med statsunderstöd, hava blott ett fåtal laga skiften till rubbning av storskifte verkställts. Endast ett skifteslag, en liten by om två hemman, har omdelats inom de senare storskiftade socknarna. Vad de tidigare skiftade socknarna beträffar, har, om man bortser från de nu pågående provskiftena, laga skifte icke övergått någon by inom Siljanssocknarna, där dock behovet av omdelning starkast framträtt, och samma är förhållandet i avseende å åtskilliga andra socknar. Laga skiftesverksamheten har huvudsakligen varit koncentrerad till tre socknar: Vänjan, Ore och Järna. Inom Vänjan undergingo fyra skifteslag, motsvarande omkring 60 % av socknen, laga skifte i början av 1900-talet. Dispositionsrätten till skogen var tidigare inom denna socken på visst sätt begränsad. Genom ett kungl. beslut på 1890-talet medgavs, un-

der villkor att viss andel av skogsmarken utbröts i ett sammanhängande område och ställdes under allmän vård, fri dispositionsrätt till övrig del av skogsmarken. Inom nämnda byar kunde emellertid villkoret ej uppfyllas utan att den då redan verkställda skogsåbodelningen rubbades. Den omdelning av skogsmark under enskild hävd, som härav betingades, lär hava varit huvudsakliga anledningen till att dessa laga skiften, vilka omfattat all skifteslagens mark, kommit till stånd. Även inom Ore socken hava flera laga skiften utförts. Omdelningen har dock vid dessa förrättningar begränsats i stort sett till inägorna. I Järna socken hava tre byar laga skiftats enligt skiftesstadgan. I övrigt har omdelning skett i en by inom Gustafs socken, och likaledes i en by inom Stora Tuna socken, varjämte även ett par från sistnämnda socken till Grangärde överförda områden laga skiftats.[1]

Såsom förut antytts hava en del av de anförda laga skiftena ej omfattat all skifteslagens mark. Sålunda har delningsområdet begränsats vid samtliga skiftena i Ore, vid två av Järnaskiftena samt vid skiftet i Gustafs socken. I vissa av dessa fall har oreda i fastighetsväsendet uppkommit därigenom att delningen vid laga skiftena gått djupare än vid storskiftet samt nöjaktig redovisning av sambandet mellan de nya lotterna och till dem hörande andelar i de från delningen uteslutna områdena ej verkställts. I synnerhet gäller detta där, såsom förekommit, varje delägares hela ägoinnehav, även då detta utgjorts av andelar i olika storskifteshemman, vid laga skiftet utlagts i e n lott. Rättslig sammanläggning av de fastigheter, som ihopförts till en laga skifteslott, har icke skett eller ens vid den tid, skiftena utfördes, kunnat ske, varför fastigheterna ännu redovisas var under sitt storskifteslittera. Den i andra fall återigen samvetsgrant verkställda uppdelningen av varje delägares innehav på lika många lotter, som delägaren haft fastigheter i olika hemman, har medfört olägenheter i andra hänseenden. Anordningen har medfört en vidlyftig och dyrbar redovisning å karta och i handlingar och minskat möjligheten till ny fastighetsbildning.

---

[1] Närmare uppgifter om hittills utförda laga skiften återfinnas i bil. I s. 237.

RIKTLINJER FÖR SÄRLAGSTIFTNING.

Tidigare uppslag.

I en berättelse, som överdirektören för lantmäteriet L. B. Falkman år 1850 avgav över en av honom samma år företagen ämbetsresa inom Kopparbergs län, lämnas upplysningar om jordförhållandena i en del storskiftade orter, tydande på att redan då, ehuru icke ens de först utförda storskiftena vid denna tid voro av så gammalt datum, frågan om åtgärder för vinnande av bättre ägoanordning aktualiserats. Med erkännande av storskiftenas välgörande verkningar sade sig Falkman icke kunna betrakta storskiftena annorlunda än som, i likhet med vad storskiftena i flera av rikets andra län varit, en nödvändig övergångsform från tegskifte till laga skifte. Frågan om vilka åtgärder, som borde genomföras, upptogs sedan på ett lantbruksmöte under 1860-talet och har därefter vid upprepade tillfällen behandlats hos länets hushållningssällskap och å senare lantbruksmöten, vid överläggningar inför Konungens befallningshavande och i yttranden av ämbetsmyndigheter samt gjorts till föremål för flera utredningar.

Intresset samlade sig till en början kring frågan huruvida och i så fall på vad sätt de i 1859 års kungörelse upptagna skiftesvitsordsreglerna borde ändras för att underlätta genomförande av laga skiften. Ett år 1865 hållet lantbruksmöte å Nyhammars bruk uttalade sig för en sådan ändring härutinnan, att skiftesvitsord borde tillkomma $^1/_4$ av antalet delägare. Även vid samma års landsting väcktes förslag om lindring i villkoren för skiftestillstånd, men landstinget ansåg sig icke då kunna förorda någon ändring i bestämmelserna. Frågan upptogs ånyo vid hushållningssällskapets sammanträde år 1872, men uppsköts till samma års lantbruksmöte, som uttalade den mening, att för vitsord till laga skifte skulle fordras anslutning från hälften av skifteslagets delägare efter skattetal räknat. Underdånig framställning om sådan ändring avgavs av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Framställningen överlämnades först år 1884 med en underdånig skrivelse från Konungens befallningshavande, däri även till behandling upptogos andra skiftesfrågor. Åtskilliga yttranden bifogades, däribland från kommunalstämmorna i 18 socknar. Stämningen i bygderna synes tämligen genomgående hava varit för bibehållande av 1859 års skiftesvitsord; ett övervägande flertal av kommunalstämmorna avstyrkte ändring. Och genom beslut den

16 oktober 1891 förklarade Kungl. Maj:t de framkomna förslagen icke föranleda någon åtgärd.

Det må vara förklarligt, att strävandena till bättre förhållanden från begynnelsen inriktats på en lindring i skiftesvitsordsvillkoren; det i förhållande till det allmänna behovet av omreglering ringa antalet laga skiften, som kommit till stånd, bekräftar att det visat sig svårt att ernå den för omdelning såsom erforderlig ansedda anslutningen bland delägarna. I det stora flertalet byar lär utsikten att få till stånd laga skiften hava varit så ringa, att ej ens något försök gjorts. I någon mån torde härtill hava bidragit, att 1859 års oklart uttryckta skiftesvitsordsbestämmelse allmänt av befolkningen givits den innebörden, att skiftesfrågan utan vidare förfölle, om ej för skifte uttalade sig delägare, som innehade minst hälften av hela skifteslagets skattetal. De i röstningen ej deltagande delägarna blevo härigenom hänförda till dem, som röstade mot skifte. Det var först i samband med provskiftenas igångsättande år 1926 som det uppmärksammades, hurusom bestämmelserna rätteligen borde så förstås, att skiftesfrågan utan vidare prövning av skiftesbehovet förfölle endast under förutsättning att de, som röstade mot skifte, representerade minst hälften av hela skifteslagets skattetal. Veterligen har tidigare endast i ett fall omröstning utfallit så, att de olika tolkningssätten skulle hava lett till skilda resultat; frågan blev ej då ställd på sin spets, enär ansökningen om skifte återkallades. Att emellertid den förra uppfattningen allmänt omfattats såväl av jordägarna som vederbörande myndigheter har bekräftats från olika håll. Den kom ock till synes i förutnämnda år 1872 väckta ändringsförslag, som avsågs skola underlätta genomförandet av laga skiften, men i verkligheten innebar en icke oväsentlig skärpning av villkoren för skiftestillstånd.[1] Ovisst är i vad mån missuppfattningen rörande skiftesvitsordsregelns innebörd inverkat i de fall, där ivrarna för skifte icke vågat skrida till ett försök.

Huru som helst torde dock såsom ett allmänt omdöme kunna sägas, att motståndet mot skifte varit mycket starkt. Frågan om vilka åtgärder borde vidtagas har dock varit mera invecklad än man i förstone synes hava trott. En tillfredsställande lösning har icke kunnat vinnas blott genom att bortse från den allmänt rådande stämningen mot skifte, utan det har gällt att åvägabringa ändring i de hänseenden, vilka kunnat ge fog för ett dylikt motstånd. Visserligen har detta på många håll haft sitt ursprung i ovilja mot skifte överhuvudtaget såsom medförande en med misstro motsedd rubbning i bestående förhållanden. Och fruktan för vad skiftet kunde komma att innebära har helt visst tagit onödigt stora proportioner och på sina håll obestridligen förknippats med

[1] Erfarenheten har hittills givit vid handen, att en oväntat stor andel av skifteslagens skattetal icke blir representerad vid omröstningarna. Så var fallet även vid provskiftenas igångsättande (se bil. III s. 257 och tabell A till bilagan).

vanföreställningar, som kunnat ostört frodas i brist på vederläggande exempel hur vid laga skifte verkligen tillgår och vad därmed kan vinnas. Men grundade anledningar hava ock funnits till obenägenheten mot omdelning. Skiftesstadgans regler voro icke i allo avpassade för dalaförhållandena. Lämpliga skiften kunde i många fall icke genomföras med bibehållande av skiftesstadgans fasta skifteslagsbegrepp. Icke utan fog var ock farhågan för följderna av en strikt tillämpning av utflyttningsbestämmelserna. Att skiftesstadgans fordran å all marks medtagande i delningen i sin mån bidragit till obenägenheten mot skifte är likaså förklarligt. Även andra av de allmänna bestämmelserna voro mindre lyckliga. Icke minst torde förrättningskostnaderna, vilka på grund av ägosplittringen och andra omständigheter här bliva i förhållande till ytvidden ovanligt dryga, hava verkat avskräckande. Många framsynta jordägare, som insett nödvändigheten av en omreglering och i och för sig skulle velat arbeta för genomdrivande av skifte, torde likväl under dylika omständigheter hava ställt sig betänksamma.

Att särskilda regler i avseende å sättet för laga skiftes genomförande voro påkallade blev ock tidigt uppmärksammat och olika förslag hava härutinnan framkommit. I samband med förarbetena till 1875 års lagfarts- och inteckningslagstiftning avgav år 1875 revisionssekreteraren E. Poignant på uppdrag utlåtande i frågan på vad sätt införande av fastighetsböcker för bland annat Kopparbergs län skulle kunna underlättas. Poignant föreslog beträffande de tidigare storskiftade Nås, Floda, Bjursås, Gagnefs, Åls, Leksands, Rättviks, Ore, Sollerö, Järna, Äppelbo, Mora med Våmhus samt Malungs socknar, att laga skiften skulle genomgående företagas sockenvis med verkställande av ny besuttenhetsindelning samt ägornas fördelning först mellan byarna inom socknen och sedan mellan jordägarna i varje by, alltså efter de huvudgrunder, efter vilka storskiftena genomförts. Rörande de övriga vid förslagets avgivande storskiftade socknarna anslöt sig Poignant till ett tidigare väckt förslag, som gick ut på bland annat en fullständig jordrannsakan, i anslutning vartill med ledning av inhämtade upplysningar samt vid storskiftena och laga skiftena upprättade handlingar eller därå grundade jordeböcker, där sådana funnos, skulle upprättas nya jordeböcker. I ärendet hörda myndigheter liksom även ortsbefolkningen ställde sig emellertid i allmänhet avvisande och vid ärendets avgörande den 17 november 1876 beslöt Kungl. Maj:t, att detsamma icke skulle föranleda någon vidare åtgärd.

I en år 1882 avgiven berättelse över en i Kopparbergs län företagen ämbetsresa konstaterade dåvarande chefen för lantmäteristyrelsen L. M. Nordenfelt det stora behovet av laga skiften inom den del av länet, som varit föremål för allmänt storskifte, men framhöll samtidigt såsom väsentliga svårigheter för nya skiftens genomförande bland annat den stora utsträckning, som till följd av ägornas, särskilt fäbodeställenas,

sammanblandning måste givas åt varje skifteslag, den långa tid och stora kostnad, som fordrades för att bringa till lyckligt slut laga skiften av så stor utsträckning, den rådande motviljan mot utflyttning från de stora byarna, gällande bestämmelser om skiftesvitsord samt den ringa fördel, som avrösningsjordens skiftande skulle under dåvarande förhållanden medföra för jordägarna. Såsom utvägar för att underlätta laga skiften framhöll han bland annat tillämpning för Kopparbergs län av punkten 1 i nådiga brevet den 19 mars 1839 angående vissa föreskrifter rörande laga skifte i Gävleborgs län, vilken punkt tilläte s. k. byaskiften,[1] verkställande mellan byarna före laga skiftes utförande av vidsträckta ägoutbyten, medgivande att, där så funnes lämpligt, från skifte undantaga de egentliga tomtplatserna i de stora byalagen jämte nödigt område för dessa platsers ordnande och utvidgande, upphävande av 1859 års skiftesvitsordsbestämmelse samt uppskjutande av skiftet å vissa delar av avrösningsjorden eller dessa delars uteslutande från skiftet.

Yttranden över denna berättelse infordrades från ortsmyndigheterna. Av dessa yttranden är det, som avgavs av dåvarande förste lantmätaren C. O. Widmark av särskilt intresse, emedan däri för första gången framkastades tanken på sockenvis företagen skifteslagsindelning såsom förberedande åtgärd för genomförande av laga skiften. Konungens befallningshavande erinrade i yttrande den 31 juli 1884 om två i andra provinser använda tillvägagångssätt för bestämmande av skifteslag, nämligen antingen att, såsom i Gävleborgs län, bestämma skifteslagets omfattning först i sammanhang med att laga skifte blivit sökt eller att, såsom på Gotland, oberoende av ansökning om laga skifte på förhand verkställa en definitiv skifteslagsindelning. Konungens befallningshavande anslöt sig till Widmarks förslag och hemställde om Kungl. Maj:ts förordnande att de av länets socknar, där allmänna storskiften försiggått, med undantag av Svärdsjö, Envikens, Lima, Transtrands och Orsa socknar, skulle med ledning av de i länets lantmäterikontor tillgängliga kartor och handlingar samt efter undersökning på stället utav förste lantmätaren eller, vid förfall för honom, av annan av befallningshavanden utsedd person med biträde av gode män indelas i vissa smärre skifteslag, att därvid jämväl borde bestämmas i vad mån ett skifteslags avrösningsjord skulle ingå i blivande laga skifte och om erforderliga ägoutbyten till undvikande av ägoblandning olika skifteslag emellan, samt att inom

[1] Nämnda bestämmelse innehöll bl. a. att laga skifte inom sådant av en hel socken eller flera byar bestående skifteslag, där gemensamt storskifte föregått, kunde i avseende å de vid storskiftet delade ägorna begränsas till den by, som skiftessökanden tillhörde, sålunda att delägarna i övriga byar ej utan sitt medgivande voro skyldiga att ingå i nytt skifte i vidare mån än som erfordrades för att bereda delägarna i den förra byn så lämpligt och redigt skifte, som belägenheten medgåve, samt att, om laga skifte på en gång begärdes inom flera av byarna, skifte finge först verkställas mellan byarna, så att ägorna till varje by bleve från samfälligheten avskilda, och därefter inom varje by mellan till densamma hörande delägare.

skifteslag, som bildats genom indelningen och bestode av flera byar, laga skifte efter verkställande av föreskrivna ägoutbyten med främmande skifteslag skulle först företagas mellan byarna och därefter mellan delägarna i varje by. Dessutom föreslogs bland annat upphävande av 1859 års skiftesvitsordsbestämmelse och ändringar i vissa av skiftesstadgans föreskrifter.

Lantmäteristyrelsen biträdde i huvudsak nämnda förslag. Ärendet återremitterades därefter till befallningshavanden, som anbefalldes infordra yttrande från landstinget. Kommunalstämmorna i de av huvudförslaget berörda socknarna, vilka av landstinget beretts tillfälle yttra sig, avstyrkte till ett övervägande flertal samtliga framställda förslag. Samma ståndpunkt intog även landstinget självt, och genom tidigare omnämnda beslut den 16 oktober 1891 förklarade Kungl. Maj:t förslagen icke föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Frågan om särskilda åtgärder vilade därefter någon tid, men återupptogs efter en år 1902 av dåvarande lantmäteridirektören H. Rhodin genom länet företagen ämbetsresa. Då skiftesverkets befrämjande inom Dalarna vore en fråga av synnerlig stor innebörd och ingalunda lätt att avgöra, förklarade sig lantmäteridirektören i sin över resan avgivna berättelse icke beredd att avgiva ett bestämt förslag till frågans lösning, utan hemställde, att Kungl. Maj:t måtte bereda tillfälle till överläggning inför lantmäteristyrelsen med personer, som kunde anses äga god kännedom om förhållandena i länet och intresse för jordbrukets förkovran. Denna hemställan bifölls och dylik överläggning hölls år 1904, därvid flera olika meningar hävdades. År 1906 igångsattes en utredning rörande reformering av jorddelningsväsendet för landet i dess helhet. I den vid samma års riksdag väckta motion, som gav upphov till denna utredning, torde hava åsyftats att få till stånd en lagstiftning, i vilken även Dalarnas jordfråga skulle finna sin lösning. Med vidare behandling av sistnämnda fråga ansåg lantmäteristyrelsen därför böra bero i avvaktan på resultatet av det igångsatta utredningsarbetet.

Den s. k. skifteslagstiftningskommittén, åt vilken nyssnämnda utredning anförtroddes, fäste ånyo uppmärksamheten på Dalarnas jordfråga, och i underdånig skrivelse den 13 juni 1911 framhöll kommittén behovet av en utredning angående vilka åtgärder, som kunde erfordras för att laga skiften inom vissa delar av länet, särskilt övre dalalaget, skulle kunna komma till stånd och med största möjliga fördel genomföras. Kommittén uppehöll sig bland annat vid frågan om vad som i den storskiftade delen av länet vore att anse som skifteslag och betonade, att i de orter, där avsevärd ägoblandning rådde mellan byarna, laga skifte å by icke skulle medföra en så tillfredsställande ägoanordning, som borde vara ändamålet för dylik åtgärd, samt i vissa fall icke ens innebära en förbättring motsvarande de av skiftesexekutionen föranledda kostnader och besvärligheter.

Skrivelsen remitterades till lantmäteristyrelsen, som återupptog tanken på skifteslagsindelning och i utlåtande den 12 november 1918 hemställde om vidtagande av åtgärder för utarbetande på statsverkets bekostnad i huvudsaklig överensstämmelse med av styrelsen angivna riktlinjer av förslag till dylik indelning i skifteslag av den del av länet, som undergått storskifte på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel. Kungl. Maj:t anslöt sig till detta förslag, och sedan 1919 års riksdag i anledning av proposition i ämnet den 28 januari samma år, nr 38, beviljat anslag för ändamålet, bemyndigade Kungl. Maj:t den 27 februari 1920 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre sakkunniga, den s. k. kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag, att vid sammanträden med vederbörande rättsägare inom Ovan-Siljans, Nedan-Siljans samt Nås och Malungs domsagor utom Säfsnäs socken ävensom inom Säters, Svärdsjö, Envikens, Vika, Torsångs, Stora Tuna, Silvbergs och Gustafs socknar utreda möjligheten att därstädes verkställa skifteslagsindelning såsom förberedande åtgärd till genomförande av laga skiften. Kommissionen skulle i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som voro angivna i lantmäteristyrelsens utlåtande, utarbeta förslag till sådan indelning, i den mån kommun eller del därav i viss av Kungl. Maj:t angiven ordning förklarat sig icke hava något att erinra däremot. Kommissionen började sitt arbete på våren 1920 och höll under nämnda år sammanträden inom 11 av de 31 socknar, som berördes av utredningen. Blott två socknar medgåvo företagande av indelningsåtgärder. I dessa företog kommissionen en del ortsundersökningar, i anslutning vartill sammanträden traktvis höllos med befolkningen för att inhämta kännedom om dess önskemål. Under dessa arbeten fann kommissionen emellertid att till följd av rådande ägoblandning förslag till skifteslagsindelning därstädes ej kunde upprättas utan att samtidigt beröra socknar, som motsatt sig förslags uppgörande. I den mån saken i övriga socknar bragtes till slutligt avgörande, motsatte man sig en skifteslagsindelning. Den huvudsakliga anledningen härtill torde hava varit den, att man väntade att en indelning i skifteslag skulle föra med sig ett borttagande av de i 1859 års kungörelse uppställda särskilda villkoren för skifte eller eljest ett påtvingande av laga skiften. Kommissionens arbeten i och för en sådan indelning kom till följd härav att ligga nere från och med juni 1921 och inställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 november 1922.

Dalautredningens förslag.

Redan från början har trätt i förgrunden frågan om vad som bör åtgöras för ernående av bättre ägoförhållanden på marken. Såsom synes, hava härutinnan olika förslag framkommit, vissa innefattande synnerligen vittgående åtgärder. Mångenstädes har ägoblandningen uppenbarligen nått sådan omfattning, att ett tillrättaläggande icke kan ske annorledes än genom nya skiften. Att för ändamålet ånyo genomdriva

allmänna skiften över hel socken skulle emellertid medföra så avsevärda olägenheter, att man i stället bör inrikta sig på att jämna vägen för en allt efter behovet och övriga föreliggande omständigheter successivt skeende omreglering av ägoförhållandena medelst skiften, omfattande mindre och med hänsyn till rådande ägoblandnings beskaffenhet och utsträckning lämpligt avgränsade områden.

I arbetet å förbättrade ägoförhållanden torde — med beaktande av särdragen i de storskiftade bygdernas jordväsen, såsom jordens uppdelning i småbruk, bestående av ett flertal fastigheter, genom storskiftet uppkomna egenartade förhållanden med bland annat skifteslagens traktvis skedda uppdelning mellan delägarna samt den karaktär, ägoblandningen på grund därav och tillfölje andra omständigheter tagit, bristen på fastighetsbildning m. m. — i första hand tillses i vad mån från de allmänna bestämmelserna avvikande regler böra införas för att blivande skiftesverksamhet, där sådan kommer till stånd, må i avseende å sättet för dess utförande bliva efter ortens förhållanden så ändamålsenlig som möjligt. Efter de med den nya jorddelningslagen genomförda ändringarna hava emellertid de olägenheter, som en tillämpning på de speciella dalaförhållandena av vissa utav de allmänna skiftesbestämmelserna tidigare medfört, delvis undanröjts eller minskat i betydelse. Dock kvarstå alltjämt frågor, vilka kräva en särbehandling, såsom om bestämmande av skifteslags omfång och tillstånd till skifte, om villkoren för utbrytning inom oskiftad mark och om utflyttning.

Av den föregående redogörelsen torde framgå, att det icke minst viktiga ledet i arbetet å förbättrade jordförhållanden i de storskiftade bygderna är åvägabringande av reda i fastighetsväsendet. Det är knappast tänkbart, att verklig ordning i jordredovisningen skulle åtminstone inom överskådlig tid kunna uppnås med anlitande endast av de medel, som med nu gällande bestämmelser stå till förfogande. Härför fordras mera genomgripande åtgärder i olika hänseenden. Föreliggande förslag utgå ifrån att vad som härutinnan kräves icke kan på ett rationellt sätt genomföras annorledes än genom de erforderliga åtgärdernas verkställande i ett sammanhang över större områden i anslutning till fastighetsbildande skiften. Särskilda bestämmelser hava därför upptagits rörande utredning om delägarnas inbördes rätt och om sammanläggning av fastigheter i samband med skifte av by samt om lagfarande av fastigheterna inom sådan by och fastighetsbokföringens och registreringens anknytning till den genom skiftet skapade indelningen.

Emellertid måste man vid en successiv omreglering räkna med att byar under avsevärd tid ännu komma att ligga i storskifte, och det bör därför tillses om och i vad mån särbestämmelser äro behövliga ifråga om den sekundära delningsverksamheten. Härutinnan har visat sig att nu gällande regler, tillämpade på de speciella dalaförhållandena, väsentligt begränsa möjligheterna till utbrytning och göra de sekundära skiftena oskäligt

kostsamma. I avsikt att så långt möjligt få till stånd legal redovisning av de hävdade ägorna och gynna en önskvärd fastighetsbildning har på den grund förslag upptagits om en efter orten anpassad modifiering av villkoren för utbrytning. Med hänsyn till de sekundära förrättningarnas i viss mån provisoriska karaktär hava ock en del förenklingar i sättet för deras utförande ansetts till nedbringande av kostnaderna kunna genomföras.

Bestämmelser hava sålunda föreslagits huvudsakligen om laga skifte till rubbning av storskifte och om åtgärder i samband därmed för åvägabringande av en ordnad fastighetsredovisning samt om sekundära delningar inom område, som ligger i storskifte. Det bör härvid ihågkommas, att de under tidernas lopp uppkomna missförhållandena icke enbart få tillskrivas jordägarna utan till en del haft sin orsak i en bristfällig lagstiftning. Och man finge helt säkert utesluta tanken på att i nämnvärd utsträckning få till stånd en önskad omreglering, om tillbörlig hänsyn icke toges till de bestående förhållandena, sådana de nu faktiskt äro, och om man alltför kritiskt nagelfore förhållandenas överensstämmelse med de vid tiden för deras uppkomst gällande reglerna. Men sedan en gång ett tillrättaläggande på marken skett och en stadgad fastighetsredovisning upprättats, synes därefter skeende delningsverksamhet böra i huvudsak regleras efter de för landet i övrigt gällande grunderna. Tillräckliga skäl att härutinnan göra avsteg för de områden, som med tillämpning av skiftesstadgan redan omdelats, har icke ansetts föreligga. Än mindre föreligger anledning att tillerkänna undantagsställning åt byar, som framdeles bliva lagda i laga skifte.

Under övervägande har varit huruvida fog funnes för ett särskiljande i lagstiftningsväg mellan tidigare och senare storskiftade socknar. I de sistnämnda har ägosplittringen i allmänhet icke nått samma omfattning som i de förra, och i stort sett äro även äganderättsförhållandena redigare. Möjligt är ock, att en omprövning av skiftesbehovet skulle beträffande en eller annan by ge vid handen, att de kunde jämställas med laga skiftade områden. Så gynnsamt är dock i allmänhet icke läget, och på åtskilliga håll äro förhållandena jämförliga med dem i de tidigare skiftade socknarna. Så kan bland annat sägas vara fallet med en av de senare skiftade socknarna i dess helhet, Orsa socken, där dock åbodelningen å inägorna fastställdes så sent som år 1877. Onekligen hava de senare storskiftena i stort sett blivit bättre utförda. Någon egentlig karaktärsskillnad i förevarande hänseende kan dock knappast sägas råda utan olikheten mellan socknarna grundar sig huvudsakligen därpå, att förut skildrade utveckling på jorddelnings- och fastighetsväsendets område pågått under olika lång tid och därför nu befinner sig på skilda stadier. De säregna jordförhållandena hava sin rot i omständigheter, som kännetecknа även de senare storskiftade orterna. Även de äro småbrukarbygder med knapp tillgång på jord. Hushållningsform samt seder och bruk äro i mycket desamma; arvfallen jord har också där i stor utsträckning delats upp mellan

arvingarna. Gemensam för alla socknarna har varit den egendomliga formen för uppbyggandet av nuvarande fastighetssystem och fördelningen av sockenområdet.

På den grund göra sig beträffande de senare storskiftade områdena, även om laga skiftesfrågan där i allmänhet icke är för närvarande aktuell, likväl enahanda synpunkter som för övriga orter gällande i avseende å sättet för omregleringens verkställande, där sådan kommer i fråga. Icke heller beträffande sekundär delning av mark, som ligger i storskifte, synes den omständigheten att behovet av undantagsbestämmelser, vad de senare storskiftade orterna angår, för närvarande är i stort sett icke fullt så utpräglad, utgöra tillräckligt vägande skäl för en åtskillnad i behandlingen av de olika socknarna.

Med hänsyn till den möjliga förekomsten inom de senare skiftade socknarna av skifteslag, där ägoindelningen kunde tänkas jämbördig med laga skifte, har varit under övervägande att införa ett särskilt förfarande, varigenom en prövning härutinnan kunde ske utan samband med sökande av laga skifte. Det är emellertid icke anledning förmoda att de fall, där fullgiltiga skäl för jämställande med laga skifte förelåge, skulle bliva synnerligen många. Med hänsyn till de särskilda regler om skiftesvitsord för rubbning av storskifte, som ansetts böra föreslås, skulle därjämte en förklaring i nämnda riktning här icke få samma betydelse som eljest i avseende å graden av skiftes »orubblighet». Vid Dalautredningens överläggningar med ortsbefolkningen har icke heller försports någon önskan om införande av särskild ordning för prövning av storskiftets beskaffenhet. I övrigt må erinras, att icke i någon av de storskiftade socknarna beskaffenheten av storskiftet utgör ensamt för sig anledning till omreglering. Det är i ojämförligt övervägande grad den karakteristiska formen för fastighetsomsättningen med därav följande privaträttslig ägoblandning, som framkallat behov av nytt skifte. Det skulle därför näppeligen vara lämpligt att, även om i visst fall ägosplittringen för tillfället icke nått den omfattning att en omdelning vore motiverad, nu giva någon av ifrågavarande socknar en särställning i förhållande till övriga socknar, vilken den ej förut innehaft.

Det har sålunda icke ansetts påkallat att göra åtskillnad mellan de olika orter, där allmänna storskiften gått fram. Ett undantag har dock gjorts, i det *Hamra kapellag*, som genom beslut år 1863 överfördes från Orsa socken till Los socken i Gävleborgs län, icke inbegripits i den föreslagna särlagstiftningen. I kapellaget skedde, såsom tidigare omnämnts, såväl byareglering som åbodelning av inägojorden inom byarna enligt de särskilda dalaförfattningarna såsom ett led i allmänna storskiftet inom Orsa socken. Fastigheterna inom kapellaget blevo härigenom i skifteshänseende formellt likställda med dem inom de storskiftade delarna av Kopparbergs län. Kapellaget omfattar 14 byar och innesluter dessutom tre skogsmarkskomplex, Hamra kronopark, Hamra kapellags besparingsskog och en del

av Orsa sockens besparingsskog. Efter det genom storskiftet skogsmarker utbrutits för byarna, hava därefter företagna skogsåbodelningar av ägodelningsrätt fastställts såsom laga skiften.

Den från inflyttade finnar härstammande befolkningen i denna från den egentliga dalabygden vitt avlägsna trakt har icke haft något gemensamt i seder och bruk med dalaallmogen. Detta har kommit till synes även i jordförhållandena, som i kapellaget utvecklats efter ungefär samma linjer som i landet i övrigt. En av t. f. överlantmätaren i Gävleborgs län på anmodan av Dalautredningen verkställd undersökning vid besök på platsen och med ledning av material från jordregisterarbetet har visat, att de legalt utbrutna fastigheterna allmänt äro i en ägares hand. Endast i ett fall framkom vid undersökningen, att sämjedelning ägt rum. Där eljest fastighet varit i flera personers ägo, syntes detta hava berott på att vid arvfall möjlighet för tillfället saknats för någon av arvingarna att lösa till sig de övrigas andel. I dylika fall hade i regel den av arvingarna, som av skilda skäl ansetts därtill mest lämpad, fått handhava egendomens skötsel i avvaktan på att en upplösning av samäganderätten komme till stånd, vilket här i regel plägar ske genom utlösen och ej, såsom i dalaorterna, medelst uppdelning av fastigheterna. Åbolotterna äro därför i allmänhet odelade; endast ett fåtal klyvningar hava ägt rum och dessa hava, på ett par undantag när, vunnit fastställelse. Av undersökningen framgår vidare, att ägogränserna i allmänhet hävdats i överensstämmelse med gällande kartors visning. Endast e n separat rågångsförrättning har förekommit, och i samband med skiftesförrättningar verkställda gränsundersökningar hava i regel föranlett uttalandet, att gränserna varit väl hävdade och ej underkastade tvist.

Frågan om rådande ägodelnings beskaffenhet blev beträffande fyra av kapellagets byar prövad i mitten av 1920-talet i samband med ifrågasatt utbrytning genom ägostyckning av upplåtna områden inom nämnda byar. För att möjliggöra sådan utbrytning söktes laga skifte å byarnas inägor. Efter verkställd utredning förklarades i samtliga fall genom förrättningsmännens utlåtande, som fastställdes av ägodelningsrätten, att vid storskiftet borde oförändrat förbliva och att förrättningen skulle inställas, varefter ägostyckningarna utfördes och fastställdes med tillämpning av 1896 års lag.

Undersökningen har alltså givit vid handen, att ingen nämnvärd ägosplittring förefinnes inom kapellaget. Icke heller föreligger något behov av särskilda åtgärder på fastighetsredovisningens område. Förut omnämnda uttalanden beträffande inom vissa byar rådande ägodelnings beskaffenhet lära vara tillämpliga även ifråga om övriga byar; från praktisk synpunkt torde de verkställda förrättningarna väl fylla de krav, som rimligen kunna ställas på verkliga laga skiften. Som synes hava här icke yppat sig de företeelser, vilka givit jordförhållandena i de storskiftade dalaorterna dess säregna karaktär, och det torde för kapellagets vidkom-

mande icke i något hänseende finnas anledning till avvikelse från de för landet i allmänhet gällande bestämmelserna.

Icke heller synes särlagstiftning vara påkallad beträffande de delar av Kopparbergs län, där allmänna storskiften icke gått fram. Sydöstra delen av länet är, enligt vad tidigare nämnts, i förevarande hänseende i stort sett jämförlig med landet i övrigt, särskilt angränsande län. Byarna äro i allmänhet laga skiftade. Visserligen förete några ännu i storskifte liggande byar inom Hedemora domsaga viss oreda i fastighetsförhållandena på den grund att fastighetsböckerna ej upplagts på grundval av rådande ägoindelning. I jordregistret har till följd härav någon individualisering av innehaven inom byarna ej kunnat ske, utan byarna hava redovisats var för sig såsom en jordregisterenhet. Ett tillrättaläggande i detta hänseende torde böra ske genom laga skiften. Behov av särskilda regler i avseende å sättet för dessas utförande föreligger emellertid icke. Förhållanden liknande dem, som ansetts betinga speciella bestämmelser för de med statsunderstöd storskiftade områdena, äro ej här för handen.

Vissa delar av bergfrälsebygden hava i brist på stadgad fastighetsindelning ännu icke kunnat upptagas i fastighetsböckerna och jordregistret. Beträffande en del egendomar av enstaka hemmans natur kan denna brist redan med stöd av gällande bestämmelser hävas därigenom, att egendomarna medelst uppmätning och kartläggning bliva avskilda från angränsande områden. För ernående av ett stadgat fastighetsväsende i övriga nu nämnda områden torde laga skifte vara det rätta medlet. I denna ordning har frågan redan lösts för en övervägande del av bergfrälsebygden. Visserligen kan sägas, att vad som här mest kommer tillsynes är behovet av bestämd fastighetsbildning och klara ägoskillnader, medan arronderingsfrågan träder mera i bakgrunden. Det har också övervägts huruvida ändamålet kunde lämpligen nås genom någon slags enklare förrättning utan samband med ägosammandragning. Utan tvingande skäl bör dock icke införas ett helt särskilt förfarande för ett område av den obetydliga omfattning, varom här är fråga. Och det synes med fog kunna ifrågasättas, huruvida mera påfallande fördelar skulle vinnas med en dylik anordning. I åtskilliga stycken skulle förrättningsuppgifterna sammanfalla med de vid skifte förekommande, och den besparing, som skulle vinnas genom att lämna åsido arronderingsuppgiften, bör ej överskattas. I övrigt må bemärkas, att arronderingsförhållandena i avseende å skogsmarken ofta äro dåliga. Detsamma kan visserligen icke i samma grad sägas om inägorna, men i många fall föreligger även där behov av ägosammandragning. Då således arronderingsmomentet ingalunda kan betecknas såsom överflödigt, hava bärande skäl icke synts föreligga till en avgränsning av förrättningarna för tillgodoseende enbart av fastighetsredovisningsintresset. I avseende å sättet för laga skiftes genomförande finnes här lika litet som beträffande sydöstra delen av länet anledning till avvikelser från jorddelningslagens bestämmelser.

ALLMÄN MOTIVERING.

Skiftes omfattning och omröstning till skifte.

Om skiftesvitsord.

En av de frågor, som framför alla andra jorddelningsväsendet rörande spörsmål tilldragit sig dalabefolkningens intresse, är den om skiftesvitsord. Skiftesstadgans bestämmelser om rätt för delägare att påkalla laga skifte hava aldrig blivit gällande för den på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade dalabygden.

Enligt 3 § skiftestadgan hade en var, som i storskiftad by ägde ett eller flera hemman eller en eller flera hemmansdelar, vitsord till laga skifte å byn utan att å storskiftet meddelad fastställelse finge hindra skiftet. Yrkade någon delägare att vid storskiftet skulle oförändrat förbliva, finge dock enligt 89 § skifte ej ske med mindre skifteslagets ägor prövades kunna genom nytt skifte erhålla en för ägornas skötsel lämpligare indelning och så väl därigenom som genom beredda tillfällen till odling uppbringas till högre avkastning samt hemmanens värde såmedelst i betydligare måtto ökades. Laga skifte, varå fastställelse meddelats, fick däremot icke rubbas genom nytt skifte utan så vore, att alla, vilkas rätt vore beroende av frågan, åsämjdes därom.

Lagen om delning av jord å landet stadgar i 1 kap. 10 § att skifteslag, som delats genom storskifte, må på yrkande av därtill behörig delägare underkastas skifte. Dock gäller härutinnan den inskränkning, att om någon delägare bestrider skiftet, skall detsamma ej företagas med mindre det befinnes, att skifteslagets ägor genom skiftet kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbringas till större avkastning och högre värde samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga de av skiftet följande kostnader och olägenheter. Har därvid sökt laga skifte förklarats icke skola äga rum, må skifteslaget sedan icke underkastas laga skifte annat än under enahanda villkor, som i 1 kap. 11 § stadgas beträffande där omförmälda skifteslag. I sistnämnda paragraf föreskrives bland annat, att skifteslag, som delats genom fastställt laga skifte, icke må underkastas laga skifte med mindre i framställt yrkande därom ena sig jordägare, som inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än hälften av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter, och tillika enligt senast upprättade mantalslängd eller

eljest tillgängliga upplysningar till antalet utgöra minst hälften av ägarna av dylika fastigheter inom skifteslaget. Därjämte har uppställts den förutsättning som villkor för skifte, att detsamma kommer att medföra sådan verkan, som enligt vad ovan nämnts stadgas i 10 §.

För de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län ha emellertid, såsom redan nämnts, gällt särskilda bestämmelser. I kungörelsen den 18 februari 1859 om förändrade föreskrifter i avseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län, vars bestämmelser om skiftesvitsord enligt 8 § i lagen den 18 juni 1926 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet tillsvidare skola lända till efterrättelse, angivas förutsättningarna för rubbning av dylikt storskifte på följande sätt:

»Är ansökning om laga skifte undertecknad av jordägare, innehavande minst två tredjedelar av skifteslagets skattetal, då bör skiftet företagas; men i annat fall åligger det lantmätaren att, vid sammanträde med delägarna, deras tankar i ämnet inhämta. Bestrides skiftet av delägare, som innehava mera än hälften av skifteslagets skattetal, vare frågan för den gången förfallen och må ej inom tio år därefter ånyo väckas, så vida icke minst två tredjedelar av delägarna i ny ansökning sig förena. Utfalla åter vid sammanträdet två tredjedelar eller mera av rösterna för skifte, gives dem vitsord. Äro rösterna lika för och emot skiftets verkställande eller uppgå ej rösterna för skifte till två tredjedelar av hela röstetalet, allt efter skatt räknat, skall ärendet behandlas enligt 12 kap. 12 § skiftesstadgan[1] sådan den lyder i Kungl. kungörelsen den 9 juni 1832.»

Att särskilda bestämmelser om skiftesvitsord ansetts böra bibehållas för ifrågavarande delar av Kopparbergs län innebär ett hänsynstagande till de egenartade jordförhållandena därstädes. Då den för landet i övrigt gällande jorddelningslagstiftningen icke ansetts till alla delar väl avpassad eller lämpad för nämnda trakter, har man ansett föreskrifterna i 1859 års kungörelse böra tills vidare gälla.[2] Det kan förefalla vara en naturlig

[1] Motsvaras av 89 § i 1866 års skiftesstadga.

[2] Uti underdånig skrivelse den 13 juni 1911 anförde skiftesstadgekommittén härom: »Inom vissa delar av Kopparbergs län, särskilt det s. k. övre Dallaget, råder avsevärd ägoblandning mellan de byar, vilkas områden sammanfördes vid de under åren 1802—1894 i nämnda landsända förrättade storskiften. Så länge detta förhållande fortfar, kunna laga skiften, företagna inom de olika byarna, icke medföra en så tillfredsställande ägoanordning, som bör vara ändamålet för dylik åtgärd, samt i vissa fall icke ens innebära en förbättring motsvarande de av skiftesexekutionen föranledda kostnader och besvärligheter. Av denna anledning har kommittén funnit det icke kunna förordas att utan vidare undanröja de enligt kungl. kungörelsen den 18 februari 1859 gällande inskränkningar i fråga om vitsord till skifte, avseende rubbande av storskifte, som verkställts på bekostnad eller med understöd av staten. Å andra sidan råder inom en var av dessa byar i allmänhet synnerligen stor ägoblandning, mångenstädes i den utsträckning att möjligheten till en tidsenlig utveckling av jordbruket är utesluten. Det är därför maktpåliggande, att hindren för ett framgångsrikt genomförande av laga skiften i Kopparbergs län varda undanröjda.»

konsekvens härav, att i den mån en särlag kommer till stånd, däri vederbörlig hänsyn tages till dessa jordförhållanden och föreskrifterna om laga skiftens utförande anpassas efter desamma, någon särställning med avseende å rätten att påkalla skifte ej längre upprätthålles.

Emellertid skulle införandet av ett ovillkorligt skiftesvitsord mottagas med oförståelse av ortsbefolkningen och hos denna väcka oro och förstämning. Även bland de för skiftens genomförande mest intresserade torde de flesta vara obenägna tillstyrka införandet av samma rätt att påkalla skifte, som lagen om delning av jord å landet upptager. Redan på denna grund måste en undantagsbestämmelse anses vara påkallad. Det lärer nämligen icke böra ifrågasättas, att i en särlagstiftning till beredande av ordnade jordförhållanden åt befolkningen i denna landsända införa stadganden, som av befolkningen själv anses skadliga och äventyrliga.

Denna befolkningens uppfattning kan emellertid ej heller frånkännas ett sakligt berättigande. På grund av såväl ökade anspråk på noggrannhet vid lantmäteriförrättningars utförande med därav följande ökning av skifteskostnaden som även de omfattande likvider, vilka föranledas av ett nutida större laga skifte, medför detta väsentligen större olägenheter för delägarna än tidigare var fallet. Erinras må härvid särskilt att byggnader och andra anläggningar nu hava ett helt annat värde i förhållande till jorden än tidigare samt att detta i om möjligt än högre grad är fallet beträffande växande skog. Dessa förhållanden torde i särskild grad göra sig gällande beträffande den egentliga Siljansbygden och därmed jämförliga delar av Dalarna med dess stora byar och jämförelsevis ringa åkerbruk. Att under dylika omständigheter just för dessa bygder införa ett obegränsat skiftesvitsord, som nu icke finnes, synes icke kunna tillrådas, utan bör alltjämt, när inom en by en allmän mening är mot skifte, ett sådant ej heller påtvingas jordägarna.

Frågan om styrkan av den opinionsyttring i ena eller andra riktningen, som bör fordras för att sökt skifte skall komma till stånd eller inställas skall senare behandlas.

Begreppet skifteslag.

För ernående av rediga ägoförhållanden är frågan om skiftes lämpliga omfattning en av de viktigaste.

Olika uppfattningar hava uttalats om vad som, i händelse av omskifte, skall anses såsom skifteslag. Bland annat har ifrågasatts, att sockenområdet vid tiden för storskiftet vore att betrakta såsom skifteslag. Emellertid torde bestämmandet av de områden, vilka skulle var för sig undergå åbodelning, icke kunna betraktas såsom ett verkligt skifte, utan synes snarast hava inneburit en uppdelning av socknen i skifteslag. Det torde därför vara riktigast att anse by eller byar, vilka tillsammans undergått åbodelning, såsom den enhet, vilken vid rubbning av storskiftet bör, där särskild skifteslagsreglering ej ifrågakommer, i ett sammanhang göras till

föremål för delning. Denna ståndpunkt, som leder till det praktiskt mest tillfredsställande resultatet, har ock intagits vid hittills verkställda laga skiften.

Skifteslagsindelning eller reglering från fall till fall.

På grund av rådande ägoblandning mellan byarna kan emellertid ofta en effektiv ägosammandragning icke ske, med mindre två eller flera byar eller delar av byar sammanföras i gemensamt skifte. Tidigare hava tankarna varit inriktade på att såsom särskilda förrättningar, utan samband med gjord ansökan om laga skifte, traktvis verkställa fullständiga skifteslagsindelningar. Såsom skäl för en dylik anordning har huvudsakligen framhållits, *att* därigenom vunnes större enhetlighet i fråga om regleringen av de olika skifteslagens omfång, *att* frågan om omfånget redan vore avgjord, då skifte söktes, i följd varav delägarna kunde bättre överblicka läget vid sitt ståndpunktstagande, samt *att* skiftet kunde till en början begränsas att avse de ägor, där skiftesbehovet vore störst, d. v. s. inägorna, därigenom att fäbodeägor och utskogar kunde avskiljas till särskilda skifteslag.

Emellertid kan mot en allmän skifteslagsindelning med fog erinras, att de ägoförhållanden, vilka utövat inflytande på indelningens utförande, kunna avsevärt förändras under den till äventyrs långa tidrymd, som efter indelningens genomförande kan komma att förflyta, intill dess frågan om skifte blir aktuell. Samtidigt som därigenom ändamålet med en dylik reglering i viss mån förfelas, kommer densamma, företagen såsom fristående åtgärd, att medföra betydande kostnader på grund av de ingående undersökningar om äganderätts- och övriga jordförhållanden, som måste föregå densamma och som till följd av sedermera inträffade ändringar i allt fall måste i större eller mindre omfattning göras om vid blivande skifte.

Kunna de fördelar, som man avsett att vinna genom en föregående skifteslagsreglering, i huvudsak uppnås vid en prövning från fall till fall av skifteslags lämpliga omfång, när frågan om skifte blir aktuell, måste därför ett dylikt förfarande vara att föredraga. Den från provskiftena vunna erfarenheten synes bekräfta, att denna senare linje är framkomlig.

Utvidgning av nuvarande möjligheter till skifteslagsreglering.

Lagen om delning av jord å landet öppnar för sin del möjlighet till såväl allmän skifteslagsindelning som till partiella regleringar. I 1 kap. 3 § stadgas sålunda att, därest inom viss landsdel förekommer ägoblandning mellan skilda byalag eller eljest erfordras särskild indelning i skifteslag, på Konungen ankommer att föreskriva sådan indelning. Nästföljande paragraf avhandlar reglering av skifteslags omfång för särskilda fall. Förutsättning för sådan reglering är i första hand, att den erfordras för vinnande av lämpligt och redigt skifte och finnes kunna ske utan delägares förfång. Regleringen kan ske antingen så, att ett skiftes-

lag uppdelas i flera, eller ock så, att flera skifteslag eller delar av olika skifteslag sammanföras till ett skifteslag. Emellertid är sammanföring av olika skifteslag eller delar av sådana beroende av att skifte är sökt och frågan om skiftets företagande avgjord i vart skifteslag för sig, varjämte för delvis sammanföring av skifteslag kräves, att åtgärden påyrkas av behöriga delägare inom varje skifteslag. Äro dessa förutsättningar ej för handen, blir beslutat skifte att företaga å ursprungligt skifteslag utan sammanföring med annat.

Dessa senare villkor för sammanföring av skifteslag eller delar av sådana torde böra eftergivas för nu ifrågavarande delar av Kopparbergs län. Den förut omnämnda ägoblandningen förekommer nämligen så allmänt och i sådan omfattning, att hela ändamålet med skifte mången gång skulle äventyras, därest icke en reglering av skifteslagets omfång skedde. Av denna anledning tarvas undantag från jorddelningslagens bestämmelse att blott skifteslag, som samtidigt skola skiftas, kunna sammanföras till gemensamt skifte. Har inom en by fråga väckts om skifte, bör detta, därest omständigheterna därtill föranleda, kunna utsträckas att avse annan by eller del av sådan, oberoende av huruvida skifte å sistnämnda by blivit sökt och om åtgärden påyrkats av delägare. I många fall äro nämligen omständigheterna sådana, att dylik skifteslagsreglering måste uppställas såsom villkor för att sökt skifte överhuvud må få komma till stånd. Frågan bör alltså kunna upptagas på förrättningsmännens eget initiativ.

Vid blivande laga skiften torde emellertid ofta nog bliva fråga om, icke blott att sammanföra olika byar till ett skifteslag, utan även att tills vidare till särskilt skifteslag avskilja viss del av byområdet för att sedermera, då sådant påyrkas och beslutas, skiftas i samband med ägor från andra byar.

Vid delningen av socknen byarna emellan fingo, såsom tidigare nämnts, jordägarna i vissa trakter i stor utsträckning behålla sina gamla fäbodeställen, vilka då kommo att kameralt inordnas såsom en del av vederbörande jordägares åbolott (hemman). Inom ett och samma fäbodeställe kunna härigenom ligga blandade om varandra områden, tillhörande hemman inom olika byar, och delägarna i en by hava ofta andel i olika fäbodelag.

I följd härav lärer, när laga skifte sökes å någon by, det ofta visa sig ändamålsenligast, icke att till gemensamt skifteslag sammanföra alla de byar, vilka sålunda hava sammanblandade ägor i visst ägoslag (dessa byar kunna med sina övriga ägor ligga vitt skilda från varandra) utan att i stället från delningen utesluta dylika ägor för att sedermera, när förslag om skifte av desamma väckes, till ett skifteslag sammanföra de olika fäbodeområden, däri vissa byar hava del. Även i åtskilliga andra fall kan befinnas lämpligt att från delningen utesluta viss mark för att skiftas i annat sammanhang, såsom då del av by ligger som enklav inom annan

by, men byarna i övrigt icke hava det inbördes läge, att de kunna lämpligen skiftas gemensamt.

Bedömningen av huruvida ändring i skifteslagets omfång erfordras för vinnande av lämpligt och redigt skifte är huvudsakligen av skiftesteknisk art, och det bör därför tillkomma förrättningsmännen att besluta i frågan. Vid bedömningen av en ifrågasatt reglering bör avseende fästas ej blott vid dess betydelse för det igångsatta skiftet utan ock å den verkan regleringen får beträffande möjligheten till lämplig ägoanordning inom områden, som ställas utanför skiftet, och närliggande mark.

Avskiljande av mark enligt delägarnas beslut.

Det kan emellertid ifrågasättas huruvida icke, sedan förrättningsmännen bestämt skifteslagets omfång med hänsyn till vad som ur skiftestekniska synpunkter befunnits lämpligast, från skifte bör få uteslutas ytterligare del av det sålunda bestämda skifteslaget.

Såsom regel torde skiftesbehovet vara påtagligast beträffande heminägorna. Ägosplittringen har där merendels gått längre än i övriga ägor, och olägenheten av densamma gör sig mera kännbar beträffande inägor, vilka skola årligen brukas och vilkas skötsel med nutida maskinella hjälpmedel kräver större sammanhängande områden.

Även i fäbodarna råder på sina håll betydande ägosplittring. Emellertid står i allmänhet kreatursskötseln där i förgrunden, och betesgången är fri utanför vallen. Odlingen är gemenligen inskränkt till vissa förnödenheter för fäbodevistelsen, och brukningen bedrives på enklaste vis. Där fast bosättning i fäbodarna förekommer, göra sig visserligen samma synpunkter gällande som beträffande heminägorna, men i övrigt torde nog den uppfattningen vara rätt allmän, att ett skifte å fäbodejorden för närvarande icke medför en mot kostnaden svarande nytta.

Vad skogsmarken angår, är det visserligen uppenbart, att ägosplittring försvårar en rationell skogsvård och att den förekommande uppdelningen av skogsmarken i långa och smala remsor lätt leder till ovisshet eller misstag ifråga om gränsernas sträckning och även kan vara på olika sätt till men vid avverkningarna.

Hos stora delar av befolkningen råder emellertid obenägenhet mot omskifte av fäbodejord och skogsmark. Även inom byar, där intresset för nytt skifte eljest är stort, torde delägarna, inför utsikten att i delningen komme att inbegripas även utmarker, i vissa fall ställa sig betänksamma mot åtgärdens vidtagande. Utom det att delningens utsträckande till dessa områden medför ökad tidsutdräkt med skiftets genomförande och ofta väsentligt fördyrar skiftet ävensom att i vissa fall fördelarna därav, helst när det gäller utskog och fäbodemarker, för delägarna framstå såsom skäligen ringa i förhållande till den därmed förenade kostnaden, torde, vad skogsmarken beträffar, obenägenheten mot en omreglering därinom vanligen grunda sig på fruktan för att det vid graderingen skall visa sig vanskligt att rättvisligen avväga de olika svårigheterna för avverk-

ning och bortfraktning av timret från skilda delar av samma skogsområde och för att ett rationellt skifte skall medföra betydande ståndsskogslikvider. Även om befolkningens farhågor i dessa olika hänseenden i många fall äro överdrivna, måste dock invändningarna mot en ovillkorlig regel om utmarkernas medtagande i delningen tillerkännas ett visst berättigande. Möjligheterna att få från skifte undantaga mark ha hittills varit små.

Skiftesstadgan av år 1866 utgick från den huvudregeln, att all mark skulle ingå i delningen. Skogsmarken kunde dock delas utan inrösningsjordens medtagande, dels om inrösningsjorden förut blivit delad genom fastställt enskifte eller sådant storskifte, som prövats vara så väl inrättat, att förmånligare skifte icke kunde verkställas, dels i det fall att skogsmarken var gemensam för särskilda skifteslag med i övrigt skilda ägor. Skogsmarken kunde vid skifte förbigås, om den förut delats genom fastställt storskifte, varmed alla delägarna åtnöjdes. Storskiftet ansågs då få karaktären av laga skifte. Men yrkade någon delägare, att skogsmarken skulle skiftas, skulle den medtagas, om delägarna förenade sig därom eller förrättningsmännen funno dess skiftande vara till gemensam nytta för delägarna utan någons lidande. Dessutom fanns viss möjlighet att utesluta dels skogsmark i orter, vilka hörde under bergslag, och dels i rikets norra län, däribland Kopparbergs län, skogsmark som ej förut blivit avmätt. Då skogsmark uteslöts från delningen, skulle dock därinom belägen jord, som borde beräknas som inrösningsjord, i vissa fall (62 §) intagas bland inrösningsjorden. Bestämmelserna äro hämtade från 1827 års skiftesstadga.

I jorddelningslagen är regeln om all marks medtagande i delningen skärpt. Undantag förekomma i 1 kap. 20 § för delägare, som redan har lämplig ägoanordning, och i 10 kap. 8 § beträffande äga, som ej kan med säkerhet uppskattas eller som är av ringa värde. I övrigt kan enligt jorddelningslagen område förbigås vid delningen endast i den formen, att området avskiljes från skifteslaget (1 kap. 4 §), en i förarbetena till lagen såsom undantagsfall betecknad anordning, som ej får tillgripas annat än då åtgärden befordrar ett lämpligt och redigt skifte.

För de med statsunderstöd storskiftade dalabygderna gällde intill jorddelningslagens ikraftträdande en särbestämmelse om skogsmarks uteslutande. I 1859 års kungörelse 2 punkten b) andra stycket stadgades, att om delägarna till minst två tredjedelar, efter skattetal räknat, förenade sig om att särskilt låta skifta inrösningsjorden tillika med så stor del av skogsmarken, som nyttigt ansåges, samt att låta den övriga delen av denna senare mark, vilken då borde för ett skifte räknas, vara oskiftad till gemensamt begagnande, så skulle detta vara tillåtet. Inom skogsmarken belägen jord skulle dock i vissa fall intagas bland inrösningsjorden (se ovan).[1]

[1] Bestämmelsen om att den uteslutna skogsmarken skulle vara oskiftad till gemensamt begagnande innebar, att redan förefintlig delning av ena eller andra slaget å skogsmarken

Beträffande provskiftena gäller enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) 2 § 2), att i fäbod belägen inrösningsjord samt skogsmarken må, även där sådant eljest icke är enligt lag eller annan författning medgivet, helt eller delvis uteslutas från delningen, så framt icke sådan marks intagande i skiftet befinnes komma att, utan någon delägares skada, för delägarna i allmänhet medföra fördelar, som väsentligen överväga därav följande kostnader och olägenheter. Beslut härom meddelas av Konungen. Uteslutande av område enligt denna bestämmelse innebär ej vare sig att området blir att anse såsom gemensamt eller att tidigare delning får karaktären av laga skifte.

Om man för framtiden å ena sidan vill bibehålla en viss självbestämningsrätt för ortsbefolkningen i fråga om skifte eller icke skifte och samtidigt befrämja tillkomsten av skifte å inägojorden, där behovet av omdelning i regel är störst, lärer det bliva ofrånkomligt att skänka beaktande åt ortsbefolkningens önskemål att få i större eller mindre utsträckning undantaga skogs- eller därmed jämförlig mark från delningen även i andra fall än där åtgärden är betingad av att skifte å berörda mark på grund av rådande ägoblandning bör ske i annat sammanhang. Införandet av en sådan möjlighet för delägarna att utesluta mark från delningen torde icke försvåra genomförandet av önskvärda omregleringar inom skogsmarken. Huvudprincipen skulle här, liksom enligt jorddelningslagen, bliva, att delningen skall avse all mark, som lämpligen kan skiftas i ett sammanhang. Endast om en utpräglad stämning mot medtagande i delningen av viss mark föreligger, skulle denna kunna uteslutas. I vissa fall är en omreglering i skogsmarkerna lika angelägen som beträffande heminägorna. Där ett verkligt behov av omdelning av skogsmark föreligger, torde i allmänhet, såvitt delägarna överhuvud ansluta sig för skifte inom byn, icke heller bliva ifrågasatt att begagna en eventuell möjlighet att utesluta mark från delning. För de fall åter, då delägarna av olika anledningar önska en begränsning av delningsområdet, kan man med stöd av erfarenheten starkt ifrågasätta, huruvida ett strängt fasthållande vid huvudprincipen om all marks medtagande i delningen bleve ägnat att nämnvärt befordra ägoregleringar inom skogsmarken. Med all säkerhet bleve följden i många fall ingen annan än att frågan om skifte överhuvudtaget på grund av den föreliggande ansökningen förfölle. Däremot har man anledning förvänta, att om i dylika fall göres möjligt att begränsa delningsområdet och skifte av mindre omfattning därigenom kommer till stånd, den insikt, som delägarna därvid bibringas om fördelarna av en ägosammandragning, kan bidraga till en sådan omsvängning i uppfatt-

---

bleve utplånad, och har av ortsbefolkningen ansetts mindre lämplig. Den lär hava varit orsaken till att mer än ett påtänkt skifte icke kommit till stånd. Fall torde å andra sidan förekomma, då delägarna, efter det skogsmarken sålunda uteslutits, alltjämt rätta sig efter tidigare tillkomna skifteslinjer och sämjedelningar.

ningen, att delägarna finna med sitt intresse förenligt att sedermera påkalla skifte å område, som sålunda till en början lämnats åsido.

Då område på nu angivna grunder skall ställas utanför delningen, kunde detta tänkas ske utan att detsamma avskildes från skifteslaget. Dylikt område bör emellertid icke jämställas med ägor, vilka enligt jorddelningslagen uteslutas från delningen, och anordningen komme därför att i olika hänseenden betinga särbestämmelser, bland annat till undvikande av fullständig kartläggning av och bestämmande av rågångarna kring området och i avseende å ordningen för åtgärdens vidtagande. Det synes fördenskull mest lämpligt, att område, varom nu är fråga, frånskiljes skifteslaget. Härför talar ock, att området bör vid skiftet å övriga ägor behandlas på samma sätt som områden, vilka på annan grund frånskiljas skifteslaget, och att detsamma avses skola sedermera kunna för sig göras till föremål för laga skifte. Med hänsyn till ändamålet med frånskiljande av områden, som här avses, bör åt delägarna överlämnas att bestämma, huruvida sådan åtgärd skall vidtagas.

Mark bör uppenbarligen ej få sålunda avskiljas till särskilt skifteslag under annan förutsättning än att sådant låter sig göra utan förfång för delägare och utan att lämpligt och redigt skifte äventyras. Härvid måste helt naturligt beaktas de verkningar åtgärden skulle få såväl för det ifrågasatta skiftet som ock i avseende å den mark, som därifrån uteslutes. Denna prövning måste tillkomma förrättningsmännen. Endast om de funnit, att hinder i nämnda hänseenden mot avskiljande av mark icke äro för handen, bör frågan hänskjutas till delägarna för avgörande genom omröstning.

Då här ifrågasättes en vidsträcktare möjlighet till uppdelning av skifteslag, har icke förbisetts, att en sådan uppdelning understundom skulle kunna i någon mån påverka skiftesläggningen. I regel skulle dock så ej bliva fallet. Vid storskiftesåbodelningarna erhöll nämligen praktiskt taget undantagslöst varje jordägare för sitt ägobelopp en proportionell andel i vederbörande bys olika trakter — hemägor, fäbodemark och utskog. Att vid laga skifte sammanföra innehav i de olika trakterna till en av dem skulle i allmänhet icke vara förenligt med en rättvis delning. Innehavare av kvotandelar i skifteslaget måste således i de flesta fall tilldelas andel i envar av de särskilda trakterna, vare sig dessa skiftas gemensamt eller var för sig. Understundom kan dock sådan sammanföring, som nu nämnts, vara önskvärd, t. ex. så att mindre kvotandels hela ägobelopp förlägges till heminägorna. Möjligheterna för dylika åtgärder äro större, om alla ägorna skiftas i ett sammanhang. Även är tänkbart, att i vissa fall ståndsskogslikvider kunna genom sättet för skiftesläggningens utförande i större utsträckning undvikas, därest all skogsmark skiftas på en gång. I regel torde väl förhållandena vara sådana, att dessa synpunkter bliva av underordnad betydelse och ej böra utgöra hinder mot en eljest önskvärd uppdelning av skifteslaget. Under

vissa omständigheter kan dock en dylik uppdelning medföra påtagliga olägenheter. Såsom exempel kan nämnas det fall, att skogsbolag, som företrädesvis har sitt skogsmarksinnehav förlagt till fäbode- eller utskogen, därjämte har åtskilliga spridda tegar i hemskogen, i vilken händelse genom skifte i ett sammanhang av skogsmarkerna skulle hava till bolagets och byamännens ömsesidiga fördel kunnat träffas sådan anordning, att bolaget finge sitt innehav sammanfört till större komplex i de från bygden mera avlägsna trakterna och områden av hemskogen i stället frigjordes för tilldelning åt byamännen. Emellertid torde man kunna utgå ifrån att, därest trots dylika omständigheter yrkande väckes om delningsområdets begränsning, sådan åtgärd likväl icke kommer till stånd antingen på grund av att förrättningsmännen i det särskilda fallet finna densamma icke kunna tillåtas eller ock i brist på erforderlig anslutning bland delägarna.

Förfarandet.

Med avseende å den ordning, i vilken hithörande frågor böra företagas, är att framhålla följande. Innan ett mer eller mindre tidsödande förfarande för bestämmande av skifteslagets omfång och beträffande omröstning vidtages, bör göras klart, att inom skifteslag, varå skifte sökts, överhuvud taget föreligger sådant behov av skifte, att åtgärden är motiverad. Visserligen torde merendels skiftesbehovet vara så uppenbart, att det kan förefalla skäligen likgiltigt, i vilken ordning nu avsedda prövning sker. Men i vissa orter, huvudsakligen de senast storskiftade, äro dock ägoförhållandena sådana, att en prövning kan tänkas giva till resultat, att skiftet icke kommer till stånd. Då inom en by skifte påkallats, böra alltså förrättningsmännen först och främst utreda, huruvida skifte å byn överhuvud bör förordas såsom ägnat att medföra fördelar, övervägande med skiftet förenade kostnader och olägenheter.

Finnes skifte påkallat, verkställa förrättningsmännen undersökning huruvida ägoblandning med annan by förekommer och om denna är av sådan omfattning, att byarna böra eller i varje fall med fördel kunna skiftas i ett sammanhang. Det ligger i sakens natur, att förrättningsmännen i ämnet böra rådgöra med delägarna. Finna förrättningsmännen därvid lämpligt och möjligt att få till stånd gemensamt skifte, helt eller delvis, med annan by, kalla förrättningsmännen jämväl delägarna i den andra byn till fortsatt sammanträde i förrättningen. Efter att hava inhämtat jämväl deras uppfattning i frågan och förberedelsevis bedömt anslutningen för gemensamt skifte, bestämma förrättningsmännen huruvida den by, varå skifte sökts, skall, i händelse skifte kommer till stånd, undergå skifte för sig eller om förrättningen bör utsträckas till att avse gemensamt skifte med den andra byn. Därvid kunna förhållandena understundom visa sig vara sådana, att ett gemensamt skifte visserligen ter sig såsom den bästa lösningen, men att ett tämligen gott resultat kan ernås även därförutan. I dylikt fall kan givetvis vara befogat, att för-

rättningsmännen vid avgörandet av frågan, huruvida sammanförande av skifteslag bör äga rum, taga hänsyn jämväl till den omständigheten, att i det skifteslag varå skifte icke blivit sökt, finnes en utpräglad mening för eller mot skifte. I viss utsträckning torde en skifteslagsreglering kunna undgås genom ägoutbyten, vartill jorddelningslagen bereder ökade möjligheter. Innan beslut fattas om sammanförande av flera skifteslag eller delar av sådana till gemensamt skifte, bör därför alltid undersökas, huruvida icke ett nöjaktigt resultat kan enklare ernås genom ägoutbyte. Förrättningsmännen skola vidare, alltjämt under överläggning med delägarna, utreda frågan, huruvida mark skall frånskiljas och ställas utanför delningen därför att vissa områden icke lämpligen böra delas annorledes än i sammanhang med områden, tillhörande andra byar, till vilkas övriga områden den pågående förrättningen icke bör utsträckas. I senare hänseendet meddela förrättningsmännen uttryckligt beslut, gående ut på, antingen att någon begränsning av skiftet icke av nyssberörda anledning tarvas eller ock att visst eller vissa områden, exempelvis fäbodeägorna, skola på nämnda grund frånskiljas, därest skifte kommer till stånd.

I det ena som det andra fallet måste mot varandra vägas å ena sidan fördelarna av den ökade möjlighet till effektiv ägosammandragning och god skiftesläggning, som ett större delningsområde i regel medför, och å andra sidan de olägenheter av andra slag, främst genom ökad tidsutdräkt med skiftets genomförande, som en utökning av skiftesområdet föranleder.

Därnäst och innan delägarna genom omröstning besluta om skifte skall äga rum eller ej, bör till behandling företagas frågan, huruvida ett eller flera områden skola genom beslut av delägarna frånskiljas skifteslaget. Erfarenheten från provskiftena har nämligen visat, att jordägarna i allmänhet tillmäta frågan om skiftets omfattning en mycket stor betydelse, och det torde därför kunna med skäl påstås, att i många fall delägarnas ställning för eller mot skifte varit helt beroende av i vilken riktning nyssnämnda fråga beräknats bliva löst. Då vid provskiftena — liksom ock fallet är enligt jorddelningslagen — avgörandet av själva skiftesfrågan formellt föregått frågan om skiftets omfattning och således några bindande besked i det senare hänseendet icke kunnat lämnas före röstningen om skiftet, lärer i åtskilliga fall delägare, som i och för sig varit för skifte, hava föredragit att, inför ovissheten om vad förrättningen skulle omfatta, hellre rösta mot skifte än taga risken av att skiftet sedan komme att få en av honom icke önskad utsträckning.

Frågorna böra därför så ordnas, att vid röstningen om skiftets företagande inga ovisshetsmoment föreligga utan att delägarna vid nämnda tillfälle hava fullt klart för sig, vilka områden förrättningen kommer att avse, därest skifte blir beslutat. Detta syftemål vinnes, därest omröstning om uteslutande av mark från delning företages före den slutliga omröstningen om skifte eller icke skifte. Sedan förrättningsmännen

meddelat beslut om skifteslagets omfång och därvid, på sätt i det föregående redan omnämnts, i förekommande fall sammanfört byar eller delar av byar till ett skifteslag ävensom från by eller sålunda sammansatt skifteslag frånskilt ägor, t. ex. fäbodemark, som på grund av där rådande ägoblandning med andra byar lämpligen böra skiftas i annat sammanhang, hava förättningsmännen, därest yrkande framställes om frånskiljande av ytterligare mark, att pröva i vilken omfattning så kan ske. Sedan i förekommande fall omröstning skett, huruvida dylikt frånskiljande skall äga rum, företages omröstning i själva huvudfrågan: om skiftet skall komma till stånd eller ej. Delägarna äga då vid röstningen om själva skiftet full visshet om, vilka områden detsamma kommer att omfatta, och omröstningen kan, som sig bör, begränsas till delägarna i sistnämnda områden. Givet är, att förberedande omröstning rörande skiftets omfattning icke innebär något avgörande i huvudfrågan: skifte eller icke skifte. Därest en omröstning beträffande t. ex. hemskogen resulterar i att densamma skall medtagas i delningen, kommer detta delägarnas beslut att gälla endast under förutsättning, att delägarna sedan besluta skifte. Men delägarnas beslut är under angivna förutsättning bindande. Skulle åter genom den slutliga omröstningen själva skiftesfrågan förfalla, så förfalla även de förberedande omröstningsbesluten. Och om skiftesfrågan någon gång sedermera återupptages, är situationen att bedöma som om det tidigare förfarandet alls icke ägt rum.

Vad härefter angår själva omröstningen, så kunna beträffande röstberäkningsgrunden olika alternativ komma i fråga, nämligen jordtal, taxeringsvärde, ägobelopp eller huvudtal. Omröstning.

Vid valet av beräkningsgrund är att beakta, att man har att räkna med skifteslag av olika typer: de gamla byarna och särskilt bildade skifteslag (t. ex. fäbodelag); sådana skifteslag, där inägorna dominera, och sådana som väsentligen bestå av skogsmark. Därjämte måste hänsyn tagas till att fastigheterna ofta icke komma att ingå i delningen med hela sitt ägovälde. Då det givetvis är önskvärt att få en för alla fall enhetlig grund för röstvärdets bestämmande, bör väljas en metod, som låter sig med fördel tillämpas i de olika fallen.

Av viss betydelse är ock den förut berörda ordningen för bestämmandet av skiftets omfattning. Därest område skall i vissa fall kunna frånskiljas efter omröstning mellan delägarna inom området, måste mer än en omröstning kunna förekomma, innan frågan om skiftets företagande och dess omfattning blivit slutligen avgjord. Den omständigheten, att sålunda röstning i omgångar kan tänkas förekomma, understryker kravet på att invecklade bestämmelser undvikas och att resultatet av en omröstning skall kunna utläsas utan vidlyftiga, tidsödande och kostsamma beräkningar av de olika rösternas värde.

Jordtalet har hittills använts som måttstock å röstvärdet. Såsom skäl

för bibehållande av denna grund har åberopats, att jordägarna av gammalt äro vana vid att betrakta jordtalet som mätare för delägarnas inbördes rätt och intresse inom skifteslaget samt att ungefärligen riktiga jordtal, användbara för röstningen, kunna utan alltför stor omgång framskaffas med ledning av bland annat häradsskrivarens längder. Men med jordtalet äro ock förknippade vissa olägenheter. Denna röstgrund tillkom under en tid, då fastigheterna som regel innefattade ett jordtal med därå proportionellt belöpande åtföljder i skog och annat, och torde närmast vara avpassad för skifte å hel by eller å område med övervägande inägor. Numera hävdas avsevärda jord- och skogsområden såsom avsöndringar utan jordtal. Ägarna till dessa områden komme sålunda ej att få deltaga i avgörandet. Och om jordtalet toges till röstgrund, skulle undantagsbestämmelser bliva nödvändiga beträffande sådana områden, som till övervägande del bestode av avrösningsjord.

I jorddelningslagen har *taxeringsvärdet* för visst fall valts till röstgrund. Framför jordtalet har taxeringsvärdet den förtjänsten, att man lätt kan erhålla upplysning om detsamma. För nu ifrågavarande orter skulle det emellertid i många fall icke kunna direkt användas som röstgrund. Då omröstning, såsom ofta torde bliva fallet, avser endast en del av fastigheternas ägor, skulle nämligen tarvas en uppskattning av huru stor del av varje fastighets taxeringsvärde åbelöper dess ägor inom olika för åtskiljande tänkbara områden. Därtill kommer att fastigheter, som äro i en och samma ägares hand, i stor utsträckning fått sig åsatt ett gemensamt taxeringsvärde. En uppdelning av taxeringsvärdena å olika fastigheter eller fastighetsdelar skulle för förrättningsmännen bliva en uppgift av grannlaga natur och mycket tidsödande. Från det övervägande antalet av de representanter för provskifteslagen, med vilka överläggning hållits, har därjämte mot taxeringsvärdet såsom röstgrund anmärkts, att detsamma skulle giva ett mindre tillfredsställande resultat i de fall, där fastighets värde till mera väsentlig del låge i åbyggnaderna.

Väljes *ägobeloppet* såsom röstmätare, skulle detta innebära, att delägarna röstade efter det uppskattningsinnehåll, deras inom röstningsområdet belägna ägor representerade enligt storskifteshandlingarna. I förhållande till taxeringsvärdet torde ägobeloppet hava det företrädet, att det kan sägas bättre avväga det av skiftet berörda intresset och att uppdelningen på skilda områden av en fastighets ägobelopp sker på rent objektiva grunder. Emot ägobeloppet kan visserligen invändas, att detsamma ej kan uträknas, med mindre ett jämförelsetal mellan in- och avrösningsjord finnes fastställt eller i och för omröstningen bestämmes, samt att det under vissa förhållanden kan vålla ett icke obetydligt arbete att räkna ut varje delägares rösttal. I allmänhet kunna dock rösttalen beräknas på ett tämligen enkelt sätt. Summan av samtliga jordbruksfastigheternas ägobelopp ernås genom att från skifteslagets hela, ur storskifteshandlingarna beräknade ägobelopp avdraga vad som åbelöper eventuellt förefintliga bo-

stadslägenheter. Vad beträffar beräkningen av nej-röstandes ägobelopp, kan detta, då delägare innehar helt hemman eller ideell andel av sådant, direkt erhållas av eller uträknas med ledning av nyssnämnda handlingar. Även där för visst jordtal inom hemman utlagts sämjelott, synes i allmänhet för den summariska beräkning, varom här är fråga, närmare undersökning ej vara erforderlig, utan kan såsom dess ägobelopp upptagas en mot jordtalet proportionell andel av det för hemmanet i handlingarna redovisade ägobeloppet. Skulle ägobeloppet för vissa fastigheter ej kunna bestämmas utan särskild undersökning, torde en sådan dock understundom kunna undvikas. Så blir fallet, därest erforderlig majoritet icke uppnås ens om hela ägobeloppet för det eller de hemman, varunder fastigheterna höra, medräknas eller, omvänt, därest sådan majoritet föreligger även utan nämnda fastigheters medräknande.

Då ägobeloppet giver den tvivelsutan rättvisaste beräkningsgrunden, synes detsamma vara att föredraga framför de båda förut nämnda, jordtal och taxeringsvärde.

Vilken av de nu nämnda röstberäkningsgrunderna än väljes, synes densamma dock böra kombineras med en omröstning efter huvudtalet. Därest man, såsom synes riktigt, tillerkänner avgörande inflytande åt en inom en by eller ett skifteslag mera allmänt rådande mening i frågan skifte eller icke skifte, torde det nämligen också vara naturligt, att om en omröstning efter huvudtalet giver ett mera påtagligt utslag i ena eller andra riktningen, vid det därvid erhållna resultatet kan förbliva. Vidlyftigare utredningar skulle därigenom undvikas, och en sådan beräkningsgrund låter sig tillämpas oberoende av röstningsområdets beskaffenhet; vid röstning i omgångar undvikes en eljest av växling i röstningsområden betingad omräkning av varje delägares rösttal. Visserligen kan det invändas, att man icke skänker tillbörlig hänsyn till delägarnas större eller mindre intresse av den fråga, som är under omröstning. Emellertid kan också ifrågasättas, huruvida ens detta intresse rättvisligen kan anses stå i direkt förhållande till storleken eller värdet av delägarnas fastigheter. Bleve röstvärdet bestämt enbart efter egendomarnas storlek eller värde, skulle därjämte de största delägarna i vissa fall, t. ex. vid beslut om skogsmarks medtagande i delningen och om skifte å särskilt bildat skifteslag med övervägande skogsmark, kunna få ett fullständigt dominerande inflytande å frågans avgörande, vilket ej synes lämpligt.

Med huvudtalet till röstberäkningsgrund skulle det emellertid te sig oegentligt, om ägare av bostadslägenheter finge samma inflytande som övriga delägare. Då nyssnämnda ägare icke hava samma intresse av förrättningen, torde framför allt en omröstning efter huvudtal böra begränsas att ske endast mellan ägare av jordbruksfastigheter. Men även vid beräkning av röstvärdena efter ägobelopp synes en dylik begränsning motiverad. Härutinnan må erinras, att även i sådan omröstning

efter huvudtal och taxeringsvärde, som sker enligt 1 kap. 11 § jorddelningslagen, deltaga endast ägare av jordbruksfastigheter.

Resultatet av den slutliga omröstningen i frågan skifte eller icke skifte bör i enlighet med vad ovan anförts först bedömas efter huvudtal närvarande ägare av jordbruksfastigheter. Om då minst två tredjedelars majoritet uppnås för bifall till eller avslag å ansökningen, torde därvid kunna förbliva. Å ena sidan är nu angivna majoritet så betydande, att den kan anses giva uttryck åt en mera allmän mening inom skifteslaget, å andra sidan ha anspråken på kvalificerad majoritet ej ställts högre än att redan omröstningsresultatets bedömande efter huvudtalet kan förväntas i måhända flertalet fall leda till ett slutligt avgörande.

Först därest föreskriven majoritet efter huvudtal icke å någondera sidan uppnås, uppkommer anledning att göra den mera tidsödande beräkningen av de avgivna rösternas värde efter ägobelopp. 1859 års kungörelse innebär för motsvarande fall, att om skiftet bestrides av delägare, som innehava mera än hälften av skifteslagets h e l a skattetal, frågan om skifte anses förfallen, d. v. s. omröstningens resultat framgår ej av de däri deltagande delägarnas röststyrka å ömse sidor utan av de mot skifte avgivna rösternas värde i förhållande till skifteslagets samlade röstvärde. Denna bestämmelse kan knappast hava sin grund i att den enskilde delägarens behov av omskifte skulle ansetts vara mindre legitimt i Dalarna än annorstädes; hans yrkande om skifte blir därför icke utan vidare avvisat, om övriga delägare blott ställa sig neutrala. Fastmer har väl bestämmelsen tillkommit i syfte att trygga en opinion mot skifte, vilken ernått en viss stadga. Men denna har ej ansetts manifesterad därigenom, att anslutningen för skifte är obetydlig, utan lagstiftaren har krävt det opinionen mot skifte, för att respekteras, skall positivt ådagaläggas. I den mån omröstning eller röstberäkning skall ske efter ägobelopp, synes ej vara anledning att frångå den sålunda fastslagna grundtanken att jämföra de nejröstande delägarnas röstsumma med hela skifteslagets. Då i en blivande särlag för Dalarna hänsyn, så långt sig göra låter, lärer komma att tagas till de för denna landsdel egenartade jordförhållandena, i den mån anledning därtill ansetts förefinnas, samt då redan genom den föreslagna omröstningen efter huvudtal öppnats en möjlighet att avvisa ansökan om skifte, vilken icke tidigare förefunnits, synes det vara ofrånkomligt, att vid röstberäkning efter ägobelopp frågan om skifte skall anses hava förfallit, endast om ej oväsentligt mera än hälften av skifteslagets samlade röstetal avgivits för avslagslinjen. Med hänsyn till att ett ej obetydligt ägobelopp förblir orepresenterat vid skiftessammanträden,[1] kan återigen ej uppställas krav på alltför stor majoritet mot skifte, om överhuvudtaget delägarnas beslutanderätt skall bibehållas. Lämpligt avvägt torde vara kravet på en majoritet av sex tiondelar.

---

[1] Jmf. bil. III sid. 257 och tabell A till bilagan.

De förberedande omröstningarna rörande uteslutning av mark från ett eventuellt skifte torde lämpligen kunna ske efter huvudtalet. Att för dessa omröstningar verkställa tidsödande beräkningar av röstetalen efter ägobelopp lärer knappast vara påkallat; vid desamma träffas nämligen icke något avgörande i frågan om skifte skall komma till stånd eller ej, utan skall allenast bestämmas, huruvida den slutliga omröstningen i skiftesfrågan skall omfatta den mark, vars uteslutande ifrågasättes.

Under övervägande har varit att låta avgörandet träffas av en enkel majoritet bland närvarande ägare av jordbruksfastighet. Detta skulle emellertid kunna giva ett mindre tillfredsställande resultat för det fall, att erforderlig anslutning till framställt yrkande om skifte vinnes allenast under den förutsättning, att från delningsområdet avskiljes viss skogsmark. Därest fråga sedermera bleve väckt om laga skifte å denna mark, skulle resultatet kunna bliva det, att då erforderlig majoritet, vare sig efter huvudtal eller efter ägovälde icke kunde uppbringas mot skifte, jordägarna såge sig försatta i den belägenhet att, oaktat de biträtt yrkandet om skifte å byn först sedan skogsmarken frånskilts skifteslaget, densamma i allt fall genast därefter bleve föremål för skifte. Riktigast synes därför vara, att för frånskiljande av mark enligt delägarnas beslut fordra sådan röstövervikt, att densamma, under i övrigt lika förutsättningar, skulle vara tillräcklig att förhindra ett särskilt sökt laga skifte å den frånskilda marken.

I det fall att skifte beslutas, bör frågan om skifteslagets omfång underställas ägodelningsrättens prövning även om det ej påyrkas av delägare eller av förrättningsmännen prövas nödigt. Redan med hänsyn därtill att frågan om skifteslagets omfång kan bliva av prejudicerande betydelse jämväl i fråga om omfånget av angränsande skifteslag, synes en dylik, av granskning utav överlantmätaren föregången domstolsprövning lämplig. Genom densamma vinnes emellertid vidare garantier för, å ena sidan, att ej onödigtvis sammanslagning av skifteslag eller delar därav kommer till stånd, och å andra sidan, att skiftesmännens eller delägarnas rätt att besluta om områdens avskiljande till särskilda skifteslag ej äventyra en god och redig skiftesläggning.

Givet är att, därest fråga om skifte förfallit, garanti bör skapas mot att skiftesdelägarna onödigtvis besväras med upprepade, mindre välgrundade ansökningar i samma ämne. Ett ovillkorligt förbud mot skiftesfrågans upptagande inom viss tid synes knappast böra ifrågakomma; ändrade förutsättningar kunna hava inträtt, som göra en förnyad ansökan före den fastställda tidens utgång väl motiverad. Lämpligare torde vara, att, därest fråga om skifte ånyo upptages inom viss tid och frågan åter förfaller, sökanden eller sökandena åläggas betala alla därav föranledda kostnader. Samtidigt som en sådan bestämmelse torde innebära tillräcklig garanti mot förhastade nya ansökningar, sedan frågan om skifte en gång

fallit, utgör den ej hinder för frågans förnyade upptagande i det fall, att densamma verkligen kommit i ett annat läge. Samma synpunkter göra sig gällande, då det område, som med skiftesansökningen avses, vid tidigare skifte frånskilts på den grund att omdelning av detsamma icke ansetts önskvärd. Vad angår den tidsgräns, som bör väljas, så synes den i 1859 års kungörelse fastställda tioårsgränsen vara väl avvägd och böra här bibehållas.

Om utflyttning.

Skiftesstadgan innehöll jämförelsevis långt gående bestämmelser i fråga om skyldighet för delägare att vid skifte utflytta från byn. I 87 § upptogs ett stadgande av innebörd, att mera än två och i rikets norra orter, dit Kopparbergs län hänfördes, mera än tre skiften icke finge utläggas till delägare, där detta kunde undvikas genom en eller flera delägares utflyttning, på sätt i 95 § sades. Sistnämnda paragraf föreskrev, att om by vore så sammanbygd eller ägorna befunnos så kringspridda eller avlägsna att, utan utflyttning, laga skifte icke kunde verkställas efter vad i 87 § sades, då skulle en eller flera delägare, efter som omständigheterna till vinnande av redigt skifte fordrade, från byn utflytta.[1]

Obenägenheten hos befolkningen i Siljansbygden och därmed i jorddelningshänseende likställda delar av Kopparbergs län mot laga skiften torde, såsom redan nämnts, hava till väsentlig del framvuxit ur farhågan för att dessa förrättningar skulle komma att föranleda tvångsutflyttningar och söndersprängningar av de gamla byarna.

Redan ur rent ekonomisk synpunkt har befolkningens betänksamhet mot utflyttningen varit väl grundad. Med hänsyn till den obetydliga areal odlad jord, som i genomsnitt belöper å varje brukningsenhet, representera åbyggnaderna i regel ett så stort värde i förhållande till inägojorden, att nyttan av den genom utflyttning ökade möjligheten till ägosammandragning i allmänhet endast i ringa mån skulle komma att mot-

---

[1] I 1859 års kungörelse, vilken enligt skiftesstadgans promulgationsbestämmelse fortfarande skulle gälla till efterlevnad, stadgades beträffande skiftenas högsta tillåtna antal, då fråga vore om laga skifte till rubbning av storskifte, som på bekostnad eller med understöd av staten blivit verkställt, följande: »Om för bibehållande av alla delägares rätt och på det ingen må bliva verkligt lidande, finnes oundgängligen nödigt, att inrösningsjorden lägges i tre skiften och avrösningsjorden likaledes i tre skiften: hemskog, fäbodeskog och utskog, må sådant, utan underställning till ägodelningsrätt, vara tillåtet; börande backar och beteshagar uti eller invid inägorna icke annorledes såsom ett av de medgivna tre skogsskiftena beräknas, än såvida de äro av den storlek, att fastighetens hela hem- eller fäbodeskog kan däruti tilldelas, men i annat fall, efter belägenheten, å ettdera av dessa skiftens innehåll avräknas. Fordras för ovannämnda ändamål flera än tre skiften av inrösnings- och tre uti avrösningsjord, skall med frågan förfaras såsom i 12 kap. 11 § (nuvarande 88 §) skiftesstadgan sägs.»

Huruvida med nämnda stadgande avsetts att medgiva ett undantag från gällande bestämmelser om utflyttning må lämnas därhän. I realiteten torde detsamma hava medfört en viss lättnad i sådant hänseende.

svara därav föranledda kostnader. Detta förhållande har under senare åren blivit än mera markerat genom de kostnader, som nedlagts å anläggningar för gemensamma ändamål, såsom ledningar för vatten, telefon, ljus och kraft, gemensamma motorer och tröskverksanordningar m. m.

Genom jordbrukets otillräcklighet hava emellertid bydelägarna i stor utsträckning blivit för sin utkomst beroende av hantverk och andra dylika sysselsättningar, för vilka ett tätare sammanboende utgör en om ej nödvändig så dock gynnsam förutsättning.

Slutligen har man framhållit, att ideella värden skulle spolieras genom en mera betydande utflyttning ur de uråldriga och kulturhistoriskt rika byarna samt att vantrevnad skulle inställa sig hos de utflyttande, som av gammalt varit vana vid samlivet i by. Sant är visserligen, att genom senare årens målmedvetna och energiska hembygdsrörelse blivit väl sörjt för bevarandet av äldre byggnadskultur, och sant är även att å de andra orter, där förut skiften gått fram med därav föranledda utflyttningar, den befolkning, som verkligen varit i tillfälle att jämföra förhållandena före och efter utflyttningen, så gott som undantagslöst varit väl tillfreds med den genom skiftena åvägabragta omgestaltningen av bostadsförhållandena. Men även om sålunda de senast omförmälda skälen mot en utflyttning måhända icke äga den sakliga styrka, som ortsbefolkningen förmenar, måste det dock anses uteslutet att ej skänka beaktande åt den snart sagt enhälliga opinion, som, frånsett själva kostnadsfrågan, på detta område finnes bland dem, saken närmast rörer.

Uti det förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, som med proposition den 23 januari 1925, nr 21, förelades nämnda års riksdag hade i överensstämmelse med ovan omnämnda synpunkter föreslagits, att i fråga om de blivande s. k. provskiftena skulle gälla bland annat, att delägare ej mot sitt bestridande finge förpliktas att utflytta. Därvid förutsattes, att bestämmelsen ej skulle lägga hinder i vägen för mindre betydande husflyttningar för lämplig reglering av tomterna. Andra lagutskottet, till vilket nämnda proposition remitterats, framhöll i anslutning härtill uti utlåtande nr 23, att fall kunde tänkas förekomma, då en lämplig tomtanordning skulle ytterligt försvåras, därest ej möjlighet funnes till flyttning icke blott av ett eller annat hus inom byn utan jämväl av en hel gård till annan obebyggd tomt eller lucka inom det bebyggda området eller till plats, belägen i omedelbar anslutning till detsamma. För tydliggörande av att även i sådant fall åläggande till flyttning kunde i händelse av bestridande från vederbörande delägares sida meddelas, föreslog utskottet den jämkningen i lagförslagets avfattning, att delägare ej mot sitt bestridande skulle kunna förpliktas att »ur by» utflytta. Denna hemställan blev av riksdagen bifal-

len, och i den sedermera utfärdade lagen om provskiftena upptogs bestämmelse i ämnet i enlighet med riksdagens beslut.

Sedermera hava emellertid skiftesstadgans rigorösa föreskrifter om utflyttning ersatts med stadgandet i 13 kap. 15 § lagen om delning av jord å landet, däri säges, att om för begränsning av antalet skiften eller för åstadkommande av förmånlig ägoanordning i övrigt erfordras, att en eller flera delägare utflytta, och de fördelar, som av utflyttningen vinnas, med hänsyn till brukningsförhållandena inom skifteslaget prövas vara av större betydelse än de med nämnda åtgärd förenade kostnader och olägenheter, då skall utflyttning ske i den utsträckning sådan prövas nödig.

Vid de överläggningar, som Dalautredningen hållit med utsedda representanter för de olika provskifteslagen, kom visserligen i ett par fall den uppfattningen till uttryck att, i ändamål att vinna en ur jordbrukssynpunkt bättre skiftesläggning, förrättningsmännen borde tillerkännas befogenhet att besluta om utflyttning ur by även mot delägares bestridande. Emellertid var den meningen förhärskande, att tvångsutflyttningar för jordbruksändamål icke borde ifrågakomma, utan att förrättningsmännens befogenhet att besluta i sådant hänseende borde begränsas till de fall, där en flyttning påkallades med hänsyn till den ur byggnads- eller andra dylika synpunkter allt för stora trängseln inne i byn. Flyttning av sådan anledning borde ej tvångsvis få ske annat än till ledigt tomtutrymme inne i byområdet eller till tomtplats i någorlunda anslutning intill detta och så belägen, att den flyttande alltjämt kunde bli delaktig i de förmåner i form av vattenledning, belysning m. m., som tillkomme de inom det gamla byområdet boende. Dessa representanter förordade alltså ett bibehållande av utflyttningsbestämmelsen i 1925 års lag.

Det kan antagas att i en bygd, där jorden är långt uppdelad och där jordägarna i stor utsträckning äro för sin bärgning beroende av arbetsinkomster vid sidan av jordbruket, kostnaderna och olägenheterna av en utflyttning i allmänhet icke kunna uppvägas av de fördelar ur jordbrukssynpunkt, som en sådan skulle medföra, och att alltså jorddelningslagens bestämmelser i regel icke skulle föranleda längre gående tvångsutflyttningar än 1925 års lag om provskiftena. Emellertid finnas även inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län verkliga åkerbruksbygder, där en utflyttning skulle kunna anses påkallad även ur ren jordbrukssynpunkt och där en tillämpning av jorddelningslagens bestämmelser kunde tänkas leda till ett större antal utflyttningar.

I stort sett lärer dock kunna antagas, att skillnaden i resultatet av blivande laga skiften icke bleve så stor, om desamma förrättades med tillämpning av utflyttningsbestämmelserna i 1925 års lag eller av motsvarande stadgande i jorddelningslagen. Om således en undantagsbestäm-

melse av enahanda innebörd som stadgandet om utflyttning i 1925 års lag icke skulle innebära någon mera betydande eftergift i sakligt hänseende från jorddelningslagens föreskrifter, torde densamma i annat avseende bliva av så mycket större betydelse. Förstnämnda stadgande är nu till sin innebörd känt av ortsbefolkningen, som anser detsamma vara i stort sett väl avvägt. Med ett dylikt stadgande komma ej farhågor för en allt för långt gående utflyttning att lägga hinder i vägen för en fortsatt skiftesverksamhet. Skulle återigen någon undantagsbestämmelse ifråga om utflyttningstvånget icke införas, kan det befaras att fruktan för tvångsutflyttningar ur byn kommer att avhålla befolkningen från att söka skiften, som den eljest skulle önska och som skulle vara väl behövliga.

De övervägande skälen synas därför tala för införande av en undantagsbestämmelse ifråga om utflyttning av enahanda innebörd som stadgandet i 1925 års lag.

Mot den tolkning av nämnda stadgande, som enligt vad ovan nämnts kom till uttryck vid överläggningarna med representanter för skifteslagen måste dock göras den erinran, att flyttning mot delägares önskan enligt nu ifrågasatta stadgande kan, om ock blott i undantagsfall, tänkas påkallad även ur jordbrukssynpunkt.

Det har ifrågasatts, att bys bebyggda område jämte lämpligt område däromkring, avsett såsom reservat för blivande bebyggelse, skulle vid laga skifte undantagas från delningen och regleras för sig medelst upprättande av en särskild byplan. I mån by utvecklas till större samhälle, bliva emellertid de för stadsliknande samhällen gällande bestämmelserna tillämpliga, och i jorddelningslagen hava införts regler om upprättande av plan att ända till efterrättelse vid avstyckning för bostadsändamål av ett flertal smärre lägenheter. Bestämmelser härutöver speciellt för dalabyarna hava synts överflödiga. Det kan tilläggas, att laga skifte innebär möjlighet till reglering av förhållandena även inom det bebyggda byområdet, innefattande upptagande av gator och vägar samt rätning och breddning av befintliga sådana ävensom jämkning mellan tomterna, eventuellt efter flyttning av enstaka hus eller, där så oundgängligen erfordras, av hel gård.

Vid delning utlagd lotts beskaffenhet.

Redan före jorddelningslagens tillkomst gällde för vissa län, däribland Kopparbergs län, särskilda bestämmelser till motverkande av att genom arealfång uppkomme för deras ändamål olämpligt beskaffade fastigheter. I jorddelningslagen infördes allmängiltiga föreskrifter i detta syfte, och denna kontroll över fastighetsbildningen utsträcktes samtidigt till att avse även skifteslotter.

Enligt 19 kap. 3 § jorddelningslagen fordras för utbrytning av viss till gränserna bestämd ägovidd, att denna skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och

till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med avstyckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet, bilda en fastighet gemensamt med denna. Vidare stadgas, att avstyckning ej får ske så, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet. Dessutom förekommer beträffande jordbruksfastigheter vissa villkor i avseende å, bland annat, tilldelning av skogsmark. Dessa bestämmelser skola enligt 13 kap. 11 § sista stycket iakttagas även då fråga om utbrytning uppkommer i samband med laga skifte.

Samma tanke ligger till grund för de beträffande fastighets uppdelning genom skifte uppställda villkoren. Dessa, som upptagas i 1 kap. 8 §, gå i huvudsak ut på att skifte å skifteslag, som ej förut delats genom lantmäteriförrättning, må äga rum endast om för var delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga förhållanden kan på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet. Kan sådan ägolott utläggas allenast för sökanden eller, jämte honom, viss eller vissa delägare, må emellertid skiftet äga rum, för såvitt å andra delägare belöpande andelar kunna utläggas i gemensam ägolott av nyssnämnd beskaffenhet. Vad nu sagts skall ock enligt 1 kap. 15 § tillämpas, då vid omskifte av skifteslag fråga uppkommer om delning av lott, utlagd vid tidigare lantmäteriförrättning.

Trots att dessa för olika fall meddelade bestämmelser giva stort rum för en skälighetsprövning, därvid hänsyn får tagas till, bland annat, särskilda förhållanden å var ort såsom där gängse hushållningsform, hava bestämmelserna för nu ifrågavarande trakter visat sig i tillämpningen bereda icke obetydliga svårigheter. De uppställda villkoren hänföra sig till den fastighet, som utgår ur utbrytningen, och innebära således att denna skall i de angivna hänseendena fylla måttet, sedd såsom en brukningsenhet för sig. Jordbruken i förevarande orter hava, såsom tidigare anförts, i regel erhållit sin sammansättning genom flera fång från olika tider. Där någon anser sig behöva mera mark eller lämpligare sammansättning av sin brukningsdel, avhjälpes bristen genom tillköp, som emellertid endast sällan avse annan brukningsdel i dess helhet. I allmänhet bliva brukningsdelarna på detta sätt väl sammansatta av olika ägoslag och efter ortens små anspråk tillräckliga för ägarens behov vid sidan av andra förvärvskällor. Härutinnan må erinras, att brukningsdelarnas antal något minskats efter storskiftenas genomförande, vilket innebär en ökning av deras genomsnittliga storlek. På senare tid har dessutom strävats efter att genom förutnämnda kompletteringsförvärv ernå en sammanföring av de ägor, vilka skola brukas ihop. Emellertid säger det sig självt, att de skilda fastigheter inom olika hemman, varav en brukningsdel sålunda blir sammansatt, i ett övervägande antal fall icke var för sig

motsvara de för utbrytning uppställda fordringarna i avseende å storlek och ofta ej heller i fråga om sammansättning. Och den eljest vid avstyckning till buds stående möjligheten att upphjälpa förhållandet genom sammanläggning kan endast komma till ringa användning i byar, som ännu ligga i storskifte.

Gällande bestämmelser skulle således bliva en svår hämsko mot utbrytning såväl medelst avstyckning som genom skifte. Även i det senare hänseendet skulle hindret få en stor räckvidd, därigenom att mångenstädes endast sämjedelning förekommer inom hemmanen och följaktligen vid dessas delning 1 kap. 8 § jorddelningslagen och ej 10 § i samma kapitel regelmässigt blir tillämplig vid utbrytning ej blott av rena kvotdelar, utan ock av sådana andelar, för vilka särskilda områden enskilt hävdas redan vid tiden för ifrågasatt utbrytning. Ett fasthållande vid kravet å var särskild i en brukningsdel ingående fastighets beskaffenhet vore emellertid under här föreliggande förhållanden föga ägnat att befordra det egentliga syftet med bestämmelserna, som otvivelaktigt är att förhindra uppkomsten av icke önskvärda brukningsdelar. Om vid skifte fastighet, som brukats eller är avsedd att brukas ihop med andra dess ägare tillhöriga fastigheter, inbegripes i en för flera delägare gemensam ägolott, innebär utläggandet av gemensam ägolott snarast ett försvagande av den faktiskt redan befintliga brukningsdelen, och för att kunna använda fastigheten ihop med brukningsdelen i övrigt blir ägaren nödsakad att söka rätta till förhållandet genom sämjedelning. Lika olyckligt skulle bestämmelserna verka beträffande avstyckning, då desamma komme att antingen motarbeta ägoförvärv, avsedda att förstärka redan bildade brukningsdelar, eller ock, vilket är det sannolika, leda till att ägorna hävdades till brukningsdelen utan legal redovisning.

Införandet av förut angivna förutsättning för utbrytning innebar ett så allvarligt hinder mot all önskvärd ny fastighetsbildning inom de storskiftade dalabygderna, att särbestämmelser ansågos böra genomföras utan avvaktan av en definitiv lagstiftning för dessa orter. Sådana bestämmelser upptogos i lagarna den 9 mars 1928 (nr 31) med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län och den 3 maj 1929 (nr 73) med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län. I dessa lagar upptogs en i lagen den 25 april 1924 (nr 82) om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län uttryckt grundtanke, att kontrollen över den nya fastighetsbildningen skulle inriktas på en prövning av brukningsdelarnas beskaffenhet. Sålunda stadgas i 2 § i 1928 års lag, att om grundad anledning finnes antaga, att efter avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan, denna kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare tillhörig jord till en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 3 § jorddelningslagen sägs, avstyckningen får äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras. Och

den omständigheten, att efter avstyckning stamfastigheten ej blir så beskaffad, som i nyssnämnda lagrum föreskrives, skall enligt 1928 års lag ej lända till hinder för avstyckningen, därest stamfastigheten ligger i sambruk med annan dess ägare tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som motsvarar nyss omförmälda fordringar å stamfastighet. Liknande bestämmelse upptogs i 1929 års lag. Där stadgas, att om vid förrättning för laga skifte enligt 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen finnes, att för viss delägare ej kan utläggas ägolott i enlighet med vad i nämnda lagrum föreskrives, skiftet utan hinder härav må äga rum, såvida för denne delägare kan utläggas ägolott, som tillsammans med annan honom tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet, som för ägolott är i sagda lagrum föreskriven. Denna regel skall också gälla, då vid skifte fråga uppstår om delning av inom skifteslaget vid tidigare lantmäteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad.

Särbestämmelser i nu angivna hänseenden bliva även för framtiden av behovet påkallade, och någon anledning synes icke föreligga att åt dessa giva annat huvudsakligt innehåll än vad som nu gäller. Om emellertid delägare inom skifteslag, som är föremål för delning, har mer än en fastighet, skulle det vara mindre lämpligt att med stöd av en bestämmelse i förut angivna riktning tillåta utläggande av flera ägolotter för delägaren, om detta kunnat undvikas genom sammanläggning. Fastighetsägare, som i sådant fall motsätter sig sammanläggning, vilken kunnat lagligen äga rum, bör alltså ej kunna åberopa nu avsedda undantagsbestämmelse för att få åt sig utlagd ägolott, som ej uppfyller de i jorddelningslagen uppställda fordringarna.

Beträffande bestämmelsernas tillämpningsområde uppkommer det spörsmålet huruvida desamma böra gälla även inom område, som undergått laga skifte. Behovet av ett undantag från jorddelningslagens fordringar å beskaffenheten av fastighet, som uppkommer vid klyvning eller styckning inom storskiftad by, grundar sig å svårigheten att, då nöjaktig ägolott ej kan utläggas, genom sammanläggning med andra till samma brukningsdel hörande fastigheter råda bot härpå. Fastigheterna hava nämligen sällan det inbördes läge, att arronderingsvillkoret blir uppfyllt, och äro ofta ej heller utbrutna på sådant sätt, att de kunnat upptagas i jordregistret. Ett ytterligare hinder möter i det bristfälliga lagfartsväsendet. Men efter det by undergått laga skifte i enlighet med nu föreslagna grunder, bliva förutsättningarna i nyssberörda hänseende för sammanläggningsinstitutets användning så väsentligt förbättrade, att fullgiltiga skäl till eftergift från jorddelningslagens fordringar näppeligen kunna åberopas beträffande därefter skeende utbrytning. För det fall att byamarken ej i sin helhet undergått laga skifte må bemärkas, att de för frågan betydelsefulla verkningarna av laga skifte i avseende å fastighetsbildningen och lagfartsväsendet hava förknippats med det skifte, som inbegripit

heminägorna. Undantaget från jorddelningslagens regler bör därför icke gälla by, varest sådant skifte ägt rum. Med storskiftade områden bör däremot jämställas by, som med annan mark än heminägor ingått i laga skifte gemensamt med andra byars ägor.

Vad angår de områden, som redan äro laga skiftade enligt äldre lagstiftning, äro förutsättningarna för sammanläggning visserligen så till vida icke fullt lika goda, som med dessa förrättningar icke förknippats verkningar i lagfartshänseende. Enbart den omständigheten att hinder mot sammanläggning i vissa fall kan möta på grund av ofullständig lagfart har dock icke synts motivera att åt nämnda laga skiftade områden giva en undantagsställning i förhållande till riket i övrigt.

Sekundära jorddelningsförrättningar.

I den mån laga skiften gått fram över byarna, torde icke förefinnas anledning till någon undantagslagstiftning för sekundära delningsförrättningar. Läget blir då i huvudsak detsamma som i övriga delar av landet; och hava en gång genom skiftena åvägabragts ordnade förhållanden, böra desamma också vidmakthållas.

Annorlunda är däremot förhållandet beträffande de ännu i storskifte liggande byalagen. I dessa hava i större utsträckning än i måhända någon annan del av landet sämjevis skett såväl klyvningar som arealupplåtelser till väsentligt men för ordningen och redan i fastighetsredovisningen. Förutsättning för att ortsbefolkningen i stället skall komma att begagna laga jorddelningsformer är i första hand, att möjlighet därtill förefinnes eller, med andra ord, att för laga jorddelning icke uppställas sådana villkor, att de i orten rådande förhållandena i verkligheten lägga oöverstigliga hinder i vägen. Även med hänsyn därtill att undantag föreslås från jorddelningslagens bestämmelser om ovillkorligt skiftesvitsord, måste tillses, att den jordägare, som önskar sin jord utbruten från gemenskap med annan, också har möjlighet därtill.

Emellertid är det ej tillräckligt, att användbara jorddelningsformer finnas. Av ej mindre vikt är, att kostnadsfrågan ej lägger hinder i vägen för anlitande av desamma. Ihågkommas måste nämligen, att på grund av eventuella laga skiften å byalagen jordägarna hava att räkna med att sekundära jorddelningar inom storskifteslagen komma att erhålla en till tiden jämförelsevis begränsad giltighet, varför redan på denna grund en viss tvekan måste göra sig gällande, om kostnaderna belöpa sig till mera avsevärda belopp. Därtill kommer att, vad laga skiften (klyvningar) angår, möjligheterna till ägosammandragning inom de särskilda storskiftes-lotterna är skäligen liten.

Förut har behandlats frågan om undantag från jorddelningslagens krav med avseende å beskaffenheten av de ägolotter, som utläggas vid klyvning eller avstyckning.

Även i ett annat hänseende lärer påkallas eftergift från jorddelnings-

lagens villkor för erhållande av jorddelning. Enligt 19 kap. 2 § nämnda lag får mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, ej avstyckas med mindre sämjedelningen kommit till stånd före lagens ikraftträdande; och må i ty fall avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

Genom lagen den 9 mars 1928 (nr 31) med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län har från jorddelningslagens förenämnda föreskrift medgivits det undantag, att utan begränsning till viss areal må avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan, inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län ske från mark, som före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning.

Angående motiven till detta stadgande hänvisas till propositionen den 20 januari 1928, nr 18. Här må dock omnämnas, hurusom Dalautredningen under förarbetena till nämnda undantagsbestämmelse erinrat därom, att efter storskiftenas verkställande ägoförhållandena i Dalarna snart nog utvecklades därhän, att brukningsdelarna, huvudsakligen på grund av sättet för arvsdelningarnas utförande, allmänt kommit att bestå av ett antal smärre fastigheter — delar från olika hemman på vitt spridda ställen i en, två eller flera byar med ägorna fördelade på flera skiften inom varje hemmansdel. Detta hade satt prägel å fastighetsomsättningen, i det att ägorna till en på sådant sätt bildad jordbruksenhet vid avyttring sällan hållits samman utan funnit olika köpare och ingått i andra redan förefintliga brukningsdelar. En köpare hade haft behov av mera öppen jord, en annan hade begagnat tillfället för att täcka sin brist på saluskog och så vidare. Det sade sig självt, att härvid upplåtelser av bestämda områden på marken, såsom bäst lämpade för syftet, ofta förekommit, framför allt sedan blicken mera öppnats för nödvändigheten av ägosammandragning och man i följd härav vid dylika kompletteringsköp sökt ernå även en sammanföring på marken av de gemensamt brukade ägorna. Arealupplåtelsernas dominerande ställning inom fastighetshandeln vore sålunda betingad av de rådande brukningsförhållandena.

Vad Dalautredningen sålunda anfört äger alltjämt giltighet. Emellertid synes böra övervägas, huruvida icke avstyckning bör få ske även där sämjedelningen tillkommit efter 1928 års ingång. De laga delningarna ha visat sig medföra ringa förmån i förhållande till kostnaden,[1] detta särskilt med hänsyn därtill, att delägarna ha andelar i flera fastigheter, vilket utesluter en effektiv ägosammandragning. Man måste därför räkna med att sämjedelningarna alltjämt komma att fortsättas i stor utsträckning. Att påfordra laga delningar blott såsom förutsättning för avstyckning synes vara allt för omständligt, särskilt om man räknar med att laga skiften sedermera skola komma att övergå byalagen. Om ej avstyckning medgives även där klyvning skett sämjevis efter 1928 års ingång, blir den sannolika följden den, att arealförsäljningar u t a n utbrytning komma att fortsätta.

[1] Angående kostnaderna vid sekundära skiften se bil. II.

Enligt 7 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet skall alltid vid laga skifte sammanträde hållas för bestämmande av rågångarna kring skifteslagets ägor. Orsaken till detta stadgande är att söka däri, att det i många fall befunnits, att vid laga skiften rågångsförrättning ej hållits, ehuru förhållandena påkallat sådan åtgärd. Vid senare förrättningar hade hänt, att skillnadslinjer, som sålunda vid laga skiftet ansetts som lagligen bestämda rågångar, befunnits icke överensstämma med gränsens rätta sträckning, och understundom hade det visat sig, att någon lagligen bestämd rågång över huvud ej funnits. Oaktat fastställelse meddelats å skiftet hade vid detsamma sålunda antagen felaktig gränslinje ej någon rättskraft gentemot rågrannarna. På yrkande av dessa hade gränsen måst flyttas till sitt rätta läge. Till förebyggande av dylika olägenheter har införts föreskriften, att rågångssammanträde alltid skall hållas. Fastställelse å laga skifte kommer därigenom alltid att innefatta fastställelse av rågångarna.

Nödvändigheten att alltid företaga gränsbestämningar har medfört, att kostnaderna för laga skiften å de särskilda åbolotterna inom storskiftesområdena väsentligen ökats. Då hemmanen i allmänhet hava flera från varandra vitt skilda områden, ofta på ett 20- à 30-tal platser kringspridda på stundom flera mils avstånd från varandra, samt till följd av den rådande ägosplittringen i regel ett flertal fastigheter angränsa, blir redan på denna grund rågångsbestämningen tidsödande och tyngande. Därtill kommer emellertid, att undersökningen ofta måste utsträckas till att avse hela »byrutan», vilket ytterligare ökar kostnaden.[1]

Emellertid är det ej endast ur kostnadssynpunkt, som man från jordägarnas sida gjort anmärkning mot den obligatoriska gränsbestämningen. Ägogränserna inom byalagens eller skifteslagens skogsområden hava i synnerligen stor omfattning annan sträckning å marken än vad fastställda kartor utvisa. Att så kan vara fallet är för jordägarna väl bekant, men hos dem förefinnes ofta ingen önskan till rubbning åtminstone för det närvarande ifråga om innehavet å marken. En gränsbestämning har emellertid ofta visat sig, till följd av nu omnämnda felaktigheter i fråga om gränsernas sträckning, leda till genomgående förskjutningar av gränserna inom byn. Därigenom orsakar ett laga skifte å hemman icke åsyftade och icke önskade konsekvenser, och hos jordägarna förspörjes med hänsyn därtill en ökad obenägenhet att begagna sig av denna delningsform.

De skäl, som föranlett jorddelningslagens föreskrifter om obligatorisk gränsbestämning vid skiften, hava, i den mån fråga är om sekundära skifteslag, giltighet egentligen endast med avseende å de fall, där skifteslaget blivit utbrutet genom tidigare laga skifte eller därmed till orubbligheten jämförlig delning. Vid uppdelning av storskifteslotter inom nu ifrågavarande orter förefinnes ej samma anledning till ett noggrant fastställande av gränserna kring skifteslaget. Det kan förväntas att förr eller senare

[1] Se noten å föregående sida.

dessa gränser i allt fall komma att utplånas genom laga skifte å hela byalaget. Vad jordägarna åsyfta med ett skifte å en storskifteslott är i allmänhet också endast en tillfredsställande uppdelning av deras nuvarande innehav. En sådan delning bör därför också kunna få ske utan att gränsbestämning ovillkorligen skall äga rum och således utan att rågrannarna behöva kallas till sammanträde. Givet är emellertid att, om delägare påfordrar gränsbestämning, sådan också bör ske. Detsamma synes böra gälla, om dylikt yrkande framställes av rågranne, som, ehuru ej kallad till förrättningen, likväl kommit tillstädes.

Under övervägande har varit att icke göra undantag från jorddelningslagens regler i förevarande hänseende för andra orter än de tidigare storskiftade. Såsom från olika håll framhållits, göra sig emellertid i stort sett enahanda synpunkter, som ovan nämnts, gällande även beträffande de senare storskiftade områdena. I vissa av dem äro förhållandena jämförliga med dem i de tidigare skiftade trakterna, och de byar torde vara få, där ägoanordningen är att likställa med laga skifte.

Beträffande gränsbestämning vid avstyckning äro jorddelningslagens regler mindre stränga. Enligt 19 kap. 10 § skall bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättningen, icke vid förrättningen äga rum, där det ej påfordras å någondera sidan eller av lantmätaren aktas nödigt. Bestämmelsen måste emellertid anses innebära skyldighet för lantmätaren att verkställa bestämning av gräns, när i dess sträckning felaktighet, som kan inverka å avstyckningen, kan antagas vara för handen. De synpunkter, som, enligt vad nyss anförts, påkalla särbestämmelse om gränsbestämning vid skifte å sekundärt skifteslag, kunna i viss mån även åberopas, då fråga är om avstyckning. Emellertid äro förhållandena i de båda fallen ej fullt jämförliga. Användes oriktig sträckning av gräns vid skifte och frånvinnes skifteslott mark vid sedermera verkställd bestämning av gränsen, kan ägaren av lotten påkalla jämkning eller vederlag av övriga delägare i skifteslaget. Ägaren av en avstyckningslott, som på dylikt sätt undergår minskning, intar ej samma ställning; åtminstone då fråga ej är om helt ägoskifte, synes han löpa risken av att hela minskningen stannar å honom. Fall hava ock förekommit, då lägenhet sålunda frånhänts större del av sitt område. Inför möjligheten av dylika konsekvenser har en eftergift från gällande regler om gränsbestämning vid avstyckning ansetts icke kunna förordas.

I fråga om ägomätning stadgas i förordningen den 17 december 1920 (nr 850) angående sättet för utförande av vissa mätningsarbeten m. m. (mätningsförordningen) bland annat, att stomlinjenät och vissa andra viktigare staklinjer skola markeras i terrängen medelst stödpunkter samt att alla gränspunkter skola inmätas med direkta, å kartan skrivna mått tagna från stomlinjer eller i terrängen vederbörligen markerade mätningslinjer eller från stödpunkter.

Förenämnda stadganden hava tillkommit med tanke i främsta rummet på de jorddelningsförrättningar, som ansetts böra tillerkännas orubblighet. Det har icke utan fog blivit ifrågasatt, huruvida ett dylikt noggrant säkerställande varit tillräckligt motiverat ifråga om de sekundära skiftesförrättningarna inom den storskiftade dalabygden, vilka komma att erhålla blott temporär giltighet intill dess laga skiften gått fram över respektive byar. Visserligen synes något undantag från vad som gäller för landet i övrigt icke böra ske, då fråga är om inmätning av gräns, som blivit föremål för gränsbestämning. Men i övrigt torde övervägande skäl tala för att icke bibehålla kravet på ovillkorlig tillämpning av mätningsförordningens ovannämnda föreskrifter. Såsom tidigare nämnts, fördela sig hemmansägorna i regel på ett avsevärt antal mindre områden, ofta vitt skilda från varandra. Att vid dessas inmätning tillämpa mätningsförordningens system med i terrängen genom stödpunkter markerade stomlinjer, till vilka alla skifteslinjer numeriskt bestämmas, medför helt naturligt en kostnadsökning för skiftesdelägarna. Någon motsvarighet till dessa föreskrifter fanns icke före mätningsförordningens tillkomst. Mindre betydelsefull ur kostnadssynpunkt är den till lantmätaren enligt gällande taxa utgående ersättningen; en väsentligt större roll spelar kostnaden för hantlangning och övrigt arbete bland annat för stödpunkternas markering. Det förefaller överhuvud tämligen ändamålslöst att nedlägga arbete och kostnad för dessa extra åtgärder för säkerställande av skifteslinjer, vilka, såsom här är fallet, ändock icke erhålla en fast bestämning i förhållande till det system av ägogränser, som uppkommit genom storskiftesindelningen. I betraktande av delningarnas temporära giltighet synes det därjämte innebära en icke oväsentlig olägenhet att inom bys område hava utströdda ett betydligt antal vid olika klyvningsförrättningar tillkomna stödpunkter, vilka efter laga skifte å byn ej längre hava någon betydelse men kunna vara svåra att identifiera och därmed kunna vara ägnade att föranleda misstag vid senare undersökningar och mätningar. Beträffande de små ägostycken, varom här är fråga, torde för ändamålet fullt tillräcklig säkerhet vinnas genom ordentlig markering av de nya gränspunkterna och deras inmätning med direkta mått i förhållande till andra gränspunkter eller lämpligt valda fasta märken.

Fastighetsredovisningen.

Jämsides med behovet av ägosammandragning framträder beträffande de med statsunderstöd storskiftade dalabygderna med deras invecklade fastighetsväsende nödvändigheten att åvägabringa bättre ordning och reda samt enkelhet i jordredovisningen; och det senare kravet har trängt sig fram med snart sagt lika styrka som det förra. För ändamålet erfordras, att fastigheternas rätta storlek och beskaffenhet fullt klargöras, att ägor under en och samma brukningsdel så långt möjligt sammanföras till en fastighet samt att lagfartsväsendet och den i jordregistret åter-

givna fastighetsbildningen bringas i samstämmighet med de faktiskt föreliggande förhållandena.

I avseende å förfarandet härvid torde vara uppenbart, att ordning och reda bäst befordras, om i det ena och andra hänseendet erforderliga åtgärder verkställas i ett sammanhang och utsträckas till att avse ett större område — by eller byar, som utgöra gemensamt skifteslag. Vad förut anförts därom, att brukningsdelarna i regel bestå av andelar i ett flertal hemman, angående uraktlåten eller felaktig angivning i fången av hemmanslittera, beträffande byten av ägor mellan fastigheter inom olika hemman samt om fördelning av arvfallna fastigheter efter andra grunder på marken än i handlingarna m. m. visar, att en tillförlitlig och allsidig utredning bäst åstadkommes, om tillfälle beredes att i ett sammanhang överblicka äganderättsförhållandena inom ett större område. Utan att upptaga frågan efter vidare linjer kan uppenbarligen icke heller någon praktisk nytta avvinnas ett sammanläggningsförfarande.

Den mindre lyckliga utveckling, som fastighetsväsendet från tiden för storskiftena undergått, har på det närmaste sammanhängt med och löpt jämsides med ägosplittringen på marken; där äganderättsförhållandena kommit i sådan oreda, att särskilda åtgärder däremot blivit påkallade, föreligger samtidigt så gott som undantagslöst ett behov av ägosammandragning, som väl motiverar ett laga skifte. Det ligger därför nära till hands att sammankoppla lösningen av de båda frågorna. Flera skäl tala för en sådan anordning. Den för vinnande av större stadga i fastighetsväsendet erforderliga utredningen kommer i allmänhet att kräva ett synnerligen omfattande och tidsödande arbete.[1] Då en sådan utredning blir i väsentliga delar nödvändig även för ernående av ett rättvist skifte, är det av intresse, att icke blott av utredningsarbetet hämtas den vinst av övervägande formell art, som uppordnandet av den kamerala sidan av jordfrågan representerar, utan ock att detta arbete tillgodogöres för ett tillrättaläggande av förhållandena på m a r k e n. Utan sammanhang med skifte kan sammanläggning av fastigheter svårligen tänkas bliva genomförd i önskvärd utsträckning. Fastigheternas splittrade läge och bristen på fastighetsbildning skulle i allmänhet lägga hinder för en sådan åtgärd. Med hänsyn till arealupplåtelsernas dominerande ställning i dessa orter blir det för en förbättring av lagfartsväsendet av stor betydelse att kunna som grund lägga ett skifte, varigenom ernås den fastighetsbildning, som i dessa fall alltid måste utgöra en ofrånkomlig förutsättning för beviljande av lagfart. Det skulle även innebära en vinst att kunna direkt anknyta lagfarandet till den nya fastighetsindelning, som genom skiftet tillskapas. Härtill kommer att, om genom särskilda åtgärder skall kunna nås ett tillfredsställande resultat i lagfartsfrågan, man härvid måste räkna med att tillmäta dessa åtgärder vittgående verkningar. För genomförande av en sådan anordning blir av största betydelse om till stöd

[1] Jfr sid. 265.

härför kan åberopas den utomordentligt starka publicitet, som ett laga skifte å by inom nu ifrågavarande orter får.

För vidtagande av behövliga åtgärder till ernående av en verkligt rationell lösning av fastighetsutredningsfrågan torde ett mera gynnsamt tillfälle näppeligen kunna tänkas än om frågan upptages i samband med den omgestaltning av ägoförhållandena, som sker vid laga skifte å by.

I enlighet med vad som föreslagits rörande skifteslags omfattning, skulle emellertid en bys alla ägor ofta icke bliva i ett sammanhang föremål för laga skifte. Sålunda skulle områden kunna frånskiljas för att skiftas gemensamt med andra byars områden, med vilka ägoblandning råder. Till heminägor ej hänförliga områden skulle även i andra fall under vissa förutsättningar kunna frånskiljas. Frågan om fastighetsredovisningens ordnande kan emellertid icke lämpligen upptagas till behandling inom varje såmedelst bildat skifteslag för sig. Till fastigheterna komma nämligen i regel att höra ägor inom mer än ett av dessa skifteslag. Frågan bör därför behandlas i ett sammanhang beträffande all till byn ursprungligen hörande mark. Vid sådant förhållande måste avgöras, till vilket skifte å byn särskilda redovisningsåtgärder böra knytas. Härutinnan är att märka, att det vid storskiftet var enbart den därvid redovisade inrösningsjorden, som blev bestämmande för jordtalets storlek. I proportion efter dess uppskattningsinnehåll beräknades sedan all annan rätt till byn. Denna mark utgör så att säga fastigheternas stomme, och det är dess utbrytande som blir avgörande för den av jordregistret återgivna fastighetsbildningen. Av den vid storskiftet redovisade inrösningsjorden utgöra heminägorna huvudkomplexet. Redan på denna grund blir det lämpligast att anknyta redovisningsfrågan till det laga skifte, i vilket heminägorna ingå. Som regel torde detta skifte även bliva det första, som övergår byn. Enligt vad tidigare föreslagits skulle andra områden av by icke få ensamt för sig skiftas före heminägorna. Däremot skulle icke vara uteslutet att först dela ett av flera byars ägor särskilt bildat skifteslag, exempelvis ett fäbodelag, innan ännu övriga områden till en eller flera av byarna blivit föremål för omskifte. Skulle omständigheterna i enstaka fall så foga, att vissa byaområden härigenom komme att undergå skifte före heminägorna, skulle det likväl ej vara lämpligt att med dylikt skifte sammankoppla en hela byn omspännande utredning av fastighetsväsendet. Då byarna ofta skulle komma att ingå i dessa med mindre del av sitt ägovälde, understundom med rent obetydliga områden, exempelvis några utägor till ett eller annat hemman, och företrädesvis med skogsmark, komme nämligen dessa skiften i regel icke att medföra den verkan i avseende å arrondering och fastighetsbildning, som blir en nödvändig betingelse för en tillfredsställande lösning av sammanläggnings- och lagfartsfrågorna.

Om sålunda allt talar för att arbetet å ett ordnat fastighetsväsende skulle giva det bästa resultatet, därest detsamma anslutes till laga skifte å bys heminägor, är därmed icke uteslutet, att vissa förbättringar i redovisningsförhållandena kunna ernås även på andra vägar. Vid olika tidigare tillfällen har den tanken förts fram, att frågan skulle kunna vinna sin lösning genom särskilda utrednings- eller registreringsförrättningar utan samband med skifte. Vid dessa förrättningar, vilka tänkts skola omfatta ett eller i vissa fall flera hemman, skulle utredas och å karta upptagas de olika, merendels på sämjedelning grundade innehaven samt beskrivning däröver upprättas. Förrättningen, över vilken besvär finge anföras på grund av förelupna formella fel eller då någon förmenade sig äga mera mark än honom påförts, avsåges kunna läggas till grund för jordregistrets och fastighetsböckernas bringande i överensstämmelse med de faktiska förhållandena på marken. En sådan legalisering av innehaven skulle tillika jämna vägen för en mera vidsträckt användning av sammanläggningsförfarandet, och det har möjligen även avsetts att ge förrättningen betydelse för bestämmande av delningsgrunden vid senare skiften.

Även har från olika håll uttalats önskemål om sådana bestämmelser, att lagfarandet skulle kunna direkt grundas å hemmansvis utförda delningar.

Skulle för ernående av ett ordnat fastighetsväsende icke tarvas annat än huvudsakligen en justering av fastighetsbeteckningarna, kunde helt visst ändamålet vinnas genom ett fristående utredningsförfarande. Under angivna förutsättning skulle likväl, i betraktande av att jämförliga förhållanden finnas även annorstädes, regleringen av ett dylikt förfarande icke hava sin plats i en till nu ifrågavarande orter begränsad lagstiftning. Ett tillfredsställande fastighetsväsende kan emellertid icke här genomföras enbart medelst avhjälpande av brister i förenämnda hänseende. Det för dessa orter kännetecknande förhållandet, att bruknings-delarna regelmässigt bestå av flera fastigheter och att vid de till antalet övervägande arealupplåtelserna ägorna mestadels blivit endast sämjevis bestämda, nödgar till vidtagande av särskilda anordningar, vilka kunna beredas verkan även i andra hänseenden än det, som närmast är i fråga vid en utredning av äganderättsförhållandena. Härutinnan må allenast framhållas vad tidigare anförts därom att genom en utredning utan samband med ägosammandragning — den må avse större eller mindre område — icke undanröjes det för sammanläggning här allmänt förekommande hindret av bristande arrondering, ävensom att en utredning av förutnämnda art svårligen kan till sin verkan jämställas med sådan av olika förutsättningar beroende utbrytning, som för ett stort antal fastigheter inom ifrågavarande orter blir nödvändig för lagfarts beviljande.

I avseende å sekundära skiftens betydelse för fastighetsredovisnings-

frågan må nämnas, att det viktiga spörsmålet om förenkling av fastighetsväsendet genom sammanläggning av fastigheter vid dylika skiften komme att praktiskt sett alldeles lämnas åsido och att det också kan ifrågasättas om det vore rådligt att giva nämnda förrättningar med deras jämförelsevis ringa publicitet de djupgående verkningar i lagfartshänseende, som förhållandena här göra av behovet påkallade. De sekundära delningarna kunna dock icke frånkännas värde i förevarande hänseende. Onekligen vinnes emellertid den mest rationella lösningen av problemet i samband med laga skifte å by. I mån för ändamålet särskilda anordningar krävas, synes därför en till ifrågavarande orter begränsad lagstiftning böra i första hand inriktas på att möjliggöra en dylik mera genomgripande uppredning och förenkling av fastighetsväsendet.

Utredning.

Första förutsättningen för fastighetsväsendets ordnande är att delägarnas inbördes rätt till byamarken klarlägges. I viss utsträckning blir en utredning härutinnan nödvändig redan för skiftets rätta utförande. Tidigare ägnades i allmänhet vid skifte icke tillbörlig uppmärksamhet häråt. Avsaknaden i äldre skiftesakter av uppgift om delägarnas fångeshandlingar har ofta vållat svårigheter att klarlägga sambandet mellan de vid skiftena utlagda ägolotterna och de fång, varå delägarnas ägokrav grundats. Olägenheterna härav, vilka framstå såsom särskilt kännbara, då delningsförrättningar läggas till grund för inskrivningsväsendet, hava beaktats i jorddelningslagen, där i 3 kap. 10 § andra stycket lämnas föreskrift om utredning och antecknande i skiftesprotokollet rörande delägarnas andelar i skiftesområdet och anmärkande av deras fångeshandlingar. Denna skiftesuppgift, som måhända annorstädes kan i många fall fullgöras genom ett enkelt bokförande av delägarnas fångeshandlingar, måste här givas en vidare innebörd och syfta till en verklig jordrannsakan. Erfarenheten från provskiftena har givit vid handen, att förhållandena i allmänhet nödga till en mycket djupgående utredning och att beträffande ett övervägande antal åbolotter fången måste härledas bakåt till den tid, då lotten var i en ägares hand, vanligen storskiftesåbon.

När skiftet icke omfattar alla byn ursprungligen tillhörande ägor, måste emellertid av flera skäl utredningen utsträckas till att avse jämväl mark, som ej blir föremål för delning. Erfarenheten har visat, att då laga skifte övergått endast en del av ett skifteslags ägor och redovisning av utesluten mark försummats, det ej dröjt länge, förrän svårighet uppstått att utreda en vid skiftet utlagd lotts åtföljder i den från skiftet uteslutna marken. I en del orter föreligga därvidlag rent kaotiska förhållanden. Angelägenheten av att sambandet mellan skifteslotterna och dessas i delningen ej intagna tillydenheter upprätthålles har uppmärksammats i jorddelningslagen, som i 4 kap. 6 § andra stycket föreskriver, att vid uppdelning av skifteslag eller sammanföring av områden från

olika skifteslag i skifteshandlingarna skall med angivande av ägarens namn och fastighetens registerbeteckning redovisas fastighet eller del därav, varav bildats särskilt skifteslag eller som sammanförts med annat tidigare befintligt skifteslag eller del av sådant. Till en sådan summarisk, men under andra förhållanden tillräcklig redovisning kan man icke inskränka sig i dessa orter med deras invecklade fastighetsväsende. Det går icke att vid behandlingen av redovisningsfrågan här göra skillnad mellan ägor inom och utom delningsområdet. Då till ett övervägande antal av de i skiftet ingående fastigheterna komma att höra ägor utom delningsområdet — så blir så gott som undantagslöst fallet beträffande rena hemmansdelar — måste, om ett sammanläggningsförfarande i samband med skiftet skall kunna bliva av praktisk betydelse, så ordnas att jämväl dylika fastigheter må göras till föremål för sammanläggning. Härför blir ett oundgängligt villkor, att varje fastighets rätt inom de skifteslaget frånskilda områdena fullt klargöres, på det ovisshet icke sedan må uppkomma angående de genom sammanläggningen bildade fastigheternas från olika fång komna tillhörigheter vid sidan av de genom skiftet utbrutna lotterna. En utredning av samma art som beträffande de i skiftet ingående ägorna blir för ändamålet så mycket mer nödvändig, som förekommande otydligheter och felaktigheter i fastighetsangivningen ofta hänföra sig just till frågan om omfattningen av jordtalet åtföljande andel av skogsmark och andra utägor. Därest utredningen om äganderättsförhållandena ej erhåller den utsträckning nu nämnts, blir densamma ej heller ägnad som grund för ett förbättrat lagfartsväsende. Utredningen bör således omfatta byns samtliga ägor. Densamma kommer härigenom att avse även sådana fastigheter — skogsmarksavsöndringar, fäbodelägenheter m. m. — vilka icke med någon del av sitt ägovälde ingå i delningen. Förekomma dylika, oftast sämjevis bestämda fastigheter inom ett hemman, blir kännedomen om deras beskaffenhet en förutsättning redan för ett tillförlitligt konstaterande av den rätt, som tillkommer övriga fastigheter inom hemmanet. Härutöver vinnes, att såmedelst även beträffande de utom delningen ställda fastigheterna utredningen kan komma till godo i lagfarts- och sammanläggningshänseende.

Behovet av en ingående äganderättsutredning gör sig alltså lika starkt gällande ifråga om de utom delningsområdet belägna byägorna, som beträffande de i skiftet ingående. För att utredningen må kunna lämna ett lika betryggande resultat i avseende å de förra ägorna som de senare är det nödvändigt, att i och för utredningens verkställande ställes till förfogande det hjälpmedel — kännedom om hävdeförhållandena — som skiftesarbetet eljest lämnar. Anmärkningsvärd är den stora betydelse, som just hävdeförteckningen visat sig få vid utredningsarbetet under provskiftena. Även har vid vissa av Dalautredningen företagna utred-

ningar befunnits, att åtskilliga efter granskningen av övriga handlingar kvarstående frågetecken fingo sin lösning först när det ur handlingarna hämtade materialet sammanställdes med hävdeförteckningen, och denna jämförelse gav även anledning till korrigering i en del fall, där äganderättsförhållandena dessförinnan synts fullt klarlagda.

Då de från skifteslaget avskilda områdena i allmänhet bliva till övervägande del bestående av skogsmark och andra utägor samt det just är beträffande omfattningen av i fången ingående sådana marker, som handlingarnas upplysningar äro mest bristfälliga, blir för en betryggande utredning kännedomen om delägarnas hävd icke minst nödvändig beträffande nämnda, i skiftet icke ingående områden.

Frågan aktualiserades, såsom nyss antytts, redan vid provskiftenas utförande. Endast få av dessa hava omfattat all till byarna hörande mark. I vissa fall har skiftet avsett i huvudsak endast heminägorna. Beträffande nämnda skiften, vilka i stort sett utfördes enligt skiftesstadgans regler, infördes genom kungörelsen den 29 oktober 1926 (nr 449), jämte bestämmelser om äganderättsutredning, även föreskrift om upprättande av en enklare karta över den från delningen uteslutna marken, däri skulle i huvudsak upptagas gällande ägogränser och hävdelinjer. I anslutning till kartan skulle upprättas beskrivning. Kartan har vid provskiftena åstadkommits genom utdrag av storskiftes-, hemmansklyvnings- och andra tillgängliga kartor, och å den sålunda upprättade kartan hava inlagts förut å densamma icke upptagna hävdelinjer.

Värdet av nämnda redovisning har av förrättningslantmätarna vid provskiftena allmänt vitsordats. Denna väg synes ock böra för framtiden följas. Utom det att härigenom bättre förutsättningar för ett rätt bedömande av äganderättsförhållandena erhållas, vinnes även ett bestående källmaterial till upplysning om fastigheternas olika tillhörigheter. Den ökade stadga, som fastighetsredovisningen beredes genom detta komplement, underlättar väsentligt möjligheten att praktiskt utnyttja skiftet för lösandet av sammanläggnings- och lagfartsfrågorna. En dylik redovisning av från skifteslaget avskilda områden blir ock av betydelse för skiften, som sedermera verkställas å dessa områden, bl. a. på grund av den omständigheten att delägarnas ägokrav vid nämnda skiften kan bliva beroende av i vilken riktning delningsgrundsfrågan avgjorts vid det tidigare skiftet å heminägorna. Skulle nämligen innehavet då hava bestämts till delningsgrund, finnes genom förenämnda redovisning även fastslaget vad en var vid samma tid innehaft jämväl i områden, beträffande vilka omskifte först senare ifrågakommer.

Då äganderättsutredningen icke blott blir av betydelse för det rätta utförandet av det skifte, varunder densamma göres, utan även är avsedd att ligga till grund för sammanläggning och lagfart samt att tjäna till ledning vid senare förrättningar, bör gången av utredningen med alla de omständigheter och skäl, som inverkat på bedömandet av delägarnas

inbördes rätt inom varje hemman, för framtiden befästas genom en av lantmätaren däröver upprättad redogörelse.[1]

Sammanläggning av fastigheter.

Förut har omnämnts, hurusom brukningsdelarna i de storskiftade orterna i allmänhet utgöras av ägor under ett flertal hemman. Denna splittring torde vara särskilt påfallande i Siljansbygderna, där det icke är ovanligt, att till en mindre brukningsdel om ett par tre hektar öppen jord hävdas ägor under ett tjugu- à trettiotal hemman. Om ock denna så att säga kamerala sönderstyckning i det stora hela icke nått så långt i övriga orter, kan dock förhållandet sägas vara karakteristiskt för hela det storskiftade området, och det får betecknas som undantag, att ägorna till en brukningsdel höra under endast ett hemman.

Olägenheterna härav äro uppenbara, och de göra sig så mycket mer gällande, som här i allmänhet är fråga om rena småbruk. Denna sönderstyckning verkar synnerligen tyngande i jordredovisningen och medför därtill oskäligt stora kostnader för lagfarande och andra fastigheterna avseende rättshandlingar. Men olägenheter hava även framträtt i andra hänseenden. Sålunda har vid arvfall delningsobjektets beskaffenhet bidragit till en mångdubbelt större uppdelning av hemmanen än som i och för sig varit betingad av arvingarnas önskan att få en andel var. Såsom tidigare berörts, har det nämligen varit vanligt, att dödsbodelägarna — möjligen för att försäkra sig om full rättvisa eller till undvikande av de med en uppdelning efter areal förknippade svårigheterna att få lagfart och i vissa fall på den grund, att de vid arvskiftets skriftliga upprättande ännu icke gjort sig reda för hur de vilja dela på marken — enligt arvskiftesinstrumentet tagit en andel var i samtliga dödsboets hemman eller hemmansdelar, varigenom exempelvis en gård med ägor inom fem hemman blivit vid skifte mellan fyra arvingar uppdelad i tjugu fastigheter. När man på senare tid sökt verkställa fördelningen på marken efter i och för sig sundare principer, har man i redovisningshänseende förvärrat situationen, enär delägarna då kommit att hävda andra områden än dem, vartill de haft åtkomst. Uppenbart är, att uppkomsten av dylika förhållanden bör så långt möjligt för framtiden förhindras. Hos jordägarna förspåras numera en bestämd strävan att bättre hålla samman ägorna, och de menliga följderna av att tillämpa olika grunder vid delningen i handlingarna och på marken hava blivit dem alltmer uppenbara. Den en gång skedda djupa uppstyckningen av brukningsdelarna på olika fastigheter utgör emellertid ett allt annat än gynnsamt utgångsläge för en utveckling i rätt riktning, och det är därför ett allmänt in-

[1] Till belysning av äganderättsförhållandena inom de storskiftade dalabygderna och den utredning desamma påkalla hava såsom bilaga IV till betänkandet fogats tre från provskiftesverksamheten hämtade, för vederbörande bygder typiska exempel å redogörelse över äganderättsförhållandena inom storskiftesåbolott.

tresse att genom en vidsträckt tillämpning av sammanläggning bringa det därhän, att delningsobjekten komma att som regel utgöra en fastighet. Brukningsdelarnas nuvarande beskaffenhet är ock till förfång för all jorddelningsverksamhet. Vid skifte måste enligt jorddelningslagen delägares andelar i olika jordregisternummer redovisas såsom särskilda ägolotter. Till vad detta leder under de förhållanden, som här råda, lämna de laga skiften, som i början av 1900-talet övergingo en större del av Vänjans socken, ett gott exempel. Sammanläggningsinstitutet var då ännu ej infört, och då enligt skiftesstadgan grunderna för ägolotts utläggande i nu förevarande hänseende voro i stort sett desamma som nu, blev följden, att brukningsdel i regel blev redovisad under ett flertal ägolotter. Vid nämnda skiften utbrötos för 630 delägare 2 387 ägolotter. En by med 212 delägare uppdelades i 1 276 lotter, och exempel finnes därå, att en delägare erhållit ända till 45 lotter. Visserligen torde alla en och samma delägare tillhöriga ägor, oberoende av att de varit fördelade å flera fastigheter, hava vid skifteläggningen behandlats i stort sett såsom om allenast en lott skolat för dem utläggas, men de ägaren tilldelade områdena hava uppspjälkats av ett betydande antal linjer.

Det ligger nära till hands, att en dylik, uteslutande ur redovisningssynpunkt betingad uppdelning av en delägares ägomassa uppfattas mera som en konstruktion på papperet och att därvid kravet på varje särskilt redovisad lotts beskaffenhet i avseende å sammansättning av olika ägoslag icke blir tillbörligen tillgodosett, något som visserligen icke kommer till synes, så länge lotterna sammanhållas i en hand, men därefter kan vålla olägenhet. Denna redovisning av brukningsdelarna å ett flertal lotter lämnar en synnerligen oförmånlig utgångspunkt för all framtida fastighetsbildning, i det vid frånstyckning hinder mot en i och för sig önskvärd utbrytning på legal väg lätt inställer sig därutinnan att den lott, under vilken de upplåtna ägorna höra, icke ensamt för sig skulle därefter kunna bestå såsom särskild fastighet. Hänsyn får nämligen icke tagas till brukningsdelens övriga ägor, och det må erinras att, i enlighet med vad tidigare anförts, skäl till avvikelse från de allmänna bestämmelserna härutinnan icke ansetts föreligga, efter det laga skifte gått fram. Nu omhandlade förhållande skulle alltså onödigtvis försvåra utbrytningar, mot vilka, rätt sett, saklig erinran ej kan göras, och komme härigenom att föranleda fortsatt användning av den uppdelningsform vid sidan av den legalt redovisade fastighetsbildningen, som man nu söker komma ifrån. Då det är ej hemmanens utan brukningsdelarnas ägor, som lämpligen böra sammandragas, blir det fördenskull av största betydelse, att man vid framtida skiften genom sammanläggning så långt möjligt gör sig oberoende av den vid storskiftet uppkomna, numera fiktiva hemmansindelningen och därmed även undviker en både kostsam och tidsödande men skäligen värdelös redovisning i karta

och handlingar av alla de olika andelar, varå delägarnas ägoanspråk grundats.

Förut har framhållits, hurusom ifrågavarande, ett större område omfattande skiften erbjuda särskilt gynnsamma betingelser för en genomgående sammanföring av brukningsdelarnas olika fastigheter. Skiftes inverkan å möjligheterna för sammanläggning har ock i sakligt hänseende beaktats i sammanläggningslagen, men i avseende å förfarandet har frågan icke fastare knutits till skiftesförrättningen. Frågan föredrages visserligen vid förrättningen, men det ankommer på vederbörande delägare att själva taga initiativ till och, vid sidan av förrättningen, i vanlig ordning ombesörja åtgärden. Och densamma måste, om den skall kunna påverka skiftet, vidtagas i ett förhållandevis tidigt stadium av förrättningen. Av vad förut anförts torde framgå, att beträffande de storskiftade dalabygderna sammanläggning utgör ett så viktigt led i arbetet å ett förbättrat fastighetsväsende, att förfarandets tillämpning här icke kan, såsom i den allmänna lagstiftningen skett, behandlas uteslutande såsom en enskild angelägenhet. Det är ej nog med att sammanläggning f å r ske. Det allmänna intresset av att sammanläggningsförfarandet verkligen ock i görligaste mån kommer till användning kräver för sitt tillgodoseende sådana anordningar, att garanti erhålles mot att förefintliga tillfällen till sammanläggning försummas. Uppenbart är, att det härutinnan icke kan vara tillfyllest att enbart lita till den enskildes initiativ. Även om denne i och för sig icke har något att erinra mot åtgärden, måste man räkna med att möjlig sammanläggning i ett stort antal fall icke skulle på denna väg komma till stånd på grund av varjehanda orsaker, främst oföretagsamhet samt rädsla för kostnader och besvär, möjligen ock i vissa fall bristande uppfattning om åtgärdens innebörd.

Bortsett härifrån göra även vissa för nu ifrågavarande skiften speciella omständigheter det mindre ändamålsenligt, att sammanläggningsfrågan ombesörjes av delägarna själva. Frågan kan nämligen icke, såsom eljest, undan för undan upptagas under skiftets gång och med ledning av företedda fångeshandlingar bedömas såsom ett för var särskild delägare isolerat ärende. Åtgärden måste grundas på den utredning om äganderättsförhållandena inom byn, som vid skiftet verkställes. Denna utredning kan giva anledning till jämkningar och rättelser i fastighetsbeteckningarna och andra förskjutningar i avseende å den i handlingarna angivna rätten till fastigheterna, även lagfarna sådana. De olika sammanläggningsfrågorna böra därför behandlas i ett sammanhang. En viss samtidighet blir ock till undvikande av dröjsmål i skiftesförrättningen av nöden på den grund att saken icke kan upptagas förrän äganderättsutredningen slutbehandlats, eventuellt efter det underställd tvist blivit avgjord, eller alltså på ett jämförelsevis sent stadium av skiftesförrättningen.

Att förhållandena i de storskiftade dalabygderna påkalla ett särskilt förfarande för att bereda sammanläggningsinstitutet möjligast vidsträckt

användning beaktades redan vid regleringen av de före sammanläggningslagens tillkomst igångsatta provskiftena. Uttömmande bestämmelser om sammanläggning vid nämnda skiften lämnades i 18—31 §§ förordningen den 18 juni 1926 (nr 362). Enligt dessa bestämmelser skulle i samtliga de fall, där delägare i skiftesområdet hade flera fastigheter inom skifteslaget, sammanläggning verkställas, såframt ej laga hinder förelåg eller eljest skäl kunde åberopas mot åtgärdens vidtagande. Efter införskaffande av erforderliga handlingar skulle lantmätaren undersöka och förarbeta sammanläggningsfrågan, varefter och sedan densamma i samband med frågan om skiftesläggningen föredragits för delägarna, förrättningsmännen hade att meddela beslut i saken. Granskning av beslutet skulle av ägodelningsrätten verkställas i samband med frågan om fastställelse å skiftet, och talan mot beslutet fördes genom klander av själva skiftet. Att fastigheter hade ägor även inom områden, som uteslutits från delningen, utgjorde enligt provskiftesbestämmelserna ej hinder för deras sammanläggning. Och innehade ägare av fastigheter, som ingingo i delningen, därjämte fastighet, som låg helt utom delningsområdet, kunde även denna ingå i sammanläggningen. Till förhindrande av att fastighet bleve föremål för sammanläggning, då möjligheten av att den kunde frånvinnas innehavaren mera påtagligt framträdde, lämnades föreskrift, motsvarande 13 § sammanläggningslagen; däremot uppställdes ej som villkor för åtgärden, att lagfart skulle vara för innehavaren beviljad.

Erfarenheten från de provskiften, där sammanläggningsfrågan hittills hunnit bliva behandlad, ger vid handen, att genom det föreskrivna förfarandet sammanläggning kunnat verkställas i sådan omfattning, att delägarna i ett övervägande antal fall utgå ur skiftet med en fastighet. I ett fåtal fall hava inteckningsförhållandena eller andra omständigheter lagt hinder i vägen för en sådan sammanföring, men har då merendels sammanläggning kunnat ske gruppvis, varigenom antalet fastigheter inom brukningsdel likväl kunnat avsevärt minskas, vanligen så, att delägaren utgår ur skiftet med två fastigheter.[1]

Av den föregående redogörelsen framgår, att sammanläggningsförfarandet beträffande provskiftena inarbetats såsom ett led i själva skiftesförrättningen. Grundtanken att sålunda fastare sammanbinda förfarandet med skiftet är otvivelaktigt riktig och bör leda till efterföljd även för framtiden. I visst hänseende synes dock annan anordning än den vid provskiftena tillämpade böra föredragas. Vid dessa skiften behandlades ärendet ej som preliminärfråga. Man ville så långt möjligt utnyttja möjligheten att i redogörelsen över äganderättsutredningen och vid sammanläggningsfrågans behandling beakta under förrättningen skeende ändringar i äganderättsförhållandena. Då än vidare sammanläggningsärendet enligt sakens natur måste bero till ett relativt sent stadium av förrättningen, ansågs det vara av viss vikt att söka undvika den om-

[1] Se tablå sid. 264.

gång och tidsutdräkt, som befarades kunna bliva följden, därest ärendet gjordes till föremål för särskild förprövning. Då granskningen av sammanläggningsbeslutet inbegreps i fastställelseprövningen, utgick man ock ifrån att verkan av en ändring i beslutet i allmänhet komme att inskränka sig till en rättelse i skifteshandlingarna men ej sträcka sig till själva skiftesläggningen.

Emellertid är det en olägenhet att vid skiftets slutförande full visshet ej råder om brukningsdelarnas redovisning i ägolotter. Av större betydelse är dock det svävande tillstånd, som i avseende å lagfarts-, inteckningsoch andra fastigheterna angående åtgärder kommer att råda under den tilläventyrs till flera år uppgående tiden mellan sammanläggningsbeslutets meddelande och skiftets fastställande. Det kan ifrågasättas, huruvida sammanläggning bör anses verkställd redan i och med att beslut om sådan åtgärd meddelats. Om så icke anses vara fallet, måste under tiden beviljade lagfarter och inteckningar hänföra sig till fastigheterna sådana de voro före sammanläggningsbeslutet, vilket föranleder rubbning i de förutsättningar, som legat till grund för beslutet. Gives åter detta sådan verkan, måste, då det rimligen icke kan sättas ifråga att, intill dess laga kraft åkommer beslutet, förhålla vidtagandet av fastigheterna avseende rättslig behandling, konsekvensen bliva att lagfarts- och inteckningsåtgärder redan från det beslutet fattats skola avse de nybildade fastigheterna, vilket i sin ordning, med hänsyn till möjligheten av ändring i beslutet, kan vålla viss oreda. Under sådana förhållanden synes förfarandet, med bibehållande av dess ställning såsom ett led i skiftesförrättningen, lämpligen böra för framtiden så ordnas, att efter frågans förarbetande och föredragning förrättningsmännen däri avgiva yttrande, som översändes till ägodelningsdomaren, varefter beslut i ärendet under skiftet meddelas huvudsakligen i den av sammanläggningslagen angivna ordningen. Härigenom undvikes förenämnda oklarhet om tiden för inträdandet av den nya fastighetsbildningens verkningar, och en fastare grund beredes det fortsatta skiftesarbetet.

I avseende å de sakliga förutsättningarna för sammanläggning har förut nämnts, hurusom vid provskiftena i förfarandet inbegripits även de områden, som uteslutits från delningen. Detta måste ock anses vara mest ändamålsenligt. Såsom tidigare framhållits är av betydelse, att brukningsdelarnas sammanförande så långt möjligt verkställes i ett sammanhang och att detta sker vid det heminägorna omfattande skiftet, som i avseende å fastighetsindelningen inom byn blir av motsvarande betydelse som den storskiftet på sin tid ägde. I betraktande av att vid heminägornas skiftande andra områden icke sällan komma att frånskiljas skifteslaget och att i sådant fall flertalet fastigheter i regel kommer att hava del i dessa områden, skulle emellertid betydelsen av skiftet å heminägorna för sammanläggningsfrågans ordnande bliva tämligen ringa, såframt ej

förfarandets räckvidd utsträcktes till byns alla ägor. Efter den allmänna sammanläggningslagens tillkomst torde vissa därifrån avvikande bestämmelser bliva för ändamålet påkallade.

Även i ett annat hänseende betinga förhållandena i nu förevarande orter särbestämmelser. För sammanläggning av fastigheter har sammanläggningslagen uppställt den fordran, att innehavaren av fastigheterna skall hava erhållit lagfart å desamma. Såsom förut nämnts har avsetts, att nu förevarande skiften jämte därvid verkställd äganderättsutredning skulle tillgodogöras även för åstadkommande av ett ordnat lagfartsväsende. För lösande av denna fråga har, enligt vad nedan kommer att visas, ett kompletterande kungörelseförfarande ansetts nödigt, vars verkningar emellertid icke kunna inträda förrän efter skiftets slutliga fastställande. Den härmed förbundna sammanläggningsfrågan åter måste enligt sakens natur avgöras under pågående skiftesförrättning; i annat fall skulle den åsyftade förenklingen i fastighetsredovisningen icke komma skiftesarbetet till godo. Då lagfartsförhållandena alltså vid tiden för sammanläggningsfrågans avgörande ännu befinna sig i sitt forna skick, skulle, där äganderättsförhållandena överhuvudtaget äro sådana att särskilda åtgärder för bristernas avhjälpande äro motiverade, ett fasthållande av sammanläggningslagens ovillkorliga fordran å lagfart synbarligen göra det i skiftet inarbetade sammanläggningsförfarandets praktiska betydelse tämligen illusorisk.

Oaktat lagfartsfrågans lösande ingår som ett led i det hela, blir det alltså vid framtida skiften, i lika mån som vid provskiftena, av synnerlig vikt att i sammanläggningsärendet må kunna bortses från förenämnda villkor. Detsamma bör ej heller anses oeftergivligt i betraktande av att det intresse, som närmast torde hava förestavat villkorets uppställande — förekommande av att i sammanläggning inbegripes fastighet, rätteligen tillhörande annan än sökanden — vid förevarande skiften på annat sätt tillgodoses. Genom den vid skiftet verkställda äganderättsutredningen klarlägges all skiftesdelägarnas rätt inom byn, och finnes erinran mot det resultat, vartill lantmätaren i anledning av utredningen kommit, blir frågan under skiftets gång avgjord av ägodelningsrätten. Då man alltså vid sammanläggningsfrågans behandling kan åberopa en av delägarna godkänd eller utan erinran lämnad eller ock i vederbörlig ordning av domstol bekräftad eller justerad utredning om äganderättsförhållandena, torde risken för att ett sammanläggningsbeslut grundas på felaktiga förutsättningar i nu förevarande hänseende vara ringa. Den möjlighet härför, som skulle kunna tänkas, vore den, att fastighet eller fastighetsdel rätteligen tillhörde person, vars egenskap överhuvudtaget av delägare i skifteslaget ej varit känd. Då pågående laga skifte å by redan i och för sig innebär en kraftig anmaning för rätter ägare att göra sig påmint och därtill kommer, att äganderättsutredningen utgör den bästa garanti för uppdagandet av förekommande oegentligheter med avseende å ägande-

rättsförhållandena, torde inträffandet av nyssnämnda eventualitet bliva sällsynt. Skulle emellertid fastighet efter sammanläggning med andra ägor frånvinnas innehavaren, torde likväl sammanläggningen icke anses hava för rätte ägaren medfört annan verkan än att fastigheten, om ägaren vill hava den avskild, måste åter utbrytas. Under sådana förhållanden bör nyssnämnda tänkbara felmöjlighet, vilken för övrigt finnes även då för sammanläggning kan åberopas vunnen lagfart, icke tillmätas avgörande betydelse.

Av det anförda torde framgå att, även om lagfartsvillkoret eftergives, nu ifrågavarande skiften komma att erbjuda en för sammanläggningsåtgärd tillräcklig säkerhet för fastighetsinnehavarens behörighet såsom ägare. Att de härutinnan utgöra en ojämförligt mera betryggande grund än en efter kungörelse jämlikt 10 § lagfartsförordningen meddelad lagfart, ligger i öppen dag.

Självfallet bör emellertid en eftergift från sammanläggningslagens fordran icke givas större utsträckning än som av förhållandena påkallas. Lagfartsfrågans ordnande har ur annan synpunkt än den förut nämnda viss betydelse för sammanläggning, i det de av lagen åsyftade rättsliga verkningarna av sammanläggning icke kunna till fullo inträda, innan lagfart föreligger å hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Förut omnämnda lagfartsförfarande avses skola beredas sådana verkningar, varigenom — bortsett huvudsakligen från den tidigare berörda, tämligen osannolika eventualiteten av klander från helt utomstående person — varje vid skiftet redovisad innehavare av fastighet, som kan ifrågakomma för sammanläggning, förvissas om lagfarts beviljande. Med hänsyn i synnerhet till lagfarandets betydelse för sammanläggningen i nyssangivna hänseende synes därför eftergift från sammanläggningslagens villkor böra ifrågakomma endast där det föreslagna lagfartsförfarandet blir tillämpat och där alltså visshet föreligger om att lagfartsfrågans ordnande är inom nära räckhåll. Såsom tidigare antytts, äro förhållandena i dessa trakter sådana, att skiftesfrågan näppeligen kan tänkas bliva aktuell inom by, där icke samtidigt förefinnes behov av särskilda åtgärder till förbättring av fastighetsväsendet, varför det är anledning förmoda, att sammanläggningsförfarandets praktiska brukbarhet icke kommer att röna inverkan av nu ifrågasatta villkor.

Lagfartsförhållandena.

Målet för arbetet å tillfredsställande lagfartsförhållanden är icke blott att söka med betryggande medel utfylla de stora luckorna mellan de lagfarna fastigheterna. Ej mindre viktig blir uppgiften att över lag bringa lagfarandet i samstämmighet med den genom skiftet tillskapade och av jordregistret återgivna fastighetsindelningen.

Vid övervägande huruvida nu tillgängliga, av lagfartsförordningen anvisade vägar kunna under de förhållanden, som gemenligen råda i dessa orter, tänkas praktiskt sett leda till detta mål, må uppmärksamheten i första

hand riktas på det fall, som torde bliva mest karakteristiskt och ständigt återkomma, nämligen att äganderättsutredningen ger anledning till korrigering av uppgifter om andelstal samt åtföljder och annat, som åberopade fångeshandlingar lämna. Förefintlig felaktighet, synnerligast om den uppkommit i ett längre bakåt i tiden liggande led i fångeskedja, ger i allmänhet anledning till jämkning på flera håll, och understundom stannar det icke vid mindre än en genomgående förskjutning i ena eller andra riktningen beträffande gällande fång överlag inom ett hemman. I vissa fall där ett tillskott, utöver vad fångeshandling anger, befunnits böra tillkomma delägare, kan enligt gällande bestämmelser lagfart därå beviljas genom kungörelse, efter det fastigheten övergått i ny ägares hand. Denna omgång kan emellertid icke anses medföra någon nämnvärt ökad garanti för att lagfart beviljas rätter ägare och är ej ägnad att medföra redigare fastighetsförhållanden. Man kan ock vara förvissad om att i de fall, där det icke är fråga om hela fastigheter utan om mindre tillsatser i fastighetsmåtten och där de icke obetydliga kostnaderna för kungörelse m. m. ofta skulle täcka eller överstiga föremålets värde, förfarandet icke bleve praktiskt utnyttjat.

Mången gång bleve denna väg icke ens framkomlig. Här syftas på de fall, då en jämkning uppåt i fastighetsmått föranletts av omständigheter, vilka betinga en däremot helt eller delvis svarande förskjutning i motsatt riktning beträffande en eller flera andra fastigheter. I dylika fall låter saken sig icke ordnas med mindre rättelse sker å ömse håll. Frågan ställes på sin spets, då rättelse skulle föranleda rubbning i redan beviljad lagfart. Med gällande lagstiftning torde andra utvägar icke stå till buds än överlåtelse eller dom i äganderättstvist. Båda erbjuda emellertid svårigheter, i vissa fall praktiskt sett oöverkomliga. Sålunda torde i det typiska fallet, att ett hemmans jordtal ursprungligen förgrenats efter olika linjer, vilka korsat varandra eller delvis sammanflutit och med annan sammansättning åter gått isär,[1] mången gång och allrahelst om felräkningar och andra misstag förekommit på olika punkter vara svårt att bedöma, i vad mån erforderliga jämkningar i gällande fång hava sitt ursprung i det ena eller andra felet och alltså om och efter vilket förhållande på olika håll bekommen ökning verkat minskning för övriga delägare. Sakens ordnande skulle därutöver merendels kräva ett mellanhavande med ett flertal, på olika trakter skingrade personer, och uppgörelse torde ofta nog stranda på den omständigheten att en eller annan av saken berörd, ehuru enighet rått därom att rättelsen skulle beaktas vid ägotilldelningen, likväl kunde av olika skäl visa sig obenägen att direkt medverka genom påskrift å fångeshandling. Såväl den ena som andra vägen skulle i övrigt bliva så tidsödande och kostsam i förhållande till de mindre rättelser, varom här i regel är fråga, att man helt kan bortse från möjligheten att såmedelst bringa lagfarandet i samstämmighet med de faktiska

[1] Se de schematiska tablåerna till bil. IV.

förhållandena. Till sist kan med skäl sägas, att det bör stå främmande för en lagstiftning i ämnet att lita till dylika formella arrangemang, där i ena fallet icke föreligger verklig överlåtelse och i det andra skulle bliva fråga om en »tvist» mellan eniga parter.

Det förut anförda torde tillräckligt framhäva nödvändigheten att under förhandenvarande förhållanden andra medel utfinnas än dem, som för närvarande stå till buds. De inflätade äganderättsförhållandena och det beroende, i vilket de olika lagfartsfrågorna stå till varandra, kräva att ett tillrättaläggande sker i ett sammanhang över hela linjen. Då rättelse betingar överföring av andelstal, måste komplettering och tillägg på ett håll samtidigt få sin motsvarighet i en minskning på andra punkter. För ernående av korrespondens härutinnan kan en uppredning icke begränsas till förut omnämnda fall, där fråga är om jämkningar och förskjutningar i andelstal, utan måste omspänna hela hemman samt även inbegripa de fall, då brister i ena eller andra hänseendet avse hel fastighet. Vad förut anförts om otillräckligheten av nu tillgängliga medel för missförhållandenas avhjälpande är i stort sett tillämpligt även i de sist nämnda fallen. Det måste ock framstå såsom en angelägenhet av vikt, att ett åvägabringande av samstämmighet mellan lagfartsväsendet och rådande fastighetsbildning till tiden sker i möjligast omedelbara anslutning till skiftet. Sammanläggningsförfarandets beroende av lagfartsfrågans lösning understryker ytterligare betydelsen härav.

En sådan genomgående behandling av lagfartsväsendet och det samarbetande av de olika frågorna, som här kräves, förutsätter ett särskilt förfarande, varigenom göres möjligt att grunda lagfarandet på skiftet och den därvid verkställda äganderättsutredningen, vilka då skulle träda i stället för vissa i lagfartsförordningen uppställda former och sakliga villkor. Tanken på en skiftets betydelse för lagfartsfrågan är icke helt ny för de storskiftade dalabygderna. Inför den snart sagt oöverkomliga svårigheten att utröna sambandet mellan vid storskiftesåbodelning utlagd lott och de varjehanda fång, för vilka den utlagts, har allmänt tillämpats den praxis, att den, för vilken åbolott utlagts, utan vidare betraktats som rätt ägare, där ej direkta skäl för motsatsen framkommit, och att i enlighet därmed lagfartssökande ansetts hava styrkt sin åtkomst, om han kunnat härleda sitt fång från storskiftesåbon. Uppfattningen har på sina håll gått igen vid senare skiften, även klyvningar, vilka under vissa förutsättningar tillmätts liknande betydelse. Då nu ifrågasättes att i vidare omfattning än hittills låta skiftet komma lagfartssökande till godo, är detta något med vilket befolkningen i dessa trakter redan gjort sig förtrogen. Vid de olika tillfällen Dalautredningen alltsedan dess tillkomst på skilda orter överlagt med jordägarna har endast en mening rått därom, att ingripande och långt gående åtgärder äro oundgängliga för att bringa ordning i fastighetsredovisningen och inskrivningsväsendet. Förhållandena äro mångenstädes av den art, att jordägarna i en lösning

av den rättsliga sidan av jordfrågan se en uppgift hos skiftet av ej mindre betydelse än skiftets egentliga syfte.

Med beaktande av den framträdande plats, som fastighetsredovisningsfrågan föreslagits skola beredas vid förevarande skiften, kan ock näppeligen tvekan råda därom, att de äro väl ägnade som en betryggande grund för lagfarandet. Omfattningen av delägarnas inbördes rätt klarlägges genom en under tjänstemannaansvar av därtill skickad person och i ett sammanhang över hel by verkställd utredning, som i översiktlig omfattning och grundlighet torde fylla högt ställda anspråk. Och lagfarandet är avsett att bygga på denna utredning allenast i den mån delägarna icke hava erinran att göra mot dess resultat. Förekommer sådan, blir frågan under skiftet avgjord av domstol. Härmed uppnås sådan garanti för rättmätigheten av jordägarnas vid skiftet utredda innehav, att utan våda för rättskränkning därefter må kunna vidtagas de åtgärder, varigenom för varje jordägare inom byn kommer att föreligga lagfart, avseende åt honom vid skiftet utlagd eller eljest för honom därvid redovisad fastighet. Endast i ett avseende synes reservation böra göras. Utgår delägare ur skiftesförrättningen med fastighet, som innehaves på grund av arealfång, måste nämligen för lagfarts beviljande fordras, att fastigheten är utbruten.

Den nu föreslagna anordningen skulle möjliggöra, att efter skiftet i stort sett varje fastighet inom byn kommer att innehavas med stöd av vunnen lagfart och att lagfarandet för framtiden bleve direkt anslutet till den genom skiftet uppkomna fastighetsindelningen. Särskilda bestämmelser bliva härvid nödvändiga för att få till stånd erforderliga rättelser i de fall, där en minskning av de i fången uppgivna andelstalen skett. I avseende å förfarandet i övrigt skulle visserligen kunna ifrågasättas, att det på skiftet grundade lagfarandet kunde utan iakttagande av särskilda former ske så snart skiftet blivit slutligen fastställt. Med hänsyn till möjligheten av att fastighet rätteligen äges av person, som ej varit vid skiftesförrättningen känd, synes dock lagfarts beviljande med stöd av skiftet böra ställas beroende av att kungörelse utfärdats samt viss tid därefter förflutit utan att klander instämts.

Nu föreslagna förfarande måste betecknas såsom en visserligen nödvändig men dock extraordinär åtgärd, och detsamma bör därför icke komma till användning annat än där äganderättsförhållandena blivit så oklara och tilltrasslade, att ett riktigt återgivande i lagfartsväg av delägarnas inbördes rätt svårligen kan ernås med tillämpning av gällande ordning för lagfartsfrågans behandling. Naturligast är, att den prövning, som härutinnan erfordras, anförtros åt rätten. Där ägosplittringen på marken nått därhän, att delägarna sett sig nödsakade till laga skifte, har detta emellertid, såsom tidigare omnämnts, i allmänhet haft sin grund i omständigheter, vilka samtidigt inverkat menligt å fastighetsväsendets tillstånd, och det torde därför, synnerligast beträffande de tidigare stor-

skiftade orterna, kunna förutses, att de fall icke bliva många, där lagfartsfrågans ordnande kan undvara det stöd av skiftet, som nu föreslagits. I händelse ett förfarande enligt nu angivna riktlinjer införes, torde särskild bestämmelse bliva påkallad rörande erläggande av stämpelavgift, då lagfart sökes i nämnda ordning. Därest lagstiftning i nu angiven riktning kommer till stånd, bör frågan om stämpelavgiften lösas närmast påföljande år.

Jordregister och fastighetsböcker.

Då den på storskiftet grundade fastighetsindelningen förlorar sin betydelse för by, vars heminägor undergått ett enligt förut angivna riktlinjer utfört laga skifte, synes önskvärt, att jordregistret och fastighetsbokföringen anslutes till den nya, genom skiftet tillskapade indelningen. Av den tidigare lämnade redogörelsen över fastighetsförhållandena framgår, att det sätt, på vilket jordtalet kommit att användas för fastigheternas angivande, i väsentlig mån bidragit till förefintlig oreda i fastighetsväsendet. Efter skifte, som nyss nämnts, får jordtalet icke vidare någon uppgift att fylla i och för fastigheternas identifiering och bör fördenskull i samband med förutnämnda omföring i jordregistret och fastighetsböckerna uteslutas från fastighetsbeteckningen. Rörande de närmare skälen för omnämnda åtgärder hänvisas till den speciella motiveringen.

SPECIELL MOTIVERING.

Förslaget till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Rubrik och ingress.

Såsom av den allmänna motiveringen framgår hava undantag från jorddelningslagens stadganden ej ansetts nödiga för andra delar av Kopparbergs län än de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade.

I förslaget hava upptagits bestämmelser endast i de hänseenden, där avvikelser från jorddelningslagen ansetts betingade. I allt övrigt skall alltså nämnda lag gälla.

Särbestämmelser hava föreslagits beträffande såväl laga skifte som avstyckning. I sin uppställning av stadgandena i förra hänseendet har jorddelningslagen ej gjort skillnad mellan skiften av olika art. Särskilda regler hava emellertid för nu ifrågavarande orter ej ansetts behövliga beträffande andra skiften än dem, som avse rubbning av storskifte, samt sekundära delningar. Och då dessa olika skiftesformer tillika tarvat olika behandling, har för vinnande av överskådlighet verkställts en uppdelning av lagtexten under olika rubriker.

Från lagen om sammanläggning av fastigheter å landet avvikande bestämmelser hava ej ansetts erforderliga i annat fall än då sammanläggning sker i samband med vissa skiften. Åtgärden har i detta fall ansetts böra ingå såsom ett led i skiftesförrättningen. På grund härav hava erforderliga särbestämmelser om sammanläggning upptagits i förevarande lagförslag.

Övriga med skifte sammanhängande jordredovisningsspörsmål hava däremot synts böra regleras i särskilda författningar.

Om laga skifte till rubbning av storskifte.

1 §.

För syftet med bestämmelserna i denna paragraf har redogjorts i den allmänna motiveringen.

Första stycket innefattar undantag från de i 1 kap. 4 § jorddelnings-

lagen för sammanförande av flera skifteslag eller områden av sådana uppställda villkoren, att skifteslagen skola samtidigt vara föremål för delning samt att, vad angår sammanföring delvis av skifteslag, yrkande därom framställes av delägare inom vart skifteslag.

Tredje stycket i paragrafen, vilket saknar motsvarighet i jorddelningslagen, medger uppdelning av skifteslag, även där åtgärden ej är betingad av skäl, som i första stycket omnämnes. Med bys heminägor avses det huvudsakliga inägokomplexet. Under vissa förutsättningar kan med stöd av denna bestämmelse ett skifte begränsas till att avse endast det egentliga heminägoområdet. Frånskiljande av område får dock ej ske, om åtgärden komme att lända till förfång för delägare eller hindra lämpligt skifte. Det torde kunna antagas, att dessa villkor som regel ej lägga hinder i vägen för frånskiljande av utskog ävensom fäbodemark, där denna ej redan på grund av första stycket i paragrafen bör uteslutas. Vad åter angår hemskogen ställer sig saken mera oviss, där skogen gränsar till heminägorna. Ofta går skogen emot dessa med synnerligen oregelbundna gränser, och det är ej ovanligt, att åker- och slogägor äro belägna inom hemskogen och att skogsområden ligga insprängda bland inägorna. Tydligtvis skulle i dylika fall en lämplig ägoanordning å såväl inägorna som skogsmarken äventyras, om de skiftades var för sig. Måhända bliva de fall, där hemskogen kan frånskiljas, icke många. Det har ock varit under övervägande att begränsa bestämmelsens tillämpning till områden, vilka ligga helt för sig i förhållande till heminägorna. Då man emellertid stannat vid den nu föreslagna formuleringen, har detta skett med tanke på vissa förekommande fall, då det för delägarna kan framstå såsom synnerligen önskvärt att icke behöva indraga hemskogen i skiftet och då dess frånskiljande icke hindrar lämplig skiftesläggning, t. ex. där hemskog till betydlig areal går emot heminägorna med en rak och redig gräns eller stöter emot desamma endast på någon kortare sträcka.

Vid laga skifte å skifteslag, däri heminägor ingå, är ej tillåtet att med dessas frånskiljande först dela övriga ägor eller vissa av dem under annan förutsättning, än att uppdelningen av skifteslaget är betingad av de i paragrafens första stycke angivna skäl. Sålunda kan exempelvis av flera byars ägor bildas ett fäbodeskifteslag, som delas innan byarnas heminägor undergått laga skifte.

Enligt 1 kap. 4 § sista stycket i jorddelningslagen skall, där områden av olika skifteslag sammanförts till ett skifteslag, återstoden av respektive skifteslag utgöra skifteslag för sig. Motsvarande stadgande har till undvikande av otydlighet införts såsom ett andra stycke i förevarande paragraf.

Bäst överensstämmande med detta stadgande kunde synas vara, att om ytterligare områden med stöd av tredje stycket i paragrafen frånskildes, allt vad som sålunda uteslötes från delning bildade ett enda skifteslag. Emellertid är det påtagligt, att vad som frånskiljes enligt tredje stycket

lämpligen ej bör bilda ett skifteslag tillika med vad som förut avskilts jämlikt första stycket; grunden för ett beslut om uppdelning av skifteslag är i senare fallet nämligen just den, att det som avskiljes ej lämpligen kan skiftas samtidigt med skifteslagets övriga mark. De övervägande skälen hava emellertid ansetts tala för att man bör gå ett steg längre och låta varje område eller grupp av områden, som frånskiljes genom särskild omröstning, bilda skifteslag för sig. I de fall, då flera byar sammanförts till gemensamt skifte på grund av ägoblandning i heminägorna, ligger det i sakens natur att, därest till olika byar hörande skogsområden jämlikt stadgandet i paragrafens tredje stycke uteslutas från delning, desamma icke utan vidare böra för framtiden utgöra gemensamt skifteslag. Men detsamma torde böra gälla även då till samma by hörande olika områden uteslutas från delningen. Någon olägenhet härav kan ej befaras; den i tredje stycket för dylikt avskiljande angivna förutsättningen, att detsamma skall kunna ske utan någon delägares förfång och utan att lämpligt och redigt skifte hindras, innebär nämligen, att förrättningsmännen icke kunna medgiva, att enligt 4 § företages omröstning rörande områdens avskiljande i annat fall, än där det eller de områden, varje omröstning avser, lämpligen kunna bilda skifteslag för sig. Såsom regel lärer ej mera än en dylik omröstning förekomma för varje by. Skulle emellertid anledning anses föreligga att ställa olika områden, exempelvis hemskog och utskog, under olika omröstningar, lärer orsaken härtill ofta vara att söka i sådan olikhet beträffande äganderättsförhållanden m. m., att vägande skäl redan på denna grund anses föreligga för att framtida skifte bör avse varje område för sig.

I händelse olika från skifteslaget avskilda områden behandlades såsom e t t skifteslag, kunde visserligen, därest fråga om skifte å sistnämnda skifteslag sedermera uppkommer, tänkas, att frågan om frånskiljande av mark ånyo upptoges till behandling. Frånsett den omständigheten, att detta skulle innebära ett upprepande av den prövning, som redan skett, skulle svårigheter möta att bestämma ordningen för olika ägoområdens avskiljande och därmed även att bestämma den del av skifteslaget, varom den slutliga omröstningen om skifte skulle äga rum.

Genom den anordning, förslaget innebär, vinnes emellertid framför allt att om delägare framdeles vill väcka yrkande om skifte å visst område, som lämpligen kan för sig delas, han icke behöver avhållas från ansökan om skifte av farhågor för att detta kommer att få större omfattning än som avsetts. Skulle åter, då skifte sökes å område, som frånskilts till särskilt skifteslag, befinnas erforderligt, att skiftet utsträckes till övriga frånskilda områden, kan detta ske under de i paragrafens första stycke angivna förutsättningarna.

2 §.

Beträffande ordningen för handläggningen av de frågor, som sammanhänga med spörsmålet om tillstånd till skifte och skifteslags omfång, hänvisas till vad tidigare anförts i den allmänna motiveringen.

I paragrafens första stycke omförmälda prövning huruvida hinder mot skifte möter av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, avser endast frågan om över huvud taget behov av skifte föreligger inom byn. Har sådant behov konstaterats, är därigenom dock icke utsagt, att skifte skall företagas. Denna fråga blir nämligen i sista hand beroende av omröstning mellan delägarna i det område, som enligt förrättningsmännens beslut bör i anledning av den föreliggande ansökningen göras till föremål för skifte. Det i paragrafens första stycke vidare förekommande uttalandet, att förrättningsmännen skola upptaga frågan om jämkning i skifteslagets omfång, angiver den från jorddelningslagens bestämmelser avvikande ordning, i vilken denna fråga upptages. Vid tillfället är nämligen, såsom nyss antytts, ännu icke bestämt, huruvida skifte överhuvud skall komma till stånd. Givet är emellertid, att först måste jämlikt 3 kap. 10 § jorddelningslagen prövas, huruvida den eller de, som framställt yrkande om skifte, äga behörighet därtill. Häråt har givits uttryck genom en i lagtexten gjord erinran, att skiftet skall vara behörigen sökt.

Till sådant nytt sammanträde, som i paragrafens andra stycke avses, kunna delägarna i det skifteslag, varå skifte ursprungligen är sökt, kallas i den för sammanträde under skiftes gång angivna ordningen; föreskriften om kallelse till sammanträdet på sätt och inom tid, som om skiftes företagande är stadgat, gäller endast delägare i skifteslag eller område, som ifrågasättes att sammanföras med det skifteslag, varå skifte blivit sökt.

I 3 kap. 11 § jorddelningslagen meddelas bestämmelser om kallelse till förnyat sammanträde. Dessa bestämmelser böra vinna tillämpning, därest delägarna i ett angränsande skifteslag en gång varit i behörig ordning inkallade men frågan ej kunnat på en gång bringas till slut. Då emellertid nyssnämnda lagrum hänför sig till det fall, att skifte skall anses hava blivit börjat, men enligt 3 § i detta förslag skifte, såvitt angår skifteslag varå skifte ej blivit sökt, skall anses börjat först den dag, då beslutet om sammanförande meddelats, lärer erfordras ett uttryckligt stadgande rörande kallelseförfarandet i händelse av förnyat sammanträde med delägarna i samma skifteslag.

Genom sitt beslut att inkalla jämväl delägarna i annat skifteslag än det, varå skifte sökts, hava förrättningsmännen visserligen icke träffat något avgörande i frågan om skifteslagens sammanföring. Beslut meddelas ej förrän nämnda delägare hörts i frågan. Men det är naturligtvis av vikt, att förrättningsmännen grunda sitt beslut om deras in-

kallande å sådan utredning, att åtgärden kan anses hava varit befogad, även om sammanföring av skifteslagen sedermera ej beslutas.

3 §.

Stadgandet i paragrafens första stycke överensstämmer till innehållet med jorddelningslagens bestämmelser i motsvarande hänseende. Att detsamma likväl här uttryckligen upptagits har skett såväl till angivande av ordningen för handläggningen av hithörande frågor som ock till undvikande av det missförstånd, att den delägarna enligt nästföljande paragraf tillagda beslutanderätt rörande uteslutning av vissa områden skulle kunna avse jämväl övriga frågor om skifteslags omfång.

Från dagen för skiftets början gälla vissa inskränkningar i delägarnas rätt att nyttja skifteslagets mark. Med jorddelningslagens bestämmelse i 3 kap. 11 § skulle måhända vara mest förenligt att, då nytt sammanträde utsatts för hörande av delägarna i annat skifteslag, anse skiftet för nämnda skifteslags vidkommande börjat med det nya sammanträdet. Det förefaller emellertid mindre lämpligt, att delägarna i detta skifteslag skola nödgas underkasta sig begränsning i markens nyttjande, innan ännu ens är avgjort, huruvida förrättningen skall avse skifte å detsamma, och det har därför i paragrafens andra stycke utsagts, att skiftet skall för sådant skifteslag anses börjat först den dag, då beslut om sammanförandet av skifteslagen meddelats. Då förrättningsmännen kunna förväntas hava verkställt å dem ankommande utredning i sammanföringsfrågan redan före nyssberörda sammanträde, är det troligt, att i flertalet fall de olika beräkningssätten icke leda till någon skillnad i tiden för skiftets början.

4 §.

Fråga om att genom beslut av delägarna avskilja områden till särskilda skifteslag blir icke aktuell, förrän på grund av bestämmelserna i 1 § första stycket beslutats om och på vad sätt ändringar i skifteslagets omfång skola vidtagas.

Väckes fråga om frånskiljande av visst område, skola förrättningsmännen först undersöka, huruvida området kan enligt därom i 1 § givna bestämmelser frånskiljas och om i så fall detsamma lämpligen kan avskiljas såsom skifteslag för sig eller allenast ihop med andra ägor. Omröstning skall avse det eller de områden, vilka skola efter avskiljandet bilda e t t skifteslag.

Då någon motsvarande omröstning icke kan äga rum enligt jorddelningslagen, har i förtydligande syfte såsom andra stycke i paragrafen upptagits en från 1 kap. 11 § jorddelningslagen hämtad bestämmelse om rösternas beräknande.

5 §.

Med hänsyn till ordningen för handläggningen av hithörande frågor ligger det i sakens natur, att om till ett skifteslag sammanförts två eller flera byar eller delar av sådana, omröstningen bör företagas gemensamt mellan delägarna i det till delning ifrågasatta området. I annat fall kunna tillfälligheter leda till stötande resultat. Då exempelvis fråga är före om gemensamt skifte av ett fäbodelag, däri hemman från flera skifteslag hava ägor liggande om varandra, skulle tilläventyrs en enda delägare såsom ende representanten för ett av skifteslagen kunna mot en överväldigande majoritets uttalande för gemensamt skifte fastlåsa sina här och var inom fäbodelaget belägna områden till avsevärt men för de övriga.

Hava områden frånskilts skifteslaget, få i den slutliga omröstningen om skifte självfallet deltaga endast ägare av jordbruksfastighet inom återstoden av det ursprungliga skifteslaget, och skall, vid beräkning enligt tredje stycket, hänsyn tagas blott till fastigheternas ägobelopp inom nämnda område. Mer än en omröstning skall ej ske, men resultatet av denna kan komma att bedömas efter olika linjer, huvudtal eller ägobelopp.

Då i 4 och 5 §§ talas om ägare, har givetvis icke avsetts att därmed från rösträtt utestänga dem, som enligt 1 kap. 17 § jorddelningslagen äro i förevarande hänseende att jämställa med ägare. Att i lagtexten giva särskilt uttryck häråt har icke ansetts nödigt.

Vid beräkning av rösttal efter ägobelopp bör, därest vid storskiftesåbodelningen seriegradering ej använts, först fastställas ett jämförelsetal mellan in- och avrösningsjord. Huru i övrigt rösttalen erhållas har omnämnts i den allmänna motiveringen.

Av vad förut anförts framgår, att särskild röstlängd över ägobeloppen ej behöver eller ens bör uppsättas f ö r e den slutliga omröstningens företagande. Den förenkling i förfarandet, som omröstning efter huvudtalet bland annat avser att bereda, skulle därigenom göras om intet; och vid röstlängdens justering kunde förrättningsmännen få att om olika delägares rätta rösttal slita tvister, som med hänsyn till utfallet av en sedermera verkställd omröstning komme att visa sig sakna betydelse.

Frågan om skifteslagets omfång behandlas innan ännu är klart, huruvida skifte kommer till stånd. Förfaller frågan om skifte, böra även förfalla av förrättningsmännen och delägarna eventuellt fattade beslut om uppdelning eller annan ändring av skifteslag. Däremot bli dylika beslut bindande, därest skifte beslutas, och kunna ej av förrättningsmännen eller delägarna, där dessa enligt 4 § haft att bestämma i frågan, därefter ryggas. Däremot kan ägodelningsrätten vid den underställning, varom stadgas i 6 §, vidtaga den ändring, som må vara av omständigheterna påkallad.

Enligt 5 kap. 2 § jorddelningslagen skall i anslutning till utlåtande om tillstånd till skifte bestämmas, huru skog eller torvmosse inom skifteslaget må nyttjas under skiftet. Det ligger i sakens natur, att därest i fall, varom nu är fråga, förrättningsmännen finna förutsättningarna för skifte vara för handen och skiftesfrågan alltså föres fram till omröstning mellan delägarna, dylikt bestämmande bör ske först sedan genom omröstningen blivit avgjort, att skifte skall komma till stånd. Då förrättningsmännens förklaring att hinder av anledning, som i 2 § åsyftas, ej föreligger, icke innebär tillstånd till skifte, utan sådant tillstånd måste anses hava meddelats först genom tillkännagivandet att omröstningen utfallit till förmån för skifte, har något uttryckligt stadgande i ämnet ej ansetts erforderligt. Det i 5 kap. 2 § jorddelningslagen upptagna stadgandet för det fall, att tillstånd till skifte vägrats, lärer böra tillämpas antingen förrättningsmännen ansett de sakliga förutsättningarna för skifte icke föreligga eller de med hänsyn till utgången av omröstningen förklarat skifte ej skola äga rum.

6 §.

Enligt förevarande förslag bestämmes skifteslagets omfång, innan ännu genom omröstning är avgjort, huruvida skifte skall ske. Med eventuell underställning av frågan om skifteslagets omfång bör vid sådant förhållande lämpligen anstå till dess skiftesfrågan blivit avgjord. Ett motsatt förfaringssätt skulle leda till en onödig omgång och tidsutdräkt.

I 4 kap. 4 § jorddelningslagen föreskrives obligatorisk underställning till ägodelningsrätten av frågan om skifteslagets omfång endast i det fall, att 1 kap. 4 § i lagen tillämpats. Av förarbetena till lagen framgår, att detta stadgande tänkts mera undantagsvis komma till användning. I nu ifrågavarande orter är emellertid, såsom redan framhållits, ägoblandningen mera allmän och understundom av den omfattning, att en delning av endast ett skifteslag skulle bliva tämligen ändamålslös. Och även där ändring i ursprungligt skifteslags omfång icke erfordras för genomförande av skifte å sagda skifteslag, kunna förhållandena vara sådana, att för ernående av redigt skifte å andra angränsande skifteslag dessa senare böra intagas i det sökta skiftet. Intresset av att frågan erhåller en god lösning sträcker sig alltså vidare än till det igångsatta skiftet, i det att underlåtenhet att vidtaga en av omständigheterna påkallad ändring av skifteslaget kan menligt inverka på möjligheten till ägosammandragning av utom skifteslaget liggande mark, vars ägare icke äro i tillfälle att vid förrättningen göra sin mening gällande. Och det sagda äger tillämpning icke blott då sammanföring av skifteslag bort ske, utan även då område av skifteslag, som skall delas, bort frånskiljas, t. ex. om vid skiftet icke frånskilts andel i fäbod, där skiftes-

laget erhållit lotter spridda mellan lotter, tillhörande andra skifteslag, vilkas övriga ägor icke böra samgå i skifte. Det har därför ansetts lämpligt att, då skifte beslutats, frågan om skifteslagets omfång under alla förhållanden underställes ägodelningsrättens prövning.

Däremot saknas anledning att, i fall skiftesfrågan genom omröstning förfaller, upprätthålla fordran å obligatorisk underställning av beslut om ändring i skifteslagets omfång. Beslutet blir nämligen i sådant fall utan verkan. Underställning bör därför i dylikt fall ske endast om sådant påyrkas. Behörighet att framställa yrkande härom bör tillkomma envar ägare av jordbruksfastighet inom det skifteslag, som ansökningen om skifte avsett, och således även dem, som äga jordbruksfastighet inom område, om vars avskiljande från skifteslaget beslut må hava fattats före omröstningen. I annat fall skulle dessa jordägare, ehuru de icke ägt påkalla prövning av lämpligheten av förrättningsmännens beslut rörande skifteslagets avgränsning och ej heller kunnat med sina röster öva inflytande å skiftesfrågans avgörande, likväl på grund av stadgandet i 7 § sedermera se sig förhindrade att få frågan om skifte ånyo upptagen. Däremot lära ej finnas tillräckliga skäl att tillerkänna jordägare i annat av omröstningen berört skifteslag rätt att påkalla underställning av frågan om skifteslagets omfång. Honom står möjligheten öppen att genom ansökan om skifte å det skifteslag, till vilket hans fastighet hör, få frågan i vederbörlig ordning prövad i hela dess vidd.

Enligt jorddelningslagen skall yrkande om underställning göras senast å det sammanträde, då utlåtande i frågan avgivits, dock med rätt under vissa förutsättningar för frånvarande delägare att senare påkalla prövning av ägodelningsrätten. Då i nu förevarande fall skifteslagets omfång, såsom förut nämnts, bestämmes innan ännu är avgjort huruvida skifte kommer till stånd, och det icke skäligen kan ifrågasättas att yrkande om underställning skall behöva väckas, förrän det visat sig att sådan icke ändock kommer att ske, har såsom senaste tidpunkt för påyrkande av underställning föreslagits det sammanträde, då omröstningsresultatet tillkännagives. Någon ytterligare tidsfrist för frånvarande delägare har icke ansetts erforderlig. Behov av särskilda åtgärder för tillvaratagande av deras intresse synes föreligga endast då skifte beslutats, och i sådant fall skall enligt paragrafen underställning alltid ske.

Av den i förslaget angivna ordningen för behandlingen av de båda frågorna om skifteslagets omfång och om skiftes företagande följer, att en av ägodelningsrätten företagen ändring i förra hänseendet rubbar förutsättningarna för delägarnas beslut i själva skiftesfrågan och att följaktligen i sådant fall ny omröstning måste företagas. Ny omröstning blir sålunda nödvändig, om exempelvis skifte beslutats å hemägorna med uteslutande av hemskogen, men ägodelningsrätten förklarat hemskogen icke kunna frånskiljas. Och om frågan om gemensamt skifte av två byar vid omröstning förfallit, men efter underställning hos ägodel-

ningsrätten göres gällande att den by, från vilken skiftesansökningen gjorts, kan med fördel skiftas för sig och att erforderlig anslutning för ett sålunda begränsat skifte sannolikt står att uppnå, kan efter prövning av omständigheterna ägodelningsrätten förklara, att förrättningen skall avse skifte av endast sistnämnda by, samt återförvisa frågan för ny behandling, bland annat alltså för ny omröstning inom enbart nämnda by.

Giva vid ägodelningsrättens prövning omständigheterna anledning till att i skiftet bör lämpligen inbegripas skifteslag, vars delägare icke blivit tidigare inkallade till sammanträde i förrättningen, lär ägodelningsrätten, då nämnda delägare ännu ej hörts i frågan, icke komma att direkt besluta sammanföring av skifteslagen utan inskränka sig till att återförvisa ärendet för dessa delägares inkallande till sammanträde i förrättningen, varefter och sedan dylikt sammanträde hållits förrättningsmännen hava att utlåta sig huruvida sammanföring av skifteslagen bör äga rum. Det torde uppmärksammas, att då skifte i denna ordning utsträckes till annat skifteslag, ägodelningsrättens förordnande icke är att hänföra till sådant beslut, som omnämnes i 5 kap. 3 § andra stycket jorddelningslagen, och förty icke medför verkan av inskränkning i rätten att nyttja nämnda skifteslags ägor. Sådan verkan bör icke heller genom särbestämmelse tillmätas ägodelningsrättens förordnande. Det kan nämligen icke ifrågasättas att gent emot delägare, som ännu ej hörts i frågan och av vilka det alltså ej kan begäras att de skola äga kännedom om förordnandet, införa ansvarspåföljd för underlåtenhet att iakttaga de inskränkande bestämmelserna.

7 §.

Skälen för här föreslagna bestämmelse hava framhållits i den allmänna motiveringen. Därest fråga om skifte tidigare förfallit genom omröstning, avseende gemensamt skifte av två eller flera ursprungliga skifteslag, har bestämmelsen ej ansetts böra gälla i annat fall än där den förnyade ansökningen om skifte avser skifteslag, varå skifte vid förra tillfället var sökt. Påkallas skifte först efter den i paragrafen angivna tiden, skall frågan om kostnadernas gäldande bedömas efter jorddelningslagens bestämmelser i ämnet.

Den omständigheten, att fråga om skifte före lagens ikraftträdande genom omröstning enligt då gällande regler förfallit, har icke ansetts böra medföra den i paragrafen angivna obligatoriska verkan i avseende å gäldande av kostnaderna för förrättning, som inom tio år därefter sökes enligt förevarande lag. Att en allmän opinion tidigare funnits mot skifte, som då skolat utföras enligt för orten ej avpassade bestämmelser, kan icke ge fog för att, sedan en särlagstiftning tillkommit, söka återhålla skiftesfrågans förnyade upptagande.

8 §.

Skälen för den i paragrafen stadgade redovisningen av mark, som frånskilts skifteslaget, äro framhållna i allmänna motiveringen.

Paragrafen motsvarar en i kungörelsen den 29 oktober 1926 (nr 449) för provskiftena meddelad bestämmelse om redovisning av mark, som uteslutits från delningen. Det har emellertid ansetts överflödigt att redovisa annat än gällande gränser mellan olika fastigheter och ägoinnehav. Fordringarna å kartans beskaffenhet böra enligt allmänna grunder avvägas med hänsyn till det med kartan avsedda ändamålet. Ett för nu omhandlade syfte tillfyllestgörande kartmaterial åstadkommes lämpligen genom kopiering och sammanställning i erforderliga delar av förefintliga tidigare förrättningskartor samt sammanställningskartans komplettering medelst inläggande å densamma av nytillkomna hävdelinjer.

9 §.

Enligt 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen skall vid skifte utredas vilka äro delägare i det område, som skiftas, och den andel envar av dem innehar, varjämte enligt 4 kap. 6 § andra stycket i samma lag, viss redovisning skall ske beträffande fastigheter och fastighetsdelar inom område, som frånskilts skifteslaget.

I förevarande paragraf föreskrives en fullständigare utredning om äganderättsförhållandena, omfattande all mark till by, som med sina heminägor ingår i skiftet, och avseende alltså även områden, som frånskilts skifteslaget, och fastigheter, vilka äro helt belägna inom dylikt område. Skälen härför äro framhållna i den allmänna motiveringen. Med bys heminägor åsyftas, såsom under 1 § nämnts, dess huvudsakliga heminägokomplex. Bestämmelsen blir följaktligen att tillämpa oberoende av att enstaka mindre områden, exempelvis en eller annan slogäga, kommit att tillsammans med kringliggande skogsmark frånskiljas skifteslaget.

Utredningen, som enligt vad förut anförts, icke blott avser att möjliggöra ett rättvist skifte och att för framtiden bevara sambandet mellan ägolotterna och deras tillhörigheter utom skifteslaget utan även skall kunna läggas till grund för en allmännare tillämpning av sammanläggningsförfarandet och för beviljande av lagfart, går ut på bland annat att klargöra, huruvida fången avse rena andelar eller till läget bestämda områden på marken, om och i vad mån i upplåtelser av jordtal inbegripits till jordtalet hörande åtföljder, vidare att rätta i fångeshandlingarna förekommande felräkningar och andra misstag samt genom jämkningar och justeringar bringa samstämmighet mellan hemmanen och summan fastigheter inom desamma, ävensom att vid behov genom härledning bakåt i tiden söka grunden till de nuvarande innehaven. Till ledning vid utredningen kunna tjäna av delägarna företedda handlingar och lämnade upp-

lysningar, utdrag av jordregister och mantalslängd, å lantmäterikontoret tillgängliga handlingar, i domsagas kansli förvarade fastighetsböcker, protokoll och bouppteckningar ävensom den vid skiftet erhållna kännedomen om hävdeförhållandena såväl inom som utom delningsområdet.

Synnerligen vanligt är det ovan antydda förhållandet, att fastigheterna inom ett hemman i fångeshandlingarna betecknats med mått, som ej överensstämma med hela hemmanets jordtal, utan tillsammans över- eller understiga detta. Merendels rör det sig om obetydliga skillnader, vilka uppkommit genom rena felräkningar vid fångens upprättande. Förutom dylika fel vid arvsfördelning, vid hopsummering av säljares från flera fång komna jordtal och åtföljder samt vid frånräknandet av vad tidigare må hava därifrån försålts hava misstag allmänt förekommit, då det vid försäljning av vissa bestämda ägor gällt att, på sätt i dessa orter är vanligt, uträkna och i fången angiva ägorna i jordtal efter deras vid storskiftet bestämda uppskattningsinnehåll. Med hänsyn till att hemmanens jordtal merendels starkt uppsplittrats genom talrika fång, förgrenade efter olika linjer, som ofta väva sig in i varandra, är det, såsom ock erfarenheten från provskiftena bekräftar, påtagligt att undersökningen på vilka punkter i fångeskedjorna fel uppkommit och bedömningen av huru fångens fastighetsmått böra jämkas kan vålla ett synnerligen tidsödande arbete, som ofta icke står i någon rimlig proportion till betydelsen för delägarna av att resultatet ger ett fullt exakt uttryck åt deras rätt i hemmanet. Ofta torde det även vid den mest djupgående undersökning visa sig svårt, för att icke säga omöjligt, att i handlingarna finna bestämd ledning för huru förefintligt över- eller underskott bör fördelas mellan delägarna.

Det är med tanke på dylika fall och där omständigheterna äro sådana, att inteckningshavares intresse icke kan av åtgärden beröras, som enligt förslaget delägarna lämnats rätt att genom förening bestämma huru erforderliga jämkningar skola ske. I och för sig kunde det synas önskvärt, att en dylik föreningsrätt tillerkändes delägarna även vid sekundära förrättningar. Anordningen förutsätter emellertid, att äganderättsutredningens resultat, även i vad det grundats å en sådan förening, tillmätes betydelse vid lagfarandet. Endast då ernås överensstämmelse mellan den rättsliga redovisningen av delägarnas inbördes rätt och delningen på marken. Då emellertid de sekundära delningarna icke ansetts böra tilläggas särskilda verkningar i lagfartshänseende, har icke heller den nu föreslagna bestämmelsens tillämplighet synts böra utsträckas till dessa förrättningar.

I övrigt torde bemärkas, att frågan om jämknings vidtagande kan bliva av föga eller ingen betydelse, där innehavet bestämmes till delningsgrund och att på grund härav det kunde ligga nära till hands att anknyta avgörandet av frågan till behandlingen av delningsgrunden. Även om så också ofta kommer att ske i verkligheten, så är dock frågan när-

mast att betrakta som ett äganderättsspörsmål, varför bestämmelserna rörande densamma torde böra behandlas i förevarande sammanhang.

Förrättningsmännen skola vid utredningen om äganderättsförhållandena upprätta en redogörelse, som innefattar icke blott resultatet av utredningen utan ock den föregående undersökningen. Redogörelsen skall föredragas å sammanträde med delägarna. Med hänsyn till de betydelsefulla verkningar, som tillagts äganderättsutredningen, har stadgats, att samtliga delägare i den mark redogörelsen omfattar, således även ägare av fastigheter utanför delningsområdet, skola inkallas till sådant sammanträde samt att tillkännagivandet härom skall ske i samma ordning som i fråga om skiftes företagande är föreskriven. Redogörelsen genomgås lämpligen hemmansvis, och lantmätaren bör låta sig angeläget vara att därvid få redogörelsen granskad av varje i densamma upptagen jordägare.

Det samtidigt härmed avgivna förslaget rörande lagfartsväsendet syftar till ett allmänt uppredande av lagfartsförhållandena på grundval av laga skifte. Sedan efter kungörelse viss tid gått till ända, kommer i stort sett varje delägare beredas möjlighet att erhålla lagfart, där ej i visst fall klander instämts eller eljest anledning förekommer att annan äger bättre rätt. Tidsfristen har närmast varit betingad av kravet att skydda dem, vilka tilläventyrs ej blivit vid skiftet redovisade såsom jordägare inom skifteslaget och ej varit i tillfälle att vid förrättningen göra sina intressen gällande. Men det har däremot synts önskvärt, att alla oklarheter i äganderättsförhållandena de kända delägarna emellan bliva redan under skiftet uppredda, på det att i görligaste utsträckning eventuellt uppkomna hinder mot lagfart må vara undanröjda redan vid den nyss angivna tidsfristens utgång. Med hänsyn härtill och även för beredande av en möjligast utsträckt användning av sammanläggningsförfarandet har stadgats, att alla tvister angående de äganderättsförhållanden, som redogörelsen avser, skola, om de yppa sig under skiftet, underställas ägodelningsrättens prövning. Beträffande i delningen ingående fastigheter lära som regel förekommande tvistigheter vara av den art, att de äro av betydelse för skiftets utförande och således under alla förhållanden skola underställas. Även där tvist avser hel fastighet, vilket dock torde kunna betecknas såsom undantagsfall, blir tvistens avgörande, med beaktande av att jordbruken i regel bestå av flera fastigheter, i allmänhet av betydelse för genomförande av en lämplig skiftesläggning. Bestämmelsen blir emellertid att tillämpa även beträffande fastigheter, belägna helt utom delningsområdet, eller där eljest skiftets behöriga verkställande ej är beroende av tvistens avgörande. Denna utvidgning av underställningsförfarandet torde dock icke komma att verka nämnvärt betungande på förrättningen. Erfarenheten såväl tidigare som från provskiftena har nämligen, såsom förut framhållits, givit vid handen, att äganderättsförhållandena visserligen åsamka en tidsödande utredning, men att delägarnas rätt i allmän-

het icke är i egentlig mening stridig och att därför ett avgörande vid ägodelningsrätt allenast i undantagsfall behöver ifrågakomma.[1]

Bestämmelsen i paragrafens näst sista stycke, motsvarande jorddelningslagens stadgande i 12 kap. angående hävdeförteckningen, har tillkommit för att vid skiftet må bliva klart fastslaget, huruvida tvist föreligger eller ej. Vägran att underskriva redogörelsen behöver dock ej under alla förhållanden innebära att tvist föreligger. Äro förrättningsmännen tveksamma om huru härmed förhåller sig, bör emellertid underställning ske.

Såsom förut nämnts, avse i denna paragraf föreslagna särbestämmelser endast by, som med sina heminägor ingår i skiftet. Hava områden till annan by inbegripits i skifteslaget, bliva beträffande fastigheter inom sådant område utredningen om äganderättsförhållandena och frågan om uppkomna tvister att behandla enligt jorddelningslagens regler.

10 §.

Bestämmelser om sammanläggning av fastigheter i sammanhang med skifte äro upptagna i 10—13 §§. Till ernående av att de i allmänhet av ett flertal fastigheter bestående brukningsenheterna må kunna utgå ur skiftet var och en såsom en fastighet, erfordras, på sätt närmare anförts i den allmänna motiveringen, att bereda sammanläggningsförfarandet en möjligast vidsträckt användning, och i detta syfte hava såväl i sakligt hänseende som beträffande det processuella förfarandet föreslagits avvikelser från vad eljest gäller. I det senare hänseendet har vidtagits den anordningen, att förfarandet inarbetats såsom ett moment i skiftesförrättningen.

Förfarandet får sin huvudsakliga betydelse i avseende å by, som med sina heminägor ingår i skiftet; dessas skiftande blir grundläggande för fastighetsredovisningen inom byn. För att så långt möjligt få brukningsdelarnas ägor rättsligt sammanförda har ock beträffande sådan by sammanläggningsförfarandet vid skiftet utsträckts till att omfatta även fastigheter, belägna utom delningsområdet. Om flera byar ingå i skiftet med sina heminägor, skall ej i sammanläggningshänseende åtskillnad göras mellan fastigheter inom olika av dessa byar.

Där eventuellt även andra områden ingå i det skifteslag, som är föremål för delning, bliva beträffande fastighet, belägen inom sådant område, sammanläggningslagens fordringar å beskaffenheten av fastighet, som inbegripes i sammanläggning, att tillämpa. Skall emellertid dylik fastighet göras till föremål för sammanläggning, synes det mindre lämpligt att frågan behandlas ansökningsvägen såsom särskilt ärende, i vilket fall sammanläggningsförfarandet komme att vid ett och samma skifte följa

[1] Se bil. III sid. 265.

två skilda linjer. All i sammanhang med skiftet förekommande sammanläggning av fastigheter har därför ansetts böra ske uti den i förslaget angivna ordningen.

Sammanläggning har avsetts, där sådan överhuvud är möjlig, skola vid skiftet verkställas, om ägaren ej bestritt åtgärden. Man har all anledning förmoda, att delägarna själva komma att inse fördelarna av den förenkling och bättre reda i deras fastighetsförhållanden, som ernås genom sammanläggning. Understundom kunna dock befogade skäl mot åtgärdens vidtagande föreligga, såsom då delägare i kreditsyfte önskar bibehålla en fastighet fri från gravation i annan hans fastighet, eller då försäljning av en utav fastigheterna är påtänkt eller fastighet eljest är avsedd att brukas för sig och delägaren förty önskar hålla densamma avskild. Samma är förhållandet i det måhända dock mera sällsynta fallet att en eller flera av fastigheterna, men icke alla, besväras av inteckning gemensamt med fastighet, som icke tillhör delägaren. Likaså kunna under särskilda förhållanden finnas skäl att hålla makars fastigheter skilda från varandra. I vissa fall, där delägare har flera fastigheter, kan det finnas önskvärt att någon av dem hålles avskild, men att övriga sammanläggas. Vad nu anförts understryker vikten av att lantmätaren vid frågans föredragning för delägarna noga klargör innebörden och verkan av sammanläggning, på det delägarna må kunna bedöma vad i varje särskilt fall blir för dem lämpligast.

Vid provskiftena har enligt 28 § i förordningen den 18 juni 1926 (nr 362) gällt, att sammanläggning ej fått ske mot delägares bestridande, om han visat skäl därför. Med sistnämnda fordran har visserligen ej avsetts, att åberopade skäl skulle strängt nagelfaras, utan huvudsakligen att endast ett naket bestridande ej skulle få gälla. Då de skäl, som delägare kan hava att anföra mot sammanläggning, mången gång kunna vara av den enskilda natur, att desamma ej lämpligen böra dryftas vid lantmäterisammanträde, samt i varje fall anledning knappast kan anses föreligga att påtvinga en delägare sammanläggning av fastigheter mot hans vilja, utgår nu förevarande förslag från att delägarens önskan skall reservationslöst respekteras.

11 §.

Denna paragraf innehåller särskilda bestämmelser rörande de sakliga villkoren för sammanläggning.

För sammanläggning av fastigheter inom delat skifteslag uppställer sammanläggningslagen såsom villkor, att fastigheterna skola hava i ena eller andra formen blivit utbrutna samt finnas upptagna i jordregistret. Undantag härifrån har dock gjorts bland annat i fråga om fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag.

Beträffande nu ifrågavarande skiften måste man räkna med att i många

fall ett eller flera områden av by, vars heminägor ingå i skiftet, komma att frånskiljas skifteslaget. Av en sådan begränsning av delningsområdet följer, att till måhända ett övervägande antal av de i skiftet ingående fastigheterna hävdas ägor jämväl inom område, som frånskilts skifteslaget. Icke ovanligt blir, att vissa fastigheter, såsom särskilt förvärvade skogsrutor och fäbodelägenheter, med hela sitt ägovälde komma utom delningsområdet. Beträffande fastigheter av det förra slaget torde sammanläggningslagens bestämmelser böra så förstås, att kravet på förutgående utbrytning och registrering eftergives i fall sammanläggning sökes i samband med fastighetsbildande skifte. Då nu ifrågavarande skiften för nämnda fastigheters vidkommande bliva av denna beskaffenhet, torde särbestämmelse i förevarande hänseende ej vara påkallad till möjliggörande av att desamma må kunna göras till föremål för sammanläggning. Vad åter angår fastigheter, helt belägna utom delningsområdet, skulle enligt sammanläggningslagens stadgande kravet på förutgående utbrytning och registrering gälla. Det synes emellertid saknas anledning att upprätthålla detta krav, då fastighet av nu angivet slag är avsedd att sammanläggas med sådan som ingår i delningen, i vilket fall den fastighet, som bildas genom sammanläggningen, blir att jämställa med övriga i skiftet ingående fastigheter. I paragrafens första punkt har därför nämnda fall jämställts med det, då fråga är om sammanläggning av fastigheter, som ingå i gemensamt skifte. Äro däremot samtliga de fastigheter, vilka avses skola med varandra sammanläggas, belägna utom delningsområdet, saknas anledning till undantagsbestämmelse, enär skiftet i dylikt fall ej medför fastighetsbildande verkan.

Enligt 6 § andra stycket sammanläggningslagen må sammanläggning i sammanhang med laga skifte äga rum allenast där de till sammanläggning avsedda fastigheterna prövas kunna utläggas såsom ägolott, vilken överensstämmer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. jorddelningslagen stadgas. Bestämmelsen är till sin innebörd ej fullt klar. Ordalydelsen synes närmast tyda på att med stadgandet åsyftats fastigheter, vilkas hela ägovälde ingår i delningen och som därvid kunna redovisas såsom särskild ägolott.

Beträffande prövningen huruvida hinder mot utbrytning av fastighet, som avses skola bildas genom sammanläggningen, föreligger på grund av bestämmelsen i 1 kap. 8 § jorddelningslagen, må bemärkas, att där uppställda fordringar måste anses hänföra sig till beskaffenheten av den fastighet i dess helhet, för vilken utläggande av lott vid skiftet ifrågasättes, och alltså ej, där fastighet endast med vissa ägor ingår i delningen, till blott dessas beskaffenhet. Anledning saknas att i sammanläggningsärendet anlägga annan synpunkt på prövningen, och något sådant torde ej heller vara avsett. Sammanläggningslagens fordran i här nämnda hänseende synes sålunda ej i och för sig innebära hinder mot att i sammanläggning inbegripa fastighet med ägor utom delningsområdet, blott den

fastighet, som bildas genom sammanläggningen, blir av sådan beskaffenhet, att ägolott får utläggas för densamma.

Vad här avsedda skiften angår, skulle under alla förhållanden icke kunna ifrågasättas att för sammanläggning uppställa annan fordran på den nybildade fastighetens beskaffenhet än den, som beträffande de storskiftade dalaorterna särskilt föreslagits för rätt till utbrytning. Då det emellertid är av vikt, att det gynnsamma tillfälle förevarande skiften erbjuda till ernående av en förenklad redovisning i görligaste mån utnyttjas och att i detta syfte de i en brukningsdel ingående ägorna, där ofrånkomliga hinder ej stå i vägen, sammanföras till en fastighet, har det synts mest ändamålsenligt att icke uppställa villkor i förevarande hänseende. Mot den i och för sig önskvärda utvidgning av möjligheterna till sammanläggning, som därigenom skulle öppnas, torde avgörande skäl icke kunna åberopas. Ett förhindrande av sammanläggning i nu avsedda fall skulle leda till det föga tillfredsställande resultatet, att ägaren till fastigheterna skulle få med andra delägare gemensamma ägor i ett flertal laga skifteslotter, vilka med hänsyn till skilda intressen hos delägarna i var särskild lott endast i gynnsamma fall torde kunna läggas i lämplig anslutning till varandra. Genom sammanläggning skulle fastigheternas ägobelopp bliva sammanfört under en lott, och åtgärden torde vara så långt ifrån att leda till försämring i det med ovanberörda bestämmelse åsyftade hänseendet, som den ju fasthellre vore ägnad att bidraga till skapandet av bärkraftigare fastigheter.

Bestämmelsen i sammanläggningslagens 6 § därom, att sammanläggning må äga rum allenast där fastighet, som avses skola bildas genom sammanläggningen, prövas kunna utläggas såsom ägolott, vilken överensstämmer med vad i 13 kap. jorddelningslagen stadgas, torde närmast syfta på samma kapitels föreskrifter om ägoanordningen inom skifteslott. Om berörda stadgande i sammanläggningslagen icke får anses överhuvudtaget utesluta sammanläggningsåtgärd, då till fastighet skulle komma att höra ägor utöver den lott, som vid skiftet bleve för densamma utlagd, torde kravet på arrondering icke hänföra sig endast till fastighetens ägor inom delningsområdet utan lärer hänsyn ansetts böra vid bedömningen tagas även till den belägenhet och beskaffenhet i andra hänseenden, som övriga ägor hava och jämväl efter delningen komma att bibehålla. Vad de förra ägorna beträffar, kan villkoret anses uppfyllt redan på den grund, att de äro föremål för ett granskning i bl. a. nämnda hänseende underkastat skifte. Villkorets tillämpning å ägor, vilka ställas utanför delningen, skulle däremot innebära ett allvarligt hinder mot en vidsträcktare användning av sammanläggningsförfarandet vid nu ifrågavarande skiften. Skulle icke med bortseende från beskaffenheten och läget av dylika ägor göras möjligt att anknyta sammanläggningsåtgärd till det för fastighetsredovisningen avgörande skiftet inom byn, utan måste därmed bero i avvaktan på blivande omdelning inom det eller de från skifteslaget avskilda områdena,

bleve ändamålet med förfarandet tämligen förfelat. Vägande skäl att trots det fasthålla vid sammanläggningslagens nu omnämnda villkor har icke ansetts föreligga.

På anförda grunder har i förevarande paragraf under 2 gjorts undantag från 6 § andra stycket sammanläggningslagen. Undantaget har emellertid icke synts böra sträckas till andra fall än där fastighet, som bildas genom sammanläggningen, kommer att ingå i skiftet. I fråga om sammanläggning inbördes av fastigheter, belägna utom delningsområdet, kan utan olägenhet arronderingsvillkoret bibehållas och, där detta ej uppfylles, med sammanläggning anstå i avvaktan på blivande omreglering av ägorna. Tilläggas kan, att det i avseende å fastighets storlek och sammansättning i 6 § sammanläggningslagen uppställda villkoret överhuvud torde sakna betydelse i nu omnämnda fall, enär villkoret måste anses tillämpligt allenast, då de i sammanläggningen ingående fastigheterna ej äro upptagna i jordregistret, och i sådan händelse hinder mot sammanläggning av fastigheter utom delningsområdet föreligger redan på grund av sammanläggningslagens 3 §, från vilken undantag ej ansetts böra göras vid dylik sammanläggning.

Även i ett annat hänseende har undantaget från 6 § sammanläggningslagen synts böra till sin räckvidd begränsas. Icke sällan lärer en tillämpning av 1 § första stycket i förslaget giva fog för att i skifte å by medtaga till annan by hörande enstaka område, exempelvis en inom förstnämnda by belägen slogenklav. Ofta hava andelar i sådant område förvärvats av jordägare i den by, inom vars ägor området är beläget. Dessa andelar utgöra då fastigheter för sig och ingå i skiftet med alla dem enskilt tilldelade ägor. Ifrågasättes att i sammanläggning inbegripa sådan fastighet bör frågan i nu förevarande hänseende behandlas på enahanda sätt som beträffande övriga i skiftet ingående fastigheter. Om åter andel i området icke utgör fastighet för sig utan alltjämt ingår i hemman eller hemmansdel inom den by, vars övriga ägor ej ingå i skiftet, kunde en eftergift från sammanläggningslagens regler leda till olämpliga konsekvenser, i det härigenom skulle möjliggöras, att i sammanläggning under skiftet inbegripes fastighet, vars huvudsakliga ägor äro belägna inom måhända helt annan trakt av socknen. Förevarande paragrafs 2 punkt har därför gjorts tillämplig å fastighet inom by, vars heminägor ej ingå i skiftet, endast för det fall att fastighetens alla ägor äro belägna inom det skifteslag, som är föremål för delning.

I den allmänna motiveringen har redogjorts för skälen till bestämmelsen i paragrafens tredje punkt.

12 §.

Enligt förslaget erfordras ej initiativ från delägarnas sida, utan det tillkommer förrättningsmännen att ex officio upptaga sammanläggningsfrå-

gan och, efter det densamma förberetts av lantmätaren, däri avgiva yttrande. Frågan kan icke upptagas till behandling, förrän genom äganderättsutredningen upplysning erhållits om vilka fastigheter de olika delägarna innehava samt dessas beskaffenhet och deras åtföljder inom och utom delningsområdet.

Vissa för sammanläggningsfrågans bedömande erforderliga handlingar torde vara anskaffade redan i och för skiftets verkställande. Särskilt material måste emellertid förebringas för erhållande av kännedom om inteckningsförhållandena. Lämpligt är, att lantmätaren, om han är i tillfälle därtill, förberedelsevis genomgår inteckningsboken för undersökning i vilka fall gravationsbevis bör införskaffas. Finner lantmätaren därvid uppenbart hinder i visst fall föreligga mot sammanläggning, torde vara överflödigt att till stöd för förrättningsmännens yttrande bilägga gravationsbevis. Inteckningsinstitutets ringa användning i nu ifrågavarande orter underlättar emellertid i icke ringa grad undersökningen av inteckningsförhållandenas inverkan på möjligheten av sammanläggning. Å många upplägg har ännu icke någon inskrivning skett. Ofta avser å upplägget inskrivna inteckningar endast någon under upplägget hörande lägenhet.

Med förslagets å en allmännare användning av sammanläggningsförfarandet grundade anordning för frågans behandling är bäst överensstämmande att behandla kostnaden för handlingars införskaffande såsom skifteskostnad. Då detta, där intet annat utsagts, blir följden i och med att sammanläggningsförfarandet gjorts till ett led i skiftesförrättningen, har uttryck häråt ansetts icke behöva givas i lagtexten.

I sitt yttrande skola förrättningsmännen angiva sin ståndpunkt i varje förekommande fall, där flera fastigheter äro i en ägares hand. Genom instruktionella föreskrifter torde sörjas för att yttrandet erhåller den uppställning och förses med sådana hänvisningar, att korrespondens ernås med redogörelsen över äganderättsförhållandena, hävdeförteckningen, redovisningen över mark utom delningsområdet m. m.

För sammanläggning av fastigheter, som omnämnas i 9 § sammanläggningslagen, skall enligt samma lag, även där ärendet uppkommer under skifte, upprättas karta och beskrivning över fastigheterna. Ägodelningsdomaren må i sådant ärende höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållandena. Då vid sammanläggning enligt förevarande förslag ansetts önskvärt, att ärendet efter dess förberedande behandling under skiftesförrättningen kan överlämnas i fullt utrett skick, hava även för nu omnämnda fall erforderliga åtgärder inbegripits i den förberedande behandlingen under skiftet. Det särskilda uttalande, förrättningsmännen hava att avgiva i dylika fall, torde ofta komma att göra remiss till nämnd eller myndighet, som förut nämnts, överflödig.

13 §.

Vid ytttrandet skola fogas de handlingar, som angå sammanläggningsärendet. Hit äro att räkna, utom för ärendet införskaffade handlingar, redogörelsen över utredningen rörande äganderättsförhållandena, vilken ligger till grund för hela sammanläggningsfrågans behandling, vidare beskrivningen över områden som frånskilts skifteslaget, samt förrättningsprotokollet eller utdrag därav i vad det angår sammanläggningsärendet. I fall, som i 12 § andra stycket sägs, skall ock av skäl, som under samma paragraf anförts, medfölja karta över fastigheterna. Intet hinder föreligger att härutinnan, där så finnes lämpligt, använda förrättningskartan.

Med hänsyn till ärendets sammanhang med hela skiftesförrättningen torde alltid yttrande från överlantmätaren böra inhämtas. Vid sådant förhållande kunde ifrågasättas, att handlingarna i ärendet borde liksom i underställningsfrågor direkt översändas till överlantmätaren. Då emellertid ärendet i första hand föranleder anteckning i lagfartsprotokollet och lagfartsboken, har den i sammanläggningslagen angivna ordningen för ärendets behandling ansetts även här böra följas. Sedan överlantmätaren hörts, torde som regel ärendet befinna sig i så fullständigt skick, att detsamma kan ägnas slutlig handläggning. Skulle emellertid handlingarna behöva kompletteras eller eljest ytterligare utredning erfordras, bör det ankomma å ägodelningsdomaren att å tjänstens vägnar föranstalta därom. Sammanläggningsförfarandet ingår nämligen som ett moment i själva skiftet och skall äga rum även utan yrkande av sakägare, varför den av sammanläggningslagen använda formen av föreläggande med påföljd för underlåtenhet att fullgöra detsamma icke bör komma i tillämpning.

Sammanläggning skall enligt 10 § ske i samtliga de fall, där ägaren ej bestritt åtgärden eller eljest hinder däremot föreligger. Skulle förrättningsmännen uti sitt yttrande hava felaktigt utgått från att sammanläggning i visst fall icke kan ske, utgör detta alltså ej i och för sig hinder för att sådan åtgärd beslutas. Har i dylikt fall ägaren ej inför förrättningsmännen yttrat sig i ärendet, bör inhämtas yttrande från honom; om han därvid bestrider sammanläggning, har frågan i den delen förfallit. Emellertid kan det tänkas, att delägare yrkat sammanläggning, även där sådan ej kan äga rum. För den händelse dylikt yrkande icke är att anse som återkallat, bör med ärendet jämväl i denna del förfaras som om ansökan om sammanläggning förelegat. Med hänsyn till den genomgripande betydelsen av sammanläggningsfrågan för hela skiftet och då det kan förväntas att ofta en eller flera tveksamma frågor i varje fall måste hänskjutas till ägodelningsrättens prövning, synes lämpligast, att ärendet i dess helhet på en gång slutligen avgöres av ägodelningsrätten.

Det ligger i sakens natur att liksom andra under skifte uppkommande frågor, som hänskjutas till ägodelningsdomarens eller ägodelningsrättens prövning, sammanläggningsfrågan är att anse såsom ett enda ärende, vadan skifteslaget ej bör betungas med lösen av mera än ett protokoll.

14 §.

Enligt 8 kap. 5 § jorddelningslagen skall vid ägoutbyte i tillämpliga delar gälla vad i 14 och 15 kap. samma lag finnes stadgat. Bestämmelsen innebär bl. a., att tiden för tillträdet av ägor, erhållna genom ägoutbyte, samt tiden för bestämmande och utgörande av likvider, som föranletts av ägoutbytet, skola avgöras efter samma grunder som beträffande skifte. Tiderna hänföra sig emellertid till ägoutbytet, icke till det skifte, varunder ägoutbytet sker. Sålunda får med tillträdet icke anstå längre än ett år efter ägoutbytets fastställande.

Erfarenheten från provskiftena har visat, att i nu ifrågavarande orter det ofta blir nödvändigt att vid skifte företaga synnerligen omfattande ägoutbyten. Dessa torde få en icke obetydlig uppgift till avhjälpande av rådande ägoblandning mellan skifteslag. Med de utsträckta möjligheter till ägoutbytesformens användning, som beretts genom jorddelningslagens tillkomst, torde i åtskilliga fall en ur andra synpunkter icke alltid önskvärd sammanföring av skifteslag kunna undvikas och ändå ett nöjaktigt resultat vinnas genom ett rationellt ägoutbyte. I dylika fall kunna ägoutbytena bliva omfattande förrättningar, av vilka ett stort antal sakägare bliva berörda. Ett sådant ägoutbyte, vilket kan innefatta överflyttning av hela ägoområden från ett skifteslag till annat, blir närmast jämförligt med en partiell skifteslagsreglering. Vid större ägoutbyten torde ofta, då det gäller att mellan delägarna å en och samma sida fördela de vid utbytet erhållna ägorna, visa sig nödvändigt att vidtaga jämkningar, sträckande sig jämväl till andra områden av skifteslaget. Så blir exempelvis fallet, då mot skogsmark erhållas inägor utan sammanhang med vederbörande delägares övriga jord. Företages inom skifteslag, som är under delning, en sådan, i omfattning med ett verkligt skifte jämförlig fördelning i samband med ägoutbytet, blir fördelningen allenast av provisorisk karaktär i avvaktan på den mera djupgående omläggning, som laga skiftet medför. Motsvarande synpunkter göra sig gällande beträffande likviders bestämmande, därest frågan skulle ordnas särskilt för ägoutbytet. Det ligger i sakens natur, att det för skiftesdelägarna måste innebära allvarliga olägenheter att behöva under samma skifte vid olika tillfällen deltaga i likvider, som, om de på en gång skedde, måhända skulle i viss mån utjämna varandra. Och lika allvarlig olägenhet kan det för delägare vara att vid ägoutbyte i stället för exempelvis en mera väsentlig del av hans inägojord taga emot annan åker och äng, som han efter helt få år måste ånyo lämna från sig vid tillträdet av de vid skiftet utlagda nya ägolotterna. Men även ett tämligen värdelöst dubbelarbete med ty åtföljande kostnader och tidsutdräkt blir följden, om vid större ägoutbyten tillträdet av de vid ägoutbytet erhållna ägorna och därmed även likvidfrågan ej får uppskjutas till sådan tid, att fördelningen av de utbytta ägorna och likvidfrågan kan

anslutas till behandlingen av motsvarande frågor vid skiftet. Med beaktande av den tid, ett större laga skifte tar i anspråk, torde emellertid kunna sägas, att jorddelningslagens förut omnämnda bestämmelser komma att i allmänhet omöjliggöra ett dylikt önskvärt uppskov.

Nu avhandlade fråga blev aktuell redan vid de i samband med provskiftena verkställda ägoutbytena, beträffande vilka skiftesstadgans bestämmelser voro i här omnämnda hänseende att tillämpa. För provskiftena infördes därför en bestämmelse (2 § förordningen den 24 november 1928 nr 451), varigenom vid ägoutbyte tillträdet av de nya lotterna och av ägoutbytet föranledda likvider kunde uppskjutas för att verkställas samtidigt med motsvarande åtgärder vid skiftet. Beslut härom kunde ske genom förening av närvarande delägare, men om förening ej träffades, ägde förrättningsmännen, där det prövades lämpligt, besluta sådant uppskov.

Såsom av det förut anförda torde framgå, föreligger även för framtiden behov av en liknande bestämmelse. Emellertid hava vissa jämkningar vidtagits. Sålunda lärer en uttrycklig bestämmelse böra införas angående begränsning i rätten att nyttja till skifteslaget ej hörande mark, som intagits i ägoutbyte. Lämpligen böra härvid samma bestämmelser tillämpas som för skifteslagets mark. Den omständigheten att ägarna av mark, som intagits i ägoutbytet, kunna bliva beroende av skiftesdelägarnas beslut rörande nyttjandet av mark, som ingår i skiftet, lärer ej behöva väcka några betänkligheter vid det förhållande, att dylikt beslut uppenbarligen torde lända icke till skärpning av utan till lättnad i de uti jorddelningslagen givna bestämmelserna i ämnet.

Vidare hava frågorna om uppskov med tillträde av de nya ägolotterna och med av ägoutbytet föranledda likvider gjorts beroende av varandra sålunda, att om uppskov med tillträdet sker, skall ock uppskov med likviderna äga rum. Den senare frågan är nämligen så beroende av den förra, att densamma lämpligen ej kan uppskjutas, om tillträde av ägolotterna sker omedelbart efter ägoutbytet, liksom det ej heller gärna kan ifrågasättas att verkställa likviderna långt innan tillträdet äger rum.

Beslut om uppskov med tillträdet med därav följande inskränkningar i rätten att nyttja mark kan meddelas så snart det är klart, att ägoutbyte skall verkställas och vilken mark som däri skall intagas.

Det är i och för sig önskvärt, att alla med ägoutbyte förknippade åtgärder bliva i ett sammanhang förda till slut. Den föreslagna utvidgade möjligheten till uppskov med tillträdet och likvidfrågans behandling bör därför ej tillgripas i andra fall än där omständigheterna verkligen giva fog härför. Med hänsyn härtill har ansetts lämpligast att lägga beslutanderätten i förrättningsmännens händer. Detta överensstämmer även bäst därmed, att det tillkommer förrättningsmännen att besluta om sådant uppskov, varom i 14 kap. 10 § jorddelningslagen sägs.

15 §.

Då i skifte ingått ägor, vilka innehafts på grund av sämjedelning, hava delägarna ansetts enligt skiftesstadgan äga rätt att förena sig om innehavet till delningsgrund. En sådan rätt har ock i jorddelningslagen under vissa förutsättningar tillagts delägarna, men endast för det fall att sämjedelningen tillkommit före lagens ikraftträdande den 1 januari 1928.

I den allmänna motiveringen har omnämnts, hurusom brukningsenheterna i nu ifrågavarande orter allmänt bestå av ägor under olika hemman. Vid sådant förhållande kan som regel icke någon effektiv ägosammandragning erhållas genom hemmansvis utförda skiften, utan härtill fordras att skiftet sträcker sig över ett större område. Det står dock icke i den enskilde delägarens makt att driva fram ett dylikt större skifte. Vilja ägarna av fastighet inom hemman sig emellan dela upp densamma, kunna de däremot få till stånd en klyvning av hemmanet. Det må emellertid vara förklarligt, om delägarna, så länge byn ligger i storskifte, i det längsta undvika en ur arronderingssynpunkt tämligen ineffektiv men jämförelsevis dyrbar klyvning av hemmanet och i stället söka, i avvaktan på ett hela byn övergående skifte, tillsvidare sämjevis ordna frågan. Man har heller icke anledning förmoda, att befolkningen i de orter, där sämjedelningsformen varit av gammalt förhärskande, kommer att, intill dess laga skifte ågått, uppgiva denna sedvana. Kommer emellertid sedermera skifte å byn eller klyvning till stånd, böra under här rådande förhållanden delägarna rimligen icke förmenas rätt att få tillämpad en av dem samfällt önskad delningsgrund, som ock i åtskilliga fall komme att, rent objektivt, framstå såsom den mest rättvisa.

På grund av det anförda har i förevarande paragraf beträffande rubbning av storskifte och i 22 § rörande klyvning inom område, som ligger i storskifte, medgivits delägarna rätt att förena sig om ägotilldelning efter innehavet, även där detta tillkommit genom sämjedelning efter 1928 års ingång. Däremot finnes icke någon anledning till undantag från jorddelningslagens stadgande, efter det storskiftet ersatts av laga skifte.

I allmänhet har sämjedelning sin grund i arvfall. Oftast avses därvid att tillägga lotterna en proportionell andel av olika ägoslag. Har emellertid annan grund för ägornas fördelning kommit till användning, bör icke innehavet bestämmas till delningsgrund, om därigenom lott komme att erhålla sådan beskaffenhet i avseende å sammansättningen av olika ägoslag, som skulle strida mot grunderna för avstycknings verkställande. Föreningsrätten har därför gjorts beroende av att hinder mot ägornas avskiljande icke möter i vad om avstyckning är stadgat. Huruvida sådant hinder föreligger blir att bedöma enligt jorddelningslagens regler om avstyckning med de avvikelser därifrån, som upptagits i förevarande förslag.

16 §.

För denna bestämmelse har redogjorts i den allmänna motiveringen. Stadgandet om sammanläggning innebär, att om t. ex. delägare inom olika hemman innehar outbrutna andelar, A, B och C, vilka endast tillsammantagna uppfylla jorddelningslagens fordringar å ägolotts beskaffenhet, ägolott icke kan utläggas för någon av dessa andelar särskilt för sig, därest de kunnat med varandra sammanläggas, och att följaktligen uppdelning av sådant hemman vid skiftet icke får ske under annan förutsättning än den i 1 kap. 8 § första stycket sista punkten jorddelningslagen angivna. Kunna i nämnda exempel andelarna A och B bliva föremål för sammanläggning, men ej C, må ägolott utläggas för C, men ej för A och B var för sig; den sammanläggning, som är möjlig, bör nämligen ock komma till stånd. Om andelarna A och C eller B och C tillsammantagna kunna bliva en tillfredsställande brukningsdel och C ej kan bliva föremål för sammanläggning, får detta förhållande likväl icke åberopas till stöd för utläggande av särskild ägolott för A eller B, så framt dessa andelar inbördes kunnat sammanläggas.

Härutöver må erinras, att då i 1 kap. 8 § jorddelningslagen talas om ägolott, därmed torde, i det hänseende lagrummet omhandlar, åsyftas fastighet, för vilken ägolott utlägges. Beträffande landet i övrigt sammanfalla i regel dessa begrepp, men i nu ifrågavarande orter torde ett annat förhållande icke sällan bliva förekommande.

17 §.

Även denna bestämmelse är behandlad i den allmänna motiveringen. Stadgandet innebär ej hinder mot tvångsflyttning av enstaka hus, ängslador o. d., blott boplatsen ej rubbas.

18 §.

Föreskriften har betingats av att enligt 8 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall anteckning om tiden för skiftes slutliga fastställande skall, om där omnämnd kungörelse utfärdats, ske i lagfartsprotokollet och lagfartsboken.

Laga skifte å heminägorna torde såsom regel medföra en vittgående omändring i den genom storskiftet tillskapade fastighetsindelningen. Frånsett att laga skiftet i allmänhet kommer att innebära en djupare uppdelning av storskifteslotterna, är härvid främst att beakta den vidsträckta användning sammanläggningsinstitutet avsetts skola få, varigenom ägolotter bliva utlagda för fastigheter, som bildats genom sammanläggning av fastigheter från olika storskifteslittera. Har vid skifte, däri

heminägor ingått, område frånskilts för att bilda särskilt skifteslag och uppkommer sedermera fråga om skifte å området, bör det senare skiftet ske i anslutning till den ändrade fastighetsindelning, som uppkommit genom det förra. Någon särbestämmelse lärer emellertid ej vara för ändamålet erforderlig. Hava nämligen flera vid det tidigare utförda skiftet utlagda lotter andel i ägor, vilka inom nyssberörda område blivit tilldelade visst storskifteslittera, torde vid det senare skiftet uppdelningen skola ske i den uti 13 kap. 12 § jorddelningslagen stadgade ordningen.

I nära samband med det nu sagda står spörsmålet, efter vilka grunder vid skifte å ett genom sammanföring av områden från flera byar bildat skifteslag ägolott må utläggas för delägare i by, vars heminägor ännu ej undergått laga skifte. Skulle förrättningen inskränkas till att avse allenast omdelning mellan storskifteslittera eller eljest genom laga delning tillkomma lotter, skulle helt säkert skiftet mången gång icke lända till något nämnvärt gagn. De ofta talrika delägare, vilka innehava outbrutna andelar i ett flertal littera, skulle då nämligen efter laga skiftet alltjämt till sina brukningsdelar hava outbrutna andelar i olika ägolotter. Och det skulle med hänsyn till den för olika littera mångskiftande grupperingen av delägarna i allmänhet icke heller vara möjligt att vid bestämmandet av ägolotternas inbördes läge iakttaga de olika brukningsdelarnas intresse. Ett sådant, icke egentligen mellan delägarna utan närmast mellan de kamerala enheterna utfört skifte komme icke att fylla något verkligt ändamål. Därför bör såsom eljest och under därför uppställda förutsättningar, bl. a. med beaktande av 16 § i nu förevarande förslag, för varje delägares andelar i olika littera utläggas särskilda ägolotter, vilka så vitt möjligt läggas intill varandra. Då någon särbestämmelse i detta syfte icke föreslagits, har detta grundats på den uppfattningen, att redan jorddelningslagen ger stöd för den ovan såsom önskvärd uttalade grunden för delningens verkställande.

Om laga skifte å skifteslag, som i 1 kap. 2 § under 2 lagen om delning av jord å landet avses.

19 §.

I det inför 1926 års riksdag framlagda förslaget till jorddelningslagstiftning förekom beträffande rätten att påkalla nytt skifte ej annan särbestämmelse för ifrågavarande orter än den i 8 § i förslaget till promulgationslag upptagna, att i fråga om rubbning av storskifte skulle fortfarande lända till efterrättelse vad i 1859 års kungörelse funnes stadgat om skiftesvitsord. Efter förslag av första särskilda utskottet tillfogades emellertid i paragrafen en ytterligare punkt av innehåll att, om vid storskifte utlagt område delats genom klyvning enligt 94 § första stycket sista punkten skiftesstadgan, klyvningen ej finge mot delägares bestri-

dande rubbas i annan ordning än genom laga skifte å skifteslag, däri samma område inginge såsom en del. Sistnämnda bestämmelse innefattar avvikelse från 1 kap. 10 § jorddelningslagen, enligt vilken omdelning i dylikt fall kan på begäran av enskild delägare beslutas även mot övriga delägares bestridande. Utskottet yttrade härom, att å fastighet förrättad klyvning, som nu nämnts, enligt gällande praxis ej kunde mot delägares bestridande rubbas på annat sätt än genom laga skifte å det skifteslag, vartill fastigheten hörde, samt att, då i fråga om rubbning av storskifte inom nu ifrågavarande orter gällande bestämmelser fortfarande skulle äga tillämpning, så även syntes böra ske beträffande klyvning av vid dylikt skifte utlagt område.

Undantagsstadgandet, vars hittillsvarande placering bland promulgationsbestämmelserna till jorddelningslagen synbarligen varit motiverad av dess provisoriska karaktär, har ansetts nu böra inflyta i den för orten föreslagna särlagen.

Med avseende å stadgandets sakliga syfte lärer någon erinran ej vara att framställa. Såsom tidigare framhållits torde nämligen, med beaktande i synnerhet av det förhållandet att brukningsdelarna i regel utgöras av andelar i ett flertal hemman, en hemmansvis verkställd ägosammandragning ofta bliva till skäligen ringa och kostnaderna ej motsvarande nytta. Icke minst gäller detta omdelningar. Emellertid är att märka, att ett efter jorddelningslagens ikraftträdande verkställt laga skifte å sekundärt skifteslag kan enligt 1 kap. 11 § jorddelningslagen rubbas mot en minoritets bestridande. Då det skulle vara oegentligt att tillmäta en tidigare utförd klyvning större grad av orubblighet än ett laga skifte, har därför i förslaget uppställts samma villkor för omdelning efter klyvning som de beträffande rubbning av laga skifte gällande. Bestämmelsen gäller beträffande omdelning icke blott av område, som utlagts vid storskifte, utan ock av lott, tillkommen genom senare laga delning.

I jorddelningslagen saknas för närvarande uttalande om under vilka förutsättningar omdelning må ske, då fastighet undergått ägostyckning enligt lagen den 25 april 1924 (nr 82) om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län. Sådan ägostyckning skulle enligt 3 § i nämnda lag ej få utgöra hinder mot sedermera sökt laga skifte. Förrättningen finge förty ej fastställas, utan skulle i stället under de förutsättningar, som eljest gällde för fastställelse av ägostyckning, å kartan tecknas bevis att förrättningen prövats vara lagligen beskaffad. I avseende å graden av orubblighet kan åt dylik ägostyckning i varje fall icke givas sämre ställning än klyvning enligt 94 § första stycket sista punkten skiftesstadgan. Då sådan klyvning föreslagits skola i förevarande hänseende få samma verkan som de i 1 kap. 11 § jorddelningslagen omnämnda delningar, bör detsamma gälla även ifrågavarande ägostyckningar. Bestämmelse härom synes lämpligen kunna införas i förevarande paragraf.

20 §.

Sannolikt är, att vid laga skifte till rubbning av storskifte områden av skifteslaget icke sällan komma att frånskiljas detsamma. En sådan skifteslagsreglering medför, att till ett flertal av de fastigheter, för vilka vid skiftet ägolott utlagts, komma att höra jämväl ägor inom område, som ännu ligger i storskifte. Vid skifte av dylik fastighet torde enligt jorddelningslagen fastigheten i dess helhet vara att betrakta såsom skifteslag, och delningen skall enligt 1 kap. 5 § samma lag i allmänhet omfatta all fastighetens mark. I förestående paragraf har föreslagits särbestämmelse i två hänseenden, nämligen dels att de ägor, vilka utlagts vid laga skifte, och de, som ligga i storskifte, skola i viss mån vid skiftesläggningen hållas i sär, och dels att delningen må kunna begränsas till att avse endast förstnämnda ägor.

Med den förra bestämmelsen har avsetts förhindra, att delägare blir med större del än förut av sitt ägovälde hänvisad till den i storskifte liggande marken och därmed utsättes för risken av ny rubbning av sin ägolott med därav följande kostnader och olägenheter. Regeln behöver dock icke iakttagas, om delägaren medger en dylik överföring helt eller delvis av hans ägovälde. I vissa fall kan det nämligen tänkas vara för delägare bättre att erhålla större andel i storskiftat område än på honom ankommer, exempelvis om han därigenom skulle få sina ägor i bättre anslutning till annan honom tillhörig fastighet.

Det föreslagna medgivandet till begränsning av delningens omfattning grundas därå, att de i den storskiftade marken liggande ägornas medtagande i delningen ofta skulle medföra en omgång och vidlyftighet i förrättningen, som icke kunde försvaras av den därmed förenade nyttan och som komme att praktiskt omöjliggöra en eljest önskvärd utbrytning av delägarnas andelar i den mark, som utlagts vid laga skifte. Beträffande flera av de storskiftade trakterna, bl. a. hela Siljansbygden, kan det betecknas som regel, att fastigheterna utgöras av outbrutna andelar av storskifteslittera.[1] När laga skifte ägått by, men vissa områden frånskilts skifteslaget, komma följaktligen de i skiftet ingående fastigheternas tillhörigheter i dessa områden alltjämt att i stor utsträckning bestå av outbrutna andelar i storskifteslittera. Har fastighet tillkommit genom sammanläggning i samband med skiftet, kan fastigheten sålunda i nämnda områden hava dylik andel i flera storskifteslittera. Uppkommer därefter fråga om skifte å fastigheten, skulle det, därest dess andelar av de i storskifte liggande områdena icke finge ställas utanför delningen, jämlikt 1 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen bliva nödvändigt att för delningens genomförande i första hand, där så lagligen kunde ske, föranstalta om skifte å måhända ett flertal storskifteslotter i nämnda områden i och för utbrytning av fastighetens andelar däri, på det dessa

[1] Jmf. tablån å sid. 261.

sedan må kunna uppdelas mellan delägarna i fastigheten. Skiftesförrättningen, i vilken sålunda olika grupper av andra jordägare i byn bleve inblandade, kunde härigenom komma att svälla ut till en omfattning, som icke stode i rimlig proportion till ändamålet. Härvid må nämligen beaktas, att nyttan av att nyssberörda andelar inbegripas i delningen i regel bleve skäligen ringa, då näppeligen någon rationell ägosammandragning kunde åvägabringas genom en till dessa här och var belägna andelar begränsad delning. Skiftet bleve ju ock, vad beträffar den i storskifte liggande marken, att betrakta såsom ett provisorium.

Starka skäl tala således för att avstå från den fordran å förberedande utbrytning, som uppställts i 1 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen. Å andra sidan kunde ifrågasättas att inskränka en särbestämmelse härtill. Då emellertid övriga ägor avsetts skola som regel delas för sig, har det ansetts mest lämpligt sträcka medgivandet därhän, att fastighetens ägor inom område, som ligger i storskifte, må, utan avseende å om de äro utbrutna eller ej, kunna ställas utanför delningen. Då det icke lärer kunna komma i fråga att förvägra delägare att, där så lagligen kan ske, få sin andel i dylikt område utbruten, har såsom förutsättning för bestämmelsens tillämpning uppställts fordran å enighet mellan samtliga delägare.

Den föreslagna bestämmelsen medger, att delningen må begränsas till fastighetens ägor inom laga skiftat område, men däremot icke omvänt att övriga ägor få delas för sig med bibehållande av laga skifteslotten såsom gemensam. För ett sådant avsteg från jorddelningslagens regler hava skäl icke synts föreligga. Däremot möter intet hinder att företaga utbrytning av fastighets andel i med andra fastigheter gemensamma ägor såsom fristående förrättning.

Vad under denna paragraf anförts beträffande klyvning av fastighet äger giltighet även för det fall, att två eller flera vid laga skifte utlagda ägolotter i och för gemensam klyvning sammanföras till sådant skifteslag, som i 1 kap. 2 § under 2 jorddelningslagen omförmäles.

21 §.

För anledningen till bestämmelsen i denna paragraf har redogjorts i den allmänna motiveringen. Det har ifrågasatts, att även förrättningsmännen borde tillerkännas befogenhet att besluta om rågångsbestämning i likhet med vad som stadgats i 19 kap. 10 § jorddelningslagen. En underlåtenhet att verkställa gränsbestämning vid avstyckning enligt nämnda lag har emellertid sin grund däri, att gränsen anses vara klar, under det att i förevarande fall förhållandet är annorlunda. Delägarna förutsättas här önska få sitt nuvarande innehav uppdelat men vilja undvika gränsbestämning ej blott till nedbringande av kostnaderna för delningsförrättningen utan även för att undgå de olägenheter av olika slag, som en varken av delägare eller rågrannar önskad förskjutning av ägoområdena vid en gränsbestämning skulle medföra.

Till undvikande av förväxling med skiften, vid vilka vederbörlig gränsbestämning skett, bör ej fastställelse meddelas utan allenast prövning i vederbörlig ordning äga rum, att förrättningen är lagligen beskaffad. Detta innebär dock ingen ändring i sak utan bör beträffande prövningen och om rätt till fullföljd av talan mot därvid meddelat beslut ävensom angående verkan av förklaring, att förrättningen prövats lagligen beskaffad, gälla vad i jorddelningslagen finnes stadgat om fastställelseprövning.

22 §.

I fråga om innehållet i denna paragraf hänvisas till vad som anförts under 15 §.

23 §.

Skälen för denna bestämmelse äro berörda i den allmänna motiveringen.

Outbruten andel inom det skifteslag, som är föremål för delning, kan icke sammanläggas med fastighet, belägen utom skifteslaget. Har någon förvärvat flera andelar inom odelat skifteslag, äro dessa att anse såsom en fastighet, varför sammanläggning i sådant fall icke ifrågakommer. Om däremot skiftet innefattar omdelning mellan förut utlagda lotter, såsom då två eller flera hemman sammanförts till ett sekundärt skifteslag, kan andel av sådan lott tänkas i sammanhang med skiftet bliva föremål för sammanläggning med annan lott eller del därav. Undantagsbestämmelsen i förevarande paragraf kan då icke åberopas till stöd för utläggande av särskild ägolott för ej tidigare utbruten andel, vars ägare inom skifteslaget innehar jämväl annan fastighet, med vilken sammanläggning lagligen kunnat ske.

Om avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan.

De under 24—26 §§ meddelade bestämmelserna avse, såsom i lagförslagets ingress stadgats, endast avstyckning efter överlåtelse av det område, som skall avstyckas. För motsatt fall har anledning till avvikelse från jorddelningslagens regler ej ansetts föreligga.

24 §.

Skälen för bestämmelsen hava anförts i den allmänna motiveringen. Har laga skifte ägått del av by, får bestämmelsen ej tillämpas vid avstyckning inom område, som vid skiftet blivit föremål för delning, men väl beträffande avstyckning inom sådana ägor, som jämlikt 1 § frånskilts till särskilt skifteslag. Den omständigheten att inom by, som ligger i storskifte, hemman undergått laga skifte (klyvning) utgör ej hinder för paragrafens tillämpning vid avstyckning inom nämnda hemman.

Den i paragrafen stadgade prövningen anslutes lämpligen till den utredning, som enligt 19 kap. 16 § jorddelningslagen alltid skall verkställas. Prövningen går närmast ut på en granskning, huruvida någon risk föreligger att stamfastigheten icke skulle vid ett blivande skifte kunna försvara ett ägobelopp motsvarande det till avstyckning avsedda områdets uppskattningsinnehåll. Prövningen blir enkel, om stamfastigheten tillkommit genom fång, som berättigar dess ägare till ägotilldelning efter innehav. I allmänhet torde ock prövningen kunna begränsas till det ägoslag eller område, varav det till avstyckning avsedda ägoväldet utgör en del. Sålunda lär i de flesta fall en närmare granskning av förhållandena å skogsmark och fäbodeinägor bliva överflödig vid avstyckning av ett heminägoområde.

Då ägare till avstyckningslott är berättigad att vid skifte erhålla ägor, motsvarande hans innehav, riktar sig detta anspråk närmast emot stamfastigheten. Gentemot andra delägare i skifteslaget kan han givetvis ej göra anspråk på större ägobelopp än det, som ursprungligen tillkommit stamfastigheten. Skulle detta ej uppgå till avstyckningslottens uppskattningsinnehåll, kommer bristen att gå ut över avstyckningslotten.

Såsom i förarbetena till 1928 års särlag om avstyckning framhållits, torde avstyckningslotterna i allmänhet icke ligga i vägen för en rationell omläggning av ägoförhållandena vid ett senare skifte. Arealförvärven avse i dessa trakter sällan fristående jordbruk. I regel är det, frånsett tomtförvärv, fråga om komplettering av redan befintliga brukningsenheter, och det ligger då i sakens natur, att avstyckningslotterna i lika mån som andra fastigheter inbegripas i den allmänna rubbning av tidigare ägoanordning, som här blir nödvändig för ett lämpligt skiftes genomförande. Ehuru sålunda frågan om avstycknings inverkan å senare skifte i allmänhet ej kommer att bereda svårigheter, kunna dock fall inträffa, då frågan vid den i paragrafen förutsatta prövningen kräver en viss uppmärksamhet. Särskilt gäller detta, då med avstyckningen avses en fastighets hela ägovälde i visst område, t. ex. hela den areal hemskog eller heminägor, fastigheten sämjevis bekommit. Även om fastigheten mer än väl försvarar denna myckenhet skogsmark eller inrösningsjord, är därmed ej säkert att fastigheten vid skifte bör erhålla så stort ägobelopp i just det område, varom fråga är. En justering härutinnan vid skiftet skulle uppenbarligen försvåras, om fastighetens hela innehav i området därförinnan avstyckats; det skulle nämligen te sig mindre lämpligt att dela upp en styckningslott och tilldela densamma ett extra skifte i helt annan trakt. Innan tillstånd till avstyckning meddelas i dylika och därmed jämställda fall, bör lantmätaren ägna uppmärksamhet åt de nu anförda synpunkterna och således ej blott se till, att stamfastigheten överhuvud kan försvara ett ägobelopp motsvarande vad som avses skola avstyckas, utan även kontrollera att fastighetens innehav i det särskilda

området icke överskrider vad densamma kan beräknas vid blivande skifte få sig tilldelat därav.

25 §.

Paragrafen motsvarar 2 § i 1928 års särlag om avstyckning. Skälen för den i paragrafen gjorda eftergiften från jorddelningslagens regler hava anförts i den allmänna motiveringen.

26 §.

Paragrafen, som motsvarar 3 § i 1928 års särlag om avstyckning, innebär en utökning av de fall, då enligt 19 kap. 19 § andra stycket jorddelningslagen å karta icke behöver upptagas annat än huvudsakligen det avstyckade området. Bestämmelsen har föranletts av att ägorna till hemmanen i nu ifrågavarande orter i regel ligga på många och spridda ställen, ofta miltals från varandra samt att förty inmätning och kartläggning av sämjedelningar i dessa ägor skulle genom resor och tidsspillan medföra kostnader, vilka icke motsvaras av nyttan att sämjelotternas hela markområde upptages å kartan. Jordregistret skulle icke beredas någon fördel av att arealuppgifter erhölles för restdelar av sämjelotten. Samma synpunkter göra sig gälllande, därest endast en del av stamfastighetens ägor blivit lagligen utbrutna, men övriga utlagts sämjevis. Förutsättning för undantagsstadgandet är emellertid, att till stamfastigheten höra sämjevis utlagda ägor inom område, som ligger i storskifte. Är stamfastigheten helt belägen inom område, som varit föremål för laga skifte till rubbning av storskifte, blir jorddelningslagens bestämmelse att tillämpa.

Övergångsbestämmelser.

Andra stycket har avseende å förrättningar enligt jorddelningslagen, varmed utsäges, att den nya lagen icke skall tillämpas å de provskiften, som ännu äro pågående vid tiden för dess ikraftträdande. Beträffande flertalet av de laga skiften, som igångsattes enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102), förordnade Kungl. Maj:t med stöd av 2 § 2) i lagen, att större eller mindre delar av skifteslagen skulle uteslutas från delningen. Nämnda lag byggde på skiftesstadgans grund. Det ansågs icke lämpligt att då föregripa den väntade nya jorddelningslagstiftningen och i förväg speciellt för dessa skiften införa konstruktionen att från skifteslaget avskilja de områden, som ställdes utanför delningen. Dessa områden tillhöra således alltjämt det ursprungliga skifteslaget. Uteslutningen innebär dock ej, att förefintlig delning inom nämnda områden därmed gives karaktär av laga skifte. Till undvikande av särskild reglering av förfarandet vid senare skifte å uteslutet område och då uteslutningen

föranletts av sådana omständigheter som enligt 1 § i förevarande lagförslag kunna medföra uppdelning i särskilda skifteslag, har åtgärden förklarats skola erhålla verkan såsom om dylik uppdelning skett. Med hänsyn till att ett frånskiljande av område med tillämpning av tredje stycket i nämnda paragraf får, jämlikt 7 § andra stycket, i visst hänseende en betydelse, som icke lämpligen bör tillkomma en vid provskifte av olika skäl verkställd uteslutning av områden från delningen, har sådan åtgärd jämställts med uppdelning i skifteslag enligt första stycket i 1 §.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 20 § lagen om delning av jord å landet.

Enligt 1 kap. 20 § jorddelningslagen må i vissa fall delägare befrias från att med sina ägor ingå i skifte, som övergår skifteslaget. Förutsättning härför är, bland annat, att ägorna utlagts genom något av de i paragrafen uppräknade slag av delning. Uppenbarligen bör hit hänföras jämväl ägostyckning enligt 1924 års lag.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 327) om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet.

Upphörandet av 8 § i lagen har blivit en följd av att däri upptagna bestämmelser blivit ersatta av stadganden i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län. Därmed kan ock den i 6 § beträffande upphävandet av 1859 års kungörelse gjorda reservationen bortfalla.

Förslaget till lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall.

1 §.

Bedömandet huruvida sådana förhållanden föreligga, som enligt vad i den allmänna motiveringen framhållits böra föranleda förfarandets tillämpning, blir en skälighetsprövning, ankommande på den domstol, vilken har att handlägga lagfartsärenden rörande fastigheterna inom skifteslaget. Handlingarna i ärendet giva därvid en god ledning, och i

övrigt torde såväl domaren på grund av sin befattning med fastighetsväsendet som ock nämndemännen, vilka i regel hjälpa jordägarna med fångeshandlingars upprättande och lagfarande, även utan särskild undersökning äga tillräcklig kännedom för frågans bedömande. Man torde kunna utgå ifrån att förhållandena i de tidigare storskiftade socknarna i allmänhet äro sådana, att fog finnes för en tillämpning av det föreslagna förfarandet.

Förfarandet grundas på den djupgående äganderättsutredning och redovisning, som enligt 8 och 9 §§ i förslaget till särlag på jorddelningsväsendets område skall verkställas beträffande all mark till by, vars heminägor äro föremål för laga skifte. Omfattar skifte därjämte ägor till annan by, men ej dess heminägor, blir förfarandet således tillgängligt endast för den förra byn.

2 §.

Frågan om utfärdande av kungörelse skall enligt förslaget upptagas såsom ett led i skiftesförrättningen, och densamma skall vid varje skifte å bys heminägor underkastas rättens prövning. Det kunde ifrågasättas att förfarandet bort göras beroende av initiativ från enskild delägare. Emellertid är åvägabringandet av ordning i fastighetsredovisningen ett så allmänt intresse, att en officialprövning synes motiverad. För övrigt lärer kunna antagas att, där ägosplittringen nått så långt att delägarna ansett laga skifte erforderligt, även sådana förhållanden i äganderättshänseende i allmänhet råda, vilka göra särskilda åtgärder för vinnande av reda i lagfartsväsendet av behovet påkallade, och att frågan i allt fall skulle så gott som undantagslöst hava underställts ägodelningsrättens prövning. Gjordes rättens prövning beroende av ansökan från enskild delägare, skulle härav följa vissa olägenheter. Sålunda måste då för ansöknings avgivande lämnas en icke alltför snävt tillmätt tidsfrist, varigenom även tiden för inträdandet av meddelad kungörelses verkningar kunde komma att förskjutas. Med den nu föreslagna anordningen åter igångsättes förfarandet under skiftet så fort äganderättsutredningen verkställts, varigenom som regel torde beredas möjlighet att omedelbart efter skiftets fastställande grunda lagfarandet å skiftet. Det torde härutinnan bemärkas att, därest äganderättstvist underställts ägodelningsrättens prövning, med kungörelses utfärdande icke behöver anstå, till dess tvisten blivit avgjord. Även ur en annan synpunkt är det av intresse att frågan om kungörelses utfärdande avgöres, medan ännu skiftet pågår. Det tidigare föreslagna sammanläggningsförfarandet under skifte måste, om det skall kunna bliva av praktiskt värde, bygga på att även fastigheter, varå lagfart ej finnes, må kunna ingå i sammanläggning. Då emellertid denna eftergift från de vanliga sammanläggningsreglerna ansetts böra göras endast om kungörelse enligt den nu föreslagna lagen beslutats, ligger häri

ett ytterligare skäl för en sådan anordning, att frågan om kungörelses utfärdande alltid må bliva avgjord under själva skiftesförrättningens gång.

3 §.

I förslaget hava upptagits samma publicitetsåtgärder, som de i 10 § lagfartsförordningen för där omnämnda kungörelse föreskrivna. Därjämte har ansetts lämpligt, att ett sammandrag av redogörelsen över äganderättsförhållandena anslås å rättens dörr samt i sockenstugan eller annan lämplig plats inom kommunen. Själva redogörelsen blir i regel en omfattande akt, som ej lämpligen kan anslås. Med ett sammandrag, däri fastigheterna och deras ägare lämpligen upptagas i grupper i överensstämmelse med storskiftesindelningen, erhålles en åskådlig och lättfattlig framställning av äganderättsutredningens resultat, och den av saken intresserade kan snabbt övertyga sig om huruvida hans rätt beröres. På det vederbörande, där sådant i förekommande fall erfordras, må kunna närmare undersöka de omständigheter, å vilka resultatet av äganderättsutredningen grundats, bör dessutom den fullständiga redogörelsen finnas å domsagokansliet tillgänglig för granskning. Redogörelsen skall där förvaras intill dess ett år förflutit efter sista kungörandet, d. v. s. intill den tidpunkt då det kan förväntas att eventuella okända rättsägare hunnit göra sin rätt gällande.

4 §.

I denna paragraf anges förutsättningarna för beviljande av lagfart efter kungörelse, som här avses.

Enligt 9 § i förslaget till särlag på jorddelningslagstiftningens område skola delägarna efter föredragning av redogörelsen över äganderättsförhållandena taga ställning till det resultat i fråga om delägarnas inbördes rätt, vartill skiftesmannen enligt densamma kommit, och uppkomna tvister skola, oberoende av om de inverka å skiftets verkställande eller ej, underställas och avgöras före skiftets slutförande. Man kan sålunda utgå från att vid skiftets fastställande full klarhet råder i fråga om äganderättsförhållandena dem emellan, vilka vid skiftesförrättningen upptagits såsom delägare, och att följaktligen enighet vunnits bl. a. beträffande de talrika fall, då ovisshet rått om fastigheternas rätta mått och omfattningen av deras åtföljder eller eljest angående deras inbördes ställning. Ehuru genom äganderättsutredningen erhålles bästa möjliga kontroll över innehavens rättmätighet, är det dock ej helt uteslutet att ägor, vilka redovisats för viss delägare i skifteslaget, rätteligen tillhöra person, vars egenskap av delägare varit vid skiftesförrättningen okänd. Och det är huvudsakligen för denna eventualitet, som kungörelseförfarandet får sin betydelse.

Kungörelseförfarandets rättsverkningar hava föreslagits skola inträda, sedan skiftet slutligen fastställts och minst ett år förflutit efter sista kungörandet. Med förstnämnda bestämning avses den tid, då beslut om fastställelse meddelats eller, där talan mot beslutet må föras, detta vunnit laga kraft eller talan däremot ogillats. Såsom förut anförts, kan den angivna tiden av ett år utlöpa före skiftets fastställande. För sådant fall har ansetts nödvändigt avvakta sistnämnda tid. Härutinnan må särskilt uppmärksammas, att det resultat redogörelsen över äganderättsutredningen utvisar, kan bliva under skiftet rubbat efter underställning av förekommande tvister. Därtill kommer, att den blivande lagfartsbehandlingen avsetts skola anknytas till den genom skiftet tillskapade fastighetsindelningen och i fastighetsböckerna återgivas enligt särskilda, samtidigt härmed föreslagna regler, vilket allt uppenbarligen måste förutsätta att skiftet dessförinnan fastställts.

Kungörelsetiden har i övrigt, såsom nyss nämnts, ansetts kunna begränsas till ett år. Härutinnan må framhållas, att redan den viktiga och vitt bekantgjorda händelse, som ett i allmänhet under ett flertal år pågående laga skifte å by innebär, utgör en kraftig anmaning för vederbörande rättsinnehavare att göra sina anspråk gällande, att en stark garanti mot oegentligheter erhålles genom den kungörandet förutgående äganderättsutredningen ävensom att beträffande sättet för kungörelsens publicering större krav uppställts än i 10 § lagfartsförordningen. Den nu föreslagna anordningen innefattar därför väsentligt större garanti mot felaktig lagfart än ett förfarande, som grundas å kungörelse enligt lagfartsförordningen. I övrigt må erinras, att tidsfristen i allmänhet blir längre än ett år och mången gång, särskilt när talan fullföljts mot avslutad skiftesförrättning, kommer att ej oväsentligt överstiga den i lagfartsförordningen för motsvarande fall angivna tid av tre år. En bestämmelse, motsvarande den i 10 § lagfartsförordningen upptagna rörande anteckning i mantalslängd, har ansetts överflödig, då lagfart på grund av kungörelsen ej må meddelas annan än den, som vid skiftet upptagits som ägare eller härleder sin rätt från denne.

I fråga om möjligheterna att på grund av förfarandet erhålla lagfart må bemärkas, att förslaget innebär en eftergift icke blott beträffande kravet å styrkt åtkomst för fångesmannen och lagfarande av dennes fång, utan jämväl bl. a. i avseende å företeende av fångeshandling. Inom Dalautredningen har övervägts, huruvida kravet på företeende av fångeshandling kunde eftergivas; vid de överläggningar, som utredningen haft såväl med befolkningen å skilda orter som med förrättningslantmätarna vid provskiftena, har enstämmigt vitsordats att förfarandet utan en dylik eftergift icke skulle leda till åsyftat resultat. Även Dalautredningen har på den grund för sin del anslutit sig till denna uppfattning, som jämväl vinner stöd av erfarenheten från provskiftesverksamheten.

I och för bestämmande av delägarnas ägotilldelning blir det ett synner-

ligen vanligt förhållande, att för åvägabringande av överensstämmelse mellan hemmans mått och summan av därunder hörande fastigheter kräves en ofta genomgående rubbning av de andelstal eller andra beteckningar, varmed de senare angivits i fångeshandlingarna. Har hemmanets mått i fången över- eller underskridits, bestämmes genom äganderättsutredningen, efter vilka grunder en reducering eller ökning av en eller flera fastigheters andelstal skall verkställas. Har enighet nåtts om dessa grunder, synes oriktigt att i fången förekommande inadvertenser skola kvarstå och återgivas i fastigheternas fortsatta lagfartsbehandling, utan bör lagfarandet anknytas till äganderättsutredningen och avse fastigheternas verkliga innehåll, som ock legat till grund för ägotilldelningen och lotternas utläggande.

Lagfarandet kommer sålunda att anknytas till den genom skiftet uppkomna fastighetsindelningen och avse, vad i skiftet ingående fastigheter beträffar, de i överensstämmelse med äganderättsutredningen, eventuellt efter sammanläggning utlagda lotterna med alla deras tillhörigheter. Oaktat fastighet i fångeshandling erhållit en beteckning, som ej täcker dess innehåll, kan alltså med stöd av äganderättsutredningen lagfart erhållas å fastigheten med dess rätta mått. I icke obetydlig utsträckning, i synnerhet i Ovansiljansbygden, förekommer att ägor sedan länge hävdats utan stöd av veterligt fång. Där dylik besittning icke strider mot andra delägares fång samt behörigheten av vederbörandes anspråk vinner bekräftelse genom meddelade upplysningar och den ledning undersökningen av äldre förhållanden kunnat lämna, torde hävden i allmänhet böra vid skiftet respekteras. Föreligger sålunda ej anledning att annan äger bättre rätt, synes även i dylika fall skiftet utan våda kunna läggas till grund för lagfart. Den nu föreslagna anordningen kräver en motsvarande justering i fråga om fastighet, som betecknats med för högt andelstal, eller där fastighet felaktigt upptagits i fång. Även om felet blivit befästat genom vunnen lagfart, vilket icke sällan hänt, bör rättelse ske; den beviljade lagfarten bör icke få tjäna till stöd för ett upprepande av felet. Det avsedda syftet ernås med den i 5 § föreslagna anordningen, varigenom fastigheten vid dess framtida lagfarande och intecknande erhåller en med dess beskaffenhet, sådan den utgått ur skiftet, adekvat beteckning eller ock, där fastigheten icke till någon del tillkommer den för vilken lagfart tidigare beviljats, lagfarten berövas dess betydelse för framtida, fastigheten avseende rättshandlingar.

Ehuru bestämmelsen i denna paragraf möjliggör lagfarande direkt å skifteshandlingarna, böra, där fånges- och åtkomsthandlingar finnas, dessa lämpligen företes i lagfartsärendet. Att ge uttryck häråt i lagtexten och att av vissa sökande för lagfarts beviljande fordra handlingars företeende, av andra icke, synes emellertid ej vara lämpligt, då man näppeligen kan ifrågasätta bevisning om riktigheten av sökandens uppgift om huru därmed förhåller sig. En bestämmelse i angivna riktning

vore ock tämligen obehövlig, då det torde ligga i sökandens intresse att för inprotokollering förete de handlingar, som stödja hans rätt.

Rättsinnehavare till den, som i redogörelsen för äganderättsutredningen redovisats såsom ägare, kan ej under andra omständigheter än då lagfartsförordningen det tillåter beviljas lagfart, innan sådan meddelats för den senare och å eventuellt mellanliggande fång. Däremot har i paragrafen eftergift gjorts från villkoret om vunnen lagfart beträffande tidigare led i fångeskedjan. Ett fasthållande av detta krav skulle medföra betydande olägenheter och äventyra ändamålet med det föreslagna förfarandet. I många fall härleda sig bristfälligheter i lagfarandet ända från tiden för storskiftet. Fordran å lagfarande av äldre fång torde ock innebära att, även där sådana fång redan äro lagfarna men med jordtal eller andra mått, som vid äganderättsutredningen jämkats, ny lagfartsbehandling av de äldre fången bleve nödvändig för ernående av samstämmighet med lagfarten å den vid skiftet redovisade fastigheten. Lagfarandet av skifteslotterna bleve sålunda i allmänhet förbundet med en serie förutgående lagfartsärenden. Och då jämkning i andelstalen vid skiftet vanligen berott på felaktigheter i fastighetsbeteckningarna vid ett eller flera bakomliggande fång och dessa felaktigheter genom klyvningar och styckningar av fastigheterna fördelats efter olika förhållande på senare fång, erbjöde det ofta avsevärda svårigheter att bedöma med vilka beteckningar alla äldre fång skulle lagfaras för åvägabringande av överensstämmelse med de vid skiftet redovisade fastigheternas mått. Så är visserligen icke alltid fallet, såsom då fastighet i oförändrat skick blivit föremål för flera varandra efterföljande fång och i dessa erhållit en riktig angivning. Liksom beträffande frågan om företeende av fångeshandling synes emellertid även i nu förevarande hänseende olämpligt att göra skillnad mellan olika fall.

Enligt 6 § 3 mom. lagfartsförordningen förutsättes för beviljande av lagfart på grund av arealförvärv, att slutlig fastställelse meddelats å lantmäteri- eller mätningsförrättning, varigenom det överlåtna området utbrutits. Vid nu ifrågavarande skiften avses även sådan av vissa till gränserna bestämda ägor bestående fastighet, som på grund av hinder i förenämnda hänseende ej lagfarits, kunna bliva föremål för sammanläggning. Fastigheten blir då ej genom skiftet utbruten för sig, utan inbegripes i den lott, som utlägges för den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Uppenbarligen saknas anledning att i dylikt fall låta lagfartsfrågan röna annan behandling än om förstnämnda fastighet vid skiftet utbrutits för sig och först därefter gjorts till föremål för sammanläggning. Beträffande dessa skiften må vidare bemärkas, att det i följd av den föreslagna möjligheten till uppdelning av skifteslag torde bliva vanligt, att fastigheter ingå i skiftet med endast vissa, men icke alla ägor. De i skiftet ej ingående ägorna komma visserligen att redovisas och även, i mån de hävdas enskilt, utmärkas å karta. Vad beträf-

far fastighet, bestående av vissa till läget bestämda ägor, blir ock, innan lott utlägges för densamma, konstaterat att för utbrytning av sådan fastighet stadgade villkor uppfyllts. Utbrytning torde dock icke kunna sägas hava skett beträffande andra ägor än dem, som ligga inom delningsområdet, och det har därför synts önskvärt att, med bibehållande av grundtanken i lagfartsförordningens nyssnämnda stadgande, giva detsamma en mera modifierad form. Stadgandets huvudsakliga syfte har varit åstadkommande av fastighetsbildning och individualisering. Huruvida förrättning medför sådan verkan kommer till synes i jordregistret, i det att, om så är fallet men också endast då, förrättningen föranleder fastighetens upptagande i jordregistret under särskilt nummer eller såsom enhet. Med denna utgångspunkt har det omnämnda kravet å utbrytning av fastighet, bestående av vissa ägor, så angivits, att lagfart icke får, i anledning av det föreslagna förfarandet, meddelas å dylik fastighet i annat fall än att densamma skall upptagas i jordregistret. Av de samtidigt härmed föreslagna särbestämmelserna om jordregistrets förande följer, att hinder mot lagfart icke föreligger i nämnda hänseende, då fastigheten erhåller ägolott vid skiftet. Lagfart meddelas å hel fastighet, för vilken lott utlägges, d. v. s. lagfarten avser lott med alla jämväl utom delningsområdet belägna, till densamma redovisade ägor. I lagfarten kan således inbegripas även sådan ursprunglig fastighet av nu omnämnt slag, vilken visserligen icke blivit utbruten såsom särskild lott, men som efter sammanläggning utgör del av fastighet, för vilken lott utlagts. Har återigen ägare av fastighet, bestående av vissa ägor, på grund av gällande bestämmelser icke kunnat få särskild lott utlagd för sig utan har fastigheten ingått i en för flera delägare gemensam lott, medger det föreslagna stadgandet icke beviljande av lagfart å fastigheten. Är fastighet, bestående av vissa ägor, helt belägen utom delningsområdet och sammanlägges den ej med fastighet, som ingår i delningen, kan fastigheten, då skiftet ej medför dess upptagande i jordregistret, ej lagfaras, såvitt den ej blivit annorledes utbruten eller lagfart ändock på grund av allmänna bestämmelser må beviljas, såsom i fråga om avsöndring som tillkommit före 1897 års ingång.

Förslaget medger ej lagfart, då klander instämts eller eljest anledning förekommer att annan äger bättre rätt till fastighet, varom fråga är. Vad det senare ledet beträffar, faller det av sig självt, att äganderättsredogörelsen icke kan åberopas, där i visst fall dess resultat efter underställning rubbats och följaktligen lagfarandet bör grundas å det avgörande, som därvid träffats. Bortsett härifrån torde i allmänhet, såframt ej klander instämts, anledning icke finnas att ifrågasätta delägares behörighet. Sålunda kan, i enlighet med vad förut anförts, mot hans ansökan icke åberopas den omständigheten i och för sig, att i fastigheten inberäknats ett andelstal, som inbegripits i lagfart, tidigare meddelad

för annan delägare, varifrån sökanden ej härleder sitt anspråk. Detta förhållande rättas till med tillämpning av 5 §.

Andra stycket i paragrafen har föranletts av att lagfartsförordningens stadgande om skyldighet att söka lagfart och om påföljd av försummelse härutinnan icke utan uttryckligt stadgande torde vara tillämpligt beträffande sådan skiftesdelägare, som ej kunnat till stöd för sitt innehav åberopa skriftlig fångeshandling. Av den skiftesdelägarna i denna paragraf tillerkända rätten att erhålla lagfart oberoende av om fångesmannen dessförinnan beviljats sådan torde följa, att ett framtvingande av ansökan om lagfart för den senare icke kan komma i fråga.

5 §.

Bestämmelsens syfte har berörts redan under 4 §. I särskilt förslag hava upptagits föreskrifter i ändamål att bringa fastighetsbokföringen i överensstämmelse med den fastighetsindelning, som tillskapas genom sådant skifte, varom här är fråga. I anslutning härtill har synts önskvärt att efter nu föreslagna kungörelseförfarande lagfarts- och inteckningsåtgärder omedelbart anknytas till den nya indelningen och att fördenskull vidare användning av äldre, i åberopade lagfartsbevis upptagna beteckningar förhindras. Framför allt böra lagfarterna bringas i samstämmighet med de vid äganderättsutredningen jämkade fastighetsmåtten. Såsom tidigare nämnts, torde nämligen, då lagfart förut beviljats delägare å andelstal, som enligt äganderättsutredningen icke tillkommer honom, icke utan särskild bestämmelse kunna annorledes än genom dom förebyggas att det konstaterade felet kvarstår och upprepas i senare lagfartsåtgärder, varigenom i vissa fall dubbelföring av andelstal uppkomme och i varje fall oreda i fastighetsbokföringen kunde bliva följden.

För nu nämnda ändamål har i paragrafen stadgats, att lagfart, som meddelats före det kungörelsetiden gått till ända, icke får därefter läggas till grund för beviljande av lagfart å senare fång eller av inteckning, med mindre viss anteckning skett i lagfartsprotokollet och lagfartsboken. Härom har upptagits bestämmelse av den innebörd, att den som före nämnda tid erhållit lagfart och styrker, att lagfarten avser fastighet som i redogörelsen över äganderättsförhållandena påförts honom, äger efter kungörelsetidens utgång få anteckning om förhållandet införd i lagfartsprotokollet och lagfartsboken samt bevis härom meddelat. Där ny benämning åsatts ur skiftet gående, eventuellt genom sammanläggning bildad fastighet, bör uppgift om den nya fastigheten och dess benämning inflyta i anteckningen och beviset. Visar redogörelsen åter, att fastigheten ej tillkommer sökanden, kan den tidigare lagfarten ej vidare åberopas. Har vid äganderättsutredningen reducering skett i andelstalet för tidigare lagfaren fastighet, sker anteckning härom med uppgift tillika angående fastigheten eventuellt åsatt ny benämning. Är

fastighet bildad genom sammanläggning av dels lagfaren fastighet, dels sådan, varå lagfart ej är beviljad, eller är eljest lagfart tidigare beviljad endast å del av fastighet, kan lämpligen anteckningen om den redan beviljade lagfarten ske i samband med behandlingen av ansökan om lagfart å övrig del, varigenom meddelat bevis kommer att omfatta hela den sökanden tillkommande fastigheten med angivande av densamma eventuellt åsatt ny beteckning.

Enligt 60 § inteckningsförordningen äro vissa rättsverkningar förknippade med den omständigheten, att fastighet genom klander frånvinnes innehavaren. Utan uttryckligt stadgande lärer därmed böra jämställas det fall, då vid en under skifte uppkommen tvist om bättre rätt till fastighet ägodelningsrätten träffar ett avgörande till förmån för annan än fastighetens innehavare. Emellertid lärer vara att förvänta, att vid den ingående utredning om äganderättsförhållandena, som föreslagits skola äga rum vid laga skifte till rubbning av storskifte å bys heminägor, ett avgörande av äganderättsfrågan skall i allmänhet kunna komma till stånd utan att saken behöver hänskjutas till domstols prövning. Givet är, att den, som därvid rätteligen tillerkännes rätt till viss fastighet eller del av sådan, icke skall i förhållande till inteckningshavare komma i sämre ställning än om äganderättstvisten hänskjutits till domstols prövning. Genom stadgandet i denna paragraf har denna princip fastslagits.

6 §.

Då utfärdande av kungörelse betingats av en mera allmän oreda i äganderättsförhållandena inom skifteslaget, har anledning saknats att fördela den jämförelsevis obetydliga kostnaden i ärendet efter andra grunder än kostnaderna för skiftet.

7 §.

Befogad anledning till klagorätt har icke synts föreligga, då rätten efter skälighetsprövning funnit äganderättsförhållandena betinga förfarandets tillämpning. Har rätten icke funnit skäl besluta kungörelse, må talan mot beslutet fullföljas i samma ordning som mot beslut i hos rätten anhängiggjorda ansökningsärenden. Såsom sakägare är att anse envar i redogörelsen över äganderättsförhållandena upptagen ägare av fast egendom eller hans rättsinnehavare, men därjämte bör klagorätt i analogi med stadgandet i 21 kap. 53 § jorddelningslagen tillerkännas förrättningslantmätaren.

8 §.

Ändamålet med den föreslagna anteckningen är att vid behandling av lagfarts- och inteckningsfrågor efter kungörelsetidens utgång uppmärk-

samhet må fästas därå att eventuellt åberopade äldre lagfarter icke kunna utan vidare läggas till grund för ärendets avgörande.

Vid de under loppet av år 1926 enligt lagen den 30 april 1925 igångsatta provskiftena verkställes enligt därom särskilt meddelade bestämmelser sådan utredning rörande äganderättsförhållandena inom skifteslagen jämte redovisning över mark utom delningsområdet, varå nu föreslagna förfarande avsetts skola grundas, och det synes därför icke föreligga något hinder att göra detsamma tillgängligt för nämnda skifteslag. Det i promulgationsbestämmelsen angivna särskilda förfarandet blir att tillämpa, då skiftesförrättning redan är avslutad vid lagens ikraftträdande. I motsatt fall behandlas frågan enligt 2 § under förrättningens gång. En tillämpning av förfarandet kan icke komma i fråga i anledning av andra, enligt äldre bestämmelser utförda skiften. Inom Kopparbergs län pågå för närvarande icke andra laga skiften till rubbning av storskifte än de ovan angivna.

Förslaget till förordning med särskilda bestämmelser i vissa fall i fråga om jordregister.

1 §.

Enligt gällande bestämmelser skall i de delar av Kopparbergs län, där storskifte eller laga skifte skett, anordnas upplägg för varje fastighet, vilken upptagits såsom åbolott i delningsbeskrivning vid skiftet. I tillämpningen av jordregisterförordningen har såsom allmänt villkor för en delningsförrättnings fastighetsbildande verkan följts den normen, att delningen skall hava omfattat den egentliga inrösningsjorden, där sådan finnes. En skiftad bys uppdelning i registerenheter grundas följaktligen på skiftet å byns egentliga inrösningsjord. Upplägg anordnas för varje vid skiftet utlagd fastighet. Om by vid tiden för jordregistrets uppläggande undergått såväl storskifte som laga skifte, skall, därest laga skiftet omfattat all till skifteslaget hörande mark, som ingått i storskiftet, samt laga skiftet ägt rum innan fastighetsböcker för socknen upplades, i jordregistret göras särskilda upplägg för envar i delningsbeskrivningen vid laga skiftet upptagen åbolott, men eljest i särskild ordning bestämmas, huruvida laga skiftes- eller storskiftesindelningen skall läggas till grund för byns uppdelning i registerenheter. Sedan jordregistret upplagts, sker emellertid icke någon ny indelning i registerenheter i anledning av laga skiften, som därefter utföras. Av dessa betingade ändringar förutsättas skola införas å de redan befintliga uppläggen. Föreligger ovisshet huru-

vida viss ägolott representerar särskild fastighet eller är att anse såsom tillydande annan, är anordnandet av upplägg beroende på särskild prövning.

Av ovanberörda princip för bys uppdelning i registerenheter följer, att fastighet, för vilken lott vid det enhetsbildande skiftet utlägges, upptages å nytt upplägg, även om fastigheten tillkommit genom arealfång och oberoende av om fastställelse tidigare meddelats å förrättning, varigenom fastigheten utbrutits, eller om lagfart därå meddelats. Detta innebär en eftergift från de vanliga villkoren för införing i jordregistret av fastighet, bestående av visst till gränserna bestämt område.

Förutom upplägg, bildade på ovan angivet sätt, finnas särskilda upplägg uppkomna genom avsöndring eller avstyckning från flera enheter, genom av lantmäteristyrelsen beslutad överföring eller genom sammanläggning av fastigheter på skilda upplägg.

Införing å jordregisteruppläggen av nya fastigheter sker på grund av de förrättningar eller åtgärder, vilka jordregisterförordningen tillerkänner fastighetsbildande verkan, såsom skifte, ägostyckning, mantalssättning, sammanläggning, avsöndring och avstyckning. Rörande förutsättningarna för att ägolotts utläggande må föranleda registrering bemärkes, att fastighet, bestående av vissa bestämda ägor, tidigare icke kunnat införas i jordregistret, med mindre fastigheten bildat åbolott vid det enhetsbildade skiftet eller fastställelse meddelats å ägostyckning eller avsöndring, varigenom fastigheten avskilts, eller ock, där sådan utbrytning ej erfordrats, lagfart blivit meddelad å fastigheten såsom avsöndring. Inom nu ifrågavarande orter finnes ett stort antal såväl avsöndringar, där dessa förutsättningar saknas, som ock hemmansdelar, bestående av vissa bestämda ägor, vilka icke utbrutits genom särskild lantmäteriförrättning. Vid hemmansklyvningar enligt 94 § första stycket sista punkten skiftesstadgan hava väl ägolotter plägat utläggas för dylika arealfång, men då utbrytning i denna ordning icke varit tillåten, hava förrättningarna beträffande dessa icke blivit i jordregisterhänseende fastighetsbildande. Enligt sista stycket i 13 kap. 11 § jorddelningslagen får emellertid numera ägolott vid skifte under viss förutsättning utläggas på grund av fång å dylika fastigheter, vilka därefter upptagas i jordregistret under särskilda nummer enligt grunder, som angivas i § 18 i 1908 års jordregisterförordning. Samma behandling i jordregistret torde de fastigheter röna, för vilka vid provskiftena ägolott utlägges med stöd av 12 § i förordningen den 18 juni 1926 (nr 362). I nu angivna hänseende synes följaktligen gällande bestämmelser ej lägga hinder i vägen för att alla i skifte ingående fastigheter må upptagas såsom jordregisterfastigheter.

Såsom villkor för att delningsförrättning skall erhålla fastighetsbildande verkan gäller emellertid, att delningen omfattat den egentliga inrös-

ningsjorden, om sådan finnes.[1] Några motsvarande bestämmelser hava ej meddelats för det fall, att registerfastighet, bestående av endast skogsmark, ingått i skifte med allenast en del av sina ägor och dessa ägor delats i flera lotter. Sådana föreskrifter torde ej heller hava varit av behovet påkallade under skiftesstadgans tid. Nämnda fall torde hava hört till sällsyntheterna. Vid tillämpning av 1 kap. 4 § jorddelningslagen kan förhållandet emellertid tänkas uppkomma oftare, och därvid synes för varje särskilt fall bliva att pröva, huruvida utbrytningen varit av den betydenhet, att fastigheten må upptagas i jordregistret.

Frågan om vilken fastighetsbildande verkan bör tillmätas ett skifte, som omfattat endast en del av ett skifteslags mark, blir av särskilt intresse för nu ifrågavarande orter. Man kan utgå ifrån att en tillämpning av de föreslagna bestämmelserna om reglering av skifteslagen kommer att icke sällan leda till en begränsning av delningens omfattning. I vissa fall kan skifteslag tänkas bliva bestående av allenast bys heminägokomplex. Givet är, att en omläggning av storskiftesindelningen bör grundas å det skifte inom byn, som avser heminägorna. De utgöra fastigheternas huvudsakliga kärna, från vilken all annan rätt härletts. Det är ock till dessas skiftande, som den all byns mark omfattande äganderättsutredningen och redovisningen föreslagits skola anknytas. I heminägodelningen har ock inarbetats ett särskilt förfarande, ägnat att möjliggöra sammanläggning i större omfattning. Skiftet å dessa ägor har därjämte tillmätts vittgående verkningar i lagfartshänseende, och detsamma har avsetts skola läggas till grund för en ny indelning i fastighetsböckerna.

I det närmaste samband härmed står frågan om skiftets jordregisterbehandling. Det är i jordregistret fastighetsbildningen kommer till synes. Omfattar skifte bys heminägor men icke all övrig mark, torde kunna antagas, att redan med tillämpning av förut omnämnda föreskrifter de flesta fastigheter, för vilka ägolott utlagts, skulle bliva upptagna i jordregistret. Beträffande rena hemmansdelar blir detta så gott som undantagslöst fallet. Höra inägor till fastigheter, bestående av vissa bestämda ägor, komma även dessa fastigheter i regel att på grund av den vid skiftet skedda utbrytningen registerbehandlas. Vad avsöndringar beträffar kan man utgå ifrån att dessa ofta äro belägna antingen helt inom eller helt utom delningsområdet. I vissa fall kan dock tänkas, att utbrytningen med tillämpning av nu gällande regler ej skulle föranleda registrering av fastighet. Företrädesvis gäller detta fastigheter, bestående av avrösningsjord, som endast delvis blir föremål för delning. Med dessas registrering torde enligt gällande regler kunna komma att anstå, till dess skifte ågått en huvudsaklig del av deras övriga ägor eller dessa annorledes utbrytas. Skall emellertid skiftet å heminägorna användas såsom grundval för en ny fastighetsindelning, är det av vikt att härvid i ett

[1] Se lantmäteristyrelsens föreskrifter den 17 november 1928 angående uppläggande och förande av jordregister (cirkulärserien nr 11 s. 11).

sammanhang få en stomme, som i möjligaste mån ersätter den gamla och till vilken den vidare fastighetsbildningen inom byn kan därefter anslutas.

Av anförda skäl har föreslagits, att varje fastighet, för vilken ägolott utlägges, upptages i jordregistret. Med fastighet jämställes grupp av fastigheter, vilka erhållit gemensam lott. Denna regel, som blir tillämplig, då fastigheterna höra till by, som med sina heminägor ingår i skiftet, medför att alla i skiftet ingående fastigheter, för vilka lott utlägges, bliva registrerade för sig, även om ägor utom delningsområdet höra till fastigheterna. Häremot synes knappast vägande skäl kunna anföras. Nämnda ägor bliva föremål för en noggrann redovisning och upptagas å karta. I och med att vid skiftet viss del av fastighet utbrutits, har för hela fastighetens vidkommande konstaterats, att betingelserna för utbrytning föreligga. Ty innan ägolott utlägges, måste enligt 13 kap. 11 § jorddelningslagen prövas, huruvida hinder mot utbrytning möter på grund av vad som finnes stadgat om avstyckning eller, där fråga är om hemmansdel, i det hänseende, som omnämnes i 1 kap. 8 § jorddelningslagen. Ehuru endast vissa ägor avses skola genom skiftet utbrytas, skall dock prövningen gälla hela den fastighet, för vilken ifrågasättes utläggande av lott, och ej beskaffenheten enbart av nyssnämnda ägor. Ändamålsenligast synes därför vara att, om vid skiftet å heminägorna utbrytning sker, fastigheten därmed upptages i jordregistret.

Såsom tidigare anförts, har ansetts önskvärt att å skifte av bys heminägor grunda en ny indelning i fastighetsböckerna, där sålunda varje lott komme att föras å sitt särskilda upplägg. Den fortsatta jorddelningen kommer ock att bygga å sådant skifte. Vad jordregistret beträffar, må erinras om att sammanläggning av fastigheter, hörande under olika upplägg, medför överföring till särskilt upplägg av den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Då brukningsdelarna i dessa orter regelmässigt bestå av flera fastigheter och särskilda bestämmelser föreslagits i ändamål att få till stånd en möjligast vidsträckt användning av sammanläggningsförfarandet, torde kunna förutses, att redan på denna grund ifrågavarande skiften komma att föranleda en allmän överföring av fastigheter till nya upplägg. Med hänsyn härtill och då dessa skiften både i fastighets- och skifteshänseende få en betydelse för skifteslaget, motsvarande den storskiftet på sin tid ägde, bör laga skiftet läggas till grund även för en ny uppdelning i jordregisterenheter. Registret och därmed även fastighetsbokföringen bliva härigenom direkt anslutna till skiftesakten; registret och fastighetsböckerna komma att upptaga laga skiftes-lotterna i samma inbördes ordning, som de hava i delningsbeskrivningen, varigenom sambandet dem emellan lättare kommer till synes och lotternas numrering blir enhetlig. Enligt förslaget har därför laga skifte till rubbning av storskifte beträffande by, vars heminägor ingå i delningen, i jordregisterhänseende givits enhetsbildande verkan. Sålunda skall en-

ligt förslaget nytt upplägg göras för varje fastighet eller grupp av fastigheter, för vilken särskild ägolott utlagts vid skiftet.

Emellertid bleve icke den gamla, på storskiftet grundade fastighetsindelningen helt ersatt enbart genom ovan omförmälda anordning. Hava områden frånskilts skifteslaget, torde visserligen i allmänhet större delen därav komma att tillhöra fastigheter, vilka innehava ägor jämväl inom delningsområdet eller blivit sammanlagda med dylika fastigheter och i anledning därav bliva upptagna å nya upplägg. Inom de från delningen uteslutna områdena kunna emellertid finnas fastigheter, vilka hava alla sina ägor därinom och ej heller genom sammanläggning smält samman med fastigheter inom delningsområdet. Dessa fastigheter skulle alltjämt komma att föras å de äldre uppläggen. Detta synes mindre lämpligt. Av skäl, för vilka senare skall redogöras i samband med frågan om fastighetsböckernas förande, har det ansetts önskvärt att avskaffa användandet av jordtalsbeteckningen vid fastigheternas angivande. Efter heminägornas skiftande och den i samband därmed verkställda, all byns mark omfattande äganderättsutredningen kan ock denna beteckning undvaras. I överensstämmelse härmed hava såväl beträffande jordregistrets som fastighetsböckernas förande föreslagits bestämmelser om avskaffande av jordtalsbeteckningen inom by, vars heminägor undergått laga skifte. Förslaget utgår beträffande fastighetsbokföringen ifrån att fastighet, som icke längre skall betecknas med jordtal, bör avföras från det äldre upplägget, där jordtalet använts för fastighetens angivande, och upptagas å särskilt upplägg under ny från jordregistret hämtad beteckning. Av vikt är härvid, att den nya anordningen genomföres för alla fastigheter inom byn och att detta i möjligaste mån sker i ett sammanhang. Beträffande såväl jordregistret som fastighetsböckerna kunde det befaras leda till oreda, om inom en och samma by vissa fastigheter med hemmans karaktär betecknades enligt nu gällande regler, medan beträffande det stora flertalet fastigheter jordtalsbeteckningen avlysts. Vidare torde reda och ordning befrämjas, om de gamla uppläggen göras helt och hållet »rena» från fastigheter. Det kunde väntas lätt leda till förbiseende om i en by, vars upplägg i allmänhet vore strukna, enstaka spridda fastigheter kvarstode med gällande registernummer. Fördenskull har föreslagits, att icke blott de fastigheter, för vilka ägolott vid heminägoskiftet utlagts, utan även samtliga övriga vid skiftet redovisade fastigheter eller alltså de, vilka med hela sitt ägovälde äro belägna inom område, som frånskilts skifteslaget, skola upptagas å nytt upplägg.

Sistnämnda fastigheter kunna vara av olika beskaffenhet. Undantagsvis förekommer, att vid storskiftet redovisad åbolotts ägor äro belägna helt och hållet i ett fäbodeställe eller annat vid laga skiftet frånskilt område. Vidare kan vid klyvning av åbolott viss fastighet hava förlagts inom sådant område. Slutligen kunna därinom förekomma fastigheter,

vilka bildats genom ägostyckning, avsöndring eller avstyckning. Dessa äro registerfastigheter.

Vidare må nämnas, att då, såsom undantagsvis förekommit, en fastighetsbildande förrättning övergått endast en del av en fastighet, exempelvis 75 snesland av en registerfastighet om 100 snesland reducerad jord, återstående del eller, såsom den plägar benämnas, »restfastigheten» — 25 snesland — skall enligt gällande tillämpningsföreskrifter erhålla särskilt registernummer. Ett därmed jämförligt förhållande kan uppkomma vid laga skifte, som omfattat en bys heminägor, men ej hela dess ägovälde. Det kan nämligen inträffa, antingen att upplåtelse skett av en hemmansdel, bestående av vissa ägor inom avskilt skifteslag, utan att utbrytning därav ägt rum, eller ock att kvotdel av fastighet genom sämjedelning, som vid skiftet respekterats, fått hela sitt ägovälde förlagt inom mark, som uteslutits från delningen. I registerhänseende ge sig dessa båda omständigheter tillkänna på det sätt, att de vid skiftet utlagda åbolotterna ej konsumera storskiftesenhetens hela jordtal. Här uppkommer sålunda en »restfastighet».

Då dessa fastigheter äro införda eller i anledning av skiftet skola införas i jordregistret, kan deras upptagande å särskilt upplägg ske samtidigt med de vid skiftet utlagda lotternas registerbehandling. Anmärkas må, att om dylik fastighet tillhör flera delägare, vilka därav innehava var sin del, dessa delar tillsammans bilda en registerenhet. Att upptaga sådan del såsom registerenhet för sig skulle innebära en avvikelse från de vanliga reglerna för fastighetsbildning, vartill anledning torde saknas.

Slutligen kunna inom områden, som uteslutits från delningen, tänkas förekomma av vissa bestämda ägor bestående fastigheter, vilka ej blivit skilda från sina stamfastigheter på sådant sätt, att de enligt gällande regler kunnat upptagas såsom särskilda registerfastigheter. Om dessa handlar paragrafens andra stycke. Beträffande dem blir icke heller skiftet av fastighetsbildande verkan, ty den redovisning, som föreslagits skola vid heminägornas skiftande verkställas beträffande den utom delningsområdet belägna marken, kan icke givas verkan av en utbrytning. Upplägg för dylika fastigheter kunna alltså icke, såsom beträffande förut nämnda fastigheter, utan vidare anordnas i samband med skiftets registerbehandling, utan måste därmed anstå, intill dess sådant förhållande inträffat, att de överhuvud böra införas i registret. Så sker, sedan avsöndring fastställts eller utbrytning verkställts genom avstyckning eller, enligt 13 kap. 11 § sista stycket jorddelningslagen, vid skifte eller ock, beträffande äldre avsöndringar, sedan lagfart meddelats.

Genom instruktionella föreskrifter torde tillses, att fastigheternas beteckning å de nya uppläggen bestämmes efter enhetliga grunder med aktgivande av det vid skiftet använda beteckningssättet.

3 §.

I avseende å skälen till att icke vidare använda jordtalet hänvisas till vad i motsvarande hänseende kommer att anföras beträffande nya beteckningar i fastighetsböckerna.

4 §.

För att underlätta jämförelse mellan skiftesakten och jordregistret synas ägolotterna lämpligen böra numreras och sålunda införas i jordregistret i den ordning, vari de förekomma i delningsbeskrivningen. Vid den tidpunkt, då beslut meddelas i sammanläggningsärendet, är emellertid delningsbeskrivningen ännu ej uppsatt och ordningen mellan lotterna sålunda ej känd. I anledning härav torde införing av anteckningar angående sammanläggningen ej böra ske, förrän skiftet införts, något som ej synes behöva föranleda praktiska olägenheter.

5 §.

Meddelande till domhavanden angående ändrad registerbeteckning kan enligt 1908 års jordregisterförordning § 28 ske medelst antingen utdrag av jordregistret eller uppgift enligt formulär Ha. Föreslagna överföringar till nya upplägg i fastighetsböckerna i samband med skifte hava avsetts skola ske med ledning av nyssnämnda meddelande. För detta ändamål synes meddelandet lämpligen böra lämnas i form av utdrag ur jordregistret.

Förordningen har icke avsetts skola tillämpas beträffande andra tidigare utförda skiften än de enligt 1925 års lag igångsatta provskiftena. Med hänsyn till dessa har förordningen ansetts böra träda i tillämpning utan avvaktan av övriga föreslagna författningars ikraftträdande.

Förslaget till kungörelse med särskilda bestämmelser om förande av fastighetsbok inom vissa delar av Kopparbergs län.

1 §.

Enligt sammanläggningslagen skall anteckning om sammanläggning ske i lagfartsboken. Sådan anteckning skall ock enligt särskild föreskrift ske beträffande sammanläggning, som sker vid de enligt 1925 års lag utförda provskiftena. Såväl vid dessa som ock, enligt det nu avgivna förslaget till särlagstiftning å jorddelningsväsendets område, vid framdeles skeende skiften å bys heminägor kan fastighet, varå lagfart ej är sökt och som sålunda ej är upptagen i särskilt rum i lagfartsboken, göras till föremål för sammanläggning. I paragrafen anges, varest föreskriven an-

teckning om sammanläggning skall ske beträffande dylik fastighet. Bestämmelsen blir ock tillämplig å fastighet, som är lagfaren före fastighetsböckernas uppläggande och ej blivit införd i dem.

Anteckningen sker i samband med sammanläggningsfrågans behandling. Vid nu ifrågavarande skiften verkställd sammanläggning kommer alltid att medföra den genom sammanläggningen bildade fastighetens upptagande å nytt upplägg. Å nya upplägget skall enligt 4 § angivas viss beteckning å fastigheten, som emellertid ej är definitivt fastställd vid tiden för sammanläggningsfrågans behandling. Med överföring bör därför anstå. Förslaget utgår ifrån att all av skiftet föranledd överföring till nytt upplägg skall ske i ett sammanhang, efter det skiftet slutförts och till domaren inkommit uppgift, som omnämnes i 6 §.

2 §.

Enligt 8 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall skall viss anteckning i lagfartsboken ske i anledning av kungörelse, som jämlikt samma lag utfärdas. Då anteckningen avser samtliga fastigheter under samma upplägg samt dessa vid tiden för anteckningens verkställande ofta icke äro inskrivna i särskilda rum, har anteckningen synts enklast kunna ske i överskriften till upplägget.

3 §.

Sättet för fastighetsböckernas uppläggande och förande regleras beträffande Kopparbergs län i en från 1875 års kungörelse fristående författning — kungörelsen den 18 mars 1887 om införande av lagfarts- och inteckningsböcker vid häradsrätterna i Kopparbergs län. I denna stadgas beträffande nu ifrågavarande orter uti 2 § 1 mom., att upplägg skall göras för envar i delningsbeskrivning vid storskifte såsom särskild åbolott upptagen fastighet. Om två eller flera vid storskiftet var för sig utbrutna fastigheter eller delar därav vid sedermera, men före fastighetsböckernas uppläggande verkställt laga skifte blivit oskiljaktligt förenade, få dessa fastigheter eller fastighetsdelar föras å gemensamt upplägg, där sådant finnes lämpligt. Vad sist nämnts skall ock enligt 7 § 3) gälla, då vid storskifte var för sig utbrutna fastigheter eller delar därav blivit sålunda förenade genom laga skifte, som skett efter fastighetsböckernas uppläggande. Nytt upplägg kommer i dessa fall att avse åbolott, som upptagits i delningsbeskrivningen vid laga skiftet.

Vid skifte, omfattande bys heminägor, torde överföring till nytt upplägg bliva i stor utsträckning betingad redan av den omständigheten att fastigheter, hörande under olika upplägg, sammanläggas med varandra. Det synes emellertid önskvärt att även i andra fall de nya lotterna må utbrytas ur sitt förra sammanhang och upptagas var för sig å nytt upplägg. De gamla storskiftesåbolotterna, vilka för närvarande utgöra enheter för uppläggen, äro icke hemman i vanlig kameral mening, utan utgöra vid

lantmäteriförrättning (storskiftesåbodelning) utlagda skifteslotter. I mån denna genom skifte uppkomna indelning brytes och ersättes av en ny, likaledes tillskapad genom skifte, blir den gamla indelningen av huvudsakligen historiskt intresse. De nya skifteslotterna komma ej för framtiden att i skiftes- eller annat hänseende bilda någon enhet med eller i avseende å läge eller eljest hava mer samhörighet med de fastigheter, vilka för närvarande äro upptagna å samma upplägg, än med övriga fastigheter inom skifteslaget. Det förefaller därför principiellt riktigast, att fastighetsbokföringen helt anslutes till den nya fastighetsindelning, som uppkommit genom skiftet. Av skäl, som närmare beröras under 4 §, har ansetts önskvärt att genom nya beteckningar åtskilja fastigheterna. Det är då ock naturligt, att denna tanke fullföljes helt ut till att avse även fastigheternas plats. Då sålunda den gamla indelningen brytes, har av skäl, som tidigare vid behandlingen av frågan om särbestämmelser beträffande jordregister framhållits, ansetts lämpligast att, där vid skiftet å heminägorna områden frånskilts skifteslaget och fastigheter finnas, vilka med hela sitt ägovälde äro belägna inom dylikt område, låta den nya indelningen omfatta jämväl sådana fastigheter, varigenom de äldre uppläggen bliva helt avförda. Bestämmelsen i paragrafen innebär ock, att alla till byn hörande, vid skiftet redovisade fastigheter skola upptagas å nytt upplägg. I 6 § omnämnes, när denna överföring skall ske. Åtgärden torde beträffande ett övervägande flertal fastigheter kunna ske i anslutning till skiftets fastställande. Endast där fastighet, avseende vissa bestämda ägor utom delningsområdet, icke blivit avskild på sådant sätt att densamma kan upptagas i jordregister, måste med överföringen anstå, intill dess sådant förhållande inträffat, att fastigheten införes i registret.

I detta sammanhang må påpekas, att i 5 § förslaget till lag med särskilda bestämmelser om lagfart i vissa fall omnämnd anteckning, varav framgår vederbörande fastighet åsatt ny beteckning, bör verkställas på det nya upplägget, där sådant skall upprättas. Lämpligheten härav framträder särskilt, då fastighet tidigare ej varit helt lagfaren, och samtidigt med nyssnämnda anteckning lagfarten kompletteras till att avse hela fastigheten.

4 §.

Enligt 5 § i 1887 års kungörelse skulle vid uppläggande av fastighetsbok på grundval av storskifte uppläggs överskrift innehålla fastighetens namn (i regel byns namn), nummer (besuttenhetsnummer) och littera i delningsbeskrivning vid storskifte. Därjämte skulle antecknas bl. a. skattetal. Såsom skattetal finge upptagas fastighetens revboksinnehåll enligt delningsbeskrivningen vid skiftet (snesland, bandland) eller uppskattade innehållet av den inägojord, som vid skiftet blivit fastigheten tillagd (tunnland, kappland), eller båda dessa reducerade jordtal, allt efter som för varje tingslag eller socken ansåges lämpligt. Hade efter skiftet skatte-

reglering ägt rum, skulle den därvid skedda förändringen av skattetalen iakttagas.

Vid nu ifrågasatta överföring till nya upplägg böra fastigheterna i nya uppläggens överskrift förses med individualiserande benämningar, avvikande från de åbolotters, från vars upplägg de överförts. Lämpligen bör användas den beteckning, varmed fastigheterna angivits i jordregistret. Där fastighet ingått i skiftet, torde benämningen i allmänhet komma att bestå av namn, nummer och littera, varmed den för fastigheten utlagda ägolotten angivits i delningsbeskrivningen vid skiftet. Ägolottens benämning blir då även beteckning för själva fastigheten med alla dess ägor såväl inom som utom delningsområdet.

I sammanhang härmed uppstår fråga huruvida till fastighetsbeteckningen skall liksom tillförne fogas ett mått å fastigheterna — jordtal eller annat. Då enligt förslaget dylikt mått icke vidare skall användas för fastigheternas angivande, har detta grundat sig icke blott därpå att denna tillsats till beteckningen numera icke är behövlig för identifiering av fastigheterna utan även därpå att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, dess användande i fastighetsomsättningen är förknippad med synnerliga olägenheter.

Jordtalets användning i och för fastighetsangivningen har, såsom av den tidigare redogörelsen framgår, burit icke ringa skuld till den på många håll rådande oredan och ovissheten om äganderättsförhållandena. Då det gäller att för framtiden söka i görligaste mån förhindra uppkomsten av liknande förhållanden, ligger det därför nära till hands att i ett avskaffande av denna form för fastigheternas beteckning se ett medel härutinnan. Jordtalet har ursprungligen, rätt använt, haft en uppgift att fylla. Det utgjorde då ett mått, med vilket alla fastigheter inom socknen kunde jämföras med varandra. Efter nu ifrågavarande skiften kommer saken att ligga annorlunda till. Numera kunna vid skifte lotter utläggas för fastigheter av olika beskaffenhet i avseende å fördelningen av däri ingående ägoslag. Särskilt må erinras, att vid nu nämnda skiften sammanläggningsinstitutet avsetts komma till vidsträckt användning. Härvid kunna med varandra förenas fastigheter av olika slag såsom rena hemmansdelar, hemmansdelar med andel efter olika förhållande i de särskilda ägoslagen, inägo- eller skogsmarksavsöndringar m. m. Härav framgår ock, att till de nya åbolotterna hörande skogsmark och andra åtföljder icke vidare komma att, såsom förut, stå i en viss, för alla lotter given proportion till inägorna. Man kan icke längre av inägobeloppets storlek direkt sluta sig till omfattningen av därtill hörande andra ägor. Inägomåttet har därmed förlorat sin egenskap av jordtal i egentlig mening. Att vid fastigheternas angivande för framtiden bruka en för olika ägoslag differentierad jordtalsbeteckning torde icke vara lämpligt. Särskilt beträffande fastigheter, tillkomna genom sammanläggning, skulle detta bliva tyngande. Även bortsett från förut anförda skäl skulle mot

att såsom åbolotts jordtal använda det, som representerade summan av dess inägor, men utan angivande av de varierande andelsförhållandena i övrig mark, kunna anföras, att ett sådant jordtal komme att få en annan innebörd än det förut använda, vilket kunde i fastighetsomsättningen leda till förväxlingar. Om sålunda exempelvis en fastighet, som ursprungligen eller genom sammanläggning utgör 10 snesland reducerad inägojord jämte skogsmark och andra åtföljder, åbelöpande 20 reducerade snesland, skulle hädanefter betecknas utgöra 10 snesland reducerad jord, komme en frånförsäljning av 5 reducerade snesland med åtföljder att rätteligen innebära en tudelning av hela fastigheten, medan kontrahenterna, följande sin gamla uppfattning om jordtalsbegreppet, därmed måhända avsett, att överlåtelsen visserligen omfattade halva inägojorden, men blott $^5/_{20}$ eller en fjärdedel av skogsmarken och övriga åtföljder.

Om överhuvud till fastighetsbeteckningen skall fogas ett mått, synes följaktligen ett sådant i varje fall icke böra anknytas till inägornas omfattning. Det skulle varken vara tjänligt som jämförelsemått mellan fastigheterna eller giva uttryck åt fastighetens rätt i samfälligheter och andra förmåner. Andra former för att uttrycka fastigheternas mått kunde visserligen tänkas, t. ex. att hänföra måttet till fastigheternas hela ägovälde och bestämma dess storlek efter samma grunder som vid en mantalsfördelning. Något egentligt värde skulle dock ett sådant mått ej få, och vad förut anförts kan även i viss mån åberopas mot denna form. Och mot att såsom mått använda fastigheternas totala areal eller uppskattningsinnehåll enligt skiftet kan invändas, att dessa mått äro underkastade förändringar genom senare delningar, ävensom att anordningen svårligen kan följdriktigt genomföras, då skiftet ej omfattar fastigheternas hela ägovälde.

Av det anförda torde framgå, att det mest rationella är att överhuvud icke foga något mått till de nya åbolotternas beteckning utan inskränka sig till en individualiserande benämning. Om fastigheternas storlek och sammansättning av olika ägoslag samt deras rätt i samfälligheter står upplysning att vinna i skifteshandlingarna, då uppgift därom för något ändamål erfordras. Vid fastighets uppdelning i ideella andelar, företrädesvis förekommande vid arvfall, komma andelarna att bestå av $^1/_2$, $^1/_3$ etc. av fastigheten. Och vid försäljningar från fastighet, vilka i regel avse till gränserna bestämda ägor, torde frånvaron av jordtals- eller annan dylik beteckning försvåra, för att icke säga omöjliggöra den nu så vanliga maskeringen av fångens natur och i stället leda till en ordentlig angivning av de överlåtna ägorna.

I enlighet med vad sålunda anförts har i paragrafen stadgats, att jordtal eller annat dylikt mått icke skall upptagas å de nya uppläggen.

Såsom förut nämnts kan man icke av den jordtalssumma, vilken vid storskiftet såsom inägojord redovisad och viss laga skifteslott tilldelad mark representerar, draga någon direkt slutsats om lotternas andel i sam-

fälligheter. Jordtalet blir alltså icke utan vidare användbart för bestämmande av delningsgrund, om sedermera skifte skall verkställas å sådan mark. Frågan blir att bedöma för varje särskilt fall på grundval av äganderättsutredningen. För vissa ändamål kan emellertid vara önskvärt, att en uppgift om de gamla jordtalens fördelning å laga skifteslotterna finnes lätt tillgänglig, såsom för uppgörande av röstlängder för beslut rörande besparingsskogar eller samfälligheter, ställda under särskild förvaltning enligt bysamfällighetslagen. Vidare finnas i vissa socknar sockenmagasin och kassor, som tillhöra i mantal satt jord. I debiteringshänseende torde jordtalen ännu i några år hava betydelse för uttagandet av ersättning för prästerskapets tionde. Såsom lämpligt kan därför ifrågasättas att till bruk i ovan angivna och tilläventyrs i övrigt befintliga hänseenden åstadkomma uppgifter rörande laga skiftad bys totala jordtals fördelning å de nya lotterna, t. ex. genom att skifteslantmätaren med ledning av skifteshandlingarna upprättar en särskild längd utvisande det jordtal, som ingår i varje skifteslott. Utskrift av längden kunde lämpligen efter skiftets fastställande tillställas vederbörande ortsmyndigheter och häradsskrivare. Eventuella bestämmelser härom torde kunna lämnas på instruktionell väg. En viss hjälp skulle onekligen beredas genom en dylik sammanfattande längd. Påpekas må dock, att densamma endast kan ange ett utgångsläge och att efter skiftet skedda upplåtelser kunna medföra förskjutningar i andelstalens fördelning, varierande allt efter ändamålet med andelstalens användning. Det må härutinnan vara nog med en erinran om att vid avstyckning mantalsfördelning visserligen icke äger rum, men att med avstyckningslott likväl kan följa andel i gemensamheter och rättigheter, som till storleken kan beräknas på olika sätt, i vissa fall efter vad ägaren bestämt eller, vid upplåtelse, efter vad kontrahenterna överenskommit.

5 §.

Enligt den i 3 § omnämnda förordningen upplagd ny jordregisterenhet kan understundom komma att i sig rymma flera vid det grundläggande skiftet redovisade fastigheter. Så blir bl. a. fallet, då gemensam ägolott utlagts för flera delägare. Enligt paragrafen skall även i fastighetsböckerna göras gemensamt upplägg för sådana fastigheter.

6 §.

Enligt denna paragraf skola de i 3 och 4 §§ omnämnda åtgärderna verkställas, sedan domhavanden bekommit den uppgift överlantmätaren enligt § 28 i 1908 års jordregisterförordning har att avgiva rörande de ändringar i jordregistret, vilka föranleda överföring i fastighetsböckerna.

Den föreslagna kungörelsen avses bliva tillämplig, där skiften framdeles utföras enligt den föreslagna särlagen på jorddelningslagstiftningens område, men därjämte beträffande de byar, som undergå laga skifte enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102). Med hänsyn till de senare har kungörelsen ansetts böra träda i tillämpning utan avvaktan å ikraftträdandet av förstnämnda särlag.

Förslaget till förordning med särskild bestämmelse angående sättet för utförande av mätning vid vissa laga skiften inom Kopparbergs län.

För skälen till här föreslagna eftergifter från mätningsförordningens föreskrifter har redogjorts i den allmänna motiveringen. Här må tilläggas, att då skifteslag med vissa ägor ingått i laga skifte till rubbning av storskifte, bestämmelsen alltjämt blir tillämplig vid mätning inom övriga ägor till skifteslaget samt att bestämning av gräns till viss äga enligt förslaget ej nödvändiggör iakttagande av mätningsförordningens föreskrifter i här angivna hänseenden vid all i samband med skiftet förekommande mätning.

BILAGOR

15 — 311341

Bilaga I.

Till Dalautredningen.

I skrivelse den 12 juli 1930 har Ledaren för Dalautredningen, då det för utredningen vore önskvärt att erhålla en möjligast fullständig bild av skiftesförhållandena i Kopparbergs län, anhållit, att jag ville efter undersökning lämna Dalautredningen uppgifter i vissa i skrivelsen angivna hänseenden.

I anledning härav får jag vördsamt anföra följande.

Länets indelning med hänsyn till skiftesförhållandena.

Efter rådande skiftesförhållanden får länet anses delat i tvenne skilda delar eller den del, inom vilken storskiften verkställts enligt kungl. breven den 9 februari 1802 och den 17 augusti 1804 på bekostnad eller med understöd av staten, och övrig del av länet, där skiftesförhållandena i stort sett äro lika med dem, som råda i riket i övrigt och särskilt angränsande Västmanlands och Örebro län. Till den förra delen eller områdesgruppen höra länets norra och mellersta delar, i den officiella statistiken kallade Skogs- och fjällbygden samt Mellanbygden. Till den senare hör främst länets sydliga områden, kallade Slättbygden, men även vissa delar av Mellanbygden.

Inom var och en av sålunda angivna huvudgrupper särskiljas emellertid tvenne undergrupper.

Inom den på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delen (nedan kallad Grupp I) får man skilja emellan sådana områden, där storskiftena verkställts med tillämpning av 1700-talets storskiftesförordningar, och sådana, inom vilka storskiftena skett efter den tidpunkt, då enligt kungörelsen den 18 februari 1859 skiftesstadgan av den 4 maj 1827 och senare 1866 års skiftesstadga skulle tillämpas på storskiftesförrättningarna.

Inom den senare delen (Grupp II) giva förhållandena anledning att skilja emellan Bergslagsbygden omkring Falun och övrig del. Anledningen till denna skillnad ligger däri, att inom bygden omkring Falun ej obetydliga områden ännu icke varit föremål för någon form av skifte.

Här nedan får jag till en början lämna en fullständig förteckning tingslagsvis över länets socknar och de ovan angivna grupper, till vilka de höra.

Grupp I. De delar av länet, vilka jämlikt kungl. breven den 9 februari 1802 och 17 augusti 1804 varit föremål för storskifte, verkställt på bekostnad eller med understöd av staten.

Grupp Ia. De delar, som undergått storskifte med tillämpning av 1700-talets storskiftesförfattningar.

Hedemora tingslag.

Säters socken.

Falu norra tingslag.

Vika socken, den del därav som är av skattenatur,

Aspeboda socken, den del, som motsvarar Vallmora och Billingsnäs skiftes-lag samt Brusala och på sin tid överflyttats från Stora Tuna socken.

Falu södra tingslag.

Stora Tuna socken med den därifrån numera utbrutna Domnarvets kommun,
Torsångs socken, den del därav som är av skattenatur,
Gustafs socken,
Silvbergs socken.

Västerbergslags tingslag.

Grangärde socken, den del därav (Rämstrakten, Laxsjö och Långmyran), som på sin tid överflyttats från Stora Tuna socken.

Nås tingslag.

Floda socken,
Nås socken,
Järna socken.

Malungs tingslag.

Äppelbo socken,
Malungs socken.

Leksands och Gagnefs tingslag.

Gagnefs socken,
Åls socken,
Bjursås socken,
Leksands socken,
Siljansnäs socken.

Rättviks tingslag.

Rättviks socken,
Boda socken,
Ore socken.

Mora tingslag.

Våmhus socken,
Mora socken,
Sollerö socken,
Vänjans socken.

Grupp Ib. De delar, som undergått storskifte med tillämpning, jämlikt kungörelsen den 18 februari 1859, av 1827 års och 1866 års stadgor om laga skifte.

Falu norra tingslag.

Svärdsjö socken med därifrån år 1924 till egen jordebokssocken (ej egen kommun) utbrutna Svartnäs socken,
Envikens socken,
Sundborns socken, den del därav eller Rupstjärns, Risets, Ramsnäs och Näsängets byar, som på sin tid överflyttats från Svärdsjö socken.

Malungs tingslag.

Lima socken,
Transtrands socken.

Orsa tingslag.

Orsa socken.

Älvdals tingslag.

Älvdalens socken.

Särna och Idre tingslag.

Särna socken,
Idre socken.

Grupp II. De delar av länet, som icke undergått storskifte på bekostnad eller med understöd av staten.

Grupp II a. Bergslagsbygden omkring Falun, där vissa delar ännu icke varit föremål för skifte i någon form.

Falu norra tingslag.

Vika socken, den del därav, som är av bergfrälsenatur,
Sundborns socken, med undantag för den från Svärdsjö socken överflyttade delen,
Kopparbergs socken,
Aspeboda socken, med undantag för den del, som överflyttats från Stora Tuna socken.

Falu södra tingslag.

Torsångs socken, den del därav som är av bergfrälsenatur.

Till denna grupp II a höra jämväl vissa enstaka byar och egendomar av bergfrälsenatur i andra socknar som Bjursås, Stora Tuna och Säters socknar.

Grupp II b. Övrig del av gruppen II, där skiftesförhållandena i stort sett äro lika med dem, som råda i angränsande län.

Folkare härad.

By socken,
Folkärna socken,
Grytnäs socken.

Hedemora tingslag.

Garpenbergs socken,
Husby socken,
Hedemora socken,
Stora Skedvi socken.

Västerbergslags tingslag.

Söderbärke socken,
Malingsbo socken,
Norrbärke socken,
Ludvika socken,
Grangärde socken, med undantag för den del, som dit överflyttats från Stora Tuna socken.

Nås tingslag.

Säfsnäs socken.

Beträffande sålunda gjorda uppdelning av länets områden från skiftessynpunkt är att märka, att storskiftet å Svärdsjö dåvarande socken eller numera Svärdsjö, Envikens och Svartnäs socknar samt vissa till Sundborns socken överflyttade byar fastställdes redan år 1859. Socknarna skulle alltså rätteligen hava förts såsom storskiftade före år 1859 eller under grupp I a. I föregående utredningar (Kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag år 1921) har storskiftet i Svärdsjö och därifrån utbrutna socknar emellertid hänförts under sådana, som verkställts med tillämpning av 1859 års kungörelse. Med hänsyn härtill och då detta storskifte i verkligheten utförts som sådant, för vilket lagaskiftesprinciperna tillämpats, har jag i denna del ej velat göra någon ändring i den indelning, som förut ansetts gälla.

Då i fråga om de socknar, som undergått storskifte enligt 1802 och 1804 års kungl. brev, skiljes mellan »på bekostnad» och »med understöd av staten», må följande antecknas. Till denna senare gruppen höra Gustafs, Torsångs, Vika, Säters, Stora

Tuna och Silvbergs socknar, där Kungl. Maj:t anvisade till beloppet bestämda bidrag av statsmedel för storskiftenas verkställande. Till den först angivna gruppen höra övriga socknar. Här ersattes lantmätarna helt av statsmedel, under det att jordägarna fingo ersätta gode män, revkarlar och revskrivare samt bekosta hantlangning och dylikt.

Ovan angivna redogörelse visar, att på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade områden finnas inom länets *samtliga domsagor*. Hela Ovansiljans och Nedansiljans domsagor höra dit; likaså hela Nås och Malungs domsaga med undantag för en socken eller Säfsnäs socken, som för övrigt nästan hel äges av ett enda bolag och icke undergått något skifte. Största delen av Falu domsaga hör också hit. Av Hedemora domsaga hör under gruppen endast en socken eller Säters socken. Och av Västerbergslags domsaga endast vissa byar i Grangärde socken.

Härefter anser jag mig hava att meddela arealuppgifter i avseende å skilda ägoslag samt antalet brukningsdelar för ovan angivna områdesgrupper. Uppgifterna äro hämtade från »Jordbruksräkningen år 1927» av Statistiska Centralbyrån. I vissa avseenden, då socknar äro uppdelade, hava approximativa beräkningar här skett. Vidare hava i särskild kolumn införts uppgifter om hemmanens antal vid storskiftet. Dessa uppgifter omfatta såväl huvudhemmanen som subhemmanen. Då dessa senare i vissa fall ej voro egna brukningsdelar, var vid storskiftet brukningsdelarnas antal något mindre än uppgivna antal enheter. Från de officiella arealerna hava, enligt här tillgängliga uppgifter, dragits arealerna för kronoparker, rekognitionsskogar och besparingsskogar, som avsatts vid avvittringen och storskiftet och icke böra räknas till mark, som får skiftas. Städers och köpingars arealer ingå ej heller i de nedan angivna uppgifterna. Arealerna för municipalsamhällena äro medräknade. Uppgifterna hava lämnats särskilt för varje tingslag men icke särskilt för varje socken, utan hava socknarna inom tingslagen för överskådlighetens skull sammanförts i grupper med lika skiftesförhållanden.

Uppgifterna äro sammanförda i följande tabell:

*	Arealer i hektar					Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal brukningsdelar i åkerjorden år 1927	
	Åker och trädgård	Slåtter- och betesäng	Skogsmark jämte hagmark	Övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Grupp I a.								
Storskifte enligt kungl. breven av 1802 och 1804 *före* år 1859:								
Hedemora tingslag:								
Säters socken **	1 192	327	7 270	1 804	10 593	391	229	27

* Städer och köpingar ingå icke i de i tabellen angivna uppgifterna.

** I angivna uppgifterna för Säters och Stora Tuna socknar ingå förutom de storskiftade byarna jämväl vissa bergfrälsehemman, som dock icke kunnat avskiljas.

*	Arealer i hektar					Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal brukningsdelar i åkerjorden år 1927	
	Åker och trädgård	Slåtter- och betesäng	Skogsmark jämte hagmark	Övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Falu norra och södra tingslag:								
Delar av Vika, Aspeboda och Torsångs socknar	2 362	219	10 679	2 578	15 838	433	263	80
Stora Tuna och Silvbergs socknar samt Domnarvets kommun**	9 967	2 728	41 257	19 012	72 964	2 210	1 669	569
Gustafs socken	2 889	142	6 470	1 375	10 876	518	331	45
Västerbergslags tingslag:								
Del av Grangärde socken (Rämstrakten, Laxsjön och Långmyran)	185	841	5 538	—	6 564	68	66	12
Nås tingslag:								
Floda, Nås och Järna socknar	5 067	4 403	118 059	30 656	158 185	1 397	1 364	154
Malungs tingslag:								
Äppelbo och Malungs socknar	3 066	3 468	147 534	56 097	210 165	1 612	1 370	127
Leksands och Gagnefs tingslag:								
Gagnefs socken	3 333	4 462	26 270	6 014	40 079	1 056	1 190	96
Ås och Bjursås socknar ***	2 311	2 900	17 214	6 540	28 965	970	776	32
Leksands och Siljansnäs socknar	6 488	8 414	71 536	25 755	112 193	2 210	2 023	106
Rättviks tingslag:								
Rättviks och Boda socknar	4 987	5 315	73 314	19 674	103 290	1 821	1 542	121
Ore socken	1 360	1 221	65 991	20 555	89 127	485	369	17
Mora tingslag:								
Mora och Våmhus socknar	4 366	1 572	117 619	52 965	176 522	2 270	1 768	79
Sollerö socken	1 024	791	32 171	6 893	40 879	392	386	8
Vänjans socken ****	716	964	34 357	15 907	51 944	430	367	20
Summa	49 313	37 767	775 279	265 825	1 128 184	16 263	13 713	1 493
Grupp Ib.								
Storskifte enligt kungl. breven av 1802 och 1804 *efter* år 1859:								
Falu norra tingslag:								
Svärdsjö, Svartnäs och Envikens socknar ****	3 641	3 879	77 580	23 161	108 261	1 073	978	74
Del av Sundborns socken	175	73	3 898	36	4 182	41	50	

* Städer och köpingar ingå icke i de i tabellen angivna uppgifterna.

** I angivna uppgifterna för Säters och Stora Tuna socknar ingå förutom de storskiftade byarna jämväl vissa bergfrälsehemman, som dock icke kunnat avskiljas.

*** I uppgifterna ingår jämväl bergfrälsebyn Lustebo i Bjursås socken med en areal av omkring 150 hektar.

**** Vid avvittringen och storskiftet avsatta kronoparker, besparingsskogar och rekognitionsskogar äro *icke* medräknade i de angivna arealerna.

*	Arealer i hektar					Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal brukningsdelar i åkerjorden år 1927	
	Åker och trädgård	Slåtter- och betesäng	Skogsmark jämte hagmark	Övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Malungs tingslag:								
Lima och Transtrands socknar**	1 513	2 179	98 420	46 940	149 052	940	644	60
Orsa tingslag:								
Orsa socken**	2 773	3 234	107 514	33 127	146 648	1 348	1 020	54
Älvdals tingslag:								
Älvdalens socken**	1 605	1 667	82 513	16 598	102 383	1 088	683	64
Särna och Idre tingslag:								
Särna och Idre socknar**	320	1 507	67 690	41 624	111 141	676	235	135
Summa	10 027	12 539	437 615	161 486	621 667	5 166	3 610	387
Grupp IIa.								
Bergslagsbygden omkring Falun.								
Falu norra och södra tingslag:								
Delar av Vika, Torsångs och Aspeboda socknar	2 427	517	10 491	3 453	16 888	—	253	69
Kopparbergs socken	1 746	821	19 546	2 245	24 358	—	241	132
Del av Sundborns socken	1 263	100	11 523	100	12 986	—	204	63
Summa	5 436	1 438	41 560	5 798	54 232	—	698	264
Grupp IIb.								
Övrig del av länet.								
Folkare härad och Hedemora tingslag:								
Alla socknar med undantag för Säters socken	32 304	4 439	104 578	19 473	160 794	—	2 919	735
Västerbergslags tingslag:								
Alla socknar med undantag för den del, som av Grangärde socken ingår i Grupp Ia	8 917	7 360	137 719	23 349	177 345	—	2 072	547
Nås tingslag:								
Säfsnäs socken	721	107	41 878	15 638	58 344	—	401	237
Summa	41 942	11 906	284 175	58 460	396 483	—	5 392	1 519

* Städer och köpingar ingå icke i de i tabellen angivna uppgifterna.

** Vid avvittringen och storskiftet avsatta kronoparker, besparingsskogar och rekognitionsskogar äro *icke* medräknade i de angivna arealerna.

*	Arealer i hektar					Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal brukningsdelar i åkerjorden år 1927	
	Åker och trädgård	Slåtter- och betesäng	Skogsmark jämte hagmark	Övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Sammandrag.								
Grupp Ia storskifte före 1859	49 313	37 767	775 279	265 825	1 128 184	16 263	13 713	1 493
Grupp Ib storskifte efter 1859	10 027	12 539	437 615	161 486	621 667	5 166	3 610	387
Grupp IIa bergsfrälsebygden omkring Falun	5 436	1 438	41 560	5 798	54 232	—	698	264
Grupp IIb övrig del av länet, Slättbygden	41 942	11 906	284 175	58 460	396 483	—	5 392	1 519
Summa	106 718	63 650	1 538 629	491 569	2 200 566	21 429	23 413	3 663

För att visa brukningsdelarnas i åkerjorden fördelning i olika storleksgrupper må följande uppgifter från den officiella statistiken intagas:

Skogs- och fjällbygden.

	Antal brukningsdelar med mera än 0·25 hektar åker
0·26— 1 hektar åker	617
1— 2 » »	584
2— 5 » »	632
5—10 » »	86
10—20 » »	8
20—30 » »	1
30—50 » »	1
Summa	1 929

Mellanbygden.

0·26— 1 hektar åker	3 681
1— 2 » »	3 807
2— 5 » »	6 082
5— 10 » »	2 108
10— 20 » »	296
20— 30 » »	50
30— 50 » »	31
50—100 » »	21
över 100 » »	7
Summa	16 083

Slättbygden.

0·26— 1 hektar åker	673
1— 2 » »	643
2— 5 » »	1 007

* Städer och köpingar ingå icke i de i tabellen angivna uppgifterna.

	Antal brukningsdelar med mera än 0·25 hektar åker
5— 10 hektar åker	1 548
10— 20 » »	1 333
20— 30 » »	275
30— 50 » »	95
50—100 » »	36
över 100 » »	13
Summa	5 623

	Antalet brukningsdelar inom varje storleksgrupp i % av samtliga				
	0·26—2 hektar	2—10 hektar	10—50 hektar	50—100 hektar	över 100 hektar
Skogs- och fjällbygden	62·3	37·2	0·5	—	—
Mellanbygden	46·6	50·9	2·4	0·1	—
Slättbygden	23·4	45·4	30·3	0·7	0·2

Uppgifterna för Mellanbygden torde få anses typiska för den storskiftade delen grupp Ia och alltså visa jordbrukens storlek inom den i storskifte före år 1859 liggande delen av länet. Utredningen visar alltså, att inom denna grupp nära hälften av jordbruken hava mindre än 2 hektar åker och endast 2·5 % hava mera än 10 hektar åker.

Jämförelsen emellan antalet enheter vid storskiftet och nuvarande brukningsdelar är synnerligen intressant. Den visar, att inom den storskiftade delen av länet brukningsdelarnas antal efter storskiftet och intill nuvarande tid icke ökats. Härav lärer man kunna draga den slutsatsen, att rådande ägosplittring icke så mycket beror av klyvningar för åstadkommande av nya jordbruk som fastmer av den jorddelning, som föranledes av överflyttningar av jord mellan brukningsdelar genom arv och försäljningar.

Jämförelse emellan grupperna Ia och Ib.

Innan jag härefter övergår att lämna påkallade särskilda uppgifter eller redogörelser för varje grupp, får jag rörande skillnaden emellan grupperna Ia, storskiften efter 1700-talets storskiftesregler, och Ib, storskiften lämpade efter 1800-talets lagaskiftesprinciper, anföra följande. Ehuru storskiftena i åtskilliga av socknarna i grupp Ia såsom sådana få anses ur arronderingssynpunkt och även med tanke på skiftesformen efter den tidens uppfattning ej illa genomförda och, därest de icke förstörts genom den sekundära delningen och det förhållandet att en brukningsdel numera i regel består av lotter i åtskilliga upp till 15 eller flera hemman, i många fall kunnat ännu försvaras och ej fordra nyarrondering genom laga skifte, iakttager man dock vid studerandet av skiftena under grupp Ib det inflytande bestämmelsen i 1859 års kungörelse fick. Det var dock givetvis icke endast bestämmelsen ensam utan även tidsåskådningen som inverkade (se vad ovan anförts om storskiftet i Svärdsjö).

För att i siffror kunna åskådliggöra skillnaden emellan storskiftena i grupp Ia och Ib har jag verkställt undersökning angående skiftesantalet för ett antal hemman i varje grupp. Undersökningen har verkställts å kartorna till verkställda hemmansklyvningar och har givit det resultat, som framgår av efterföljande tabell.

	Antal undersökta hemman	Antal ägoskiften för hemman i medeltal		
		Inägor	Skogsmark	Summa
Grupp Ia.				
Stora Tuna socken	20	3	5	8
Floda socken	25	7	3	10
Nås socken	25	6	5	11
Järna socken	15	5	5	10
Äppelbo socken	21	3	4	7
Malungs socken	26	4	5	9
Gagnefs socken	31	5	5	10
Ås socken	8	4	4	8
Bjursås socken	3	5	3	8
Leksands socken	25	8	6	14
Siljansnäs socken	10	8	6	14
Rättviks socken	17	9	5	14
Boda socken	13	8	4	12
Ore socken	10	4	5	9
Våmhus socken	25	7	4	11
Mora socken	25	7	5	12
Sollerö socken	20	7	6	13
Summa		100	80	180
Grupp Ib.				
Svärdsjö socken	20	3	4	7
Lima socken	27	3	3	6
Transtrands socken	25	2	2	4
Orsa socken	23	3	5	8
Älvdalens socken	21	3	2	5
Särna och Idre socknar	23	2	3	5
Summa		16	19	35
		Medeltal		
Grupp Ia, storskifte före 1859		5·9	4·7	10·6
Grupp Ib, storskifte efter 1859		2·7	3·1	5·8

Sålunda verkställda undersökning visar alltså, att skiftesantalet för varje vid storskiftet bildat hemman inom områden, som undergått storskifte efter år 1859, är betydligt mindre än inom områdena som storskiftats före år 1859. Emellertid torde jämväl de naturliga förhållandena hava inverkat, då de spridda ängarnas antal torde vara mindre i de senast storskiftade socknarna än i dem, som tidigast voro föremål för dylikt skifte.

Särskilda uppgifter rörande de före 1859 storskiftade delarna (Grupp Ia).

Vad härefter särskilt angår de områden, som undergått storskifte före år 1859, har undersökning skett i följande avseenden.

Efter storskiftet har den sekundära kvotdelningen skett antingen genom sämjedelning eller hemmansklyvning enligt 94 § skiftesstadgan. Därvid har inom Siljansbygden sämjedelning varit den förhärskande metoden. I stort sett kan man säga, att hemmansklyvning av lantmätare och godemän i Siljansbygden tillgripits först när tvister om sämjedelning uppkommit. Inom Västerdalarne har däremot delning genom hemmansklyvning enligt 94 § skiftesstadgan varit mera allmän. Inom särskilt Siljansbygden har dessutom i stor utsträckning förekommit arealdelning eller upplåtelser av på marken bestämda områden, vilka betecknats med jordtal och lagfarits som hemmansdelar (förtäckta ägostyckningar).

I sålunda angivna avseende har följande undersökning skett i nedan angivna socknar.

	Antal hemman	Antal genom hemmansklyvningar enl. 94 § SS delade hemman	Genom hemmansklyvning skiftade hemman uttryckt i %-tal
Nås	367	221	60·2
Järna	649	207	31·9
Malung	1 200	423	35·3
Gagnef	1 056	112	10·6
Leksand	1 796	97	5·4
Rättvik	1 401	154	11·0
Ore	485	153	31·5
Våmhus	471	187	39·7
Mora	1 799	408	22·7

Då man vet, att särskilt i Nedansiljans domsaga (Gagnef, Leksand, Rättvik) ytterst få hemman äro odelade, visar tabellen för denna bygd i vilken stor utsträckning sämjedelning tillämpats och är rådande. Å andra sidan visar procenttalen för Västerdalssocknarna och jämväl de undersökta socknarna i Ovansiljans domsaga, att den legala delningen i jämförelsevis stor utsträckning där kommit till användning.

I ovan angivna siffror hava icke medräknats sådana klyvningar, som omfattat endast skogsmark. Det är emellertid en ej ovanlig företeelse, att inägorna äro sämjedelade och skogsmarken laga delad.

Jorddelning genom ägostyckning, som tilläts först år 1924, hann förekomma i jämförelsevis ringa utsträckning och så gott som endast för frånskiljande av inägojord från bolagshemman.

Jorddelning genom avsöndring har kommit till användning i stor utsträckning såväl genom upplåtelser före 1897, å vilka lagfart meddelats utan fastställelse, som därefter. Här nedan lämnas uppgifter i detta hänseende för några socknar, där avsöndringen utan föregående fastställelse varit störst.

	Antal hemmansenheter	Antal lagfarna avsöndringar. Häri ingå icke genom expropriation tillkomna fastigheter	Antal fastställda avsöndringar
Floda socken	381	679	393
Järna socken	649	615	755
Malungs socken	1 200	1 188	981
Leksands socken	1 796	3 063	1 057
Siljansnäs socken	414	279	71
Rättviks socken	1 401	3 280	1 134
Ore socken	485	1 262	625
Mora socken	1 799	1 545	964
Sollerö socken	392	796	98

Tabellen torde visa, att avsöndring i stor utsträckning skett före år 1897. Uppgifterna rörande lagfarna lägenheter få ses i belysning därav, att de avse endast sådana, å vilka lagfart beviljats. Vilande lagfart förekommer i stor utsträckning. En övervägande del av de lagfarna avsöndringarna utgör till bolag såld, på visst jordtal belöpande skogsmark.

Nästa led i utredningen för belysning av skiftesförhållandena har jag ansett

vara en redogörelse för de laga skiften, som verkställts inom de före år 1859 storskiftade områdena.

De verkställda laga skiftena äro av tvenne slag eller sådana, som verkställts till rubbning av storskifte, och sådana, som verkställts å förut icke delade skifteslag. Skiftena i fråga och vissa uppgifter om desamma äro intagna i följande tabell.

	Laga skiftet fastställt år	Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal delägare vid laga skiftet	Antal ägolotter vid laga skiftet	Arealer i hektar vid laga skiftet				
					Åker	Äng och odlingsmark	Avrösningsjord	Impediment	Summa
A. Laga skiften till rubbning av storskifte.									
Gustafs socken.									
Bobergs by, heminägorna	1885	15	7	7	47	15	1	2	65
Stora Tuna socken.									
Domnarvets by, alla ägorna	1877	20	20	20	92	40	409	25	566
Grangärde socken.									
Laxsjön, alla ägorna	1878	20	2	2	65	432	3 070	—	3 567
Långmyran, alla ägorna	1878	4	2	4	21	219	225	—	465
Ore socken.									
Dalfors och Böle by, alla inägor och en del av skogsmarken	1882	19	4	17	139	196	261	135	731
Sunnanheds by, alla inägor och en del skogsmark	1889	52	82	82	151	199	185	18	553
Arvets by, heminägorna	1894	29	53	105	84	115	31	2	232
Sörboda by, inägorna och en del skogsmark	1899	25	22	69	73	91	195	5	364
Dalbyn, inägorna	1903	90	77	260	240	754	—	14	1 008
Järna socken.									
Ilbäckens by, heminägor, nyodlingar och hemskog	1897	18	48	92	160	142	937	181	1 420
Västgårds by, inägor och hemskog	1909	5	24	30	64	53	571	11	699
Duvnäs by, alla ägor	1912	8	41	54	70	49	684	41	844
Vänjans socken.									
Tibergets fäbodelag, alla ägor	1907	10	89	143	20	44	1 183	37	1 284
Stutts skifteslag, alla ägor	1908	103	212	1 276	156	151	9 521	364	10 192
Västbygge fjärding, alla ägor	1913	90	174	876	202	625	8 321	1 308	10 456
Knås skifteslag, alla ägor	1913	68	155	542	95	60	6 224	95	6 474
Summa		576	1 012	3 579	1 679	3 185	31 818	2 238	38 920

	Laga skiftet fastställt år	Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal delägare vid laga skiftet	Antal ägolotter vid laga skiftet	Arealer i hektar vid laga skiftet				
					Åker	Äng och odlingsmark	Avrösningsjord	Impediment	Summa
B. Laga skiften utan föregående storskifte.									
Säters socken. *									
En del av skogsmarken	1866	—	—	—	—	—	4 290	—	4 290
Floda socken.									
Finnhemmanet Flen**, inägor och en del av skogsmarken	1862	—	14	14	30	350	224	—	604
Finnhemmanet Flen, viss skogstrakt	1864	—	—	—	—	—	301	—	301
Håfbergets och Bastubergets skogsmark	1866	—	6	6	—	—	730	—	730
Ore socken.									
Håvens by, alla ägorna	1898	—	10	17	24	75	1 060	22	1 181
Stora Tuna socken.									
Tunahästbergs gruvskog, en skogslägenhet	1891	—	3	3	—	—	201	21	222
Idkerbergets gruvskog, en skogslägenhet	1895	—	3	3	—	—	16	1	17
Mora socken.									
Solbodarna, fäbodelag till jordägare i Vänjans socken, alla ägorna	1903	—	39	39	7	10	87	1	105
Gammelbodarna, fäbodelag till jordägare i Vänjans socken, alla ägorna	1908	—	27	27	5	5	40	1	51
Summa		—	102	109	66	440	6 949	46	7 501

Såsom av denna tabell framgår äro de laga skiften, som verkställts, främst koncentrerade till trenne socknar. Under 1880- och 1890-talen verkställdes laga skiften å 6 skifteslag i Ore socken, omfattande, med undantag för finnbyn Håven, huvudsakligast inägor. I Ore socken finnas 11 skifteslag. Då laga skifte enligt 1925 års lag (provskifte) nu pågår å Östansjö och Östanviks skifteslag, har alltså i Ore socken en icke ringa del av skifteslagen varit föremål för laga skifte. Med hänsyn därtill att vissa byar helt eller till största delen ägas av bolag lära laga skiften kunna komma i fråga endast å ytterligare 2 byar i socknen. Efter jordtalet innehålla dessa 2 byar omkring 20 % av socknen. Omkring 80 % av socknen har alltså, vad angår inägorna, antingen undergått laga skifte eller är föremål för sådant skifte eller kan icke väntas komma att undergå laga skifte.

Under slutet av 1890-talet och början av 1900-talet verkställdes laga skiften

* Denna som laga skifte fastställda jorddelning innebar den primära uppdelningen av skogsmarken emellan byarna och inom byarna emellan hemmanen eller alltså samma åtgärder, som i övriga socknar kallats storskifte (bydelning och åbodelning).

** Kartan rörande detta laga skifte är försedd med bevis av ägodelningsrätten, att skiftet icke klandrats.

å trenne skifteslag i Järna socken omfattande inägorna och i två fall även hemskogen. Dessa laga skiften motsvara tillsammans med Skamheds och Hulå byar, där laga skifte (provskifte) nu pågår, efter jordtalet räknat 16 % av socknen, eller alltså en ringa del av socknen.

Slutligen har som en tredje etapp laga skiften i början av 1900-talet verkställts å 4 skifteslags alla ägor i Vänjans socken. Dessa 4 skifteslag motsvara omkring 60 % av socknen.

Den lämnade redogörelsen visar vidare, att laga skiften förekommit i periferien av den del av länet, som undergått storskifte före år 1859. Inom de delar, där behovet av skifte måste anses både hava varit och är störst, eller Siljanssocknarna, hava laga skiften icke förekommit. Det kan antecknas, att den direkta anledningen därtill, att laga skiftena i Vänjans socken tillkommo, var den, att jordägarna av särskilda skäl måste låta utföra dessa skiften för att erhålla fri dispositionsrätt till sin skogsmark.

Från redogörelsen för de verkställda laga skiftena torde vidare uppmärksammas förhållandena särskilt vid laga skiftena i Vänjans socken emellan antalet delägare och utbrutna ägolotter. Vid dessa skiften utbrötos 2 837 ägolotter till 630 delägare. Åt varje delägare har utlagts i medeltal mera än 4 ägolotter. Exempel finnas att en delägare fått ända till 45 ägolotter. Förhållandet sammanhänger därmed att skiftesstadgan och äldre lagstiftning i övrigt ej medgav sammanläggning och visar huru uppenbart behovet är av ett dylikt institut.

Här bör antecknas, att i vissa socknar understundom åbodelningarna på skogsmarken till i storskifte liggande byar kallats laga skifte och i vissa fall av ägodelningsrätterna fastställts som laga skifte och i andra förklarats hava vunnit laga kraft. Dylika »laga skiften» har jag dock ansett här böra anses endast som vanliga åbodelningar.

Slutligen har jag ansett här böra intagas uppgift om arealerna och brukningsdelarna rörande de nu enligt lagen den 30 april 1925 pågående laga skiftena i syftet att erhålla jämförelse emellan totalsummorna för grupp Ia och vad som redan undergått laga skifte eller nu är föremål för dylikt.

Socken och skifteslag	Areal i hektar					Antal hemmansenheter vid storskiftet	Antal nuvarande brukningsdelar i åkerjorden	
	åker och trädgård	äng och odlingsmark	skogsmark	övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Aspeboda socken:								
Vallmora och Billingsnäs ...	103	17	639	140	899	66	35	5
Gustafs socken:								
Backa och Våbäck	383	62	852	121	1 418	77	45	1
Floda socken:								
Hagen	133	19	193	42	387	58	52	12
Järna socken:								
Utsälje	62	19	22	24	127	20	45	3
Skamhed och Hulån	214	37	1 094		1 345	35	98	32

Socken och skifteslag	Areal i hektar					Antal hemmansenheter vid storskiftet	Antal nuvarande brukningsdelar i åkerjorden	
	åker och trädgård	äng och odlingsmark	skogsmark	övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Ås socken:								
Insjön	25	18	75	3	121	3	10	1
Leksands socken:								
Västanvik, Karlsarvet, Grytnäs och Sundsnäs	218	125	900	9	1 252	75	113	21
Siljansnäs socken:								
Hallen, Backbyn och Näsbyggebyn	351	79	583	37	1 050	71	240	
Rättviks socken:								
Stumsnäs	323	64	407	4	798	119	74	11
Ore socken:								
Östansjö och Östanvik	344	107	3 740	216	4 407	78	88	5
Mora socken:								
Garsås	249	91	1 640	4	1 984	136	135	
Vika och Vinäs	715	130	2 798	82	3 725	215	173	10
Summa	3 120	768	12 943	682	17 513	953	1 108	101
							1 209	

Efter sålunda gjorda utredningar kan i fråga om den del av länet, som undergått storskifte före år 1859, grupp Ia, uppställas följande jämförande tablå.

	Arealer i hektar					Antal hemmansenheter enligt storskiftet	Antal nuvarande brukningsdelar i åkerjorden	
	Åker och trädgård	Slåtteräng och beteseng och odlingsmark	Skogsmark och hagmark	Övrig mark	Summa		med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker
Storskifte före år 1859	49 313	37 767	775 279	265 825	1 128 184	16 263	13 713	1 493
Härav:								
Laga skifte före år 1926	1 745	3 625	38 767	2 284	46 421	576	1 114	
Laga skifte enligt lagen den 30 april 1925 (provskifte)	3 120	768	12 943	682	17 513	953	1 108	101
Redan laga skiftade och under laga skifte varande del utgör i procent av hela området, som varit föremål för storskifte före år 1859	9·9 %	11·6 %	6·7 %	1·1 %	5·7 %	9·4 %	15·3 %	

Sålunda angivna procenttal visa alltså huru stora delar, som inom de före år 1859 storskiftade områdena ingått i laga skifte. Primäruppgifterna för hela området och för de laga skiftade äro hämtade från olika källor och måhända i viss mån ej likvärdiga. Detta förhållande lärer dock ej märkbart inverka på resultatet.

Rörande omfattningen av ägosplittringen inom den före år 1859 storskiftade delen av länet kan jag med här tillgängligt primärmaterial ej lämna några sifferuppgifter. Från de ur provskiftesmaterialet inhämtade uppgifter rörande antalet ägoskiften för varje brukningsdel, antalet hemman vari brukningsdel har del och antalet fastigheter, varav brukningsdelen består, torde dock kunna åstadkommas en god överblick över dessa förhållanden. Kommissionen för Dalarnes indelning i skifteslag gjorde år 1921 för Leksands och Siljansnäs socken utredning i detta ämne. Resultatet trycktes i skriften »Skiftesfrågan i Dalarne. Dess nuvarande läge» år 1921 som särskild tablå (Bilaga A). Tablån visade att, vad angick *heminägorna* i sagda tvenne socknar:

568 delägare hade 1— 5 ägoskiften,
498 » » 6—10 » ,
206 » » 11—15 » ,
94 » » 16—20 » ,
41 » » mera än 20 ägoskiften.

I medeltal hade varje delägare lott i 3·4 hemman.

Särskilda uppgifter rörande de efter 1859 storskiftade delarna (Grupp Ib).

Som förut angivits höra till gruppen Ib eller områden, som undergått storskifte efter år 1859, dels de nordliga och sist storskiftade socknarna Lima och Transtrand, Orsa, Älvdalen, Särna och Idre, dels ock Svärdsjö socken och därifrån utbrutna Envikens och Svartnäs socknar samt till Sundborns socken överflyttade del. Ovan har intagits en redogörelse för hemmanens i detta område ägoskiften, till vilken hänvisas.

Beträffande fortgången av den legala delningen inom området hava följande upplysningar sammanställts:

	Storskiftet å inägorna avslutat år	Antal hemmansenheter vid storskiftet	Antal nuvarande brukningsdelar i åkerjorden		Antal genom hemmansklyvningar enligt 94 § SS delade hemman	Genom hemmansklyvning skiftade hemman i %	Antal lagfarna avsöndringar	Antal fastställda avsöndringar
			med mera än 0·25 hektar åker	med högst 0·25 hektar åker				
Svärdsjö och Svartnäs socknar	1859	760	691	55	108	14·2	467	298
Envikens socken	1859	313	287	19	63	20·0	328	153
Del av Sundborns socken	1859	41	50	—	6	14·6	42	14
Lima socken	1869	589	413	46	257	43·6	240	330
Transtrands socken	1869	351	231	14	124	35·4	274	111
Orsa socken	1877	1 348	1 020	54	658	48·9	379	1 260
Älvdalens socken	1887	1 088	683	64	207	19·0	137	481
Särna och Idre socknar	1890	676	235	135	114	16·8	3	376

Tabellen torde visa, att legal hemmansklyvning i ej ringa utsträckning kommit till användning. Givetvis förekommer även här sämjedelning, åtminstone vad angår inägorna. Skogsmarken är ofta gemensam för sämjelotterna. Det förekommer ofta, att, ehuru ett hemman äges av flera, det brukas av en av dessa.

Inom denna grupp har verkställts endast ett laga skifte till rubbning av storskiftet. Detta skifte fastställdes år 1912 och avsåg Vällingbäcks by i Svärdsjö socken,

innehållande endast 2 hemman med 5 vid laga skiftet utlagda ägolotter och en totalareal av 159 hektar. I övrigt förekommer ej något laga skifte.

Den allmänna uppfattningen är, att storskiftena i dessa områden kunna jämställas med laga skiften i andra orter från samma tid och att ägosplittringen efter storskiftet icke fått den utsträckning som inom Siljansbygden och övriga tidigare storskiftade socknar. Undantag härifrån utgöra dock vissa byar i Orsa socken, där själva storskiftet anses mindre lyckligt utfört och genom arv och delning hemmanen delats på flera brukningsdelar. Såsom allmänt omdöme anser jag mig kunna instämma i den meningen, att behovet av nyarronderingar genom laga skiften inom dessa områden för närvarande icke är kännbart. Man kan givetvis invända, att det endast är en tidsfråga, när genom arv och sekundär delning förhållandet jämväl i dessa trakter nått så långt, att laga skiften bliva påkallade. Det är emellertid att hoppas, att jordägarna, vilket redan nu kan spåras, allt mera och mera skola komma ifrån det gamla sättet att uttaga arvslott i boets varje fastighet och i stället överenskomma om arvskifte med uttagande av till gränserna bestämda områden genom avstyckning och i övrigt kvitta med penningar.

Särskilda uppgifter rörande Bergslagsbygden omkring Falun. (Grupp IIa.)

Det särskilt utmärkande för denna områdesgrupp är, att delar därav icke undergått skifte i någon form. Då jordebok återgivande en hemmansindelning aldrig funnits, kan individualisering av fastigheterna icke ske, förrän antingen laga skifte övergått byarna, varvid varje vid laga skiftet utlagd ägolott blir en hemmanslott, eller ock, vad angår enstaka egendomar, dessa blivit genom uppmätning och gränsbestämning från andra avskilda. Dessa förhållanden hava medfört att för sådana delar av detta område, vilka icke undergått laga skifte eller genom gränsbestämning åtskilts, varken lagfartsbok, inteckningsbok eller jordregister kunnat uppläggas. Dessa områden torde, så vitt mig är bekant, vara de enda i riket, där fastighetsbok, inteckningsbok och jordregister saknas. De utgöra alltså i denna del en vit fläck å Sveriges karta.

Undersökning visar, att i Aspeboda socken numera all jord undergått laga skifte eller kunnat av annan anledning redovisas i fastighetsindelningen, att i Torsångs och Vika socknar endast obetydliga delar återstå, vilka för övrigt torde utgöra egendomar, som endast fordra gränsbestämning för att kunna som fastigheter upptagas i redovisningen. Inom Sundborns och Kopparbergs socknar återstå emellertid jämförelsevis stora områden, vilka icke återgivas i fastighetsredovisningen.

Inom Sundborns socken kan man, enligt nu gjorda undersökningar, räkna med att en totalareal av omkring 3 500 hektar med omkring 450 hektar åker och ett 80-tal brukningsdelar jämte ett 70-tal mindre lägenheter tillhör den oskiftade och icke i fastighetsredovisning ingående delen av socknen.

I Kopparbergs socken visa undersökningar, att omkring halva socknen ligger oskiftad och ej redovisad i fastighetsindelningen. Hela socknens arealer m. m. framgår av den först i denna skrivelse intagna tabell.

Bland de i andra socknar strödda bergfrälsebyar torde återstå oskiftad endast Lustebo by i Bjursås socken med en areal av omkring 150 hektar.

I fråga om sålunda angivna delar av Bergslagsbygden omkring Falun, som icke varit föremål för skifte i någon form, råda i fråga om inägorna likväl jämförelsevis goda arronderingsförhållanden. Man tycks genom köp och byten hava i denna del ganska väl ordnat sina innehav. Någon klyvning torde ej hava skett och sker ej heller nu. Brukningsdelarna tycks vara bestående. Otydlighet och svävande begrepp om gränserna råda dock. I skogsmarken äro däremot arronderingsförhållandena dåliga. Skogsmarkerna äro ofta uppdelade i smala tegar. Man hör markägare ofta klaga över, att ovisshet råder om äganderätten till skogstegarna.

Medlet för åstadkommandet av ordnade förhållanden inom ifrågavarande område är icke för alla delar laga skifte. För större egendomar, av vilka finnas åtskilliga, är det tillräckligt med avmätning och gränsbestämning. För de byliknande delarna får dock laga skifte anses vara enda medlet.

Någon särlagstiftning i skiftesavseende för dessa orter tycks mig ej vara påkallad. Däremot förefaller det mig som om skäl funnes för större statsbidrag till laga skiften i dessa trakter än i riket i övrigt. Jag syftar därvid på, att det är ett offentligt rättsligt intresse och behov att jorden indelas i fastigheter, som kunna i fastighetsbok och jordregister upptagas.

Vad angår de delar av ifrågavarande bergslagsbygd, vilka redan på grund av verkställt laga skifte eller gränsbestämning upptagits i fastighetsredovisningen, äro skiftesförhållandena goda. Flera av laga skiftena hava verkställts under senare år och någon sekundär delning medförande ägosplittring pågår icke.

Särskilda upplysningar rörande övrig del av länet. (Grupp IIb.)

Inom återstående del av länet få skiftesförhållandena, som förut sagts, anses likställda med förhållandena i riket i övrigt, särskilt angränsande Örebro och Västmanlands län. Största delarna hava undergått laga skifte; men här liksom annorstädes i riket äro även storskiften fortfarande gällande, varjämte större bruksegendomar förekomma, som icke legat i skifteslag med andra. Sålunda fortfarande i storskifte liggande byar och särskilda egendomar äro i dessa delar av länet, så vitt jag kunnat bedöma, till antalet ej större än i grannlänen.

I visst avseende intaga dock även dessa områden en särställning. Detta gäller den av skiftesförhållandena beroende fastighetsredovisningen. Jordebok har visserligen av ålder från 1600-talet funnits, men icke kunnat läggas till grund för hemmansindelningen. Redovisningen i fastighetsbok och jordregister grundas därför även här på skiftena. Enheter äro de vid skiftena utlagda ägolotterna. Emellertid har, vad angår Hedemora domsaga och särskilt Hedemora och i mindre grad Husby och Stora Skedvi socknar, därvid uppstått följande särförhållande.

Då fastighetsbok enligt kungörelsen den 18 mars 1887 skulle uppläggas för Hedemora socken, följdes i fråga om laga skiftade byar indelningen i ägolotter vid laga skiftena. För byar, som lågo i storskifte, följdes icke ägolottsindelningen vid storskiftet. I stället fick varje personligt innehav, som oftast bestod av genom sämjedelningar och arealupplåtelser tillkomna delar från flera storskifteslotter, bli en fastighetsboksenhet. Till grund härför låg en särskilt utförd s. k. refning. Det är nu i de flesta fallen omöjligt att utreda sambandet emellan sålunda bildade fastighetsboksenheter och storskifteslotterna. Såsom exempel må nämnas, att Rensbo by i Hedemora socken, som icke undergått laga skifte, vid storskifte år 1802 indelades i ett 50-tal storskifteslotter. Vid fastighetsböckernas uppläggande bildades i byn 16 enheter, var och en därvid åsatt nummer och littera. Sambandet emellan dessa 16 fastighetsbokenheter och storskiftet går icke att utreda. Man har alltså i fastighetsböckerna fått en indelning, som icke följer indelningen vid verkställda skiften. Då det vid jordregistrets uppläggande givetvis icke var till någon som helst nytta att i dylika fall bilda enheter av storskifteslotterna, har man måst begagna sig av nödfallsutvägen att där göra ett enda upplägg för varje dylik by. Anordningen är ett provisorium i avvaktan på att laga skifte kommer till stånd. Man gick vid fastighetsböckernas uppläggande även så långt, att man inom enstaka hemman, som voro oskiftade, bildade fastighetsboksenheter av brukningsdelar i hemmanet.

Man har alltså här det förhållandet att laga skifte är påkallat icke endast av det arronderingsbehov, som ligger däri, att byar fortfarande ligga i storskifte, utan jämväl för att få en grund till ordnad fastighetsindelning.

Nu berörda förhållande rör, som ovan angivits, särskilt Hedemora socken. Undersökning visar, att av socknen, som hel innehåller 30 894 hektar, omkring 6 000 hektar motsvarar sådana byar och enstaka hemman, som i jordregistret måst redovisas som en enhet, ehuru de i fastighetsboken äro indelade i hemmansenheter.

I Husby och Stora Skedvi socknar liksom ock möjligen någon annan socken gäller vad ovan sagts endast någon enstaka by.

Någon särlagstiftning i skiftesavseende för berörda trakter synes mig ej påkallad.

Vad angår Västerbergslags domsaga må antecknas, att i fråga om fastighetsredovisningen viss oreda uppstått därigenom, att man vid verkställda laga skiften ej följt äldre skifteslagsindelning utan intagit delar av ett skifteslag i skifte på annat. Vidare förekomma skiljaktigheter i fråga om mantalsbeteckningarna i skifteshandlingar och fastighetsbok.

Karta utvisande de särskilda områdena i länet ur skiftessynpunkt.

För åskådliggörande av belägenheten av de skilda områden, uti vilka länet med hänsyn till jorddelningsförhållandena, enligt vad ovan anförts, är delat, har en särskild översiktskarta utarbetats.[1]

Falun i länets lantmäterikontor den 31 december 1930.

HARALD MALMBERG.

---

[1] Se kartbilaga till betänkandet.

Bilaga II.

Till Ledaren för Dalautredningen

Herr Generaldirektören Torsten Nothin.

Då från olika håll för Dalautredningen framhållits, att sekundära delningsförrättningar enligt den nya jorddelningslagen inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av detta län ställde sig alltför dyrbara för jordägarna samt toge alltför lång tid i anspråk, har Dalautredningen, med förmälan att densamma beslutat att närmare undersöka möjligheten att genom ett förenklat hemmansklyvningsförfarande råda bot för dessa missförhållanden, anhållit, att jag ville till utredningen inkomma med vissa angivna uppgifter från ett antal inom berörda del av länet verkställda hemmansklyvningar enligt den nya lagen.

Vid den sålunda verkställda undersökningen har det befunnits, att, ehuru jorddelningslagen numera varit gällande i tre år, antalet dylika jorddelningar, som helt handlagts enligt jorddelningslagen och för undersökningen varit lämpliga, varit jämförelsevis begränsat. Förhållandet beror i viss mån därav, att tillgängliga arbetskrafter måst i största möjliga utsträckning användas för de pågående laga skiftena enligt 1925 års lag (provskiftena), vadan den sekundära jorddelningen i viss mån fått stå efter. Till följd härav har i undersökningen medtagits vissa förrättningar, beträffande vilka gränsbestämning verkställts enligt 47 § 1866 års skiftesstadga. Emellertid hava i undersökningen även medtagits ett antal förrättningar, beträffande vilka ännu endast gränsbestämning enligt jorddelningslagen blivit verkställd.

Vid undersökningen inhämtade uppgifter hava för varje undersökt förrättning sammanställts i en tabell, som härvid överlämnas, Tabell A. Tabellen upplyser om antalet delägare i och ägoskiften för förrättningsföremålet, arealer, kostnader till lantmätare och godemän för skilda åtgärder samt hantlangningskostnader. I avseende å dessa senare hava uppgifter icke kunnat erhållas för alla förrättningar.

Ur uppgifterna i tabell A hava därefter kostnaderna per hektar för varje förrättning till lantmätare, godemän och hantlangning beräknats. Sålunda erhållna uppgifter hava sammanförts i en särskild tabell, kallad Tabell B.

Slutligen har ytterligare en tabell upprättats, uti vilken kostnaderna i medeltal per hektar för varje förrättningsåtgärd beräknats, Tabell C. Denna tabell visar kostnaderna per hektar för en hemmansklyvning av medelstorlek eller omfattande 110 hektar, 9 delägare och 11 ägoskiften. Emellertid visar tabell B, att kostnaderna avsevärt växla.

Jag är icke i tillfälle att jämföra sålunda erhållna uppgifter med kostnaderna för hemmansklyvningar i andra orter, enär någon hemmansklyvning inom den icke i storskifte liggande delen av länet icke pågår. Den erfarenhet jag har från andra orter ger mig dock anledning att beteckna de utrönta kostnadsförhållandena som synnerligen anmärkningsvärda. Det är beklämmande, att hemmansklyvningar, som i många fall utgöra endast provisorier i avvaktan på blivande laga skiften och endast lösa jordarronderingen — och detta endast inom hemmanet och i regel icke för hel brukningsdel — men icke lagfartsfrågan, skola förorsaka jordägarna så stora kostnader.

Anledningen till de jämförelsevis höga kostnaderna torde ligga i det stora antalet ägoskiften, de ofta krokiga ägogränserna eller långa och smala ägoskiftena, det

ofta höga antalet delägare samt de säregna äganderättsförhållandena, som draga med sig större antal sammanträdes- och utredningsdagar än eljest. För vissa förrättningar i tabell B visade exceptionellt höga kostnader per hektar sammanhänger vidare med de små arealerna, som ingått i skiftet, men dock höga antalet delägare. Detta gäller särskilt för förrättningarna i Leksands och Siljansnäs socknar eller Leksands distrikt, där jordförhållandena jämväl draga med sig osedvanligt många utredningsdagar. Exemplen från detta distrikt visa särskilt, hur skiftandet av små arealer med många delägare draga kostnaderna i höjden. (Distriktslantmätarens i Leksands distrikt ofta framsagda önskemål om ett synnerligen förenklat klyvningsförfarande får här sin särskilda förklaring.)

Den gjorda utredningen lärer visa, att åtgärder för ett förenklat hemmansklyvningsförfarande inom de i storskifte liggande delarna i sanning äro påkallade.

Utöver redan tänkta förenklingar gående ut på borttagande av den obligatoriska gränsbestämningen och förenklade mätningsbestämmelser samt bibehållandet av vissa verkningar av sämjedelning även efter den 1 januari 1928, synes följande böra övervägas.

Enligt skiftesstadgan 94 § ansågs, att, då sökande till utbrytning enligt sagda paragraf redan innehade vissa ägor enligt sämjedelning, utbrytning mot annan delägares bestridande ej kunde medgivas. Efter jorddelningslagens tillkomst torde denna regel icke gälla för laga skiften enligt JDL 1:19. Det torde kunna ifrågasättas, om icke till förhindrande av hemmansklyvningar å ägor, som redan äro genom sämjedelning jämförelsevis väl skiftade, en prövning av rådande sämjedelning borde föregå tillstånd till laga skifte (klyvning) och sådant ej tillåtas, om och i den del sämjedelningen befanns duglig för sitt ändamål.

Särskilda åtgärder för spridandet hos jordägare och arvskiftesförrättare av upplysning om möjligheterna att vid uppdelning av dödsbons fastigheter använda avstyckning i stället för skifte skulle säkerligen bli till nytta.

Falun i länets lantmäterikontor den 31 december 1930.

HARALD MALMBERG.

Tabell A. Undersökning rörande kostnaderna för laga skiften å skifteslag, som i jorddelningsstöd av staten storskiftade delarna av

Socken	Förrättningsföremålets benämning	antal: delägare	antal: ägoskiften	areal i hektar: åker	areal i hektar: äng och odlingsmark	areal i hektar: avrösningsjord	areal i hektar: summa	Kostnader till lantmätare i: kallelser och kungörelser	ägomätning	stödpunkter	kopiering av karta till koncept	arealuträkning	ägobeskrivning	hävdeförteckning	ägodelning	utstakning, markering, säkerställande	dagarvode: sammanträden undersökningar	dagarvode: gradering	dagarvode: likvider	kartlösen och avskrifter	utlägg, reseersättning m. m.	ägoutbyte
St. Tuna	Tjärna 14[1]	33	13	11·9	1·1	43·4	56·4	25	187		4	59	36	42	143	177	144	30	—	177	71	—
Svärdsjö	Gråsala 8[1], 16[1]...	2	8	15·0	6·7	275·4	297·1	6	586	25	—	99	62	—	139	65	60	156	—	204	3	—
Floda	Sälje 11[1]	2	10	2·1	1·2	88·8	92·1	8	407	52	—	52	40	15	87	91	120	48	—	123	4	—
»	» 13[1]	3	13	3·4	2·2	108·5	114·1	8	459	14	—	53	38	18	66	25	120	48	—	114	4	—
Äppelbo	Nordibyn 2[1].....	2	12	4·4	1·0	47·9	53·3	3	—	26	31	25	18	8	45	76	144	—	—	83	2	—
»	Söderombäcken 14[1]	4	11	7·5	5·3	175·9	188·7	3	190	59	23	36	21	12	123	217	242	42	—	113	37	13
Järna	Mellanvakern 2[3] o. 2[4]	6	3	1·0	1·3	19·9	22·2	5	55	—	6	5	10	11	56	28	72		—	60	12	—
»	Uppsälje 3[1]	13	9	4·8	1·2	85·4	91·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		20							309	27	6	62	53	24	319	265	120	48	—	187	27	—
Malung	Kölberget 1[1].....	5	5	3·2	4·0	192·8	200·0	11	23		53	37	26	—	118	173	42	12	—	104	27	—
»	Västerfallet 1[3] ...	2	2	6·4	5·5	166·0	177·9	8	401		—	87	64	18	174	96	54	84	—	170	18	30
»	Äggen 16[1]	15	14	2·5	1·0	200·0	203·5	22	423	75	—	78	53	24	243	221	309		—	225	39	ingår i vidst. d:o
»	Tällbyn 1[7], 4[6], 4[6], 5[1], 20[1], 21[2], 22[1]	11	19	6·3	2·0	399·1	407·4	23	891	138	—	130	82	24	327	266	111	168	—	350	75	
Siljansnäs	Almo 43[1]	7	10	4·2	0·3	8·3	12·8	5	120	6	—	30	22	16	99	32	84	12	—	82	34	12
»	» 39[1]	7	9	3·5	0·5	12·0	16·0	8	137	9	—	27	20	14	72	46	93	24	—	66	33	—
»	» 20[1]	26	17	10·1	1·8	37·6	49·5	12	240	36	—	74	56	37	201	91	201	48	—	184	34	—
Leksand	Noret 16[1]	29	14	3·6	5·3	9·8	18·7	15	64	—	24	35	19	33	95	46	189	24	—	105	64	—
»	» 27[1]	41	28	6·6	16·5	88·8	111·9	17	161	10	45	52	28	47	184	72	252	36	—	155	76	—
Mora	Bergkarlås 1[1] ...	13	16	6·1	7·4	73·4	86·9	30	326		—	37	24	—	142	282	120	48	—	110	24	—
»	Oxberg 3[1]	12	14	3·5	3·3	82·3	89·6	20	228		4	39	27	18	177	149	90	24	—	110	8	—
Orsa	Rutberg 2[1]	4	3	0·8	1·1	51·0	52·9	15	133		—	14	8	5	79	88	72	12	—	56	—	—
»	Skattungbyn 3[1]...	3	6	4·0	0·6	113·0	117·6	4	175	—	—	58	41	—	118	54	48	42	—	129	4	26
St. Tuna	Norr Amsberg 7[1]	4	9	13·9	15·1	41·6	70·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Gimsbärke 21[1] m.fl.	10	5	5·1	13·5	24·2	42·8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Söpnarby 7[1]	10	10	5·3	1·2	22·9	29·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gagnef	Svedjan 7[1].....	9	15	6·8	5·2	43·1	55·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Floda	Sälje 19[1], 24[1], 25[1]	6	27	—	—	—	248·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Järna	Uppsälje 14[1].....	5	5	—	—	112·3	112·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malung	Rommarheden 11[1]	3	8	1·9	3·4	198·9	204·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leksand	Hagen 7[1]	3	9	4·2		13·5	17·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Orsa	Skattungbyn 59[3]	2	7	1·7	2·0	30·5	34·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Våmhus	Heden 18[1].....	2	12	1·2	0·7	75·1	77·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

lagen 1 kap. 2 § under 2 avses, (hemmansklyvningar) inom de på bekostnad eller med under-Kopparbergs län (primäruppgifter).

kronor					Kostnader till godemän i kronor										Kostnader för hantlagning och material i kronor			Anm.
utkrytning enligt JDL 1:6	gränsbestämning på skifteslaget	gränsbestämning på rågrannarna	summa på skifteslaget	totalsumma	likvider	sammanträden	gradering	utstakning o. utmärkande	reseersättning	gränsbestämning på skifteslaget	gränsbestämning på rågrannarna	ägouthyte	summa på skifteslaget	totalsumma	gränsbestämning	övriga åtgärder	summa	
39	84	36	1 218	1 254	—	88	16	48	110	28	12	—	290	302	—	—	—	Börjad 1927. Gränsbest. enl. 47 § SS. Hantlangningskostn. ej kända.
—	377	377	1 782	2 159	—	314				51	51	—	365	416	250	850	1 100	— —
—	284	290	1 331	1 621	—	108				12	12	—	120	132	—	—	628	Typisk.
—	341	341	1 308	1 649	—	108				12	12	—	120	132	—	—	584	Typisk.
—	145	144	606	750	—	71			31	13	13	—	115	128	—	—	—	Hantlangningskostn. ej kända.
—	173	173	1 304	1 477	—	116			29	9	10	10	164	174	250	500	750	Typisk.
—	55	55	375	430	—	114				51	51	—	165	216	—	—	—	Hantlangningskostn. ej kända.
126	41 142	41 142	1 776	1 959	— —	— —	22		— —	— —	— —	— —	343	391	—	—	—	Typisk. Hantlangningskostnader ej kända.
					—	273				48	48	—						
—	98	97	724	821	—	32		—	71	34	34	—	137	171	—	—	—	Hantlangningskostn. ej kända.
—	54	54	1 258	1 312	—	150		—	73	—	—	—	—	223	—	—	—	D:o d:o
—	210	192	1 922	2 114	—	400				67	62	—	467	529	—	—	1 410	Typisk.
—	487	486	3 072	3 558	—	348			99	33	33	—	480	513	1 038	860	1 898	D:o
—	120	105	674	779	—	56	16	—	21	25	23	—	118	141	86	157	243	Börjad 1927. Råg. förr. enl. 47 § SS.
—	130	130	679	809	—	72			15	11	11	—	98	109	163	218	381	Börjad 1926. Råg. förr. enl. 47 § SS.
—	252	223	1 466	1 689	—	95	64	—	36	12	10	—	207	217	310	476	786	Börjad 1925. Råg. förr. enl. 47 § SS.
—	101	101	814	915	—	161			108	49	49	—	318	367	100	144	244	Börjad 1924. Råg. förr. enl. 47 § SS.
—	146	146	1 281	1 427	—	244			82	12	12	—	338	350	190	234	424	Börjad 1924. Råg. förr. enl. 47 § SS.
ingår i övr.	132	132	1 275	1 407	—	136	76	—	74	24	24	—	310	334	—	—	—	Typisk. Påbörjad 1927. Hantlangningskostn. ej kända.
ingår i vidst.	—	—	894	894	—	—	—	—	—	—	—	—	325	325	—	400	400	Börjad 1927. Gränsbestämning ej utförd.
—	26	—	508	508	—	112		—	58	—	—	—	170	170	—	—	200	
ingår i vidst.	160	160	859	1 019	—	186			33	50	50	32	301	351	300	240	540	Typisk.
—	96	96	96	192	—	—	—	—	—	35	35	—	35	70	200	—	—	Hantlangningskostn. ej kända. Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
—	145	72	145	217	—	—	—	—	—	50	25	—	50	75	84	—	—	D:o d:o
—	201	100	201	301	—	—	—	—	—	34	17	—	34	51	188	—	—	D:o d:o
—	257	128	257	385	—	—	—	—	—	39	19	—	39	58	481	—	—	D:o d:o
—	775	679	775	1 454	—	—	—	—	—	23	21	—	23	44	504	—	—	Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
—	252	252	252	504	—	—	—	—	—	114	114	—	114	228	300	—	—	Inägorna förut delade. Blott gränsbestämning ännu utförd.
—	290	290	290	580	—	—	—	—	—	28	29	—	28	57	540	—	—	Blott gränsbestämning ännu utförd.
—	168	169	168	337	—	—	—	—	—	21	22	—	21	43	100	—	—	D:o d:o
—	178	157	178	335	—	—	—	—	—	59	52	—	59	111	200	—	—	Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
—	174	174	174	348	—	—	—	—	—	60	60	—	60	120	—	—	—	D:o d:o Hantlangningskostn. ej kända.

Tabell B. Undersökning rörande kostnaderna för laga skiften å skifteslag, som i jorddelningslagen 1 kap. 2 § under 2 avses, (hemmansklyvningar) inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län (kostnader per hektar för förrättning).

Socken	Förrättningsföremålets							Kostnad per hektar i kronor till						Anm.
	benämning	antal delägare	antal ägoskiften	areal i hektar				lantmätare		godemän		hantlangning		
				åker	äng och odlingsmark	avrösningsjord	summa	gränsbestämn.	övriga åtgärder	gränsbestämn.	övriga åtgärder	gränsbestämn.	övriga åtgärder	
St. Tuna	Tjärna 14[1]	33	13	11·9	1·1	43·4	56·4	2·1	20·2	0·7	4·7	—	—	Börjad 1927. Gränsbest. enl. 47 § SS. Hantlangningskostn. ej kända.
Svärdsjö	Gråsala 8[1], 16[1]	2	8	15·0	6·7	275·4	297·1	2·5	4·8	0·3	1·1	0·8	2·9	— —
Floda	Sälje 11[1]	2	10	2·1	1·2	88·8	92·1	6·2	11·4	0·8	1·2	6·8		Typisk.
»	» 13[1]	3	13	3·4	2·2	108·5	114·1	6·0	8·5	0·2	0·9	5·1		Typisk.
Äppelbo	Nordibyn 2[1]	2	12	4·4	1·0	47·9	53·3	5·5	8·7	0·5	1·9	—	—	Hantlangningskostnader ej kända.
»	Söderombäcken 14[1]	4	11	7·5	5·8	175·9	188·7	1·8	6·0	0·1	0·8	1·8	2·7	Typisk.
Järna	Mellanvakern 2[2] och 2[4]	6	3	1·0	1·8	19·9	22·2	5·0	15·2	4·6	5·2	—	—	Hantlangningskostnader ej kända.
»	Uppsälje 3[1]	13	9	4·8	1·2	85·4	91·4	4·0	17·5	1·1	3·2	—	—	Typisk. Hantlangningkostn. ej kända.
Malung	Kölberget 1[1]	5	5	3·2	4·0	192·8	200·0	1·0	3·1	0·3	0·5	—	—	Hantlangningskostnader ej kända.
»	Västerfallet 1[3]	2	2	6·4	5·5	166·0	177·9	0·7	6·8	—	—	—	—	D:o d:o
»	Äggen 16[1]	15	14	2·5	1·0	200·0	203·5	2·0	8·4	0·6	2·0	6·9		Typisk.
»	Tällbyn 1[7], 4[5], 4[6], 5[1], 20[1], 21[2], 22[1]	11	19	6·3	2·0	399·1	407·4	2·4	6·4	0·2	1·1	2·5	2·1	D:o

Siljansnäs	Almo 43[1]	7	10	4·2	0·3	8·3	12·8	17·3	42·7	3·7	7·2	6·6	12·0	Börjad 1927. Råg. förr. enl. 47 § SS.
»	» 39[1]	7	9	3·5	0·5	12·0	16·0	16·3	34·2	1·3	5·5	10·2	13·6	Börjad 1926. Råg. förr. enl. 47 § SS.
»	» 20[1]	26	17	10·1	1·8	37·6	49·5	9·5	24·3	0·4	3·9	6·2	9·5	Börjad 1925. Råg. förr. enl. 47 § SS.
Leksand	Noret 16[1]	29	14	3·6	5·3	9·8	18·7	10·6	37·5	5·2	14·2	5·3	7·6	Börjad 1924. Råg. förr. enl. 47 § SS.
»	» 27[1]	41	28	6·6	16·5	88·8	111·9	2·6	10·2	0·2	2·9	1·7	2·1	Börjad 1924. Råg. förr. enl. 47 § SS.
Mora	Bergkarlås 1[1]	13	16	6·1	7·4	73·4	86·9	3·2	13·0	0·5	3·3	—	—	Typisk. Påbörjad 1927. Hantlangningskostnader ej kända.
»	Oxberg 3[1]	12	14	3·5	3·3	82·8	89·6	—	9·9	—	3·6	—	4·5	Börjad 1927. Gränsbestämn. ej utförd.
Orsa	Rutberg 2[1]	4	3	0·8	1·1	51·0	52·9	0·5	9·1	—	3·2	—	3·8	
»	Skattungbyn 3[1]	3	6	4·0	0·6	113·0	117·6	2·7	5·9	0·9	2·1	2·5	2·0	Typisk.
St. Tuna	Norr Amsberg 7[1] ...	4	9	13·9	15·1	41·6	70·6	2·7	—	1·0	—	2·8	—	Hantlangningskostnader ej kända. Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
»	Gimsbärke 21[1] m. fl.	10	5	5·1	13·5	24·2	42·8	5·1	—	1·7	—	2·0	—	D:o d:o
»	Söpnarby 7[1].....	10	10	5·3	1·2	22·9	29·4	10·4	—	1·8	—	6·5	—	D:o d:o
Gagnef	Svedjan 7[1]	9	15	6·8	5·2	43·1	55·1	7·0	—	1·1	—	8·8	—	D:o d:e
Floda	Sälje 19[1], 24[1], 25[1] ...	6	27	—	—	—	248·0	5·9	—	0·2	—	2·0	—	Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
Järna	Uppsälje 14[1].....	5	5	—	—	112·3	112·3	4·5	—	2·0	—	2·7	—	Inägorna förut delade. Blott gränsbestämning ännu utförd.
Malung	Rommarheden 11[1] ...	3	8	1·9	3·4	198·9	204·2	2·8	—	0·3	—	2·6	—	Blott gränsbestämning ännu utförd.
Leksand	Hagen 7[1]	3	9	4·2		13·5	17·7	18·7	—	2·4	—	5·6	—	D:o d:o
Orsa	Skattungbyn 59[8].....	2	7	1·7	2·0	30·5	34·2	9·9	—	3·3	—	5·9	—	Typisk. Blott gränsbestämning ännu utförd.
Våmhus	Heden 18[1]	2	12	1·2	0·7	75·1	77·0	4·5	—	1·7	—	—	—	D:o d:o Hantlangningskostnader ej kända.

Tabell C. Undersökning rörande kostnaderna för laga skiften å skifteslag, som i jorddelningslagen 1 kap. 2 § under 2 avses, (hemmansklyvningar) inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län (kostnader per hektar för förrättningsåtgärd).

Medeltal erhållet ur antal förrättningar		Kostnad per hektar		
		Kr.	Kr.	Kr.
	Kostnad till lantmätare.			
21	För kallelser och kungörelser	0·11		
20	» ägomätning	2·39		
12	» stödpunkter o. d.	0·31		
21	» arealuträkning	0·44		
21	» ägobeskrivning	0·30		
17	» hävdeförteckning	0·21		
21	» ägodelning	1·22		
21	» utstakning, utmärkande och säkerställande	1·04		
19	» sammanträden och undersökningar	1·08		
18	» gradering	0·43		
21	» kartlösen och avskrifter	1·18		
21	» utlägg (förordnanden, resor m. m.)	0·24	8·95	
30	» gränsbestämning			
	{ påfört skifteslaget	1·86		
	{ » rågrannarna	1·70	3·56	
	Summa till lantmätare		12·51	12·51
	Kostnad till godemännen.			
27	För gränsbestämning			
	{ påfört skifteslaget	0·34		
	{ » rågrannarna	0·31	0·65	
20	» övriga förrättningsåtgärder		1·80	
	Summa till godemännen		2·45	2·45
	Kostnad för hantlangning och material.			
18	För gränsbestämning		2·60	
10	» övriga förrättningsåtgärder		3·12	
	Summa hantlangningskostader		5·72	5·72
	Total kostnad per hektar			20·68

Bilaga III.

Redogörelse för de laga skiften, som verkställas enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län;

upprättad av överlantmätaren WERNER NORDENSTEDT.

Under sitt första verksamhetsår började Dalautredningen dels att under konferenser med jordägare inom olika delar av de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade orterna inom Kopparbergs län förberedelsevis behandla frågan om särlagstiftning på jorddelningens område för dessa orter dels ock att genom en del till Leksands och Gustafs socknar förlagda försöksarbeten närmare studera möjligheterna att genomföra laga skiften inom storskiftade byalag. (Närmare redogörelse för sistberörda arbeten finnes intagen i proposition nr 131 till 1926 års riksdag, sid. 6 och följande.) Under dessa överläggningar och arbeten blev det emellertid för utredningen klart, att det såväl för utredningens lagstiftningsarbete som ock för befolkningen skulle vara synnnerligen nyttigt och önskvärt att få till stånd ett antal laga skiften, som kunde dels rikta utredningens arbete med erfarenhetsrön dels ock tjäna jordägarna inom andra skifteslag till belysande exempel på skiftenas förlopp och resultat. Förutsättningar för att sådana skiften kunde komma till stånd voro emellertid dels att staten lämnade effektiv hjälp till kostnaderna för desamma, dels ock att skiftena komme till utförande med hänsynstagande så långt möjligt till förefintliga förhållanden och jordägarnas önskningar.

Frågan om företagande av ett antal sådana skiften i utredande och upplysande syfte bragtes under Kungl. Maj:ts prövning genom en den 11 oktober 1924 dagtecknad framställning av dåvarande ledaren av Dalautredningen, justitierådet A. Berglöf. I denna skrivelse framhölls till en början, att laga skiften inom ifrågavarande del av Dalarna endast i obetydlig omfattning förekommit, detta ehuru behov av skiften otvivelaktigt förelåge. Anledningarna därtill vore flera. Befolkningen hyste här liksom annorstädes i landet en allmän ovilja mot rubbning över huvud taget i bestående förhållanden, vartill kom fruktan för vad laga skiftet kunde komma att bära i sitt sköte. Motståndet samlade sig emellertid huvudsakligen kring tre punkter, nämligen utflyttningsskyldigheten, de vittutseende följderna av en rubbning av de bestående förhållandena i skogsmarken samt, sist men ej minst, de dryga förrättningskostnaderna. Det kunde med skäl befaras, att avsevärd tid komme att åtgå, innan en för Dalarna avpassad definitiv särlagstiftning bleve fruktbringande. Den tanken inställde sig då naturligen att, redan innan en sådan lagstiftning kunde bliva slutförd, få till stånd ett lämpligt åskådningsmaterial — att kunna uppvisa skiften, utförda med iakttagande, så långt möjligt, av de önskemål, som låge befolkningen närmast om hjärtat, och i övrigt anpassade efter förhållandena i varje särskilt fall. Med sådana skiften som föredömen skulle mycket vara att vinna. Av synnerligen stort värde vore ock för den blivande lagstiftningen att sålunda få praktiskt pröva grundläggande riktlinjer, som Dalautredningen ämnat i huvudsak följa, och inhösta erfarenheterna från dessa skiften. Skiftena komme ock att giva god ledning vid bedömandet av frågan i vad mån för denna landsdel krävdes större statsbidrag för skiften än nu i allmänhet utginge.

Sedan överlantmätaren i länet och lantmäteristyrelsen hörts i ärendet samt lagrådet avgivit yttrande över ett i ämnet upprättat lagförslag, föredrogs ärendet hos Kungl. Maj:t den 23 januari 1925, varvid beslöts att genom proposition förelägga riksdagen »förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län». Andra lagutskottet, dit propositionen hänvisades, tillstyrkte förslaget med en mindre jämkning beträffande utflyttningsskyldigheten. Utskottets utlåtande blev av riksdagen godkänt, varefter lag i ämnet utfärdades den 30 april 1925 under nr 102.

I fråga om skiftesförfarandet innehåller denna lag följande bestämmelser.

Angående skiftesvitsord skall vad i kungörelsen den 18 februari 1859 finnes stadgat lända till efterrättelse.

Under vissa villkor tillåtes att från skifte utesluta i fäbod belägen inrösningsjord samt skogsmarken.

Delägare må ej mot sitt bestridande förpliktas att ur by utflytta.

I övrigt verkställas skiftena enligt särskilda föreskrifter, som Konungen äger meddela, eller, i den mån sådana föreskrifter icke meddelats, med tillämpning av vad lag eller annan författning rörande laga skifte innehåller.

Genom K. F. den 24 november 1928 (nr 451) förordnades, att där ej annat föranleddes av ovannämnda lag och för skiftena meddelade särskilda föreskrifter, bestämmelserna i 1866 års skiftesstadga fortfarande skulle äga tillämpning å desamma.

På grund av nyssnämnda Kungl. Maj:t givna bemyndigande att meddela särskilda föreskrifter angående skiftenas utförande hava för samtliga skiften gällande föreskrifter utfärdats genom följande förordningar:

1) den 30 april 1926, nr 94
2) » 18 juni » , » 362
3) » 9 december 1927, » 465
4) » 24 november 1928, » 451
5) » 23 augusti 1929, » 271
6) » 21 november 1930, » 392

Genom dessa föreskrifter hava en del bestämmelser i nya jorddelningslagen, efter av förhållandena påkallade jämkningar, gjorts tillämpliga å ifrågavarande skiften. I övrigt må särskilt framhållas, att väsentliga lättnader medgivits i de villkor, den numera gällande rikslagstiftningen på området stadgar i fråga om sammanläggning av fastigheter.

Utom ovannämnda för samtliga skiften gällande föreskrifter hava även utfärdats bestämmelser avseende endast visst skifte. Så har exempelvis i en del fall föreskrivits, att byar, som vid storskiftet utgjort skilda skifteslag, skulle sammanslås till ett skifteslag.

Genom kungörelse den 29 oktober 1926 (nr 449) föreskrevs, att i samband med ifrågavarande skiften skulle verkställas en ingående utredning av äganderättsförhållandena inom skifteslagen samt redovisning av mark, som uteslutits från delningen. I samma kungörelse uppdrogs åt lantmäteristyrelsen att meddela närmare föreskrifter angående nämnda äganderättsutredning och redovisning. Sådana föreskrifter hava meddelats den 5 april 1927 och den 21 januari 1931.

Förenämnda 1925 års lag innehåller vidare en del särskilda bestämmelser angående ansökningar om skiften enligt lagen samt om skiftenas igångsättande. Därutinnan stadgas bland annat, att ansökning om förordnande för lantmätare att verkställa skifte enligt lagen skulle vara inkommen till länsstyrelsen i Kopparbergs län senast den 31 december 1925. Inkomna ansökningar skulle insändas till Ko-

nungen, som ägde bestämma, om lantmätare skulle förordnas i anledning av ansökningen.

Sedan förordnande för lantmätare utfärdats, ålåg det enligt 4 § i lagen förrättningsmännen att, därest laga hinder mot förrättningen icke fanns möta, vid sammanträde med delägarna verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning mark borde uteslutas från delningen samt avgiva yttrande i frågan, varefter handlingarna av lantmätaren skulle insändas till Konungen. På Konungens prövning ankom, huruvida skifte enligt lagen skulle komma till stånd eller ej, samt, i händelse ansökningen bifölls, huruvida, och i vilken omfattning mark skulle från delningen uteslutas. I den mån omständigheterna därtill föranledde meddelade Konungen jämväl särskilda föreskrifter angående skiftet.

Vid förrättning enligt lagen gäldas kostnaden till förrättningsmännen, lösen av kartor och handlingar samt kostnad för väganläggningar, som av skiftet föranletts, ävensom för utflyttning, som prövats bereda förmånligare ägoanordning, av allmänna medel.

I avseende å sättet för prövning och utbetalandet av kostnaderna för väganläggning och utflyttning samt av ersättning till anlitad sakkunnig person har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 13 januari 1928 meddelat närmare föreskrifter. Beträffande innehållet i detta brev må nämnas, att delägare äger hos förrättningslantmätaren påkalla prövning, huruvida ifrågasatt utflyttning eller väganläggning kan anses hänförlig till sådan åtgärd, för vilken kostnaden skall gäldas av allmänna medel, och, därest så anses vara fallet, huruvida den uppskattade kostnaden för åtgärden kan komma att godkännas för bestämmande av den av allmänna medel utgående ersättningens storlek. Påkallas sådan prövning, skall lantmätaren insända förrättningsakten jämte förrättningsmännens yttrande till överlantmätaren, som har att med eget yttrande överlämna ärendet till lantmäteristyrelsen.

Såsom ovan nämnts utgick ansökningstiden för skiften enligt ifrågavarande lag den 31 december 1925. Inom denna tid inkom till länsstyrelsen i Kopparbergs län ansökningar från 37 byalag. Dessutom inkom en ansökan efter den bestämda tiden. Efter preliminär sammanföring av vissa byar till ett skifteslag, avsågo dessa ansökningar laga skifte inom följande 25 skifteslag:

1) Östansjö—Östanvik i Ore socken
2) Oxberg—Gopshus i Mora socken
3) Östnor i Mora socken
4) Långlet » » »
5) Garsås » » »
6) Vika » » »
7) Bonäs » » »
8) Nusnäs » » »
9) Vinäs » » »
10) Färnäs » » »
11) Kråkberg » » »
12) Stumsnäs i Rättviks socken
13) Vallmora—Billingsnäs i Aspeboda socken
14) Backa—Våbäck i Gustafs socken
15) Hela Sollerö socken
16) Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn i Siljansnäs socken
17) Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs i Leksands socken
18) Östra Insjön i Åls socken
19) Hagen i Floda socken

20) Sunnanbyn—Tallriset—Forsgärdet i Floda socken
21) Skamhed—Hulån i Järna socken
22) Storbyn—Myrbacka—Noret » » »
23) Skålö » » »
24) Utsälje » » »
25) Morn—Vikarheden » » »

Av ovannämnda ifrågasatta laga skiften voro särskilt de tilltänkta skiftena å Sollerö socken samt Färnäs och Nusnäs byar av mycket stor omfattning.

I proposition nr 131 till 1926 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att ett antal av högst 12 laga skiften enligt ifrågavarande lag finge verkställas. Denna proposition blev av riksdagen bifallen.

Beträffande frågan om utväljandet av dessa 12 skiften förekommer ett uttalande redan i statsrådsprotokollet den 12 februari 1926, då ovan omförmälda proposition nr 131 beslöts. Departementschefen hade nämligen stannat vid att beräkna antalet skiften till 12 med hänsyn till att på så sätt ett skifte kunde komma till utförande inom varje socken, från vilken ansökan förelåg, med undantag av Sollerö socken, samt dessutom ytterligare ett skifte skulle kunna verkställas inom Mora och Järna, från vilka de talrikaste ansökningarna förelågo.

I underdånig skrivelse den 27 april 1926 inkom justitierådet Berglöf i egenskap av ledare av Dalautredningen med definitivt förslag till utväljandet av dessa 12 skiften. Med iakttagande av ovan omförmälda synpunkt att fördela skiftena över så stor del av bygden som möjligt har i övrigt urvalet gjorts med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla representativa typer av skifteslag med olika betingelser i skilda hänseenden såsom i fråga om brukningsdelarnas storlek, fastighetsförhållandena m. m. Ett av skifteslagen, Östra Insjön i Åls socken, medtogs såsom prov på sådana fall, där enstaka områden från olika byar och hemman lämpligen borde sammanföras till gemensamt skifteslag. Vid urvalet togs däremot ej hänsyn till sannolikheten för uppnående av erforderlig anslutning från jordägarnas sida till skifte inom byn.

I enlighet med justitierådet Berglöfs förslag, vilket av lantmäteristyrelsen tillstyrkts, föreskrev Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 april 1926, dels att lantmätare skulle förordnas i anledning av inkomna ansökningar om laga skifte i följande tolv såsom särskilda skifteslag föreslagna områden:

1) Östansjö—Östanvik i Ore socken
2) Garsås i Mora socken
3) Vika » » »
4) Stumsnäs i Rättviks socken
5) Vallmora—Billingsnäs i Aspeboda socken
6) Backa—Våbäck i Gustafs socken
7) Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn i Siljansnäs socken
8) Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs i Leksands socken
9) Östra Insjön i Åls socken
10) Sunnanbyn—Tallriset—Forsgärdet i Floda socken
11) Skamhed—Hulån i Järna socken, samt
12) Utsälje i Järna socken,

dels ock att lantmätarens förordnande till en början skulle begränsas till vidtagande av åtgärder, som avses i 4 § i lagen.

Ettvart av skifteslagen Backa—Våbäck samt Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs hava bildats genom sammanslagning av två vid storskiftet bildade byalag. Anledningen till dessa sammanslagningar har varit, att ett större antal delägare in-

nehaft ägor inom båda de sammanförda byalagen. Man har nämligen strävat efter att, i den mån så låtit sig göra, inom skiftesområdet samla alla delägares hela fastighetsinnehav för att därigenom åstadkomma så effektiv ägosammandragning som möjligt.

Under sommaren 1926 höllos sammanträden i ovannämnda skifteslag för att dels utreda huruvida laga hinder mot skifte förelåg (närmast med hänsyn till vitsordsbestämmelserna), dels ock, om så ej var fallet, verkställa utredning och avgiva yttrande, huruvida och i vilken omfattning mark borde uteslutas från skiftet. Under handläggning av förrättningen angående skifte å Vika by beslöts, att detta skifte, om det komme till stånd, skulle omfatta jämväl den angränsande byn Vinäs, från vilken ansökan om skifte även förelåg.

Det visade sig vid nämnda sammanträden, att frågan om skifte förföll på grund av bristande anslutning från jordägarnas sida i ett av de tolv skifteslagen, nämligen Sunnanbyn—Tallriset—Forsgärdet i Floda socken, där skifte bestreds av innehavare av mera än hälften av skifteslagets jordtal. I anledning därav föreskrev Kungl. Maj:t sedermera, att förordnande i stället skulle utfärdas i anledning av den föreliggande ansökningen från Hagens by i samma socken.

Resultatet av den verkställda omröstningen om skiftes företagande samt ja- och nejrösternas storlek och antal i förhållande till hela skifteslagets jordtal och delägareantal ävensom i förhållande till det vid sammanträdet representerade jordtalet och närvarande delägares antal framgår av härvid fogade tabell A. Denna tabell visar, att högst 87·2, lägst 67·4 och i medeltal 79·7 % av skifteslagets jordtal varit representerat, då omröstningen skedde. Detta innebär, att i regel så gott som samtliga närvarande delägare skulle vara eniga om skiftes företagande för att det i 1859 års kungörelse stadgade villkoret för att skifte utan vidare finge äga rum (anslutning från ägare till minst $^2/_3$ av hela jordtalet) skulle bliva uppfyllt. Siffrorna i kolumn 15 visa, att detta villkor likväl uppfylldes inom 9 av skifteslagen. Av de övriga tre skifteslagen äro, såsom tidigare nämnts, Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs samt Vika—Vinäs bildade genom sammanslagning av två vid storskiftet bildade byalag (det förstnämnda består av de gamla storskiftesbyalagen Västanvik—Karlsarvet och Grytnäs—Sundsnäs). Omröstningen verkställdes inom varje gammalt byalag för sig såsom en röstningssamfällighet. Inom Grytnäs—Sundsnäs resulterade omröstningen i kvalificerad majoritet för skifte. I Västanvik—Karlsarvet, Vika, Vinäs och Stumsnäs avgåvo förrättningsmännen, jämlikt bestämmelserna i 1859 års kungörelse, utlåtande i frågan om skiftes företagande. I samtliga dessa byar blev utlåtandet, vilket utmynnade i att skifte borde äga rum, av alla vid dess uppläsande närvarande delägare godkänt. Frågan om skiftes företagande behövde således icke i något fall underställas ägodelningsrättens prövning.

Regelrätt skulle först efter avgörande av frågan, huruvida hinder för skiftes företagande fanns möta, till behandling upptagas frågan om skiftets omfattning. Från delägarnas sida framställdes emellertid med styrka krav på att sistnämnda fråga skulle åtminstone preliminärt avgöras, innan omröstningen företogs. Delägarnas ställning till frågan om skiftes företagande uppgavs nämligen vara i hög grad beroende av skiftets omfattning. I de skifteslag, där frågan om delningsområdets lämpliga omfattning lät sig utan större svårighet bedömas, tillmötesgicks denna delägarnas önskan på det sätt, att frågan diskuterades och förrättningsmännen preliminärt angåvo sin ställning till densamma, innan omröstningen verkställdes. Sedan emellertid i vederbörlig ordning avgjorts, att hinder mot skiftes företagande icke mötte från delägarnas sida, avgåvo förrättningsmännen utlåtande i nämnda fråga. Därmed voro de preliminära undersökningarna avslutade. Jämlikt bestämmelse i 1925 års lag insändes handlingarna sedan till Kungl. Maj:t, som hade att

besluta, huruvida skifte enligt nämnda lag skulle komma till stånd och, om så bleve fallet, i vilken omfattning mark skulle uteslutas från delningen.

Beslut i sistberörda frågor meddelades beträffande samtliga skifteslag utom Vika—Vinäs under hösten 1926 och beträffande sistnämnda skifteslag i början av följande år. Besluten inneburo, att samtliga skiften skulle fortgå. I fråga om deras omfattning godkändes förrättningsmännens utlåtande. Av särskilt intresse är emellertid, att skiftet i Backa—Våbäck på delägarnas egen tillskyndan sedermera utsträckts till att omfatta, förutom vad som förutsattes då omröstningen om skiftets företagande ägde rum, ytterligare c:a 800 tunnl. skogsmark, varigenom i skiftet kommit att ingå byalagens alla ägor.

Skiftena omfatta nu följande delar av respektive byalags ägoområden:

1) *Vallmora—Billingsnäs:* alla ägor;

2) *Backa—Våbäck:* alla ägor;

3) *Hagen:* heminägorna och den i anslutning till dessa belägna fångskogen;

4) *Utsälje:* heminägorna och ängsskiftena vid Görälven ävensom de smärre områden av hemskogen, som ligga i direkt sammanhang med förenämnda skiften sålunda, att skiftesobjektet erhållit reguljära gränser;

5) *Skamhed—Hulån:* heminägorna till Skamheds och Hulåns byar, all hemskog till Skamheds by samt en mindre del av Hulåns hemskog;

6) *Östra Insjön:* alla ägor till Östra Insjöns by jämte vissa ägor tillhörande hemman i andra byar;

7) *Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs:* heminägorna och hemskogen jämte en del till vissa hemman i Övermo by hörande, inom Västanviks och Karlsarvets hemskog belägna slogar;

8) *Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn:* heminägorna och hemskogen;

9) *Stumsnäs:* dels heminägorna, hemskogsundantaget, samtliga odlingar på hemskogen, vissa skogsskiften å denna ävensom så mycket av samma skog, att rediga gränser omkring delningsområdet erhållits, dels ock vissa av Stumsnäs-bor ägda lägenheter inom Östanhols, Kullsbjörkens och Laknäs skifteslag i Leksands socken, dels slutligen Nusnäs by i Mora socken tillhörig del av urfjällsägan Bjönsbodarna;

10) *Östansjö—Östanvik:* heminägorna samt hemskogen med därinom belägna inägor, en utskog om 83·48 hektar samt vissa ägor till Furudal 1^1, Kyrkoherdebostället 1^1, Ore kronopark 1^1 samt Sunnanhed 17^8 och 40^9;

11) *Garsås:* alla ägor med undantag av byns oskiftade utskog vid Kräckelbäcken, c:a 10 mil från byn;

12) *Vika—Vinäs:* heminägorna och hemskogarna, fäbodstället Berihol med dess skog samt Vinäs utskog.

Av vad ovan nämnts framgår, att de i denna dalabygd rådande speciella förhållandena framtvungit ett från det vanliga väsentligen avvikande förfarande i avseende å avgörandet av frågan huruvida skifte skulle äga rum eller ej samt beträffande bestämmandet av delningsområdets omfattning. Sedan emellertid skiftena väl kommit i gång, hava de dalabetonade förhållandena icke föranlett några väsentliga avvikelser från den vanliga skiftesproceduren, men väl vållat en högst betydlig ökning i skiftesarbetet i jämförelse med skiften inom övriga delar av riket. Därvidlag må särskilt framhållas,

att behandlingen av rågångarna inom åtskilliga skifteslag medfört ett mer än vanligt betungande arbete på grund av att rågångarna på många håll gått i en mängd bukter och krökningar och varit illa utmärkta på marken,

att ägoutbytena blivit mycket omfattande och på sina håll fått karaktär av mindre skiften,

att upptagandet av hävden blivit särdeles tidsödande dels på grund av innehavens splittring i många skiften, dels ock på grund av att hävden i stor utsträckning grundats på sämjedelningar, över vilka kartor icke finnas,

att en vidlyftig utredning av äganderättsförhållandena måst vidtagas,

att sammanläggningsfrågans behandling ingått som ett led i skiftet, samt

att delägarnas innehav i den från skifte uteslutna marken redovisats å karta och i handlingar.

Härvid fogade tabell B visar de befintliga förhållandena beträffande ägoinnehavens uppdelning i skiften och brukningsdelarnas storlek m. m. före skiftes företagande inom provskifteslagen. Tabellen upptager endast jordbruksfastigheter, varmed dock här förstås samtliga fastigheter med undantag av bostadslägenheter och andra fastigheter utan åkerjord eller vilka, där åkerjord finnes, likväl ej användas till jordbruk, såsom järnvägsfastigheter och fastigheter, avsedda för särskilda ändamål såsom skolor eller dylikt. Vidare må påpekas, att såsom brukningsdel inom skifteslaget även räknats jord, tillhörig delägare, som har sin gård i annan by än den, som är föremål för skifte. Sistnämnda förhållande är icke ovanligt. Därav följer, att ägosplittringen i verkligheten är större än tabellen utvisar. Sist åsyftade brukningsdelar innehålla nämligen, förutom det antal skiften, som varit bestämmande för deras plats i tabellen, jämväl åtskilliga ägoskiften inom den by, där ägaren har sin gård, möjligen därjämte inom ytterligare någon by. Dessutom förekommer, att brukningsdel med gård inom skifteslaget har jämväl utom skifteslaget belägna ägor, till vilka hänsyn dock icke tagits.

I den av överlantmätare Malmberg upprättade statistiska utredningen[1] är — i enlighet med Sveriges officiella statistik — skilt mellan brukningsdelar med högst 0·25 hektar åker och å andra sidan större brukningsdelar. Av vad ovan anförts framgår, att här tillämpats en något annorlunda indelning, i det att å ena sidan räknats med bostadslägenheter, varmed förstås fastigheter bestående endast av en boplats med därå uppförda hus, och å andra sidan med för jordbruk använda fastigheter innehållande någon åker.

I tabellen skiljes mellan antalet skiften i »åker» och i »annan mark». Med åkerskiften avses därvid alla skiften, som innehålla egentlig åkerjord. Skifte, som består av åker jämte intilliggande skog, har alltså i regel räknats som åkerskifte. Endast i händelse åkern inom skiftet varit ett mindre gärde av dålig beskaffenhet har skiftet räknats som skogsskifte.

Vid räknandet av antalet skiften har iakttagits, att där till en brukningsdel hör flera åkrar, som till någon del beröra varandra men på sådant sätt, att de ur brukningssynpunkt te sig som ett flertal tegar (de ligga t. ex. i T-form eller utgå strålformigt från ett centrum) har varje teg ansetts som ett skifte. Som ägoskifte har även räknats outbruten andel i skifte, som varit gemensamt för flera delägare.

Vidare må i avseende å uppgifterna i tabellen påpekas följande.

Antalet brukningsdelar i kol. 14 är lika med sammanlagda antalet i kol. 15—18. Däremot inträffar i en del skifteslag, att detta antal är större än summan av kol. 19—22, beroende dels på att några små brukningsdelar kunna hava all sin skog intill åkerjorden, i vilket fall skiftena räknats endast såsom åkerskiften, dels ock att några brukningsdelar sakna skog.

Siffrorna i kol. 31 visa, att medelarealen per brukningsdel i åker inom det sydligast belägna skifteslaget, Backa—Våbäck, stiger till 8·9 hektar men för övriga skifteslag ligger mellan 1·0 och 4·3 hektar. (Inom sistnämnda gränser torde även

---

[1] Se bilaga I till betänkandet.

Västanvik m. fl. byar samt Hallen m. fl. byar falla.) Endast inom Backa—Våbäck äro sålunda brukningsdelarna till övervägande del av den storlek, att åkerbruket torde kunna giva bärgning åt ägaren och hans familj. I övrigt är småbrukstypen förhärskande.

Medeltalet skiften av olika slag i all byalagets mark för varje brukningsdel före laga skiftet samt maximiantalet skiften inom en brukningsdel framgå av följande tablå:

1	2	3	4	5
Skifteslagets namn	Medeltal skiften för brukningsdel			Maximiantal skiften för brukningsdel
	Åker	Annan mark	Summa	
Vallmora—Billingsnäs	3·0	4·1	7·1	26
Backa—Våbäck	8·6	11·7	20·3	50
Hagen	5·0	8·5	13·5	73
Utsälje	4·8	8·7	13·5	34
Skamhed—Hulån	7·0	12·4	19·4	79
Östra Insjön	4·0	2·5	6·5	12
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	14·6	18·8	33·4	166
Stumsnäs	7·1	7·1	14·2	54
Östansjö—Östanvik	12·9	16·9	29·8	347
Garsås	20·6	17·9	38·5	134

Det uppgivna maximiantalet skiften i Östansjö—Östanvik innehaves av ett skogsbolag. Största antalet av enskild jordägare innehavda skiften utgör 101.

Tablån upptager, såsom ovan nämnts, icke antalet bostadslägenheter. Antalet sådana utgör inom de olika skifteslagen följande:

Vallmora—Billingsnäs	—
Backa—Våbäck	5
Hagen	7
Utsälje	2
Skamhed—Hulån	81
Östra Insjön	—
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	11
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	10
Stumsnäs	12
Östansjö—Östanvik	4
Garsås	3
Vika—Vinäs	5
Summa	130

Det stora antalet bostadslägenheter inom Skamhed—Hulån förklaras därav, att i skiftet ingår ett samhällsliknande område, Saltvik, beläget omedelbart intill Vansbro municipalsamhälle.

Det nuvarande ägoinnehavet, som åskådliggöres i tabell B, är till huvudsaklig del tillkommet genom sämjedelning av de vid storskiftet utlagda åbolotterna. Såsom ovan nämnts förekommer sämjedelning inom den storskiftade dalabygden i mycket stor utsträckning, under det att lagbundna delningsinstitut kommit till jämförelsevis ringa användning. Förhållandena i dessa hänseenden inom provskifteslagen framgå av omstående tablå.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Skifteslagets namn	Antal åbolotter inom skifteslaget	Antal åbolotter som undergått			Antal åbolotter, som ej undergått någon delning		Antal vid hemmansklyvning enligt 94 § SS eller ägostyckning utlagda lotter, som	
		hemmansklyvning enligt 94 § SS	ägostyckning enligt 1924 års lag	sämjedelning	huvudnummer	subnummer	undergått sämjedelning	ej undergått någon delning
Vallmora—Billingsnäs...	66	1	—	35	5	25	—	4
Backa—Våbäck.....	77	—	—	47	9	21	—	—
Hagen.....	57	26	2	16	9	4	8	91
Utsälje	20	5	—	14	1	—	2	27
Skamhed—Hulån.....	35	6	—	21	4	4	—	44
Östra Insjön	3	—	—	3	—	—	—	—
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs...	75	3	—	55	6	11	—	6
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	70	6	—	59	3	2	18	33
Stumsnäs	119	16	—	28	1	74	8	85
Östansjö—Östanvik.....	78	5	—	58	7	8	7	35
Garsås.....	136	1	—	132	—	3	—	1
Vika—Vinäs	215	37	—	174	3	1	57	244
Summa	951	106	2	642	48	153	100	569

I kol. 3 upptages endast sådana hemmansklyvningar enligt 94 § SS, som enligt de om jordregistrets uppläggande och förande meddelade bestämmelser äro fastighetsbildande. Förrättningen skall sålunda hava omfattat den egentliga inrösningsjorden.

Siffrorna i ovanstående tablå visa, att i medeltal

11·2 % av åbolotterna undergått hemmansklyvning
0·2 % » » » ägostyckning
67·5 % » » » sämjedelning
21·1 % » » ej » någon delning,

samt att av dessa senare 76·1 % äro subnummer. De senare äro i regel de minsta åbolotterna. Av de vid verkställda hemmansklyvningar utlagda lotterna hava 15·0 % undergått sämjedelning.

Resultatet av skiftena, vad angår ägoinnehavets koncentrering till ett mindre antal skiften, framgår av härvid fogade tabell C. Icke någon av skiftesförrättningarna är ännu fastställd. De i tabellen upptagna siffrorna grunda sig å beslut i förrättningarna eller provisionella skiftesplaner. Till jämförelse hava i tabellen intagits från tabell B hämtade uppgifter om antalet ägoskiften inom delningsområdet före skiftet. I denna tabell kan nämligen givetvis icke något annat än delningsområdet redovisas. Medeltalen i kol. 10 och 20 hänföra sig således endast till delningsområdet. (Motsvarande siffror i tabell B avse däremot förhållandet i byns alla ägor.) Med brukningsdelar menas här likasom i tabell B alla till jordbruk använda lotter med åkerjord. Att antalet brukningsdelar före och efter skiftet ej alltid är detsamma beror på att äganderättsförhållandena förändrats under tiden mellan hävdens upptagande och delningens verkställande. Har mer än en ägolott utlagts för brukningsdelen (genom att sammanläggning av alla ägarens fastigheter ej kunnat äga rum), redovisas områden, som för olika delar av samma brukningsdel lagts intill varandra, såsom e t t ägoskifte.

Beträffande antalet skiften i »annan mark» bör observeras, att siffrorna i kol. 16—19 och 21—24 visa antalet »rena» skogsskiften eller skiften utan någon åker. Skiften, som bestå av såväl åker som annan mark, återfinnas i kol. 6—9, resp. 11—14. Antalet skiften av sistberörda slag är jämförelsevis litet före skiftet. Då lågo nämligen i stor utsträckning åkertegarna för sig och skogstegarna för sig. Vid skiftet har däremot skogen såvitt möjligt lagts intill inägorna. Sistberörda omständighet förklarar, att medeltalet i kol. 25 i några fall blivit mindre än 1.

Medeltal och maximiantal skiften av olika slag för brukningsdel *efter* laga skiftet äro följande:

Skifteslagets namn	Åker		Annan mark	
	medeltal	maximiantal[1]	medeltal	maximiantal[1]
Vallmora—Billingsnäs	1·2	2	0·5	2
Backa—Våbäck	2·1	5	3·3	6
Hagen	2·0	4	1·3	3
Utsälje	1·4	3	0·6	2
Östra Insjön	1·2	2	1·1	2
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	1·9	5	1·2	3
Östansjö—Östanvik	1·3	4	1·2	2

En sammanfattning av skiftesresultatet lämnas i nedanstående tablå, som visar medeltalet av antalet skiften inom delningsområdet i åker och annan mark tillsammans ävensom maxixmiantalet skiften för en brukningsdel *före* och *efter* skiftet.

Skifteslagets namn	Sammanlagda antalet skiften pr delägare i åker och annan mark inom delningsområdet			
	Före skiftet		Efter skiftet	
	Medeltal	Maximiantal	Medeltal	Maximiantal
Vallmora—Billingsnäs	7·1	26	1·7	4
Backa—Våbäck	20·3	50	5·4	9
Hagen	7·1	24	3·3	5
Utsälje	5·2	15	2·0	4
Skamhed—Hulån	14·2	65	*	*
Östra Insjön	6·5	12	2·3	4
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	18·6	68	3·1	7
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	20·3	90	*	*
Stumsnäs	10·1	32	*	*
Östansjö—Östanvik	20·5	224	2·5	6
Garsås	38·4	118	*	*

Av tablån framgår, att skiftesantalet högst väsentligt reducerats genom skiftet. Maximiantalet skiften efter delningen visar dock att fall förekommit, då det ej låtit sig göra att nedbringa antalet skiften så mycket som önskvärt varit. Anledningarna därtill äro av skilda slag. Vad åkerjorden beträffar må erinras, att jorden i allmänhet är av mycket ojämn beskaffenhet, att från byns sammanhängande åkerkomplex avskilda gärden ligga för sig i hemskogen, att åkern sticker upp i denna

[1] Det må påpekas, att det givetvis ej är en och samma person, som erhållit maximiantalet skiften i åker och i annan mark. Det största antalet skiften för en ägolott erhålles således ej genom hopsummering av siffrorna i dessa kolumner.

* På skiftets nuvarande ståndpunkt kan uppgift ej lämnas.

skog med smala tungor o. dyl. Vidare må framhållas, att effektiv sammandragning av åkerjorden väsentligen försvårats därav, att fastigheterna i allmänhet äro av ringa storlek. Det har nämligen ofta icke låtit sig göra att inom ett eller två skiften av den ringa omfattning, som i allmänhet åbelöper varje brukningsdel, inrymma lämplig blandning av bättre och sämre mark, varför ägobeloppet måst fördelas på flera skiften.

Av ovanstående uppgifter framgår, att ägosplittringen inom provskifteslagen vid skiftenas början var mycket stor och att jordbruksfastigheterna i allmänhet innehålla en ringa åkerareal. Anledningen till ägosplittringen är, såsom ovan nämnts, att söka i det förhållandet, att de nuvarande brukningsdelarna bestå av delar av flera storskiftesåbolotter. Redan vid tiden för storskiftenas verkställande voro emellertid brukningsdelarna små. Förändringen i antalet brukningsdelar inom byarna från tiden för storskiftet till nuvarande tid framgår av nedanstående tablå. Såsom nuvarande brukningsdel har därvid — i överensstämmelse med förhållandena vid storskiftet — räknats endast sådana jordbruksfastigheter, vilkas gårdar äro belägna inom byn.

Skifteslagets namn	Antal åbolotter vid storskiftet	Antal nuvarande brukningsdelar med gården inom delningsområdet
Vallmora—Billingsnäs	66	26
Backa—Våbäck	77	42
Hagen	57	36
Utsälje	20	29
Skamhed—Hulån	35	49
Östra Insjön	3	2
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	75	92
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	70	124
Stumsnäs	119	65
Östansjö—Östanvik	78	89
Garsås	136	103
Vika—Vinäs	215	172
Summa	951	829

Resultatet blir sålunda detsamma som den av överlantmätare Malmberg verkställda statistiska utredningen visar rörande den storskiftade bygden i dess helhet, nämligen att antalet brukningsdelar minskats sedan storskiftet.

Här ovan har behandlats ägosplittringen på marken och den förbättring därvidlag, som vunnits genom skiftena. Ägoinnehavens sönderdelning på marken sammanhänger emellertid med och föranledes till stor del av den omständigheten, att varje brukningsdel består av andel i ett flertal storskiftesåbolotter.

Denna form av uppsplittring på olika fastigheter av de särskilda brukningsdelarna inom provskifteslagen vid skiftenas början samt den genom sammanläggning vunna reduceringen av antalet fastigheter i varje ägares hand framgår av följande tablå:

Skifteslagets namn	Medeltal av antalet hemman vari delägarna äga del	Antal fastigheter i medeltal pr delägare		Antalet fall, där sammanläggning hindrats av inteckningsförhållandena
		före skiftet	efter skiftet	
Vallmora—Billingsnäs	6·1	7·2	1·03	0
Backa—Våbäck	3·5	4·0	1·3	9
Hagen	5·3	7·1	1·6	3
Utsälje	2·0	2·4	1·1	2
Skamhed—Hulån	1·8	2·2	*	*
Östra Insjön	2·8	4·2	1·0	0
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	2·8	3·0	*	*
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	3·3	3·8	*	*
Stumsnäs	4·9	9·3	*	*
Östansjö—Östanvik	4·0	4·4	1·1	1
Garsås	10·9	10·9	*	*
Vika—Vinäs	5·5	*	*	*

Det största antalet hemman, vari någon delägare inom provskifteslagen har del, ävensom maximiantalet fastigheter i en ägares hand angives här nedan.

Skifteslagets namn	Maximiantalet hemman	Maximiantalet fastigheter
Vallmora—Billingsnäs	23	29
Backa—Våbäck	9	10
Hagen	50	72
Utsälje	7	13
Skamhed—Hulån	7	8
Östra Insjön	5	11
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	19	19
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	15	35
Stumsnäs	119	304
Östansjö—Östanvik	62	252
Garsås	44	44
Vika—Vinäs	29	*

Här ovan upptagas endast delägare, vilka innehava brukningsdelar, som användas till jordbruk och innehålla åkerjord. Bostadslägenheter äro ej medtagna. Med »fastigheter» avses sådana andelar i byalaget, för vilka enligt jorddelningslagens bestämmelser särskild ägolott skall vid skifte utläggas. Varje hel jordregisterfastighet och i en delägares hand befintlig kvotdel därav ävensom varje arealfång har sålunda räknats som en fastighet. Har en delägare genom olika fång förvärvat flera kvotdelar av samma registerfastighet, hava fången tillsammantagna räknats som en fastighet. Om en delägares andel i ett visst hemman i sin helhet ligger inom den uteslutna marken (han äger exempelvis intet annat i hemmanet än ett område inom den från skiftet uteslutna fäbode- eller utskogen) är detta hemman likväl inräknat i antalet hemman för delägaren. Likaså ingå fastigheter, tillhöriga delägare i skiftesområdet men belägna helt i utesluten mark, i det i beräkning tagna antalet fastigheter.

Såsom ovan nämnts har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 29 oktober 1926 föreskrivit, att i samband med ifrågavarande laga skiften skall verkställas dels ut-

* På skiftets nuvarande ståndpunkt kan uppgift ej lämnas.

redning angående äganderättsförhållandena inom skifteslaget, dels ock redovisning av från skiftet utesluten mark.

Arbetet med äganderättsutredningen har visat sig bliva synnerligen omfattande beroende på de säregna och svårutredda fastighetsförhållandena inom denna bygd. Därvidlag må endast erinras bl. a. om att utredningen icke kunnat verkställas enbart med ledning av handlingar i domsagans arkiv (detta enär ett stort antal fångeshandlingar icke inlämnats till rätten), att utredningen i en del skifteslag måst gå tillbaka i tiden ända till storskiftet, att felaktigheter i hemmansnummer och jordtalsbeteckningar ofta påträffas, att ovisshet i en hel del fall råder huruvida upplåtelserna avsett vissa områden på marken eller visst andelstal, att uppgifterna om åtföljande tillydenheter äro ofullständiga, felaktiga eller vilseledande. Uppgift om den tid, utredningen tagit eller beräknas taga, har ännu icke kunnat erhållas från mer än 8 skifteslag. Inom dessa har arbetet krävt en tid, varierande mellan 1·2 och 8·6 dagar för varje vid storskiftet utlagd åbolott.

Ehuru sålunda fastighetsförhållandena inom provskifteslagen visat sig mycket svårutredda, hava emellertid äganderättstvister förekommit i synnerligen ringa utsträckning. Alla förrättningar utom skiftet i Vika—Vinäs hava nu fortskridit så långt, att det antingen är konstaterat, huruvida några äganderättstvister förefinnas, eller ock kan förutses, om sådana tvister äro att förvänta eller ej. Enligt uppgifter, som lämnats av förrättningsmännen, har inom dessa 11 skifteslag endast i ett fall äganderättsfråga underställts ägodelningsrättens prövning. Den underställda tvisten gäller en del av en i skiftet intagen urfjällsäga, vari jämväl annan by har del. Några flera tvister äro ej, såvitt förrättningsmännen nu kunna bedöma, att förvänta.

Fastighetsförhållandena inom provskifteslagen äro emellertid i stor utsträckning sådana, att lagfart å fången icke kunnat beviljas. Antalet fång, på grund varav de nuvarande ägarna besitta sina fastigheter inom provskifteslagen, ävensom deras lagfartsförhållanden framgå av följande tablå:

1	2	3	4	5	6	7	8
	Antal			Antal fång			
Skifteslagets namn	fastighetsägare	fång	fång i medeltal pr ägare	helt lagfarna	lagfarten helt eller till någon del vilande	övriga	Antal fall där fångeshandling saknas
Vallmora—Billingsnäs	40	275	6·9	116	20	139	40
Backa—Våbäck	50	103	2·1	73	24	6	3
Hagen	80	588	7·4	393	38	157	33
Utsälje	78	208	2·7	141	45	22	—
Skamhed—Hulån	160	493	3·1	443	30	20	1
Östra Insjön	12	42	3·5	6	10	26	3
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	177	481	2·7	254	103	124	6
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	239	1 197	5·0	474	167	556	2
Stumsnäs	107	1 119	10·5	518	478	123	15
Östansjö—Östanvik	171	1 051	6·1	839	124	88	23
Garsås	119	3 202	26·9	236	466	2 500	—
Vika—Vinäs	344						

Arbetet med äganderättsutredningen i Vika—Vinäs har ännu icke fortskridit så långt, att uppgifter i nu förevarande hänseende kunnat lämnas.

Antalet fastighetsägare i kol. 2 avser delningsområdet. I tablån upptagas såväl bostadslägenheter som jordbruksfastigheter, varjämte är att märka, att i antalet fång inräknats även fång å fastigheter, tillhöriga delägare i skiftesområdet men belägna helt inom den uteslutna marken.

Av tablån framgår, att antalet helt lagfarna fång är ganska betydande. Därvidlag är emellertid att märka, att en stor del av dessa lagfarter meddelats å jordtal, som, enligt vad av äganderättsutredningarna framgår, äro oriktiga.

Det stora antalet »övriga fång» inom Garsås by beror huvudsakligen därpå, att vissa byn tillhöriga urfjällsägor inom Leksands sockens gränser innehavas på grund av ett mycket stort antal (cirka 1 400) upplåtelser, å vilka lagfart icke sökts.

Antalet delägare, som icke innehava ägor i skiftesområdet utan endast i den rån skifte uteslutna delen av byalagets mark, är följande:

Hagen	18
Utsälje	10
Skamhed—Hulån	*
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	33
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	12
Stumsnäs	2
Östansjö—Östanvik	2
Vika—Vinäs	*

Redovisningen av den från skifte uteslutna marken har bestått i dels upprättande av karta över densamma, dels ock upprättande av ägoförteckning (motsvarande ägobeskrivning) samt förteckning över ägoinnehavet (motsvarande hävdeförteckning). Genom hänvisningar från sistnämnda förteckning, från hävdeförteckningen över delningsområdet samt från delningsbeskrivningen till äganderättsutredningen och den längd, som åskådliggör meddelade beslut om sammanläggning, har sörjts för att sambandet mellan fångeshandlingarna, ägoinnehavet inom delningsområdet före skiftet samt delningsbeskrivningen och innehavet inom utesluten mark blir för framtiden bevarat.

---

* Uppgift saknas.

Tabell A. Omröstningen angående

Skifteslagets namn	Summa jordtal inom byalaget			Antal röstberättigade delägare	Vid omröstningen representerat jordtal				Antal vid omröstningen närvarande delägare	
	snesl.	bld.	kappl.		snesl.	bld.	kappl.	% av byalagets hela jordtal	summa	% av hela antalet
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Vallmora—Billingsnäs	—	—	3 663·166	38	—	—	3 018·250	82·4	24	63·2
Backa—Våbäck	—	—	11 311·790	68	—	—	9 298·667	82·2	50	73·5
Hagen	1 673	5·0	—	65	1 269	6·8	—	75·9	27	41·5
Utsälje	2 783	$8^{31}/_{48}$	—	75	2 264	$8^{21}/_{48}$	—	81·4	40	53·3
Skamhed—Hulån	6 942	$4^{20}/_{48}$	—	101	6 053	$5^{42}/_{48}$	—	87·2	75	74·3
Östra Insjön	188	6·8	—	6	156	8·6	—	83·1	5	83·3
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	8 691	6·5	—	164	6 948	8·85	—	79·9	95	57·9
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	10 001	4·6	—	237	6 738	2·2	—	67·4	102	43.0
Stumsnäs	3 996	$3^{16}/_{80}$	—	100	3 459	$8^{48}/_{80}$	—	86·6	71	71·0
Östansjö—Östanvik	5 241	7·5	—	181	4 376	4·60	—	83·5	89	49·2
Garsås	—	—	2 396·0	128	—	—	1 634·974	68·2	75	58·6
Vika—Vinäs	—	—	7 375·554	419	—	—	5 772·559	78·3	224	53·5
Medeltal för alla skifteslagen	—	—	—	—	—	—	—	79·7	—	60·2

skiftes företagande.

Röster för skifte								Röster mot skifte							
jordtal					antal delägare			jordtal					antal delägare		
summa			% av byalagets jordtal	% av närvarande delägares jordtal	summa	% av hela antalet delägare	% av närvarande delägare	summa			% av byalagets jordtal	% av närvarande delägares jordtal	summa	% av hela antalet delägare	% av närvarande delägare
snesl.	bld.	kappl.						snesl.	bld.	kappl.					
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
—	—	2 650·341	72·4	87·8	22	57·9	91·7	—	—	367·909	10·0	12·2	2	5·3	8·3
—	—	9 298·667	82·2	100·0	50	73·5	100	—	—	0	0	0	0	0	0
1 219	3·8	—	72·9	96·0	23	35·4	85·2	50	3·0	—	3·0	4·0	4	6·1	14·8
2 264	8 21/48	—	81·4	100·0	40	53·3	100	0	—	—	0	0	0	0	0
4 685	9/48	—	67·5	77·4	54	53·5	72·0	1 368	5 33/48	—	19·7	22·6	21	20·8	28·0
156	8·6	—	83·1	100	5	83·3	100	0	—	—	0	0	0	0	0
4 626	0·25	—	53·2	66·6	64	39·0	67·4	2 322	8·6	—	26·7	33·4	31	18·9	32·6
6 738	2·2	—	67·4	100	102	43·0	100	0	—	—	0	0	0	0	0
1 654	7 51/80	—	41·4	47·8	36	36·0	50·7	1 805	77/80	—	45·2	52·2	35	35·0	49·3
3 504	2·28	—	66·8	80·1	46	25·4	51·7	872	2·32	—	16·7	19·9	43	23·8	48·3
—	—	1 634·974	68·2	100·0	75	58·6	100·0	0	—	—	0	0	0	0	0
—	—	2 931·630	39·8	50·8	116	27·7	51·8	—	—	2 840·929	38·5	49·2	108	25·8	48·2
—	—	—	66·4	83·9	—	48·9	80·9	—	—	—	13·3	16·1	—	11·3	19·1

Tabell B. Tablå, utvisande skifteslagens areal samt brukningsdelarnas antal,

Skifteslagets namn	Delningsområdets areal i hektar						Den uteslutna markens areal i hektar		Antalet brukningsdelar med nedannämnda åkerareal inom delningsområdet				
	åker	äng	odl.-mark	avröningsjord	annan mark	summa	åker	annan mark	mindre än 50 ar	50 ar—2 har	2—5 har	mer än 5 har	summa
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vallmora—Billingsnäs	103	17	—	639	140	899	[1]	[1]	9	6	11	8	34
Backa—Våbäck	383	60	2	852	121	1 418	[1]	[1]	2	5	8	28	43
Hagen	133	19	—	193	42	387	—	3 093	6	28	12	8	54
Utsälje	62	19	—	22	24	127	15	1 480	7	34	5	0	46
Skamhed—Hulån	214	31	6	1 094		1 345	[2]	[2]	5	34	25	8	72
Östra Insjön	25	18		75	3	121	[1]	[1]	1	2	5	—	8
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	218	124	1	900	9	1 252	[2]	[2]	28	56	29	6	119
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	351	79		583	37	1 050	2 696		62	101	41	10	214
Stumsnäs	323	55	9	407	4	798	—	2 064	12	19	15	30	76
Östansjö—Östanvik	344	81	26	3 740	216	4 407	—	12 706	41	50	41	15	147
Garsås	249	91	—	1 640	4	1 984	—	534	28	41	27	12	108
Vika—Vinäs	715	55	75	2 798	82	3 725	120	14 100	[2]				[2]
Summa	3 120	768		13 625		17 513							

[1] Skiftet omfattar alla ägorna.

[2] På skiftets nuvarande ståndpunkt kan uppgift ej lämnas.

beskaffenhet och storlek inom provskifteslagen vid tiden för skiftenas början.

Antal brukningsdelar med nedannämnda antal ägoskiften																Medelareal per brukningsdel i byns alla ägor		Antal ägoskiften i medeltal per brukningsdel i byns alla ägor	
inom delningsområdet								inom den uteslutna marken											
åker				annan mark				åker				annan mark				åker	annan mark	åker	annan mark
1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	har	har		
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
29	4	1	—	17	7	4	—	1							1	3·0	23·4	3·0	4·1
15	15	8	5	14	6	10	13	1							1	8·9	24·1	8·6	11·7
33	16	5	—	36	3	1	—	—	—	—	—	22	10	7	4	2·5	62·0	5·0	8·5
39	6	1	—	36	—	—	—	36	—	—	—	23	14	8	3	1·7	33·6	4·8	8·7
41	18	8	5	32	18	11	7	5	—	—	—	45	13	7	2	[2]	[2]	7·0	12·4
5	3	—	—	7	—	—	—	1							1	1·0	5·6	4·0	2·5
44	27	18	30	50	39	8	19	[2]											[2]
75	55	33	51	73	76	28	29	115	23	6	4	43	66	44	39	17·5		14·6	18·8
39	17	10	10	47	12	1	1	—	—	—	—	34	15	5	2	4·3	33·4	7·1	7·1
43	37	26	41	66	49	13	14	—	—	—	—	51	40	28	19	2·3	114·1	12·9	16·9
27	14	14	53	21	21	10	56	—	—	—	—	oskiftad				2·3	21·6	20·6	17·9
																			[2]

Tabell C.

Skifteslagets namn	Delningsområdets areal			Antal bruknings-delar enligt hävdeförteckningen	Antal i *före* laga skiftet				
	åker har	annan mark har	summa har		1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	medeltal förbruknings-del
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vallmora—Billingsnäs	103	796	899	34	29	4	1	—	3·0
Backa—Våbäck	383	1 035	1 418	43	15	15	8	5	8·6
Hagen	133	254	387	54	33	16	5	—	5·1
Utsälje	62	65	127	46	39	6	1	—	3·6
Skamhed—Hulån	214	1 131	1 345	72	41	18	8	5	6·9
Östra Insjön	25	96	121	8	5	3	—	—	4·0
Västanvik—Karlsarvet—Grytnäs—Sundsnäs	218	1 034	1 252	119	44	27	18	30	10·5
Hallen—Backbyn—Näsbyggebyn	351	699	1 050	214	75	55	33	51	11·6
Stumsnäs	323	475	798	76	39	17	10	10	7·1
Östansjö—Östanvik	344	4 063	4 407	147	43	37	26	41	12·9
Garsås	249	1 735	1 984	108	27	14	14	53	20·6
Vika—Vinäs	715	3 010	3 725	[1]					[1]
Summa	3 120	14 393	17 513						

[1] På skiftets nuvarande ståndpunkt kan uppgift ej lämnas.

Skiftesresultatet.

brukningsdelar med nedannämnda antal skiften inom delningsområdet														
å k e r					i a n n a n m a r k									
efter laga skiftet					*före* laga skiftet					*efter* laga skiftet				
1 skifte	2 skiften	3 skiften	mer än 3 skiften	medeltal för brukningsdel	1—5 skiften	6—10 skiften	11—15 skiften	mer än 15 skiften	medeltal för brukningsdel	1 skifte	2 skiften	3 skiften	mer än 3 skiften	medeltal för brukningsdel
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
27	7	—	—	1·2	17	7	4	—	4·1	15	1	—	—	0·5
19	10	11	5	2·1	14	6	10	13	11·7	6	6	12	21	3·3
25	19	10	6	2·0	36	3	1	—	2·0	30	8	1	—	1·3
41	12	2	—	1·4	36	—	—	—	1·6	29	2	—	—	0·6
1				1	32	18	11	7	7·3	1				1
6	2	—	—	1·2	7	—	—	—	2·5	5	2	—	—	1·1
59	42	19	10	1·9	50	39	8	19	8·1	67	43	3	—	1·2
1				1	73	76	28	29	8·7	1				1
1				1	47	12	1	1	3·0	1				1
103	34	5	1	1·3	66	49	13	14	7·6	106	29	—	—	1·2
1				1	21	21	10	56	17·8	1				1
1														1

Bilaga IV.

Från provskiftesverksamheten hämtade exempel på utredningar om äganderättsförhållandena inom storskiftesåbolott.

Sundsnäs nr 5 litt. E i Leksands socken.

251 snesl. 8·1 bandl. red. jord.

I storskifteshandlingarna uppgives såsom åbo Sunds Erik Persson. Denne var emellertid icke ensam ägare till hemmanet. Av ett i Fornby by anträffat utdrag av revboken för Leksands socken samt av boupptecknigar och äganderättshandlingar har nämligen angående äganderättsförhållandena inom hemmanet vid tiden för storskiftet utrönts följande.

Sunds Per Persson i Sundsnäs och h. h. Brita Persdotter, vilka båda avledo år 1810, efterlämnade såsom arvingar sonen Olof samt döttrarna Brita och Margareta. Av föräldrarnas egendom ärvde Olof hälften samt Brita och Margareta vardera en fjärdedel. Brita var gift med »storskiftesåbon» Sunds Erik Persson från Alvik, Margareta med Sunds (el. Göras) Per Matsson från Björken. Vid tiden för den i samband med storskiftet verkställda byregleringen ägde:

a) Olof, Brita och Margareta genom arv efter föräldrarna bekommen jord i Sundsnäs och Fornby,

b) Sunds Erik Persson jord i Alvik, och

c) Sunds Per Matsson jord i Björken.

Vid den i samband med storskiftet verkställda byregleringen förlades det samtliga dessa jordägare åbelöpande ägoinnehav till Sundsnäs och Fornby samt utlades vid åbodelningen inom dessa byar i följande åbolotter:

Sundsnäs nr	5 litt.	E	251	sn.	8·1 bld
Fornby »	19 »	S	140	»	
		Summa	391	sn.	8·1 bld.

För båda hemmanen uppgavs Sunds Erik Persson ensam som åbo. Hemmanens rätta fördelning mellan de personer, som i verkligheten ägde desamma vid tiden för storskiftet, framgår emellertid av följande uppgifter.

Efter Sunds Erik Perssons hustru Brita Persdotter, som avled barnlös den 11 februari 1854, förrättades boupptecknig den 20 april 1854 (inreg. h. t. 1854, nr 51) med tillägg den 13 januari 1885 (inreg. h. t. 1894, nr 108). Enligt detta tillägg efterlämnade Brita 56 snesl. 4·8 bld av nr 5 i Sundsnäs. Vid ett samtidigt med nämnda tillägg förrättat arvskifte delades denna fastighet mellan hennes syskon på följande sätt:

brodern Olof Persson erhöll	37	sn.	6·5 bld
systern, änkan Margareta Persdotter erhöll	18	»	8·3 »
Summa	56	sn.	4·8 bld.

Genom köpebrev den 1 oktober 1883 sålde änkan Margareta Persdotter sin ovanskrivna fastighet till brodern Olof, vilken sålunda blev ensam ägare till Britas 56 sn. 4·8 bld.

»Storskiftesåbon» Sunds Erik Persson avled barnlös den 12 januari 1858 och boupptecknig efter honom förrättades den 25 juni samma år. Enligt denna hand-

ling efterlämnade han 44 sn. 8·3 bld, vilken egendom ärvdes av hans tre syskon Per, Anna och Margareta.

Sunds Olof Persson avled den 18 mars 1870 och boupptecknin efter honom förrättades den 3 maj samma år (inreg. 8 aug. 1870, nr 56). Enligt tillägg till denna boupptecknin, daterat den 10 september 1894 (inreg. h. t. 1894, nr 107) hade Olof i arv efter sina föräldrar bekommit 112 sn. 9·6 bld, varav 79 sn. »7·3» bld (skall vara 7·9 bld, se lagfartsprotokollet den 15 september 1894, § 408) var beläget i Sundsnäs nr 5 och 33 sn. 1·7 bld i Fornby nr 19.

Efter Margareta Persdotter, som avled den 20 mars 1885, förrättades boupptecknin den 5 november samma år (inreg. v. t. 1886, nr 35). Enligt denna handling efterlämnade hon sin ärvda fastighet 56 sn. 4·9 bld i nr 5 i Sundsnäs.

Sunds Per Matsson avled den 16 februari 1853 och boupptecknin efter honom förrättades den 28 oktober samma år (inreg. den 24 november 1853, nr 113) med tillägg den 6 november 1885. Enligt detta tillägg ägde han sammanlagt 121 sn. 0·5 bld red. jord, varav 59 sn. 0·5 bld tillhörde hemmanet nr 5 i Sundsnäs och 62 sn. hemmanet nr 19 i Fornby.

Av ovanstående uppgifter framgår, att hemmanen Sundsnäs nr 5 och Fornby nr 19 vid tiden för storskiftet rätteligen ägdes på följande sätt:

Ägares namn	Sundsnäs nr 5		Fornby nr 19		Summa	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Sunds Olof Persson	79	7·9	33	1·7	112	9·6
» Erik Perssons hustru Brita	56	4·8	—	—	56	4·8
» Per Matssons hustru Margareta	56	4·9	—	—	56	4·9
» Erik Persson	—	—	44	8·3	44	8·3
» Per Matsson	59	0·5	62	0·0	121	0·5
Summa	251	8·1	140	0·0	391	8·1

Av ovanstående utredning framgår vidare, att Olof Persson genom arv och köp blivit ägare till systern Britas jord i hemmanet.

Alltså ägde

a) Sunds Olof Persson ..... 136 sn. 2·7 bld
b) Sunds Per Matsson och hans hustru Margareta tillsammans 115 » 5·4 »

Summa 251 sn. 8·1 bld.

Hemmansdelen a) om 136 sn. 2·7 bld r. j.

Såsom ovan nämnts avled Sunds Olof Persson den 18 mars 1870 och boupptecknin efter honom förrättades den 3 maj samma år (inreg. den 8 augusti 1870, nr 56). Enligt denna handling var den avlidnes fasta egendom redan år 1861 delad mellan arvingarna, varför densamma ej upptogs i boupptecknin gen. Den 12 januari 1885 gjordes emellertid ett tillägg till boupptecknin gen (inreg. den 16 september 1886 under nr 33). Enligt detta tillägg ägde Sunds Olof Persson följande fasta egendom.

a) Arv efter föräldrarna ..... 112 sn. 9·6 bld Sundsnäs nr 5
b) » » systern Brita ..... 37 » 6·5 » » » 5
c) Avlinge fastighet ..... 18 » 8·3 » » » 5

Summa 169 sn. 4·4 bld Sundsnäs nr 5.

Samtidigt förrättades även ett arvskifte, varigenom föreskrivna fastighet fördelades mellan hans barn på följande sätt:

dottern Margareta erhöll	42 sn.	3·6 bld
» Brita »	42 »	3·6 »
» Karin »	42 »	3·6 »
» Anna »	42 »	3·6 »
Summa	169 sn.	4·4 bld.

Emellertid hava sakägarna senare kommit till insikt om att Sunds Olof Perssons efterlämnade egendom låg dels i Sundsnäs nr 5 och dels i Fornby nr 19. Vid senare skedda överlåtelser av en del av ovannämnda arvslotter (se nedan) har uppgivits, att var och en av dessa bestod av 33 sn. 5 bld Sundsnäs nr 5 och 8 sn. 8·6 bld Fornby nr 19. Alltså skulle Olof Persson hava ägt:

i Sundsnäs nr 5	134 sn.	
» Fornby nr 19	35 »	4·4 bld
Summa	169 sn.	4·4 bld.

Denna fördelning var emellertid icke heller riktig. Den 10 september 1894 verkställdes en rättelse av 1885 års tillägg till boupptecknigen (inreg. h. t. 1894 under nr 107). Enligt denna handling hörde Sunds Olof Perssons av föräldrarna ärvda fastighet, 112 sn. 9·6 bld, »som vid storskiftet blivit sammanlagt med hans svågrars egendom i hemmanen nr 5 i Sundsnäs och Grytnäs byalag och nr 19 i Fornby», till följande hemman:

till Sundsnäs nr 5	79 sn.	7·3 bld
» Fornby » 19	33 »	1·7 »
Summa	112 sn.	9·0 bld.

Såsom ovan nämnts skall jordtalet i nr 5 rätteligen vara 79 sn. 7·9 bld.

Genom en å nämnda boupptecknigstillägg tecknad av samtliga arvingar underskriven förklaring skulle arvingarna taga del i de olika hemmanen på följande sätt:

Arvinges namn	Sundsnäs nr 5		Fornby nr 19		Summa	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Margareta, gift med Vinter Erik Ersson i Grytnäs	42	3·6	—	—	42	3·6
Brita, änka efter Vinter Anders Ersson i Grytnäs	25	7·75	16	5·85	42	3·6
Karin, gift med Hampus Erik Ersson i Västanvik	34	0·68	8	2·92	42	3·6
Anna, gift med Mases Olof Olsson i Tasbäck	34	0·67	8	2·93	42	3·6
Summa	136	2·70	33	1·70	169	4·4

alltsammans med därtill hörande skog och mark.

Då ovanskrivna arvingar sedermera överlåtit sina arvslotter eller delar av dessa, har i en del fall uppgivits, att arvslotterna bestodo av 33 sn. 5·0 bld i nr 5 och 8 sn. 8·6 bld i nr 19, i andra fall åter har fördelningen uppgivits i enlighet med 1894 års förklaring. Den senare fördelningen är emellertid den riktiga.

Genom köpebrev den 3 november 1885 med tillägg den 10 september 1894 förvärvade hustrun Sunds Margareta Andersdotter (gift med Sunds Per Ersson), Sunds Anna Andersdotter (sedermera gift med Erik Sundin) och Sunds Brita Andersdotter (sedermera gift med Vilhelm Hedberg), Margaretas och Britas ovannämnda arvslotter i hemmanet, tillsammans innehållande 68 sn. 1·35 bld. Lagfart å fånget meddelades den 15 september 1894, § 408. Av senare verkställda överlåtelser framgår, att köparna tagit en tredjedel var el. resp. 22 sn. 7·11 bld, 22 sn. 7·12 bld och 22 sn. 7·12 bld av nämnda fastighet.

Av här nedan intagen redogörelse för hemmandelen b) framgår, att Sunds Per

Matssons dotter Brita, gift med Markus Erik Olsson i Tasbäck, bekommit följande andelar i hemmanet nr 5:

arv efter fadern ..... 19 sn. 6·8 bld
» » modern ..... 18 » 8·3 »

Summa 38 sn. 5·1 bld.

Denna fastighet har från Brita övergått till Liss Lars Olsson och från honom till Vinter Anders Ersson (se nedan under hemmansdelen b).

Efter Vinter Anders Ersson, som avled den 29 juni 1873, förrättades boupptecknin den 13 oktober samma år (inreg. den 6 november 1873, nr 27). Tillägg gjordes den 11 januari 1896 och den 28 mars 1896 (sistnämnda tillägg inreg. 15 september 1898, nr 57). Enligt ett denna handling åtecknat arvskifte (se lagfartsprotokollet den 10 april 1899, § 263) delades ovanskrivna 38 sn. 5·1 bld mellan hans barn på följande sätt:

dottern Margareta, gift med Sunds Per Ersson erhöll 10 sn. 3·75 bld r. j. samt därutöver tvenne gårdsplatser, den ena i Sundsnäs om 7 snesl. 0·75 bandl. red. åker och slog och den andra i fäbodestället Jobsarbodarna om 3·12 bld red. slog eller tillsammans 17 snesl. 7·62 bandl. red. inägojord. med skog för endast 12 snesl. 8·37 bld.,

dottern Anna, gift med Erik Sundin, erhöll 10 snesl. 3·74 bld r. j. jämte skog för 12 snesl. 8·37 bld.,

dottern Brita, gift med Vilhelm Hedberg, erhöll 10 snesl. 3·74 bld r. j. jämte skog för 12 snesl. 8·36 bld.

Sammandrag av arvskiftet.

Arvinges namn	Inägor		Skog	
	Sn.	bld	Sn.	bld
Margareta, gift med Sunds Per Ersson	17	7·62	12	8·37
Anna, gift med Erik Sundin	10	3·74	12	8·37
Brita, » » Vilhelm Hedberg	10	3·74	12	8·36
Summa	38	5·10	38	5·10

Lagfart meddelades den 10 april 1899

för Margareta under § 263 å 17 sn. 7·62 bld med skogsmark för endast 12 sn. 8·37 bld,

för Anna under § 264 å 10 sn. 3·74 bld med därtill och till ytterligare 2 sn. 4·63 bld hörande skogsmark, samt

för Brita under § 265 å 10 sn. 3·74 bld med därtill och till ytterligare 2 sn. 4·62 bld hörande skogsmark.

Sunds Per Ersson hade redan den 22 november 1888 av sin svärmoder änkan Sunds Brita Olsdotter, erhållit köpebrev å de båda gårdsplatser, som vid arvskiftet tilldelades hans hustru. Enligt detta köpebrev bestod gårdsplatsen i byn av ägofig. nr 18, 19, 20, 21, 22 och 25. Lägenheten i Jobsarbodarna uppgives bestå av halva gårdsplatsen, »märkt å fäbokartan med litt. C i gradnummer 192, utgörande 3·12 bandland».

Tillsammans med de här ovan omförmälda fastigheter om 22 sn. 7·12 (resp. 7·11) bld, som Sunds Per Matssons arvingar förvärvat av Margareta och Brita Olsdotter, ägde dessa följande fastigheter i hemmanet:

Ägares namn	Inägor		Skog	
	Sn.	bld	Sn.	bld
Margareta, gift med Sunds Per Ersson	40	4·73	35	5·48
Anna, gift med Erik Sundin	33	0·86	35	5·49
Brita, » » Vilhem Hedberg	33	0·86	35	5·48
Summa	106	6·45	106	6·45

Genom köpebrev den 9 oktober 1901 försålde änkan Sunds Margareta Persdotter (se nedan under hemmansdelen b) samt Sunds Per Ersson och h. h. Margareta Andersdotter till Leksands församling »en skolhusplats mellan byarna Sundsnäs och Grytnäs och belägen uti den enl. kartebeskrivningen kallad Agrisåkern (eller också kallad Agristägten) uti båda gradnumren 101 och 102 varande skog och hagmark, utgörande denna plats 7 snesland eller 5·76 kappland i areal och ligger mellan gamla byvägen och nya landsvägen och hör till hemmanet nr 5 litt. E i Sundsnäs och Grytnäs skifteslag». Av lägenheten sålde änkan Sunds Margareta Persdotter två tredjedelar samt Sunds Per Eriksson och h. h. en tredjedel.

Genom transport den 7 januari 1903 överlät Leksands församling denna lägenhet till Olars And. Eriksson i Grytnäs, vilken genom å köpebrevet tecknad, den 16 december 1929 dagtecknad transport överlät densamma till Leksands tingslags vägstyrelse. (Lagfart ej sökt.)

Genom köpebrev den 1 september 1907 försålde J. V. Hedberg och hans hustru samt Erik Sundin och hans hustru till Sunds Per Ersson och h. h. Margareta Andersdotter följande jordtal:

Säljares namn	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog i Israelsbodarna och Jobsarbodarna	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
J. V. Hedberg och hans hustru Brita	31	6·73	35	5·48	35	5·48
Erik Sundin och hans hustru Anna	31	6·73	35	5·48	—	—

Lagfart meddelades den 3 december 1915, § 263, för Sunds Per Ersson och h. h. å 31 sn. 6·73 bld r. j. med därtill och till ytterligare 2 sn. 4·62 bld hörande skogsmark, som de köpt av J. V. Hedberg och h. h., men enär beträffande dels från makarna Hedberg förvärvad skogsmark för ytterligare 1 sn. 4·12 bld r. j., dels ock de från makarna Sundin inköpta fastigheterna avsöndringar i skogsmark vid försäljningen uppkommit, men icke visats, att Konungens befallningshavande å desamma meddelat fastställelse, förklarades ansökan i övriga delar vilande. Enligt uppgift avsågo emellertid säljarna att överlåta all sin egendom med undantag av makarna Sundins fäbodeskog, ehuru jordtalet i inägorna blivit oriktigt uppgivet (jfr ovan).

Efter de förvärv, för vilka här ovan redogjorts, ägde Sunds Per Ersson och hans hustru följande andelar i hemmanet:

	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Enligt tablån härovan	40	4·73	35	5·48	35	5·48
Genom köp av Hedberg rätteligen	33	0·86	35	5·48	35	5·48
» » » Sundin »	33	0·86	35	5·49	—	—
Summa	106	6·45	106	6·45	71	0·96

Inägojordtalet innefattar hälften av hemmansdelen a) jämte hela den tredjedel av hemmansdelen b), som ursprungligen tillhört Markus Erik Olssons hustru Brita Persdotter.

Från denna fastighet försålde makarna Ersson genom köpebrev den 4 maj 1915 till Peddas Per Persson i V. Björken »våra fädodeandelar af såväl inägor åker och slog som i skogsundantaget vid Jobsarbodarnas fäbodar, allt under fäbodelitter C, fädelen utgör i skattetal 1 snesl. 0·75 bandland reducerad åker af nr 19 i Fornby samt 11 snesl. 4·6 bandland i reducerade ägor åker och slog, hörande till hemmanet nr 5 i Sundsnäs, samt allt odugligt och impedimenter som kan finnas inom dessa egoområden, jemte allt skogsundantag i samma fäboställe som åbelöper våra dels ärfda och dels förvärfda 60 snesland 6·3 bandland reducerad jord af detta hemman nr 5 i Sundsnäs». Lagfart å fånget söktes den 3 december 1915, § 264, men blev förklarad vilande, dels emedan genom försäljningen uppkommit avsöndringar i skogsmark, varå icke, såvitt visats, behörig fastställelse blivit meddelad, dels säljarna icke vunnit lagfart å all försåld fastighet under nr 5 i Grytnäs.

Enligt uppgift har emellertid ovannämnda överlåtelse avsett att omfatta säljarnas hela andel i inrösningsjorden i Jobsarbodarna jämte deras andel i undantaget vid samma fäbodeställe. Av en här nedan intagen utredning framgår, att den med säljarnas andel i nr 5 följande fädodeandelen i Jobsarbodarna motsvarar ett jordtal av 11 sn. 7·48 bld. I undantaget vid samma fäbodeställe ägde säljarna enligt tablån här ovan del för 71 snesl. 0·96 bandl.

Enligt upplysningar från delägarna hava Sunds Per Ersson och hans hustru jämväl försålt den deras jordtal i hemmanet nr 5 åbelöpande andel i fäbodestället Israelsbodarna utan skog. Angående jordtalet å denna fäbodeandel har utrönts följande:

Sunds Per Ersson och h. h. ägde enligt ovan 106 sn. 6·45 bld.

Därav ha de försålt:

till Peddas Per Persson	11	sn.	4·6	bld
» Joh. Sund (se nedan)	10	»		
Summa	21	sn.	4·6	bld.
och hade alltså kvar	85	sn.	1·85	»
Summa	106	sn.	6·45	bld.

Enligt bouppteckningen efter Margareta efterlämnade hon emellertid endast 80 sn. 6·553 bld. Fäbodejorden synes alltså hava beräknats till 4 sn. 5·297 bld. Av här nedan intagen utredning framgår emellertid, att fäbodejorden rätteligen motsvarar 4 sn. 2·4 bld. Nämnda fäbodeandel äges för närvarande av Brittas And. Anderssons arvingar i Mon, Siljansnäs socken.

Sunds Per Ersson och h. h. försålde vidare genom köpebrev den 7 februari 1922 till sin son byggnadsingenjören Joh. Sund och hans hustru Brita Johansson i Stockholm »den del av hemmanet nr 5 litt. E i Sundsnäs, som är belägen i södra ändan av den i Kartebeskrivningen kallad Kopp-åkern av gradnummer 133, åker 17·5 ar, av gradnummer 135 och 146 slog 9·1 ar tillsammans 26·6 ar i areal, som motsvarar i uppskattning 10 snesland reducerad inägojord med åbelöpande skog och skogsmark.» Lagfart meddelades den 30 augusti 1922, § 143, å 10 reducerade snesl. av nr 5 i Grytnäs.

Genom köpebrev den 20 februari 1923 försålde Joh. Sund och hans hustru denna fastighet till Tyra, Evert och Gustaf Sund, vilka därå erhöllo vilande lagfart den 2 maj 1923, §§ 413, 413 1/2 och 413 1/3.

Den 27 december 1929 förrättades bouppteckning efter Sunds Per Erssons änka

Margareta Andersdotter i Sundsnäs, som, född 1854, avlidit den 18 september 1929 och såsom arvingar efterlämnat:

1) sonen Erik Sund, född 1878, vistas å okänd ort.
2) » Per » , » 1882, bosatt i Lidingön.
3) » Johan » , » 1888, » i Stockholm.

Enligt bouppteckningen efterlämnade Margareta följande fasta egendom i nr 5 i Sundsnäs:

i inägor ..... 80 sn. 6·553 bld
i hemskog och undantag ..... 96 » 6·47 »
i fäbodeskog ..... 61 » 0·97 »

Av ovanstående utredning framgår emellertid, att hon rätteligen ägde följande jordtal:

i inägor ..... 80 sn. 6·57 bld
i hemskog ..... 96 » 6·45 »
i fäbodeskog utom Jobsarbodarnas undantag ..... 61 » 0·96 »

Å bouppteckningen (inreg. v. t. 1930 under nr 67) är antecknat följande den 18 november 1923 mellan Per Ersson och hans hustru upprättade

»*Inbördes testamente.*

Undertecknade äkta makar förklara härmed vår yttersta vilja och testamente vara, att den av oss, som överlever den andre, skall med full äganderätt erhålla all den egendom, som vid den avlidnes död i vårt bo finnes, av vad namn och beskaffenhet egendomen vara må fast eller lös, enskild eller gemensam.

Efter bådas vår död skall vår kvarlåtenskap fördelas på följande sätt:

1) En tredjedel av kvarlåtenskapen tillfaller vår å okänd ort vistande son Eriks tre barn Tyra, Evert och Gustaf att mellan dem lika fördelas. Skulle något av dessa barn avlida före oss, skall den avlidnes arvingar i stället inträda i hans rätt och tillträda hans lott.

2) En tredjedel av kvarlåtenskapen tilldelas vår son Per, eller, om han skulle avlida före oss, hans arvingar.

3) En tredjedel av kvarlåtenskapen skall tillfalla vår sonhustru Brita Sund, född Johansson, gift med vår son Johan, eller, om hon skulle avlida före oss, makarnas fosterdotter Britta Adelina Walborg, född i Gustaf Wasa Församling i Stockholm den 2 mars 1915. Sundsnäs, Leksand, den 18 november 1923. Sunds Per Ersson, Hustru Margareta Andersdotter.»

Testamentet är bevittnat av tvenne personer samt försett med godkännande av Joh., Erik och Per Sund.

Genom detta testamente bekommo arvingarna rätteligen följande jordtal:

Arvinges namn	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog utom Jobsarbo undantag	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Tyra Sund	8	9·62	10	7·38	6	7·88
Evert »	8	9·62	10	7·39	6	7·89
Gustaf »	8	9·62	10	7·38	6	7·89
Per »	26	8·86	32	2·15	20	3·65
Brita »	26	8·85	32	2·15	20	3·65
Summa	80	6·57	96	6·45	61	0·96

Såsom ovan nämnts har vid det den 10 september 1894 förrättade arvskiftet efter Sunds Olof Persson hans dotter Karin, gift med Hampus Erik Ersson, bekommit 34 sn. 0·68 bld r. j.

Makarna Ersson sålde denna fastighet i dess helhet till förre soldaten Per Backman. Sedan denne emellertid överlåtit all därtill hörande fäbodeskog till Mases Olof Olsson i Tasbäck, annullerades det av Hampus Erik Ersson och h. h. till Backman utfärdade köpebrevet och om överlåtelsen upprättades i stället följande tvenne avhandlingar.

Genom köpebrev den 6 september 1886 försålde Hampus Erik Ersson och hans hustru till Per Backman »hustruns ärfda fastighet utgörande 33 snesland 5 bandland af hemmanet nr 5 i Sundsnäs och 8 snesland 8·5 bandland allt reducerad inegojord af hemmanet nr 19 i Fornby jemte undertecknads andelar i å egendomen befintliga hölador och derå belöpande hemskogsskiften och hagmark (men fäbodeskogen i Jobsarbo och Israelsbodarna förbehåller sig säljaren för egen räkning)». Lagfart å fånget söktes den 15 september 1886, § 101, och fullföljdes den 28 november 1894, § 560. Vid sistnämnda tillfälle företeddes till styrkande av säljarens åtkomst det den 10 september 1894 upprättade arvskiftet, enligt vilket dottern Karin bekommit

av Sundsnäs nr 5	.....	34 sn. 0·68 bld
» Fornby » 19	.....	8 » 2·92 »
	Summa	42 sn. 3·60 bld.

Lagfart meddelades den 16 november 1886, § 101, å 33 sn. 5 bld red. jord med tillhörigheter under nr 5 i Sundsnäs med undantag av fäbodeskogen i Jobsarbo och Israelsbodarna samt den 28 november 1894, § 560, å 8 sn. 2·92 bld r. j. under nr 19 i Fornby med därtill hörande hagmark och hemskogsmark men utan andel i fäbodeskog i Jobsarbo och Israelsbodarna. Rätta jordtalet å den överlåtna egendomen är emellertid — i enlighet med 1894 års arvskifte — 34 sn. 0·68 bld av Sundsnäs nr 5 och 8 sn. 2·92 bld i Fornby nr 19.

Angående fäbodeskogen upprättades ett särskilt, den 25 december 1894 dagtecknat köpebrev, varigenom Hampus Erik Ersson och h. h. till Mases Olof Olsson försålde den hustruns ärvda fastighet om »34 snesl. 0·068 bandl.» (rätteligen 0·68 bld) red. jord »åbelöpande fäbodeskog och mark uti fäbodestället Jobsarbodarna». Lagfart å fånget meddelades den 25 januari 1895, § 516. Avsikten var emellertid att till Mases Olof Olsson överlåta all säljarens fäbodeskog, sålunda även fäbodeskogen i Israelsbodarna. Angående senare ägare till denna fastighet, se bouppteckningen efter Mases Olof Olsson här nedan.

Genom här ovan omförmälda fångeshandling blev Per Backman ägare till 34 sn. 0·68 bld i nr 5 med undantag av därtill hörande fäbodeskog i Jobsarbodarna och Israelsbodarna.

Efter Per Backmans hustru Brita Jakobsdotter förrättades arvskifte den 19 juni 1918 (se lagfartsprotokollet den 22 oktober 1919, § 320). I enlighet med ovannämnda köpeavhandling den 6 september 1886 uppgives däri, att i boet fanns 33 sn. 5 bld av nr 5 i Sundsnäs, vilket jordtal delades så, att änklingen bekom hälften el. 16 sn. 7·5 bld och vart och ett av makarnas 7 barn $^{1}/_{14}$:del el. 2 sn. 3·92 (93) bld. Lagfart meddelades därå den 22 oktober 1919, § 320.

Efter Per Backman d. ä. förrättades arvskifte samma dag. Hans fastighet i nr 5, enligt ovan hälften av 33 sn. 5 bld, delades därvid lika mellan de 7 barnen. Lagfart meddelades den 22 oktober 1919, § 321.

Per Backmans barn bekommo sålunda en sjundedel vardera av föräldrarnas andel i hemmanet. Då denna andel rätteligen utgjorde 34 sn. 0·68 bld, erhöll var och en följande jordtal:

Per Backman d. y.	4 sn.	8·67	bld
Anders »	4 »	8·67	»
Jakob »	4 »	8·67	»
Olof »	4 »	8·67	»
Lars »	4 »	8·67	»
Margareta Backman	4 »	8·66	»
Brita »	4 »	8·67	»
Summa	34 sn.	0·68	bld.

Genom köpebrev den 5 januari 1919 försålde Jakob Backman sina arvslotter i hemmanet till brodern Olof (lgft den 22 okt. 1919, § 223, å 4 sn. 7·86 bld).

Olof inköpte genom köpebrev den 20 oktober 1919 jämväl brodern Anders' arvslotter (lgft 22 oktober 1919, § 322, å 4 sn. 7·86 bld).

Syskonen Per och Margareta Backman hava den 8 mars 1921 upprättat ett inbördes testamente (se boupptecknin efter Margareta den 13 juli 1928, inreg. h. t. 1928, nr 52), av innehåll, att den, som överlevde den andre, skulle bliva ensam och fullkomlig ägare till allt, som fanns i det gemensamma boet, fastighet såväl som lös egendom, ärvd eller förvärvad. Om ej den sist efterlevande annorlunda förordnade, skulle efter bägges död kvarlåtenskapen fördelas mellan arvingarna efter lag, den efterlevande dock obetaget att med laga verkan om hela kvarlåtenskapen eller om viss del därav, större eller mindre, förordna.

Margareta avled den 30 juni 1928.

Genom gåvobrev den 9 april 1929 skänkte Per Backman till brodern Lars »4 snesl. 7·85 bandl.» (rätteligen 4 snesl. 8·66 bandl.) av Sundsnäs nr 5 med hemskog och hagmark. Slutligen förordnade Per genom ett den 16 januari 1930 dagtecknat testamente (bevakat den 11 mars 1930, 13 §), att efter hans död all hans kvarlåtenskap skulle tillfalla brodern Lars och systern Brita. I nr 5 erhöllo således vardera 2 sn. 4·335 bld. Per avled den 20 januari 1930.

Efter dessa överlåtelser äges Per Backman den äldres 34 sn. 0·68 bld av följande personer:

Olof Backman	14 sn.	6·01	bld
Lars »	12 »	1·67	»
Brita »	7 »	3·00	»
Summa	34 sn.	0·68	bld.

Genom det här ovan omnämnda arvskiftet efter Sunds Olof Persson den 10 september 1894 bekom hans dotter Anna, gift m. Mases Olof Olsson, 34 sn. 0·67 bld r. j. med alla åtföljder. Dessutom har Mases Olof Olsson av Hampus Erik Ersson och h. h. förvärvat den å 34 sn. 0·68 bld r. j. belöpande fäbodeskogen.

Genom ett odaterat köpebrev försålde Mases Olof Olsson och h. h. till Saras Erik Persson i Sundsnäs hustruns »ärfda fastighet 33 snesl. 5 bandland reducerad jord af hemmanet N:o 5 i Sundsnäs och 8 snesland 8·5 bandland reducerad jord av hemmanet N:o 19 i Fornby eller tillsammans 42 snesland 3·5 bandland, jemte samma hemmansdelar åbelöpande andel i alla hemskogsskiften i Fornby och Sundsnäs äfvensom all hagmark och impedimenta, som uti dessa inegor här och der förekomma, men fäbodeskogen i Jobsarbo och Israelsbodarne förbehåller sig säljaren för egen räkning». Lagfart å fånget söktes den 15 september 1886, § 100. Säljarens åtkomst styrktes därvid medelst ovan omnämnda boupptecknin den 3 maj 1870 och 12 januari 1885 efter Sunds Olof Persson och arvskiftet efter honom sistnämnda dag. På grund därav meddelades den 16 november samma år lagfart å 33 sn. 5 bld r. j. med tillhörigheter under nr 5 i Sundsnäs med undantag av fäbodeskogen i Jobsarbodarna och Israelsbodarna, men enär säljaren ej styrkt åt-

komst till försålda 8 snesl. 8·5 bld under nr 19 i Fornby, förklarades ansökan i denna del vilande. Rätteligen innehåller emellertid den överlåtna fastigheten 34 sn. 0·67 bld i Sundsnäs nr 5 samt 8 sn. 2·93 bld i Fornby nr 19.

Mases Olof Olsson avled den 21 juli 1902 och boupptecknig efter honom förrättades den 5 juli 1903 med tillägg den 28 december 1922 (tillägget inreg. den 9 januari 1923 under nr 40). Enligt detta tillägg fanns i boet följande fastigheter inom Sundsnäs nr 5:

1) av Hampus Erik Ersson och h. h. Karin Olsdotter förvärvad all åbelöpande skog och skogsmark i Jobsarbodarna för 34 sn. »0·068» (rätteligen 0·68) bld r. j. av nr 5 i Sundsnäs ävensom andel i Görasfallet i Israelsbodarna, tillhörande samma jordtal, samt

2) änkans »ärfda del och enskilda fastighet»: en lika stor del uti fäbodeskogen i Jobsarbodarna och det så kallade Görasfallet som den från systern Karin Olsdotter och hennes man inköpta.

Mases Olof Olssons fastigheter ärvdes av hans barn Olof, Anders, Anna, Erik, Samuel och Maria. Den sistnämnda avled den 13 maj 1923 och boupptecknig efter henne förrättades den 29 december samma år. Enligt denna handling efterlämnade hon såsom arvingar sina fem syskon.

Genom särskilda gåvobrev överläto Saras Erik Persson och h. h. den fastighet, de på ovanskrivna sätt förvärvat, till sina barn Anders Norén, Saras Erik Eriksson, Saras Daniel Eriksson, Saras Kerstin Ersdotter och Anna Vallman med en femtedel till vardera. Då jordtalet upptogs i enlighet med Saras Eriks fångeshandling, erhöll vartdera av barnen 6 sn. 7·0 bld. Lagfart å detta jordtal meddelades den 18 januari 1912, §§ 111—115.

Genom särskilda köpebrev den 7 juli och 4 augusti 1919 försålde Daniel Eriksson och Anna Vallman sina arvslotter i hemmanet, vardera uppgiven till 6 sn. 7·0 bld, till brodern Anders Norén, vilken därå erhöll lagfart den 27 augusti 1919, §§ 164 och 163 resp.

Genom köpebrev den 30 juni 1921 förvärvade Anders Norén systern Kerstins andel, »6 snesl. 7·0 bld». Lagfart meddelades den 11 januari 1922, § 85.

Genom köpebrev den 11 februari 1922 försålde Saras Erik Eriksson sin andel, »6 snesl. 7·0 bld», till Greta Backman i Sundsnäs. Lagfart meddelades den 2 maj 1923, § 461.

Efter dessa överlåtelser äger Anders Norén $^4/_5$:delar och Greta Backman $^1/_5$:del av Saras Erik Perssons andel i hemmanet. Då denna andel rätteligen innehöll 34 snesl. 0·67 bld, äger

Anders Norén	27 sn.	2·54	bld
Greta Backman	6 »	8·13	»
Summa	34 sn.	0·67	bld.

Genom köpebrev den 18 februari 1924 sålde Norén till Greta Backman 14 sn. 6·77 bld r. j. med hemskog. Den 27 oktober 1926, § 204, beviljades lagfart.

Sammandrag

av hemmansdelen a) om 136 sn. 2·7 bld jämte 38 sn. 5·1 bld från hemmansdelen b) eller sammanlagt 174 sn. 7·8 bld.

Ägares namn	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog utom Jobsarbo undantag		Undantag i Jobsarbodarna	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Tyra Sund	12	2·96	14	0·72	10	1·22	—	—
Evert Sund	12	2·95	14	0·72	10	1·22	—	—
Gustaf Sund	12	2·95	14	0·71	10	1·22	—	—
Per Sund	26	8·86	32	2·15	20	3·65	—	—
Brita Sund	26	8·85	32	2·15	20	3·65	—	—
Brittas And. Anderssons arvingar	4	2·40	—	—	—	—	—	—
Peddas Per Persson	11	7·48	—	—	—	—	71	0·96
Mases Olof Olssons änka och barn	—	—	—	—	68	1·35	68	1·35
Erik Sundin	—	—	—	—	35	5·49	35	5·49
Anders Norén	12	5·77	12	5·77	—	—	—	—
Olof Backman och hans hustru	36	0·91	36	0·91	—	—	—	—
Lars Backman	12	1·67	12	1·67	—	—	—	—
Brita Backman	7	3·00	7	3·00	—	—	—	—
Vägdistriktet, avs.	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	174	7·80	174	7·80	174	7·80	174	7·80

Hemmansdelen b) om 115 sn. 5·4 bld.

Enligt utredning här ovan ägdes denna fastighet av

Sunds Per Matsson	59 sn.	0·5	bld
hans hustru Margareta	56 »	4·9	»
Summa	115 sn.	5·4	bld.

Efter Sunds Per Matsson, som avled den 16 februari 1853, förrättades bouppteckning den 28 oktober samma år (inreg. h. t. 1853, nr 113). Enligt denna handling efterlämnade han såsom arvingar döttrarna Brita, Margareta och Karin. I boet fanns följande fasta egendom

den avlidnes ärvda fastighet åker	70 sn.	6·8	bld
slog	52 »	5·6	»
änkans ärvda fastighet åker	35 »	8·45	»
slog	21 »	6·15	»
Summa	180 sn.	7·0	bld.

Enligt uppgift i senare lagfartsärenden (se lagfartsprotokollet den 25 november 1869, § 28) har arvskifte efter Per Matsson och hans hustru förrättats den 6 och 7 oktober 1854, varigenom dottern Margareta bekommit 35 sn. 5·0 bld åker och 24 sn. 7·2 bld slog under nr 5 i Sundsnäs. Av lagfartsprotokollet den 29 augusti 1867, § 222, framgår, att dottern Brita vid samma arvskifte bekommit 35 sn. 5 bld åker och 24 sn. 7·4 bld slog. Om storleken av Karins arvslott saknas uppgift. 1854 års arvskifte synes emellertid vara grundat på ovannämnda bouppteckning och omfatta båda makarnas egendom. Enligt nämnda handling fanns nämligen i boet sammanlagt:

åker	106 snesl.	5·25	bld
slog	74 »	1·75	»
Summa	180 snesl.	7·00	bld.

Då Per Matsson och hans hustru såsom arvingar efterlämnade 3 döttrar, belöpte å varje arvinge

åker	35 snesl.	5·08	bld
slog	24 »	7·25	»
Summa	60 snesl.	2·33	bld.

eller i det närmaste de jordtal, vartill Margareta och Brita uppgivits vara ägare.

Emellertid synes sedermera hava utrönts, att uppgifterna i bouppteckningen angående den i boet befintliga fasta egendomen voro oriktiga. Den 6 november 1885 gjordes nämligen ett tillägg till bouppteckningen, enligt vilket Sunds Per Matsson ägde sammanlagt 121 sn. 0·5 bld, varav 59 sn. 0·5 bld tillhörde hemmanet nr 5 i Sundsnäs och 62 sn. hemmanet nr 19 i Fornby. Genom ett den 24 augusti 1895 verkställt arvskifte fördelades denna hans andel i nr 5 mellan hans barn på följande sätt (se lagfartsprotokollet den 31 januari 1896, § 478):

dottern Brita erhöll	19 sn.	6·8	bld
» Margareta erhöll	19 »	6·8	»
» Karin erhöll	19 »	6·9	»
Summa	59 sn.	0·5	bld.

Här har sålunda endast den avlidnes egendom fördelats.

Efter Sunds Per Matssons änka Margareta Persdotter, som avled den 20 mars 1885, förrättades bouppteckning den 5 november samma år (inreg. v. t. 1886, nr 35). Enligt denna handling efterlämnade hon sin ärvda fastighet, 56 sn. 4·9 bld, i nr 5 i Sundsnäs. Arvskifte förrättades den 24 augusti 1895 (se lagfartsprotokollet den 31 januari 1896, § 476). Sedan därvid antecknats, att dottern Brita erhållit sin andel i fastigheten nr 5 som förtida arv, vilket med moderns medgivande blivit försålt, delades ovanskrivna fastighet på följande sätt:

dottern Brita Persdotter erhöll	18 sn.	8·3	bld
» » Margareta Persdotter erhöll	18 »	8·3	»
» » Karin Persdotter »	18 »	8·3	»
Summa	56 sn.	4·9	bld.

Även Margaretas arvslott var dock redan före arvskiftet såld och lagfaren för annan person, se nedan.

Margareta och Karin erhöllo lagfart å ovanskrivna jordtal den 21 april 1902, §§ 355 och 356 resp.

Genom ovannämnda båda arvskiften hava Brita och Margareta erhållit vardera 38 sn. 5·1 bld samt Karin 38 sn. 5·2 bld.

Brita Persdotter var gift med Markus Erik Olsson från Tasbäck.

Den 15 april 1867, medan ännu Britas mor levde, försåldes Britas nyssnämnda fastighet jämte hennes arvejord i nr 19 i Fornby exekutivt och inropades av Liss Lars Olsson, som den 29 augusti 1867, § 222 $^{1}/_{4}$, erhöll första uppbud å »från förre fjärdingsmannen Marcus Eric Olsson och dess Hustru Brita Persdotter i Tasbäck samt deras Svärmoder och Moder Enkan Sunds Margareta Persdotter i Sundsnäs — — — utmätte, af dem ärfda fastighetsandelar uti Hemmansdelarne N:o 5 i Sundsnäs och Grytnäs samt 19 i Fornby och Gassarfvets byalag, utgörande 35 snesland 5 bandland reducerad åker och 24 snesland 7 $^{4}/_{10}$ bandland reducerad slog», eller tillsammans 60 snesl. 2·4 bandl. Jordtalets fördelning mellan hemmanen angives icke. Britas arvslott efter föräldrarna har sålunda betecknats enligt 1854 års arvskifte. Rätteligen ingår emellertid i densamma 38 sn. 5·1 bld av nr 5 i Sundsnäs.

Genom å köpebrevet tecknad, den 6 maj 1867 dagtecknad transport överlät Liss Lars Olsson denna fastighet till Sunds (även kallad Vinter) Anders Ersson, vilken den 2 maj 1868, § 198, erhöll fasta å 35 sn. 5 bld red. åker och 24 sn. 7·4 bld red. slog med tillhörigheter under nr 5 i Sundsnäs och Grytnäs samt nr 19 i Fornby och Gassarvets byalag.

För senare ägare till dessa 38 sn. 5·1 bld har redogjorts under hemmansdelen a).

Sunds Per Matssons dotter Margareta var gift med Sunds Per Persson från Mon. Genom köpebrev den 11 november 1869 försålde makarna Persson till Sunds Per Andersson i Sundsnäs hustruns »ärfda fastighetsandel under N:o 5 i Sundsnäs utgö-

rande 35 snesland 5 band Åker och 24 snesland 7 $^{2}/_{10}$ band slog alt Reducerat med åtföljande skog och mark». Arvslotten har sålunda betecknats enligt 1854 års arvskifte. Å handlingen är tecknat, att änkan Sunds Margareta Persdotter (Margaretas mor) lämnat sitt bifall till försäljningen. Första uppbud beviljades för köparen den 25 november 1869, § 28, och fasta den 17 februari 1871.

Genom köpebrev den 15 januari 1895 försålde Sunds Per Andersson sin på ovan angivet sätt förvärvade fastighet »60 snesland 2·2 bandland red jord af hemmanet N:o 5 i Sundsnäs jemte derå belöpande skog och mark» till änkan Sunds Margareta Persdotter. Lagfart meddelades den 20 maj 1895, § 671, å 60 snesl. 2·2 bld r. j. under nr 5 i Sundsnäs. Rätteligen ingår emellertid i fastigheten endast 38 sn. 5·1 bld av nämnda hemman.

Sunds Per Matssons tredje dotter, Karin, var gift med Kerstis Erik Persson. Dessa makar försålde genom köpebrev den 4 september 1895 till ovannämnda änka Sunds Margareta Persdotter, bland annat, »hustrun Carin Persdotters ärfda fastighet, utgörande 34 snesland 2·6 bandl. red jord med dertill hörande hemskog af N:o 5 i Sundsnäs». Lagfart meddelades den 31 januari 1896, § 478, å 19 snesl. 6·9 bld red. jord med hemskog, som Karin ärvt efter sin fader (jfr arvskiftet den 24 augusti 1895), i övrigt vilande. Enligt upplysningar, som lämnats av sakägarna, skall detta köpebrev så förstås, att säljarna därmed avhänt sig, förutom inrösningsjord för 34 sn. 2·6 bld, *all* sin hemskog, d. v. s. den hemskog, som åbelöper 38 sn. 5·2 bld. Säljarna hade kvar, förutom fäbodeskog för sistnämnda jordtal, jämväl 38: 5·2 — 34: 2·6 = 4 snesl. 2·6 bld, motsvarande deras andel i fäbodestället Israelsbodarna. Då emellertid denna andel rätteligen motsvarar 4 sn. 2·5 bld, (se nedan) innehåller det försålda ett jordtal av 34 snesl. 2·7 bandl.

Efter de fång, för vilka här ovan redogjorts, innehade änkan Sunds Margareta Persdotter rätteligen följande andelar i hemmanet nr 5:

Genom köp från Sunds Per Andersson	38 sn. 5·1 bld	
med alla åtföljder		
» » » systern Karin	34 » 2·7 »	
med endast hemskog för	38 sn. 5·2 bld.	

Från denna andel sålde Sunds Margareta tillsammans med Sunds Per Eriksson och h. h. Margareta Andersdotter till Leksands församling »en skolhusplats mellan byarna Sundsnäs och Grytnäs och belägen uti den uti kartebeskrifningen kallad Agrisåkern (eller också kallad Agristägten) uti båda gradnumren 101 och 102 varande skog och hagmark, utgörande denna plats 7 snesland eller 5·76 kappland i areal och ligger mellan gamla byvägen och nya Landsvägen och hör till hemmanet N:o 5 litt. E i Sundsnäs och Grytnäs skifteslag» (se redogörelsen för hemmansdelen a). Av denna lägenhet, som nu äges av Leksands tingslags vägstyrelse, sålde Margareta Persdotter två tredjedelar samt Sunds Per Eriksson och h. h. en tredjedel.

Sunds Margareta Persdotter avled den 26 juni 1905 och boupptecknig efter henne förrättades den 17 november samma år (inreg. den 20 november 1905, nr 114). Enligt denna handling efterlämnade hon såsom arvingar sina tre barn, sonen Per Persson, dottern Margareta Persdotter, gift med Per Nilsson från Djura, samt ogifta dottern Brita Persdotter. Bland den avlidnas fasta egendom upptogs 72 snesl. 7·7 bld av Sundsnäs nr 5 (rätteligen 72 snesl. 7·8 bld med hemskog för 77 sn. 0·30 bld samt fäbodeskog för 38 sn. 5·1 bld).

Margaretas dotter Brita avled ogift den 24 november 1923 och boupptecknig efter henne förrättades den 5 januari 1924 (inreg. 15 januari 1924 under nr 36). Enligt denna handling efterlämnade hon såsom arvingar syskonen Per och Margareta. Den avlidnas arvejord i nr 5 i Sundsnäs upptages till 24 snesl. 2·56 bld r. j. med åbelöpande skog till 12 sn. 8·36 bld och hemskog till 11 sn. 4·2 bld.

Dottern Margareta avled den 20 december 1926. Hennes man Per Nilsson hade

avlidit tidigare. Bouppteckning efter Margareta förrättades den 28 april 1927 (inreg. den 3 maj 1927 under nr 156). Såsom ende arvinge efterlämnade hon sonen Karl Johan Sund. Hennes efterlämnade fastighet i Sundsnäs nr 5 uppgives i bouppteckningen till 36 sn. 3·84 bld r. j. med åbelöpande skog till 19 sn. 2·54 bld och åbelöpande hemskog till 17 snesl. 1·3 bld.

Av ovanstående uppgifter framgår, att Sunds Margareta Persdotters efterlämnade fastigheter f. n. ägas av sonen Sunds Per Persson och dottersonen Karl Sund till hälften vardera. Hennes andel i Sundsnäs nr 5 äges sålunda för närvarande rätteligen på följande sätt:

Arvinges namn	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Sunds Per Persson	36	3·9	38	5·15	19	2·55
Karl Johan Sund	36	3·9	38	5·15	19	2·55
Summa	72	7·8	77	0·30	38	5·10

Lagfart har ej sökts.

Sammandrag

av hemmansdelen b) med undantag av Brita Persdotters 38 sn. 5·1 bld, som redovisas under a), eller 77 snesl. 0·3 bandl.

Ägares namn	Inägor		Hemskog		Fäbodeskog	
	Sn.	bld	Sn.	bld	Sn.	bld
Sunds Per Persson	36	3·9	38	5·15	19	2·55
Karl Johan Sund	36	3·9	38	5·15	19	2·55
Kerstis Erik Perssons arvingar	4	2·5	—	—	38	5·2
Leksands tingslags vägstyrelse, avs.	—	—	—	—	—	—
Summa	77	0·3	77	0·3	77	0·3

I avseende å äganderätten till hemmanets fäbodejord är att anteckna följande.

Till hemmanet hör fäbodejord i Jobsarbodarna och Israelsbodarna, båda fäbodeställena belägna inom Siljansnäs sockens gränser. Den inrösningsjord (åker och slog), hemmanet vid storskiftet tilldelats i byns heminägor samt i dessa fäbodeställen, innehåller enligt storskifteshandlingarna följande uppskattningsinnehåll:

inrösningsjorden i byn	5 tdl.	9·597 kpl
» i Jobsarbodarna		19·811 »
» i Israelsbodarna		10·093 »
Summa	6 tdl.	7·501 kpl.

Om hemmanets jordtal, 251 sn. 8·1 bld, fördelas mellan bolbyjorden och fäbodejorden efter dessas uppskattningsinehåll erhålles följande resultat:

jorden i byn motsvarar	214 sn.	0·65 bld
» i Jobsarbodarna motsvarar	25 »	0·05 »
» i Israelsbodarna »	12 »	7·40 »
Summa	251 sn.	8·10 bld.

I taxeringslängden för Leksands socken redovisas, särskilt för varje delägare i hemmanet, jordtalet å den till hemmanet hörande mark, som är belägen inom Siljansnäs sockens gränser. Denna mark utgöres av fäbodejorden i nämnda båda fäbodeställen. En jämförelse mellan de i taxeringslängden förekommande uppgifter om ägares namn och jordtal samt de av ovanstående utredning framgående upp-

gifter om det fäbodeställe, i vilket samma personer äga del, visar, att hemmanets jord i

Jobsarbodarna ansetts motsvara	25 sn.	0·3 bld	
Israelsbodarna » »	12 »	7·3 »	
Summa	37 sn.	7·6 bld.	
Jorden i byn har alltså ansetts motsvara	214 sn.	0·5 bld	
Summa	251 sn.	8·1 bld.	

Då de i taxeringslängden förekommande jordtalsuppgifterna brukas i orten, användas de även här nedan.

Enligt ovanstående utredning ägde:

a) Sunds Olof Persson	136 sn.	2·7 bld
b) Sunds Per Matsson och hans hustru Margareta	115 »	5·4 »
Summa	251 sn.	8·1 bld.

I hemmanets jordtal ingår 37 sn. 7·6 bld fäbodeskatt. Efter jordtal räknat belöper å ovannämnda båda hemmansdelar följande fäbodeskatt:

å hemmansdelen a)	20 sn.	4·3 bld
» » b)	17 »	3·3 »
Summa	37 sn.	7·6 bld.

Inom hemmanet har förekommit följande upplåtelser av fäbodejord:

1) Sunds Per Ersson och h. h., som ägde hälften av hemmansdelen a) jämte en tredjedel av hemmansdelen b), sålde till Peddas Per Persson sin andel i Jobsarbodarna, innehållande 11 sn. 4·6 bld,

2) Sunds Per Ersson sålde vidare sin andel i fäbodestället Israelsbodarna, innehållande 4 sn. 5·3 bld,

3) Kerstis Erik Persson och h. h., vilka ägde en tredjedel av hemmansdelen b) sålde denna fastighet med undantag av 4 sn. 2·6 bld r. j., motsvarande deras andel i fäbodestället Israelsbodarna.

Sistnämnda jordtal, vilket med endast 2·7 bandl. skiljer sig från det av Per Ersson sålda jordtalet i samma fäbodeställe, utgör i det allra närmaste en tredjedel av hemmanets andel i Israelsbodarna. Därav kan dragas den slutsatsen, att hemmanets fäbodejord uppdelats mellan hemmansdelarna a) och b) på det sätt, att hemmansdelen b) erhållit andelen i Israelsbodarna jämte fyllnad i Jobsarbodarna och hemmansdelen a) andel endast i Jobsarbodarna. Alltså hör till:

hemmansdelen a) av Jobsarbodarna			20 sn. 4·3 bld
» b) » »	4 sn. 6·0 bld		
» Israelsbodarna	12 » 7·3 »		17 sn. 3·3 bld.

Peddas Per Persson förvärvade den å halva hemmansdelen a) samt en tredjedel av hemmansdelen b) belöpande andel i Jobsarbodarna och erhöll alltså rätteligen

$$\frac{20 \text{ sn. } 4{\cdot}3 \text{ bld}}{2} + \frac{4 \text{ sn. } 6{\cdot}0 \text{ bld}}{3} = 11 \text{ sn. } 7{\cdot}48 \text{ bld.}$$

Den andra hälften av den hemmansdelen a) åbelöpande andel i Jobsarbodarna äges för närvarande av:

Anders Norén	för 12 sn. 5·77 bld	—	1 sn. 8·86 bld
Lars Backman	» 12 » 1·67 »	—	1 » 8·24 »
Brita Backman	» 7 » 3·0 »	—	1 » 0·94 »
Olof Backman	» 36 » 0·91 »	—	5 » 4·11 »
	Summa 68 sn. 1·35 bld	—	10 sn. 2·15 bld.

Av den hemmansdelen b) åbelöpande andel i Jobsarbodarna, 4 sn. 6·0 bld, äger:

Peddas Per Persson 1/3	1 sn.	5·33	bld
Sunds Per Persson 1/3	1 »	5·33	»
Karl Johan Sund 1/3	1 »	5·34	»
Summa	4 sn.	6·00	bld.

Sammandrag av Jobsarbodarna.

Peddas Per Persson	11 sn.	7·48	bld
Sunds Per Persson	1 »	5·33	»
Karl Joh. Sund	1 »	5·34	»
Olof Backman och hans hustru	5 »	4·11	»
Lars Backman	1 »	8·24	»
Brita Backman	1 »	0·94	»
Anders Norén	1 »	8·86	»
Summa	25 sn.	0·30	bld.

I *Israelsbodarna* äger:

Brittas And. Anderssons arvingar 1/3	4 sn.	2·4	bld
Kerstis Erik Perssons hustrus arvingar 1/3	4 »	2·5	»
Sunds Per Persson 1/6	2 »	1·2	»
Karl Joh. Sund 1/6	2 »	1·2	»
Summa	12 sn.	7·3	bld.

Här ovan uträknade jordtal angiva endast andelen i fäbodeställenas inrösningsjord enligt storskiftet.

Totalsammandrag.

Ägares namn	I byn		I Jobsarbodarna		I Israelsbodarna		Summa inägor		Hemskog		Fäbodeskog utom Jobsarbo undantag		Undantag i Jobsarbodarna	
	sn.	bld	sn.	bld	sn.	bld	sn.	bld	sn.	bld	sn.	bld	sn.	bld
1) Sunds Per Persson	32	7·37	1	5·33	2	1·20	36	3·90	38	5·15	19	2·55	19	2·55
2) Karl Sund	32	7·36	1	5·34	2	1·20	36	3·90	38	5·15	19	2·55	19	2·55
3) Olof Backman oah hans hustru Greta Backman	30	6·80	5	4·11	—	—	36	0·91	36	0·91	—	—	—	—
4) Lars Backman	10	3·43	1	8·24	—	—	12	1·67	12	1·67	—	—	—	—
5) Brita Backman	6	2·06	1	0·94	—	—	7	3·00	7	3·00	—	—	—	—
6) Anders Norén	10	6·91	1	8·86	—	—	12	5·77	12	5·77	—	—	—	—
7 Tyra Sund	12	2·96	—	—	—	—	12	2·96	14	0·72	10	1·22	—	—
8) Evert Sund	12	2·95	—	—	—	—	12	2·95	14	0·72	10	1·22	—	—
9) Gustaf Sund	12	2·95	—	—	—	—	12	2·95	14	0·71	10	1·22	—	—
10) Per Sund	26	8·86	—	—	—	—	26	8·86	32	2·15	20	3·65	—	—
11) Joh. Sunds hustru Brita Sund	26	8·85	—	—	—	—	26	8·85	32	2·15	20	3·65	—	—
12) Brittas And. Anderssons arvingar	—	—	—	—	4	2·40	4	2·40	—	—	—	—	—	—
13) Kerstis Erik Perssons hustrus arvingar	—	—	—	—	4	2·50	4	2·50	—	—	38	5·20	38	5·20
14) Peddas Per Persson	—	—	11	7·48	—	—	11	7·48	—	—	—	—	71	0·96
15) Erik Sundin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	5·49	35	5·49
16 Mases Olof Olssons änka och barn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	1·35	68	1·35
17) Leksands tingslags vägstyrelse	avs.													
Summa	214	0·50	25	0·30	12	7·30	251	8·10	251	8·10	251	8·10	251	8·10

Stumsnäs nr 20 litt. *W* i Rättviks socken.

4 416 67/80 bandland red. jord.

Jämlikt arvskiftesinstrument den 1 november 1877 efter Perols Olof Persson och h. h. Anna Gudmundsdotter fördelades förenämnda hemman emellan bemälda makars här nedan nämnda barn sålunda, att vardera av sönerna Olof och Gudmund erhöll 1 472 27/80 bandl. och dottern Brita gift med Perols Olof Olsson d. y. 1 472 26/80 bandl.

Som synes hava jordtalen vid arvskiftet angivits felaktigt och skola rätteligen vara resp. 1 472 23/80 bandl., 1 472 22/80 bandl. och 1 472 22/80 bandl.

Sedan jämlikt lagfartsbevis den 16 april 1886, § 371, Perols Gudmund Olsson förvärvat jämväl brodern Olofs andel i hemmanet ägdes alltså detsamma av

Perols Gudmund Olsson	med 2 944 45/80 bandl. samt	A.
Perols Olof Olsson d. y. och h. h.		
Brita Olsdotter	» 1 472 22/80 »	B.
	Summa 4 416 67/80 bandl.	

Genom köpebrev den 8 juli 1881 hava sistnämnda båda jordägare försålt till *Kopparbergs och Hofors Sågverks Aktiebolag* hela hemmanets andel å utskogen vid Yngsjön utgörande i areal 115 tunnl. 9.7 kappl. (lagfart den 9 jan. 1882, § 288). $(A\text{-}B)^1 = 20^2$.

Den 24 oktober 1892 meddelade *Stockholms Rådstuvurätt* lagfart å ett område om 1 tunnl. 7.9 kappl. i areal, som från hemmanet exproprierats av Falun—Mora—Rättviks Järnvägsaktiebolag. Då i expropriationshandlingarna såsom överlåtare av området äro antecknade förenämnda båda ägare av hemmanet Perols Gudmund Olsson och Perols Olof Olsson d. y. torde området ifråga få anses såsom exproprierat från hemmanet i sin helhet (se lagfartsprotokollet den 22 december 1892, Bil. § 217 a.) $(A\text{-}B)^2 = 20^6$.

B. 1 472 22/80 bandl.

Genom köpebrev den 8 oktober 1895 har Perols Olof Olsson försålt till *Olof Bäckström* den å 1472 22/80 bandl. belöpande andelen av norra hemskogsskiftet utgörande i areal 2 tunnl. 5.55 kappl. (lagfart den 3 december 1896, § 493). $B^1 = 20^9$.

Därjämte har samme Olof Olsson genom köpebrev den 22 november 1899 till *Kopparbergs och Hofors Sågverksaktiebolag* försålt de å 1 472 22/80 bandl. belöpande andelarna uti dels

1) fäbodeskogsmarken vid Södra Skålberget utgörande 35 tunnl. 31 920 kappl. i areal dels B^2.
2) »en år 1894 åbodelad allmänning litt. W^{II} vid fäbodestället Södra Skålberget, i areal 14 har 74 eller 29 tunnl. 27.5 kappl.» dels B^3.
3) »1 tunnl. 13 836 kappl. red. skogsmark av allmänningen vid fäbodestället Södra Skålberget — — —» och dels B^4.

B[5]. 4) utskogen vid Kilbodarna.

(Lagfart vilande å samtliga fastigheterna den 3 april 1900 resp. §§ 14, 16, 18 och 20. Beträffande fastigheterna vid 3) och 4) hava lagfartsansökningarna förnyats den 15 juli 1901, §§ 327 och 324, men hava desamma fortfarande förklarats vilande.

Ovannämnde Perols Olof Olsson har dessutom försålt till

B[6]. 5) *Rättviks skoldistrikt* genom köpebrev den 1 maj 1900 »5 snesl. 7 16/36 bandl. eller 4 3/4 kappl. af byns gemensamma skogsmark utgörande en skolhustomt» (lagfart den 6 oktober 1900 § 127),

B[7]. 6) *Ullbos Hans Larsson i Garsås* genom köpebrev den 3 mars 1902 271 snesl. i areal beläget å västra änden av norra hemskogsskiftet och avsöndrat från 1 472 22/80 bandl. (lagfart vilande den 11 juli 1902, § 344),

Ba. 7) *Olof Bäckström* genom köpebrev den 8 oktober 1895 dels a) ..... 102 70/80 bandl.

utan skogsmark å Hundmyran dels ock

Bb (se nedan). b) uti Skålsveden ..... 40 44/80 »

slog utan skogsmark samt därjämte inom de båda fastigheterna befintliga impediment om 10 kappl. i areal (lagfart den 3 december 1896, § 493). Fastigheten vid b) har sedermera efter att helt eller uppdelad flera gånger bytt ägare slutligen i sin helhet förvärvats av

Bb. *A. O. Jönsén* genom köpebrev den 29 mars 1919, varå lagfart meddelats den 10 februari 1920, § 52.

Bc. 8) *Kopparbergs och Hofors Sågverksaktiebolag* genom köpebrev den 22 november 1899 ..... 18 70/80 »

slog vid fäbodestället Södra Skålberget utan annan skogsmark än den inom fastigheten varande (lagfart vilande den 3 april 1900, § 21).

Bd (se nedan). 9) *A. O. Jönsén* genom köpebrev den 3 mars 1902 dels a) .... 28 2/80 »

slog utan skogsmark dels ock

B[8] (se nedan). b) 39 ar 33 1/3 kv.-meter i areal skogsmark allt uti Måckelmyran (lagfart vilande den 3 april 1902, § 136).

Be (se nedan). 10) *Permats Anders Ersson* ..... 112 71/80 »

utan skogsmark uti Haraslindan (lagfart vilande den 5 april 1902, § 187).

Bf (se nedan). 11) *Perols Gudmund Olsson* ..... 151 73/80 »

inägojord utan skogsmark (lagfart vilande den 5 april 1902, § 188), de sistnämnda båda fastigheterna genom tvenne skilda köpebrev den 3 mars 1902.

Bg. 12) *Anders Lidén* genom köpebrev den 20 februari 1902 dels a) ..... 11 29/80 »

utan skogsmark dels ock

B[9]. b) 0.4233 har skogsmark eller tillsammans 1 tunnl., 11 kappl. i areal, allt uti Kalles Lissmyran (lagfart vilande den 5 april 1902, § 189).

Bh. 13) *Olof Bäckström* genom köpebrev den 28 mars 1903 dels a) ..... 83 72/80 »

slog utan skogsmark, dels

B[10]. b) inom sistnämnda fastighet befintlig skogsmark om 0.0606 har i areal, allt beläget vid Ickån, dels ock

B[11]. c) 1.6321 har i areal av norra hemskogen (lagfart vilande den 4 april 1903, § 225).

14) *Björk Jon Olsson* genom köpebrev den 3 mars 1902 dels a) ..... 65 65/80 bandl. Bi.
slog utan skogsmark dels
b) inom sistnämnda fastighet befintlig skogsmark om 2 tunnl., 6 1/4 kappl. i areal eller tillsammans 6 tunnl., 18 1/8 kappl. i areal (lagfart vilande den 12 augusti 1913, § 193). B^{12}.

15) *Hed Olof Andersson* genom köpebrev den 8 april 1913 dels a) ..... 856 13/80 » Bk (se nedan).
inägojord utan skogsmark, dels
b) andel för sagda 856 13/80 bandl. i södra hemskogsskiftet utgörande i areal 11.1160 hektar dels ock B^{13} (se nedan).
c) andel för 1 472 23/80 bandl. i skogsundantaget vid byn innehållande i areal 2.6656 har (lagfart vilande den 2 juni 1919, § 202). B^{14}.

Summa 1 472 29/80 bandl.

Beträffande fastigheten vid punkt 15 b) här ovan må anmärkas, att den angivna arealen 11.1160 hektar svarar mot ett jordtal om 1 472 22/80 bandl., vilken areal jämväl hävdas av köparen. I anledning härav och på grund av vad i övrigt blivit utrett torde fastigheten ifråga få anses utgöra andel för nämnda jordtal 1 472 22/80 bandl. B^{13}.

På sätt av det ovanstående framgår utgör summan av alla de av Perols Olof Olsson försålda jordtalen 1 472 29/80 bandl., men ägde Olsson ursprungligen ej mer än 1,472 22/80 bandl. I anledning härav torde det av Olsson sist försålda jordtalet 856 13/80 bandl., (Bk), böra minskas med skillnaden mellan de båda först nämnda jordtalen eller 7/80 bandl. till 856 6/80 bandl. Bk.

Genom köpebrev den 21 juli 1904 försålde Olof Bäckström till *Dalelfvarnes Strömbyggnads Aktiebolag* 5 244 kv. alnar i areal slog vid Ickån motsvarande ett jordtal om 10 8/80 bandl. utan skogsmark (lagfart vilande den 28 september 1925, § 31). Bh^{1}.

Be. 112 71/80 bandl.

Vid år 1925 den 3 september förrättat arvskifte efter förut nämnda Permats Anders Ersson tilldelades

Änkan Brita Eriksson ..... 56 35/80 bandl. och Bea.
Sonen Permats Erik Andersson ..... 56 36/80 » Beb (se nedan).
allt utan skogsmark (lagfart vilande den 29 september 1925, § 92).

Summa 112 71/80 bandl.

Genom köpebrev den 8 september 1925 hava förenämnda båda fastigheter förvärvats av *Permats Jon Andersson* (lagfart vilande den 29 september 1925, §§ 93 och 94). Bea. Beb.

A. 2 944 45/80 bandl.

Till nedanstående personer och bolag har ägaren av förenämnda hemmansdel Perols Gudmund Olsson avyttrat följande fastigheter nämligen till

1) *Olof Bäckström* genom köpebrev den 15 oktober 1888 4 snesl. 7 26/844 bandl. i areal i Hundmyran motsvarande 3 50/80 bandl. red. jord utan åtföljd av skogsmark (lagfart den 10 april 1890, § 230). $A^{1} = 20^{3}$.

Av (A)^2 = 20^4 (se nedan). 2) *Slars Olof Olsson* genom köpebrev den 21 maj 1891 60 snesl. i areal beläget å södra hemskogsskiftet emellan Vattumyran och järnvägen och avsöndrat från 1 806 bandl. (lagfart den 28 maj 1891, § 207). Fastigheten har sedermera förvärvats av

Av (A)^2 = 20^4. *Skräddar Erik Ersson* genom köpebrev den 31 januari 1902 (lagfart den 5 april 1902, § 186).

3) *Kopparbergs och Hofors Sågverks Aktiebolag* genom köpebrev den 16 december 1895 dels

A^3 = 20^7. a) den å 2 944 53/80 bandl. belöpande andelen av »vestra och östra skiftena å skogsmarken vid fäbodestället södra Skålberget» (lagfart meddelad den 9 april 1896, § 130 å andel för 2 944 45/80 bandl.) dels

A^4 = av 20^8. b) 37 60/80 bandl. slog utan skogsmark, dels

A^5 = av 20^8. c) andel för 2 944 53/80 bandl. i skogsundantaget dels ock

A^6 = 20^{10}. d) 25.804 kappl. myrmark, 23.62 kappl. kvarn- och sågplatser och 9.095 kappl. vägar och vatten, utgörande s. k. allmänna platser, allt beläget i fäbodestället Södra Skålberget och avsöndrat från 2 944 53/80 bandl. (lagfart å fastigheten vid b) samt beträffande fastigheten vid c) å andel för 2 944 45/80 bandl. meddelad den 9 april 1896, § 133. Å fastigheten vid d) meddelades lagfart den 21 december 1899, § 182).

A^7 = 20^6. 4) *Samma bolag* genom köpebrev den 18 januari 1895 den å 2 944 65/80 bandl. belöpande andelen av utskogen vid Kilbodarna utgörande i uppskattning 1 tunnl. 25.888 kappl. (lagfart meddelad den 4 april 1895, § 249, å sagda uppskattningsinnehåll såsom avsöndring från 2 944 45/80 bandl.)

A^8 (se nedan). 5) *Olof Gudmundsson och Karl Karlsson* genom köpebrev den 19 maj 1910 med tillägg den 27 juni 1914 den å 2 944 45/80 bandl. belöpande andelen av norra hemskogsskiftet eller ett ägoområde, som till läge och gränser finnes närmare angivet i nyssnämnda köpebrev med tillägg, (lagfart vilande den 2 oktober 1914, § 16). Genom å samma köpebrev tecknad transport den 27 juni 1914 har fastigheten förvärvats av

A^8. *Erik Backlund och Ullbos Hjalmar Andersson i Garsås* (lagfart vilande den 2 oktober 1914, § 17).

A^9. 6) *H. Henriksson i Garsås* genom köpebrev den 2 november 1901 med tillägg den 27 juni 1914 »1 tunnl. 22.3 kappl. eller 66 snesl. i areal i den s. k. Flyten å norra skogsskiftet afs. fr. 2 944 45/80 red. bandl.» (lagfart vilande den 2 oktober 1914, § 18).

A^{10}. 7) *Dalälvarnes Strömbyggnads Aktiebolag* genom köpebrev den 21 juli 1904 »8 768 kvadratalnar i areal slog motsvarande 21 28/80 bandl. utan skogsmark vid Ickån» (lagfart vilande den 28 september 1925, § 30).

A. 2 944 45/80 bandl. och Bf, 151 73/80 bandl. eller tillsammans 3 096 3880 bandl. = C.

Genom köpebrev den 20 februari 1898 har Perols Gudmund Olsson ytterligare försålt till

Ca (se nedan). 8) *Olof Dahlqvist* »odling, slog och skogsmark å norra sidan om vägen i Skålsveden kalladt, tillhopa 2 tunnl., 30 kappl. i areal uppskattadt 4·179 kappl. eller ..... 52 19/80 bandl. utan annan skogsmark än den i skiftet befintliga — — —» (lagfart vilande den 6 april 1898, § 130).

Ca. Fastigheten har sedermera förvärvats av änkan Kerstin Dahlkvist genom arvskifte den 10 augusti 1928

efter Olof Dahlquist (lagfart vilande den 24 september 1928, § 43).

Genom köpebrev den 21 september 1928 har Kerstin Dahlkvist sedermera försålt till *Mases Anders Olsson* »30.80 ar i areal odlad jord beläget i s. k. Skålsveden att avsöndras från av mig ägda fastigheten 52 19/80 bandl. reduz. jord under nr 20 litt. *W* i Stumsnäs utan åtföljd av skogsmark — — —» (lagfart vilande den 24 september 1928, § 45). Ca[1].

9) *Olof Bäckström* ..... 205 61/80 bandl. Cb.
utan skogsmark eller 10 tunnl., 11 3/4 kappl. i areal uti Hundmyran (lagfart vilande den 6 april 1898, § 131),

10) *Skräddar Erik Ersson* a) ..... 11 24/80 » Cc.
utan annan skogsmark än inom fastigheten befintlig eller i areal 2 tunnl.. 22 kappl. slog och b) 1 tunnl. 23 1/6 kappl. skogsmark uti »Kalles Lissmyra» (lagfart vilande den 6 april 1898, § 133). A[12].

Här må anmärkas, att summan av arealerna i åtkomsthandlingarna för den här sist nämnda fastigheten Cc och den tidigare antecknade fastigheten Bg är lika med hela den i storskiftesbeskrivningen uppförda arealen för den s. k. Calles Lissmyren. Arealen för fastigheten Cc är emellertid angiven dubbelt så stor som arealen för Bg, men äro jordtalen för de båda fastigheterna upptagna med samma belopp eller 11 24/80 bandl. Summan av fastigheternas ifråga jordtal är sålunda 22 48/80 bandl., då däremot å hela Calles Lissmyren belöper ett jordtal om 33 72/80 bandl. Då de för fastigheterna angivna arealerna torde få anses vara riktiga lärer en felberäkning av jordtalet för Cc hava ägt rum. Jordtalet ifråga torde rätteligen vara dubbelt så stort som det angivna eller 22 48/80 bandl.

11) *Gudmunds Jon Olsson* ..... 28 68/80 » Cd (se nedan).
utan skogsmark eller i areal 1 tunnl. 20.9 kappl. åker »söder om vägen i Skålsveden kallad» (lagfart vilande den 6 april 1898, § 134).

Fastigheten har sedermera förvärvats av *Gudmunds Anders Jonsson* genom köpebrev den 10 juli 1918 (lagfart vilande den 15 juli 1922, § 279). Cd.

12) *Hed Olof Andersson* a) ..... 130 73/80 » Ce.
utan annan skogsmark än inom fastigheten befintlig eller i areal 8 tunnl. 23 3/4 kappl. slog och
b) 4 tunnl., 12 1/2 kappl. skogsmark uti Tåvåsängarna (lagfart vilande den 6 april 1898, § 135). A[11].

13) *Gudmunds Anders Anderssson* ..... 55 60/80 » Cf (se nedan).
utan skogsmark eller i areal 7 tunnl., 20 7/12 kappl. slog uti Måckelmyran (lagfart vilande den 6 april 1898, § 137).

Fastigheten har sedermera förvärvats av *A. O. Jönsén* genom köpebrev den 21 juli 1898, (lagfart vilande den 4 oktober 1901, § 143). Cf (se nedan).

Genom köpebrev den 28 januari 1915 har Perols Gudmund Olsson överlåtit till

Cg. 14) *Perols Olof Gudmundsson* ..... 1 281 33/80 bandl.
jämte skogsmark för ytterligare 190 69/80 bandl. (lagfart meddelad den 10 april 1915, § 89 å 1209 19/80 bandl. jämte skogsmark för ytterligare 190 69/80 bandl.; i övrigt vilande).

Ch. 15) *Perols Maria och Kristina Gudmundsson* till hälften vardera 640 56/80 »
jämte skogsmark för ytterligare 95 35/80 bandl. (lagfart meddelad den 10 april 1915, § 90, å 604 49/80 bandl. jämte skogsmark för ytterligare 95 35/80 bandl.; i övrigt vilande),

Ci. 16) *Perols Jon Gudmundsson* ..... 640 57/89 »
jämte skogsmark för ytterligare 95 35/80 bandl. (lagfart meddelad den 10 april 1915, § 91 å 604 50/80 bandl. jämte skogsmark för ytterligare 95 34/80 bandl.; i övrigt vilande).

År 1917 den 23 april förrättades arvskifte efter här ovan ofta nämnde Perols Gudmund Olsson, varvid tilldelades

Änkan Perols Anna Olsson	3 63/80	»
Sonen Perols Olof Gudmundsson	51/80	»
» Perols Jon Gudmundsson	51/80	»
Dottern Perols Anna Gudmundsson	50/80	»
» Perols Maria Gudmundsson	50/80	»
» Perols Kristina Gudmundsson	50/80	»
Sonsonen Perols Gustaf Gudmundsson	25/80	»
» Perols Sven Erik Gudmundsson	25/80	»
allt utan skogsmark.		
Summa	3 055 16/80	bandl.
Lägges härtill förut antecknade lägenheterna A^1 motsvarande	3 50/80	»
och A^4 »	37 60/80	»
så erhålles	3 096 46/80	bandl.

Summan av de av Perols Gudmund Olsson försålda och efter honom arvfallna jordtalen överstiger alltså summan av de av Olsson ägda jordtalen med 8/80 bandl.

I boupplecknigen efter samme Olsson torde därför icke hava bort upptagas mer än 7 37/80 bandl. i stället för 7 45/80 bandl.

Hade så skett skulle arvskiftet efter Perols Gudmund Olsson tett sig på följande sätt

Perols Anna Olsson	3 59/80	bandl.
Perols Olof Gudmundsson	50/80	»
Perols Jon Gudmundsson	50/80	»
Perols Anna Gudmundsson	50/80	»
Perols Maria Gudmundsson	50/80	»
Perols Kristina Gudmundsson	49/80	»
Perols Gustaf Gudmundsson	49/160	»
Perols Sven Erik Gudmundsson	49/160	»
allt utan skogsmark.		
Summa	7 37/80	bandl.

Genom tvenne köpebrev den 27 april 1917 har förenämnda Anna Olsson försålt till resp. *Olof Gudmundsson* 3 7/80 bandl. samt *Maria och Kristina Gudmundsson* tillsammans 52/80 bandl. eller tillhopa hela Anna Olssons förestående andel om 3 59/80 bandl., allt utan skogsmark.

Därjämte hava ovannämnda Anna samt Gustaf och Sven Erik Gudmundsson genom köpebrev av likaledes den 27 april 1917 försålt till *Jon Gudmundsson* sina här nyss antecknade arvsdelar om tillhopa 1 19/80 bandl. utan skogsmark.

På grund härav skulle sålunda uti här ifrågavarande arvsjord om 7 37/80 bandl.

Olof Gudmundsson	äga	.....	3 57/80	bandl.	Ck.
Maria Gudmundsson	»	.....	76/80	»	Cl.
Kristina Gudmundsson	»	.....	75/80	» och	Cm.
Jon Gudmundsson	»	.....	1 69/80	»	Cn.
allt utan skogsmark.					
		Summa	7 37/80	bandl.	

Å samtliga förestående fång den 27 april 1917 synes lagfart icke hava sökts.

Bd, 28 2/80 bandl., Cf, 55 60/80 bandl. och B⁸, avs. eller tillsammans 83 62/80 bandl.

Genom köpebrev den 27 mars 1915 har A. O. Jönsén försålt till *Gunnars Erik Jonsson* förenämnda trenne fastigheter Bd, Cf och B^8 eller »den till hela hemmanet hörande andel av Måckelmyran utgörande andelen 11 tunnl. 14 7/8 kappl. i areal».

Genom å nämnda köpebrev tecknad transport sagda dag har samme Jonsson avyttrat fastigheterna till *Anna Gustafsson* (lagfart vilande den 8 april 1915, § 5), som i sin tur genom transport den 24 september 1917, tecknad å samma köpebrev, överlåtit fastigheterna å

Anders Roos i Garsås. Bd, Cf, B^8.

Sistnämnda fång synes icke hava lagfartsbehandlats.

Ägares		Inägor		Hem-Norra	
Nr	Namn	Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.	Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.
1 a	Olof Bäckström	Ba	102 70/80	—	—
1 b	D:o	Bh	83 72/80	—	—
1 c	D:o	—	—	—	—
1 d	D:o	A[1]	3 50/80	—	—
1 e	D:o	—	—	B[11]	av 1 472 22/80
1 f	D:o	—	—	B[1]	av 1 472 22/80
1 g	D:o	Cb	205 61/80	—	—
2	A. O. Jönsén	Bb	40 44/80	—	—
3 a	Anders Lidén	Bg	11 29/80	—	—
3 b	D:o	—	—	—	—
4 a	Björk Jon Olsson	Bi	65 65/80	—	—
4 b	D:o	—	—	—	—
5 a	Hed Olof Anderssons dödsbo	Bk	856 6/80	—	—
5 b	D:o	—	—	—	—
5 c	D:o	—	—	—	—
5 d	D:o	Ce	130 73/80	—	—
5 e	D:o	—	—	—	—
6 a	Permats Jon Andersson	Bea	56 35/80	—	—
6 b	D:o	Beb	56 36/80	—	—
7	Kerstin Dahlquist	Ca	52 19/80	—	—
8 a	Skräddar Erik Erssons dödsbo	Cc	11 24/80	—	—
8 b	D:o	—	—	—	—
8 c	D:o	—	—	—	—
9	Gudmund Anders Jonsson	Cd	28 68/80	—	—
10 a	Perols Olof Gudmundsson	Cg	1 281 33/80	Cg	1 472 22/80
10 b	D:o	Ck	3 57/80	—	—
11 a	Perols Jon Gudmundsson	Ci	640 57/80	Ci	736 12/80
11 b	D:o	Cn	1 69/83	—	—
12 a	Perols Maria Gudmundsson	av Ch	320 28/80	av Ch	368 6/80
12 b	D:o	Cl	76/80	—	—
13 a	Perols Kristina Gudmundsson	av Ch	320 28/80	av Ch	368 5/80
13 b	D:o	Cm	75/80	—	—
14 a	Anders Roos	Bd	28 2/80	—	—
14 b	D:o	Cf	55 60/80	—	—
14 c	D:o	—	—	—	—
15 a	Kopparbergs o. Hofors Sågverksakt.bol.	Bc	18 70/80	—	—
15 b	D:o	A[4]	37 60/80	—	—
15 c	D:o	—	—	—	—
15 d	D:o	—	—	—	—
15 e	D:o	—	—	—	—
15 f	D:o	—	—	—	—
15 g	D:o	—	—	—	—
15 h	D:o	—	—	—	—
15 i	D:o	—	—	—	—
15 k	D:o	—	—	—	—
15 l	D:o	—	—	—	—
16	Erik Backlund o. Ullbos Hjalmar Andersson	—	—	A[8]	—
17	H. Henriksson	—	—	A[9]	—
18	Rättviks skoldistrikt	—	—	—	—
19	Ullbos Hans Larsson	—	—	B[7]	av 1 472 22/80
20 a	Dalelfvarnas Strömbyggnadsaktiebol.	Bh[1]	—	—	—
20 b	D:o	A[10]	—	—	—
21	Gävle—Dala Järnvägsaktiebolag	(A—B)[2]	—	—	—
22	Mases Anders Olsson	Ca[1]	—	—	—
	Summa	—	4 416 67/80	—	4 416 67/80

rörande hemmanet Stumsnäs nr 20 litt. *W*.

s k o g		Skogsmark bland inägorna		Undantag vid byn		Övrig skogsmark	
S ö d r a							
Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.	Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.	Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.	Beteckn. i utredn.	Red. Bandl.
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	B^{10}	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	B^{9}	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	B^{12}	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
B^{13}	1 472 22/80	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	B^{14}	1 472 22/80	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	A^{11}	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	A^{12}	—	—	—	—	—
(av A)²	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
Cg	1 472 22/80	—	—	Cg	1 472 22/80	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
Ci	736 12/80	—	—	Ci	736 12/80	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
av Ch	368 6/80	—	—	av Ch	368 6/80	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
av Ch	368 5/80	—	—	av Ch	368 5/80	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	B^{8}	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	B^{2}	4 416 67/80
—	—	—	—	—	—	B^{3}	
—	—	—	—	—	—	B^{4}	
—	—	—	—	—	—	B^{5}	
—	—	—	—	—	—	(A—B)¹	
—	—	—	—	—	—	A^{3}	
—	—	—	—	—	—	A^{5}	
—	—	—	—	—	—	A^{6}	
—	—	—	—	—	—	A^{7}	
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	B^{6}	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
(A—B)²	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	4 416 67/80	—	—	—	4 416 67/80	—	4 416 67/80

Skamhed nr 9 litt. *P* i Järna socken.

(R. nr 9 [1]).

301 sn. 1 24/48 bld. r. j.

Vid besuttenhetsregleringen 1850, delningen av fäbodestället Röjningsvallarne 1849, åbodelningen av fäbode- och utskogen 1851 samt vid åbodelningen av hemskogen 1861 upptogs Jut Lars Nilsson som ägare av ovanstående jordtal.

Genom testamente av den 10 januari 1858 borttestamenterar Jut Lars Nilsson i Ilbäcken till sitt »skötslofolk» Nils Anderssons och hans hustru Catharina Nilsdotters barn all sin egendom såväl lös som fast. Förestående testamente klandrades emellertid av Jut Lars Nilssons arvingar, vilka genom HR:ns utslag den 30 september 1862 tilldelades testators arvejord utgörande 186 sn. 37/48 bld. r. j. att fördelas mellan arvingarne. Avlingejorden uppgives vara 115 sn. 35/48 bld. åker, äng och vallslog samt 1 sn. 5 24/48 bld. myrslog eller tillsammans 116 sn. 6 11/48 bld. r. j.

1863 den 30 december § 115 meddelades laga fasta å 116 sn. 6 11/48 bld. red. åker och sloga för Löfris Nils Anderssons och h. h. Katharina Nilsdotters barn.

Arvskifte efter Jut Lars Nilsson förrättades den 26 mars 1862. Boupptecknin hade upprättats den 25 januari 1858 och hade som tillgång i boet därvid upptagits 301 sn. 1 24/48 bld. r. j. under litt. *P* i Skamhed.

Vid arvskiftet tilldelades:

systern Brita Nilsdotter gift med gästgivaren Pollack Olof Larsson i Skamhed	93	sn.	19/48	bld.	r. j.	A
brorsbarnen Jut Nils Nilsson	23	»	2 29/48	»	»	» B
Jut Erik Nilsson	23	»	2 29/48	»	»	» C
och Sara Nilsdotter gift med Duvbäcks Per Isacsson i Dufnäs	23	»	2 28/48	»	»	» D
samt avlidna brorsdottern Anna Nilsdotters barn	23	»	2 28/48	»	»	» E
Summa	186	sn.	0 37/48	bld.	r. j.	
Löfris Nils Anderssons och Catharina Nilsdotters barn, enl. testamente	115	»	0 35/48	»	»	» F
Totalsumma	301	sn.	1 24/48	bld.	r. j.	

Ovanstående infört i lagfartsprotokollet den 9 jan. 1894 § 277.

A. 93 sn. 19/48 bld. r.j.

Efter Pollack Olof Larssons död förrättades boupptecknin den 3 nov. 1863 och arvskifte den 20 oktober 1864.

Vid arvskiftet överlät jämväl änkan sin fastighet till fördelning mellan barnen, varför fastigheten i boet eller 93 sn. 19/48 bld. r. j. under litt. *P* fördelades på följande sätt:

Aa. dottern Stina Olsdotter gift med Dufbäcks Isak Persson erhåller i arv	23 sn.	2	29/48	bld. r. j.
Ab. dottern Carin Olsdotter gift med Jöns Olof Jonsson ärver	23 »	2	29/48	» » »
Ac. dottern Brita Olsdotter gift med Lok Carl Svensson ärver	23 »	2	29/48	» » »
Ad. och dottern Sara Olsdotter gift med Svares Anders Andersson ärver	23 »	2	29/48	» » »
Summa	93 sn.	0	20/48	bld. r. j.

Kvarlåtenskapen i boet har som synes avsetts att delas i fyra lika stora delar, vilket emellertid på var och en av arvtagarna ej utgör fullt 23 sn. 2 29/48 bld. r.j. Arvingarna har gemensamt tilldelats 1/48 bld. r. j. mer än vad kvarlåtenskapen utvisar.

Aa. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Genom köpebrev den 27 augusti 1878 försälja Dufbäcks Isak Persson och h. h. Stina Olsdotter till Ilbäcks Anders Andersson bl. a. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. litt. *P*.

1879 den 24 januari § 93 meddelade HR:n lagfart för köparen å 79 sn. 1 20/48 bld. r. j. under litt. EG och *P*.

Ilbäcks Anders Andersson transporterar köpet den 3 augusti 1881 på Dufbäcks Lars Olsson och Dufbäcks Per Persson, vilka sistnämnda den 27 september 1881 § 33 erhålla lagfart å 79 sn. 1 20/48 bld. r. j. under litt. EG och *P*.

Genom köpebrev den 30 maj 1894 försälja Dufbäcks Lars Olsson och Dufbäcks Per Persson till Dufbäcks Isak Persson och h. h. Stina Olsdotter bl. a. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. litt. *P*.

Lagfart meddelades den 10 september 1894 § 7 å fånget.

Genom köpebrev den 13 december 1899 försälja Dufbäcks Isak Persson och h. h. Stina Olsdotter 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. under litt. *P* till Trävaruaktiebolaget Dalarne. Lagfart meddelades den 20 januari 1900 § 112.

Ab. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Genom köpebrev av den 12 november 1877 försälja Jöns Olof Jonsson och hans hustru Carin Olsdotter i Skamhed till Jöns Olof Ersson i Uppsälje bl. a. hustruns ärvda fastighet om 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. År 1877 den 16 november § 156 meddelade HR:n lagfart å fånget.

Genom köpebrev av den 30 november 1898 försäljer Jöns Olof Ersson sina 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. till Trävaruaktiebolaget Dalarne, som år 1899 den 10 januari § 135 erhåller lagfart å fånget.

Ac. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Genom köpebrev av den 29 mars 1890 försäljer änkan Brita Olsdotter till sin son Olof Carlsson 23 sn. 2 29/48 bld.r. j. under litt. *P* och 1892 den 24 februari § 240 meddelade HR:n lagfart å fånget.

Olof Carlsson försäljer genom köpebrev den 23 mars 1896 sina 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. litt. *P* till Korsnäs Sågverksaktiebolag, som 1896 den 9 september § 45 erhåller lagfart å fånget.

Ad. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

År 1864 den 6 maj förrättades boupptecknin efter Sara Olsdotter och samma år den 28 oktober verkställdes arvskifte, varvid de båda sönerna Svares Anders

och Olof Andersson gemensamt tilldelades fastigheterna i boet eller 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. litt. *P*.

Ada. På offentlig auktion den 25 april 1869 försåldes av ovanstående fastighet till Björnback Per Larsson 11 sn. 6 46/48 bld. r. j., jämte tvenne odlingslägenheter om tillsammans 52 snesland utsträckt jordtal. Efter trenne uppbud erhåller köparen år 1873 den 21 november § 227 laga fasta å 11 sn. 6 46/48 bld. r. j. samt 50 snesl. odlingsland.

Adb. På ovanstående offentliga auktion försåldes även till Unga Gommors Lars Larsson och Bagg Anders Olsson tvenne fäbodevallslägenheter, nämligen s. k. Risbergsvallen och Näfverburöjningen, utgörande tillsammans 25 sn. 8 41/48 bld. r. j. litt. EG och *P* med tillhörande skog och mark. Efter trenne uppbud meddelade HR:n 1873 den 21 november § 228 laga fasta å fånget. Enl. senare lämnad upplysning äro 4 sn. 5 31/48 bld. r. j. belägna under litt. *P*.

Efter ovanstående tvenne försäljningar om tillhopa 16 sn. 2 $^{29}/_{48}$ bld r. j finnes således 7 sn. r. j. kvar i bröderna Anders och Olof Anderssons ägo.

Adc. På offentliga auktionen den 25 april 1869 försåldes även 13 sn. 7 28/48 bld. r. j. ängeslog med tillhörande skog och mark under litt. EG och *P* till Unge Gommors Lars Larsson som 1873 den 21 november § 230 erhöll laga fasta å fånget.

Ada. 11 sn. 6 46/48 bld. r. j.

År 1882 den 2 september verkställdes arvskifte efter Björnback Per Larsson, som avled 1881 och efter vilken bouppteckning den 14 februari samma år upprättades. Boets tillgångar utgjordes av 11 sn. 6 46/48 bld. r. j. litt. EG och *P* samt 50 snesl. i areal.

Vid arvskiftet tilldelades:

dottern Brita Persdotter....	11 sn. 6 46/48 bld. r. j. samt	36 sn.	areal	nyodling
sonen Lars Persson		10 »	»	»
dottern Lisa Persdotter		4 »	»	»
	tillsammans 11 sn. 6 46/48 bld. r. j. samt	50 sn.	areal	nyodling.

År 1882 den 8 september § 132 meddelade HR:n lagfart för arvingarne å resp. arvedelar.

Genom köpebrev den 16 september 1901 försälja Dufbäcks Per Persson och hans hustru Brita Persson sin fastighet om 11 sn. 6 46/48 bld. r. j. litt. *P* till Grop Anders Matsson och hans hustru Lisa Kristiansdotter, vilka sistnämnda år 1902 den 4 juni § 218 erhålla lagfart å fånget.

Adb. 4 sn. 5 31/48 bld. r. j.

Genom köpebrev den 11 december 1878 försäljer Bagg Anders Olsson till Halfvars Lars Larsson sin andel i under litt. EG och *P* belägna tvenne fäbodevalllägenheter nämligen s. k. Risbergsvallen och Näfverburöjningen utgörande tillsammans 12 sn. 9 20/48 bld. r. j. År 1878 den 13 december § 112 meddelade HR:n lagfart å fånget.

(Gommors) Halvars Lars Larsson och hans hustru Karin Jonsdotter försälja genom köpebrev den 21 september 1912 till sonen Halvars Johan Larsson 35 sn. 38/48 bld. r. j. under litt. FG och 4 sn. 5 31/48 bld. r. j. under litt. *P*. År 1913 den 4 januari § 155 meddelade HR:n lagfart å fånget.

Adc. 6 sn. 9 46/48 bld. r. j.

År 1881 den 27 december förrättades bouppteckning efter drängen Svares Olof Andersson som efterlämnat som ende arvinge brodern Svares Anders Andersson. Som tillgång i boet upptogs 6 sn. 9 46/48 bld. r. j., vilka tillföllo arvingen och varå HR:n 1883 den 16 maj § 300 meddelade lagfart.

Tidigare har å offentlig auktion försålts tillhopa 16 sn. 2 29/48 bld. r. j., varför av Sara Olsdotters fastighet om 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. bort återstå 7 sn. r. j.

Genom köpebrev den 5 januari 1885 överlåtes Svares Anders Anderssons å exekutiv auktion försålda fastighet om 6 sn. 9 46/48 bld. r. j. till G. W. Lyckholm, vilken år 1885 den 14 september § 54 erhåller lagfart å fånget.

Den 1 september 1885 transporteras köpet på Halfvars Lars Ersson, som erhåller lagfart å 6 sn. 9 46/48 bandl. r. j. den 14 september 1885 § 56.

Genom köpebrev av den 30 november 1898 försäljer Halfvars Lars Ersson 6 sn. 9 46/48 bld. r. j. med tillhörigheter till Trävaruaktiebolaget Dalarne, som 1899 den 10 januari § 135 erhåller lagfart å fånget.

Brita Nilsdotters fastighet A 1 utgjorde	93	sn.		19/48	bld. r. j.
Vid arvskiftet erh. arvingarne tillsammans Aa—Ad	93	»		20/48	» » »
Alltså 1/48 bld r. j. mer än kvarlåtenskapen.					
Dottern Sara Olsdotters fastighet, enl. arvskiftet AA	23	»	2	29/48	» » »
därav inneha nuvarande ägare lagfart å Ada—Adc	23	»	2	27/48	» » »
Adc skulle enl. kvarlåtenskapen efter ovannämnda exekutiva försäljningar utgöra	7	»			
men är upptagen till	6	»	9	46/48	» » »

Här således lagfart meddelad å 2/48 bld. r. j. för litet.

Utjämnad skulle alltså Brita Nilsdotters arvedel A om				93	sn.		19/48	bld. r. j. bli
Aa	nuvarande ägare:		Trävaruaktiebolaget Dalarne	23	»	2	29/48	» » »
Ab	»	»	»	23	»	2	29/48	» » »
Ac	»	»	Korsnäs Sågverksaktiebolag	23	»	2	29/48	» » »
Ada	»	»	Grop Anders Amtsson och hans hustru	11	»	6	46/48	» » »
Adb	»	»	Halvars Johan Larsson	4	»	5	31/48	» » »
Adc	»	»	Trävaruaktiebolaget Dalarne	6	»	9	47/48	» » »
			Summa	93	sn.	0	19/48	bld. r. j.

B. 23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Genom köpebrev av den 24 maj 1892 försäljer Jut Nils Nilsson till Korsnäs Sågverksaktiebolag sina ärvda 23 sn. 2 29/48 bld. r. j. under litt. *P*. Lagfart å fånget meddelades den 9 januari 1894 § 277.

E. 23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

Med HR:ns den 11 februari 1868 meddelade tillåtelse försåldes å offentlig auktion Finn Lars Larssons och hans avlidna hustrus Anna Nilsdotters barns fastighet om 23 sn. 2 28/48 bld. r. j. och inropades densamma därvid av Jut Erik Nilsson. Lagfart å fånget meddelades den 8 september 1882 § 120.

C och E. 46 sn. 5 9/48 bld. r. j.

Genom köpehandling den 18 augusti 1873 försäljer Jut Erik Nilsson till Löfris Anders Nilsson sin under litt. *P* belägna fasta egendom om 47 sn. 5 3/48 bld. r. j. År 1882 den 8 september § 122 meddelade HR:n lagfart å fånget.

Således har här sålts och lagfarits 9 42/48 bld. r. j. mer än vad säljaren var ägare till.

Genom köpebrev av den 23 januari 1899 försäljer Löfris Anders Nilsson till Stora Kopparbergs Bergslags AB. under litt. *P* i Skamhed 47 sn. 5 3/48 bld. r. j.

Lagfart å fånget meddelades 1899 den 22 februari § 38.

Rätteligen skall Stora Kopparbergs Bergslags AB. vara ägare till allenast 46 sn. 5 9/48 bld. r. j. av litt. *P*.

D. 23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

År 1898 den 24 oktober förrättades boupptecknin efter avlidne Dufbäcks Per Isakssons änka Sara Nilsdotter. Arvingarne voro:

sönerna Isak, Per och Nils Persson samt döttrarna Brita, Karin, Sara och Stina Persdotter. Kvarlåtenskapens fastighet i jord utgjorde 23 sn. 2 28/48 bld. r. j. under litt. *P*. År 1899 den 10 januari § 140 meddelade HR:n lagfart för arvingarne gemensamt å 23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

Genom köpebrev den 24 oktober 1898 försälja ovanstående arvingar till Trävaruaktiebolaget Dalarne sin ärvda fastighet och 1899 den 10 januari § 141 meddelade HR:n lagfart å 23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

Jut Lars Nilssons arvejord som utgjorde 186 sn. 37/48 bld. r. j. skulle sålunda numera vara fördelad på följande sätt:

Aa,	Trävaruaktiebolaget Dalarne	23	sn.	2	29/48	bld.	r. j.
Ab,	»	23	»	2	29/48	»	» »
Ac,	Korsnäs Sågverksaktiebolag	23	»	2	29/48	»	» »
Ada,	Grop Anders Matsson och hans hustru	11	»	6	46/48	»	» »
Adb,	Halvars Johan Larsson	4	»	5	31/48	»	» »
Adc,	Trävaruaktiebolaget Dalarne	6	»	9	47/48	»	» »
B,	Korsnäs Sågverksaktiebolag	23	»	2	29/48	»	» »
C,	Stora Kopparbergs Bergslags AB.	23	»	2	29/48	»	» »
D,	Trävaruaktiebolaget Dalarne	23	»	2	28/48	»	» »
E,	Stora Kopparbergs Bergslags AB.	23	»	2	28/48	»	» »
	Summa	186	sn.		37/48	bld.	r. j.

F. 115 sn. 35/48 bld. r. j.

Jut Lars Nilsson borttestamenterade 115 sn. 35/48 bld. r. j. åker, äng och vallslog samt 1 sn. 5 24/48 bld. r. j. myrslog.

År 1863 den 30 december § 115 meddelade HR:n laga fasta å 116 sn. 6 11/48 bld. åker och sloga för Löfris Nils Anderssons och Katharina Nilsdotters barn, vilket rätteligen bort ha varit å blott 115 sn. 35/48 bld. r. j.

Löfris Nils Anderssons och Katharina Nilsdotters barn voro:

Löfris Anders Nilsson, Löfris Nils Nelson, Löfris Anna Nilsdotter samt Löfris Lisa Nilsdotter. Barnen ha vardera erhållit 1/4 av 116 sn. 6 11/48 bld r. j. i stället för rätteligen 1/4 av 115 sn. 35/48 bld. r. j. på så sätt att

Fa,	Löfris Anders Nilsson erhöll	29	sn.	1	27/48	bld.	r. j. i st. för	28	sn.	7	131/192	bld.	r. j.
Fb,	Löfris Nils Nilsson »	29	»	1	27/48	»	» » »	28	»	7	131/192	»	» »
Fc,	Löfris Anna Nilsdotter »	29	»	1	27/48	»	» » »	28	»	7	131/192	»	» »
Fd,	Löfris Lisa Nilsdotter »	29	»	1	26/48	»	» » »	28	»	7	131/192	»	» »
	Summa	116	sn.	6	11/48	bld.	r. j. i st. för	115	sn.		35/48	bld.	r. j.

Fa. 29 sn. 1 27/48 bld. r. j.

Genom köpebrev den 30 juni 1878 försäljer Löfris Anders Nilsson till Nils Nilsson 29 sn. 1 27/48 bld. r. j. Lagfart meddelad den 23 januari 1879 § 22. Fånget skulle rätteligen ha omfattat 28 sn. 7 113/192 bld. r j.

År 1886 den 5 november förrättades arvskifte efter fjärdingsmannen Nils Nilsson, varvid avlidne sonen Christian Nilssons döttrar Lisa och Anna Christiansdotter ärva 29 sn. 1 27/48 bld. r. j. Lagfart meddelades den 8 september 1900 § 50 för Lisa och Anna Christiansdotter gemensamt å arvet, vilket rätteligen skulle ha omfattat 28 sn. 7 131/192 bld. r. j.

Faa. Grop Anders Matssons hustru Lisa Christiansdotter är enl. i mom. 17 kol. 7 gjord anteckning ägare till 14 sn. 5 37/48 bld. r. j., vilket rätteligen borde vara 14 sn. 3 323/384 bld. r. j.

Fab. Grånäs Eriks Perssons hustru Anna Christiansdotter är enl. i mom. 17 kol. 7 lagf. boken gjord anteckning ägare till 14 sn. 5 38/48 bld. r. j., vilket rätteligen borde vara 14 sn. 3 323/384 bld. r. j.

Fb. 29 sn. 1 27/48 bld. r. j.

Genom köpebrev av den 13 maj 1889 försäljer L. N. Nilsson till Jut Lisa och Anna Christiansdotter till hälften vardera 29 sn. 1 27/48 bld. r. j. under litt. *P.*

År 1890 den 25 februari § 71 erhöllo köparne lagfart å fånget.

Enl. anteckning i lagfartsboken skulle därav

Fba, Lisa Kristiansdotter äga	14 sn. 5 38/48 bld. r. j.,	rätteligen	14 sn. 3 323/384 bld. r. j.
Fbb, Anna Kristiansdotter »	14 » 5 37/48 » » »	»	14 » 3 323/384 » » »
Summa	29 sn. 1 27/48 bld. r. j.,	rätteligen	28 sn. 7 131/192 bld. r. j.

Fc. 29 sn. 1 27/48 bld. r. j.

Genom köpebrev av den 5 juni 1901 försäljer änkan Anna Nilsdotter till Grop Anders Matsson och Grånäs Erik Persson 29 sn. 1 27/48 bld. r. j. litt. *P.*

Fca. År 1902 den 4 juni § 219 meddelade HR:n lagfart för Grop Anders Matsson å 14 sn. 5 299/384 bld r. j., vilket utgör 1/4 av 116 sn. 6 11/48 bld. r. j., samt förklarade ansökningen om lagfart å ytterligare 1/384 bld. r. j. vilande, enär åtkomst icke visats. Rätteligen skulle jordtalet utgöra 14 sn. 3 323/384 bld. r. j.

Fcb. År 1902 den 4 juni § 220 meddelade HR:n likaledes lagfart för Grånäs Erik Persson å 14 sn. 5 299/384 bld. r. j., samt förklarade lagfarten vilande å ytterligare 1/384 bld. r. j. Rätteligen skulle jordtalet utgöra 14 sn. 3 323/384 bld. r. j.

Fd. 29 sn. red. jord.

Den 17 maj 1884 förrättades arvskifte efter Lisa Nilsdotter i Skålö. Därvid tilldelades dottern Anna kvarlåtenskapen i fastighet nämligen 29 sn. red. jord under litt. *P.*

År 1884 den 16 september § 100 meddelade HR:n lagfart för Anna Johansdotter å 29 sn. r. j. litt. *P.*

Skall rätteligen vara 28 sn. 7 131/192 bld. r. j.

Efter Anna Johansdotters död förrättades den 25 augusti 1893 boupptecknig, vilken som ende arvinge upptog hennes fader Olars Johan Andersson och som tillgång i fastighet upptog 29 sn. red. jord litt. *P.*

År 1896 den 8 februari § 105 meddelades lagfart för Olars Johan Andersson å 29 sn. red. jord; skall rätteligen vara 28 sn. 7 131/192 bld r. j.

Genom köpebrev av den 4 november 1896 försäljer Olars Johan Andersson till Korsnäs Sågverksaktiebolag 29 sn. r. j. litt. *P* och 1896 den 28 december § 208 meddelades lagfart å fånget. Jordtalet skall rätteligen vara 28 sn. 7 131/192 bld. r. j.

F: Löfris Nils Anderssons och Catharina Nilsdotters barns tilltestamenterade fastighet är sålunda fördelad:

Äges av.	Lagfart å.	Skall rätteligen vara.
Faa, Grop Anders Matssons hustru	14 sn. 5 37/48 bld. r. j.	14 sn. 3 323/384 bld. r. j.
Fab, Grånäs Erik Perssons hustru	14 » 5 38/48 » » »	14 » 3 323/384 » » »
Fba, Grop Anders Matssons hustru	14 » 5 38/48 » » »	14 » 3 323/384 » » »
Fbb, Grånäs Erik Perssons hustru	14 » 5 37/48 » » »	14 » 3 323/384 » » »
Fca, Grop Anders Matssons hustru	14 » 5 299/384 » » »	14 » 3 323/384 » » »
Fcb, Grånäs Erik Perssons hustru	14 » 5 299/384 » » »	14 » 3 323/384 » » »
Fd, Korsnäs Sågverks Aktiebolag	29 »	28 » 7 262/384 » » »
Summa	116 sn. 4 131/192 bld. r. j.	115 sn. 35/48 bld. r. j.

Skamhed nr 9 litt. *P* om 301 sn. 1 24/48 bld. r. j. äges numera på följande sätt:

Ägare		Lagfart å		Bör rätteligen vara		Litt. vid klyvning	Jo re
Ac	Korsnäs sågv. AB.	23 sn. 2 29/48 bld.		23 sn. 2 29/48 bld.			
B	D:o	23 » 2 29/48 »		23 » 2 29/48 »			
Fd	D:o	29 » —	75 sn. 5 10/48 bld.	28 » 7 262/384 »	75 sn. 2 342/384 bld.	P 1	
C o. E	St. Kopp. Bergsl. AB.	47 sn. 5 3/48 bld.	47 » 5 3/48 »	46 sn. 5 9/48 bld.	46 » 5 9/48 »	P 2	
Aa	Trävaru ab. Dalarne	23 sn. 2 29/48 bld.		23 sn. 2 29/48 bld.			
Ab	D:o	23 » 2 29/48 »		23 » 2 29/48 »			
Adc	D:o	6 » 9 46/48 »		6 » 9 47/48 »			
D	D:o	23 » 2 28/48 »	76 » 7 36/48 »	23 » 2 28/48 »	76 » 7 37/48 »	P 3	
Ada	Grop A. Matsson o. h. h.	11 sn. 6 46/48 bld.		11 sn. 6 46/48 bld.			
Faa	D:o	14 » 5 37/48 »		14 » 3 323/384 »			
Fba	D:o	14 » 5 38/48 »		14 » 3 323/384 »			
Fca	D:o	14 » 5 299/384 »	55 » 4 115/384 »	14 » 3 323/384 »	54 » 8 185/384 »	P 4	
Fab	Grånäs Erik Persson o. h. h.	14 sn. 5 38/48 bld.		14 sn. 3 323/384 bld.			
Fbb	D:o	14 » 5 37/48 »		14 » 3 323/384 »			
Fcb	D:o	14 » 5 299/384 »	43 » 7 131/384 »	14 » 3 323/384 »	43 » 1 201/384 »	P 5	
Adb	Halvar Johan Larsson	4 sn. 5 31/48 bld.	4 » 5 31/48 »	4 sn. 5 31/48 »	4 » 5 31/48 »	P 6	
	Summa	—	303 sn. 5 118/384 bld.	—	301 sn. 1 24/48 bld.		

År 1901 verkställdes hemmansklyvning å alla ägorna till hemmanet nr 9 litt. *P*. Därvid utlades följande ägolotter:

P^1	Korsnäs Sågverks AB. för	75	sn.	2	42/48	bld.	r.	j.	rn.	9^2
P^2	Stora Kopparb. Bergs. AB. för	46	»	5	9/48	»	»	»	»	9^3
P^3	Trävaruaktiebolaget Dalarne för	76	»	7	36/48	»	»	»	»	9^4
P^4	Grop Anders Matsson för	54	»	8	23/48	»	»	»	»	9^5
P^5	Grånäs Erik Persson för	43	»	1	25/48	»	»	»	»	9^6
P^6	Halvars Lars Larsson för	4	»	5	33/48	»	»	»	»	9^7
P^3a	Trävaruaktiebolaget Dalarne avs.									9^8
	Summa	301	sn.	1	24/48	bld.	r.	j.		

Från hemmanet nr 9 litt. *P* har avsöndrats till:

Mora—Wenerns Jernvägsaktiebolag genom köpebrev den 14 mars 1892 den vid Bredviken belägna skog- och skogsmark, innehållande 2 tunnl. 22 kappl. areal skogsmark. 1893 den 13 september § 228 meddelade HR:n lagfart å fånget.

Ovannämnda fastighet försäljes genom köpebrev den 30 maj 1894 till Trävaruaktiebolaget Dalarne, som den 12 september 1896 § 137 erhåller lagfart å fånget. Jordregisterbet. Skamhed 9^8.

Från hemmanet nr 9 litt. *P* har exproprierats av

Mora—Wenerns Jernvägsaktiebolag 5·7 kappl. eller 8·80 ar i areal. Lagfart meddelad den 4 juli 1892 § 12 hos Stockholms Rådstuvurätt och år 1892 den 13 september gjordes anteckning därom i HR:ns lagfartsprotokoll under § 270 samt i lagfartsboken. Det exproprierade området har åsatts jordregisterbet. Skamhed 9^9.

Från hemmanet nr 9. litt P^3 har avstyckats till

Ilbäcks Johan Andersson genom köpekontrakt den 27 december 1928 samt köpebrev den 27 februari 1929 det Trävaruaktiebolaget Dalarne vid 1901 avslutade hemmansklyvningen under litt. P^3 tilldelade ägoskiftet benämnt Juttäppan, med rätt till vatten och grund i Hulån utanför styckningslotten. Det avstyckade området har åsatts jordregisterbet. Skamhed 9^{10}.

Sundsnäs nr 5 litt E, 251 sn. 8.1 bld.

a)

Sunds Olof Pehrsson
19 sn. 7.9 bld.
37 " 6.5 "
18 " 8.3 "
136 sn. 2.7 bld.

Erik Pehrssons hustru Brita Persdotter
56 sn. 4.8 bld.

b)

Pehr Matsson o.h.h. Margareta
59 sn. 0.5 bld. (mannens)
56 " 4.9 " (hustruns)
18 " 8.3 "
Rest 115 sn. 5.4 bld.

Margareta, gift m. Vinter Erik Ersson
42 sn. 3.6 bld.

Vinter And. Ersson o.h.h. Brita
25 sn. 7.75 bld.
38 " 5.1 "

Karin, gift m. Hampus Erik Ersson
34 sn. 0.68 bld.

Anna, gift m. Moses Olof Olsson
34 sn. 0.67 bld.
fäbodeskog för 34 sn. 0.68 bld.

Brita, gift m. Markus Erik Olsson
19 sn. 6.8 bld.
18 " 8.3 "
38 sn. 5.1 bld.

Margareta, gift m. Sunds Per Persson
19 sn. 6.8 bld.
18 " 8.3 "
38 sn. 5.1 bld.

Karin, gift m. Kerstis Erik Persson
19 sn. 6.9 bld.
18 " 8.3 "
38 sn. 5.2 bld.

Sunds Margareta Andersdotter, gift m. Sunds Per Ersson
22 sn. 7.12 bld.
17 " 7.62 " m. skog för 12 sn. 8.37 bld.
33 " 0.85 " " " 35 " 5.47 "
33 " 0.86 " " endast hemskog för 35 sn. 5.49 bld.
S:a 109 sn. 6.45 bld. m. hemskog för 106 sn. 6.45 bld och övrig skog för 71 " 0.96 "

Sunds Anna Andersdotter, gift m. Erik Sundin
22 sn. 7.12 bld.
10 " 3.74 " m. skog för 12 sn. 8.37 bld.
S:a 33 sn. 0.86 bld. m. skog för 35 sn. 5.49 bld.
Rest: fäbodeskog för 35 sn. 5.49 bld.

Sunds Brita Andersdotter gift m. J. V. Hedberg
22 sn. 7.11 bld.
10 " 3.74 " m. skog för 12 sn. 8.36 bld.
33 sn. 0.85 bld. m. skog för 35 sn. 5.47 bld.

Sunds Per Andersson
38 sn. 5.1 bld

Änkan Sunds Margareta Persdotter
38 sn. 5.1 bld.
34 " 2.7 " m. hemskog för 38 sn. 5.2 bld.
72 sn. 7.8 bld.

Kerstis Erik Perssons och h. hustrus arvr.
4 sn. 2.5 bld. i Israelsbodarna med fäbodeskog för 38 sn. 5.2 bld.

Peddas Per Persson
11 sn. 7.48 bld. r. j. i Jobsarbo m. undantag därstädes för 71 sn. 0.96 bld

Leksands församling
avs. om 7 sn. i areal i Agrisåtern

Saras Erik Persson
34 sn. 0.67 bld. med undantag av fäbodeskog.

Sunds Per Persson
36 sn. 3.9 bld. r. j. med hemskog för 38 sn. 5.15 bld. och fäbodeskog för 19 sn. 2.55 bld.

Karl Sund
36 sn. 3.9 bld. r. j. med hemskog för 38 sn. 5.15 bld o. fäbodeskog för 19 sn. 2.55 bld.

Olars Anders Eriksson

Moses Olof Olssons arvr.

Anders Norén

Sunds Daniel Erik

Vägstyrelsen
samma fastighet

Brittas And. Anderssons arvr.
4 sn. 2.4 bld. r.j. i
Israelsbodarna utan skog

Joh. Sund
10 sn. r.j.

Tyra Sund
3 sn. 3.34 bld.
8 sn. 9.62 bld. r.j. med andel i
hemskog för 10 sn. 7.38 bld. och
i fäbodeskog för 6 sn. 7.88 bld.

Evert Sund
3 sn. 3.33 bld.
8 sn. 9.62 bld. r.j. med andel i
hemskog för 10 sn. 7.39 bld. och
i fäbodeskog för 6 sn. 7.89 bld.

Gustaf Sund
3 sn. 3.33 bld.
8 sn. 9.62 bld r.j. med andel i
hemskog för 10 sn. 7.38 bld. och
i fäbodeskog för 6 sn. 7.89 bld.

Per Sund
26 sn. 8.86 bld. r.j. med andel i
hemskog för 32 sn. 2.15 bld. och
i fäbodeskog för 20 sn. 3.65 bld.

Brita Sund
26 sn. 8.85 bld. r.j. med andel i
hemskog för 32 sn. 2.15 bld. och
i fäbodeskog för 20 sn. 3.65 bld.

6 · 8.14 ·
6 · 8.14 ·
27 sn. 2.54 bld.
avgår 14 · 6.77 ·
rest 12 sn. 5.77 ·

Saras Kerstin Ersdotter
6 sn. 8.14 bld.

Saras Erik Eriksson
6 sn. 8.13 bld.

Anna Vallman
6 sn. 8.14 bld.

Per Backman d.ä
34 sn. 0.68 bld
med undantag av fäbodeskog

Per Backman d.y.
4 sn. 8.67 bld.
4 · 8.66 ·

Anders B.
4 sn. 8.67 bld

Jakob B.
4 sn. 8.67 bld.

Olof Backman o.h.h.
Margareta Backman
4 sn. 8.67 bld.
4 · 8.67 ·
4 · 8.67 ·
6 · 8.13 ·
14 · 6.77 ·
36 sn. 0.91 bld.

Lars Backman
4 sn. 8.67 bld.
4 · 8.66 ·
2 · 4.34 ·
12 sn. 1.67 bld.

Margareta Backman
4 sn. 8.66 bld.

Brita Backman
4 sn. 8.67 bld.
2 · 4.33 ·
7 sn. 3.00 bld.

Stumsnäs nr 20 litt W.
4416 $\frac{67}{80}$ bld. r.j

Perols Olof Persson o.h.h.

hela hemmanet

Perols Olof Olsson
1472 $\frac{23}{80}$ bld. r.j

Perols Gudmund Olsson
1472 $\frac{22}{80}$ bld. r.j
1472 $\frac{23}{80}$ . .
151 $\frac{73}{80}$ . . utan skog

Perols Brita Olsdotter, gift med Perols Olof Olsson d.y.
1472 $\frac{22}{80}$ bld r.j

Falun – Rättvik – Mora Järnv. A.B.
1 tld 7.9 kappl. i areal, expr.

Kopparberg Hofors sågv. A.B
Hemmanets andel i utskogen vid Yngsjön
Den 1472 $\frac{22}{80}$ bld. r.j. åbelöpande andel i dels fäbodeskogen vid Södra Skålberget, dels allmänningslotten litt. W^{II} vid samma fäbodeställe, dels 1 tld 13.836 kappl. red. skogsmark av allmänningen vid samma fäbodeställe, dels ock utskogen vid Kilbodarna.
18 $\frac{70}{80}$ bld red. slog vid Södra Skålberget utan annon skog än inom fastigheten varande.

Den 2944 $\frac{53}{80}$ bld r.j åbelöpande andel i västra och östra skiftena å Södra Skålbergets fäbodeskog.
37 $\frac{60}{80}$ bld slog utan skog
Andel för 2944 $\frac{53}{80}$ bld i skogsundantaget

Slars Olof Larsson
60 snesland i areal i södra hemskogsskiftet

Skräddar Erik Ersson
60 snesland i areal i södra hemskogsskiftet.
11 $\frac{24}{80}$ bld. r.j. utan annan skog än inom fastigheten befintlig.

Olof Gudmundsson och Karl Karlsson.
Den 2944 $\frac{45}{80}$ bld. r.j. åbelöpande andel i norra hemskogsskiftet

Erik Backlund och Ullbos Hjalmar Andersson
samma fastighet.

H. Henriksson

Olof Bäckström
Den 1472 $\frac{22}{80}$ bld åbelöpande andel i norra hemskogsskiftet.
102 $\frac{70}{80}$ bld. r.j. utan skog å Hundmyran.
40 $\frac{44}{80}$ bld. red. slog i Skålsveden utan skog.
83 $\frac{72}{80}$ bld. red. slog utan skog samt inom slogen befintlig skogsmark, allt beläget vid Ickån, ävensom 1.6321 har i areal av norra hemskogen.
4 snesl. 7 $\frac{26}{844}$ bld i areal i Hundmyran, motsv. 3 $\frac{50}{80}$ bld r.j. utan skog.
205 $\frac{61}{80}$ bld. r.j utan skog

Hed Olof Andersson.
856 $\frac{6}{80}$ bld r.j. utan skog
Andel för 1472 $\frac{22}{80}$ bld. i södra hemskogsskiftet.
Andel för 1472 $\frac{22}{80}$ bld. i skogsundantaget vid byn.

Rättviks skoldistrikt.
skolhustomt å byns gemensamma skogsmark.

Ullbos Hans Larsson.
271 snesl. i areal hemskog.

A. O. Jönzén.
40 $\frac{44}{80}$ bld. red slog i Skålsveden utan skog
28 $\frac{2}{80}$ bld. red slog utan skog i Mäckelmyran
39 ar 33 $\frac{1}{3}$ m^2 i areal skogsmark i Mäckelmyran
55 $\frac{60}{80}$ bld. r.j. utan skog i Mäckelmyran.

Permats Anders Ersson
112 $\frac{71}{80}$ bld. r.j. utan skog i Haraslindan.

och sågplatser samt 9095 kpl. vägar och vatten, allt i Södra Skålberget, avs. från 2944 $\frac{53}{80}$ bld

Den 2944 $\frac{65}{80}$ bld. r.j. åbeläpande andel av utskogen vid Kilbodarna.

Perols Jon Gudmundsson.
640 $\frac{57}{80}$ bld. r.j. jämte skog för ytterligare 95 $\frac{35}{80}$ bld r.j.
$\frac{50}{80}$ bld r.j. utan skog
1 $\frac{19}{80}$ . . . .

Perols Anna Olsson.
3 $\frac{59}{80}$ bld. r.j. utan skog

Perols Anna Gudmundsson
$\frac{50}{80}$ bld. r.j. utan skog

Perols Gustaf Gudmundsson
$\frac{49}{160}$ bld. r.j. utan skog.

Perols Sven Erik Gudmundsson.
$\frac{49}{160}$ bld. r.j. utan skog

Gudmunds Jon Olsson
28 $\frac{68}{80}$ bld. r.j. i Skålsveden utan skog

Gudmunds Anders Jonsson
samma fastighet

Gudmunds And. Andersson
55 $\frac{60}{80}$ bld. r.j. utan skog i Mäckelmyran.

Perols Olof Gudmundsson
1281 $\frac{33}{80}$ bld. r.j. jämte skog för ytterligare 190 $\frac{69}{80}$ bld
$\frac{50}{80}$ bld. r.j. utan skog
3 $\frac{7}{80}$ bld r.j. . .

Perols Maria Gudmundsson
320 $\frac{28}{80}$ bld. r.j. jämte skog för ytterligare 47 $\frac{58}{80}$ bld. r.j.
$\frac{50}{80}$ bld. r.j. utan skog
$\frac{26}{80}$ . . . .

Perols Kristina Gudmundsson.
320 $\frac{28}{80}$ bld. r.j. jämte skog för ytterligare 47 $\frac{57}{80}$ bld r.j.
$\frac{49}{80}$ bld. r.j. utan skog
$\frac{26}{80}$ bld. r.j. . .

4 tld 12 $\frac{1}{2}$ kpl. i areal skogsmark i Tåvås ängarna.

Dalälvarnas strömbyggnads A.B.
5244 kv. alnar i areal slog vid Ickån, motsvarande 10 $\frac{8}{80}$ bld. r.j utan skog.
8768 kv. alnar i areal slog, motsv. 21 $\frac{28}{80}$ bld r.j. utan skog

Olof Dalqvist
2 tld 30 kpl. odling, slog och skogsmark i Skålsveden, motsv. 52 $\frac{19}{80}$ bld r.j. utan annan skog än den i skiftet befintliga.

Änkan Kerstin Dalqvist
samma fastighet

Moses Olof Olsson.
30.80 ar i areal i Skålsveden.

11 $\frac{29}{80}$ bld. r.j. utan skog samt 0.4233 har skog. allt i Kalles Lissmyran.

Björk Jon Olsson
65 $\frac{65}{80}$ bld. red. slog utan annan skog än därinom belägna 2 tld 6 $\frac{1}{4}$ kpl. i areal.

Änkan Brita Eriksson
56 $\frac{35}{80}$ bld r.j. utan skog

Permats Erik Andersson.
56 $\frac{35}{80}$ bld. r.j utan skog

Permats Jon Andersson
112 $\frac{70}{80}$ bld. r.j utan skog i Haraslindon

Gunnars Erik Jonsson
Den till hela hemmanet hörande andel i Mäckelmyran, motsv. 83 $\frac{62}{80}$ bld. r.j. utan skog.

Anna Gustafsson.
samma fastighet.

Anders Roos
samma fastighet.

STATENS REPRODUKTIONSANSTALT 1931

Skamhed nr 9 litt P.
301sn. 1 24/48 bld. r.j.

Jut Lars Nilsson
hela hemmanet

F
Löfris Nils Anderssons och Catharina Nilsdotters barn
115sn. 35/48 bld. r.j.

E
Anna Nilsdotters
o. Finn Lars Larssons barn
23sn. 2 28/48 bld. r.j.

A
Brita Nilsdotter
gift med Pollac Olof Larsson
93sn. 19/48 bld. r.j.

Fa
Löfris Anders Nilsson
29sn. 1 27/48 bld. r.j.

Nils Nilsson
29sn. 1 27/48 bld. r.j.

Christian Nilssons barn
Lisa och Anna
29sn. 1 27/48 bld. r.j.

Fb
L. Nils Nilsson
29sn. 1 27/48 bld. r.j.

Fd
Lisa Nilsdotter
g.m. Olars Johan Andersson
29sn. 1 214/384 bld. r.j.
Kvar 1 214/384 bld. r.j.

Anna Johansdotter
29sn. r.j.

Olars Johan Andersson
29 sn. r.j.

Fc
Anna Nilsdotter
29sn. 1 27/48 bld. r.j.

C
Jut Erik Nilsson
23sn. 2 29/48 bld. r.j.
23 · 2 29/48 · ·
46sn. 5 9/48 bld. r.j.

Löfris Anders Nilsson
47sn. 5 9/48 bld. r.j.

St. Kopparbergs Bergslags A.B.
47 sn. 5 9/48 bld. r.j.

B

Aa
Stina Olsdotter
g.m. Dufbäcks Isak Persson
23sn. 2 29/48 bld. r.j.
23 · 2 29/48 · ·

Ilbäcks Anders Andersson
23sn. 2 29/48 bld. r.j.

Dufbäcks Lars Olsson
och Dufbäcks Per Persson
23sn. 2 29/48 bld. r.j.

Ab
Carin Olsdotter
g.m. Jöns Olof Jonsson
23sn. 2 29/48 bld. r.j.

Ad
Sara Olsdotter
g.m. Svares Anders Andersson
23sn. 2 29/48 bld. r.j. litt P

Svares Anders Andersson
o. Svares Olof Andersson gemensamt
23sn. 2 29/48 bld. r.j. litt P.
Kvar: 7 sn. r.j. litt P.

Adc

Svares Anders Andersson
6sn. 9 46/48 bld. r.j.

29 sn. 1 [illegible]/48 bld. r. j.

D

Sara Nilsdotter
g. m. Dufbäcks Per Isaksson
23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

Sterbhuset
23 sn. 2 28/48 bld. r. j.

Ac

Brita Olsdotter
g. m. Loh Carl Svensson
23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Olof Karlsson
23 sn. 2 29/48 bld. r. j.

Korsnäs Sågverks akt. bol.
23 sn. 2 29/48 bld. r. j.
23 · 2 29/48 · ·
29 · —— · ·
75 sn. 5 10/48 bld. r. j.

Halvars Lars Erson
6 sn. 9 46/48 bld. r. j.

Trävaruakt. bol. Dalarna
6 sn. 9 46/48 bld. r. j.
23 · 2 29/48 · ·
23 · 2 29/48 · ·
23 · 2 28/48 · ·
76 sn. 7 36/48 bld. r. j.

Gränäs Erik Persson
o. h. h. Anna Kristiansdotter
14 sn. 5 38/48 bld. r. j. h:s ärvda
14 · 5 299/384 · · m:s förvärvade
14 · 5 37/48 · · h:s ·
S: 43 sn. 7 131/384 bld. r. j.
—— 1/384 · · lagfart vilande
S: 43 sn. 7 33/96 bld. r. j.

Grop Anders Matsson
o. h. h. Lisa Kristiansdotter
14 sn. 5 37/48 bld. r. j. h:s ärvda
14 · 5 299/384 · · m:s förvärvade
14 · 5 38/48 · · h:s ·
11 · 6 46/48 · · m:s o. h:s ·
55 sn. 4 115/384 bld. r. j.
—— 1/384 · · vilande lagfart
S: 55 sn. 4 29/96 bld. r. j.

Ada

Björnback Per Larsson
11 sn. 6 46/48 bld. r. j.

Brita Persdotter
11 sn. 6 46/48 bld. r. j.

Bogg Anders Olsson
1/2 25 sn. 8 41/48 bld. r. j. litt EG o. P.

Adb

Unga Gommors Lars Larsson
1/2 25 sn. 8 41/48 bld. r. j. litt EG o. P.
13 · 7 28/48 · · · EG o. P.
1/2 25 · 8 41/48 · · · EG o. P.

Halvars Johan Larsson
(35 sn. 38/48 bld. r. j. litt FG)
4 · 5 31/48 · · · P.

Kopparbergs län.

Indelning ur jorddelningssynpunkt.

Upprättad å Kopparbergs läns lantmäterikontor år 1930.

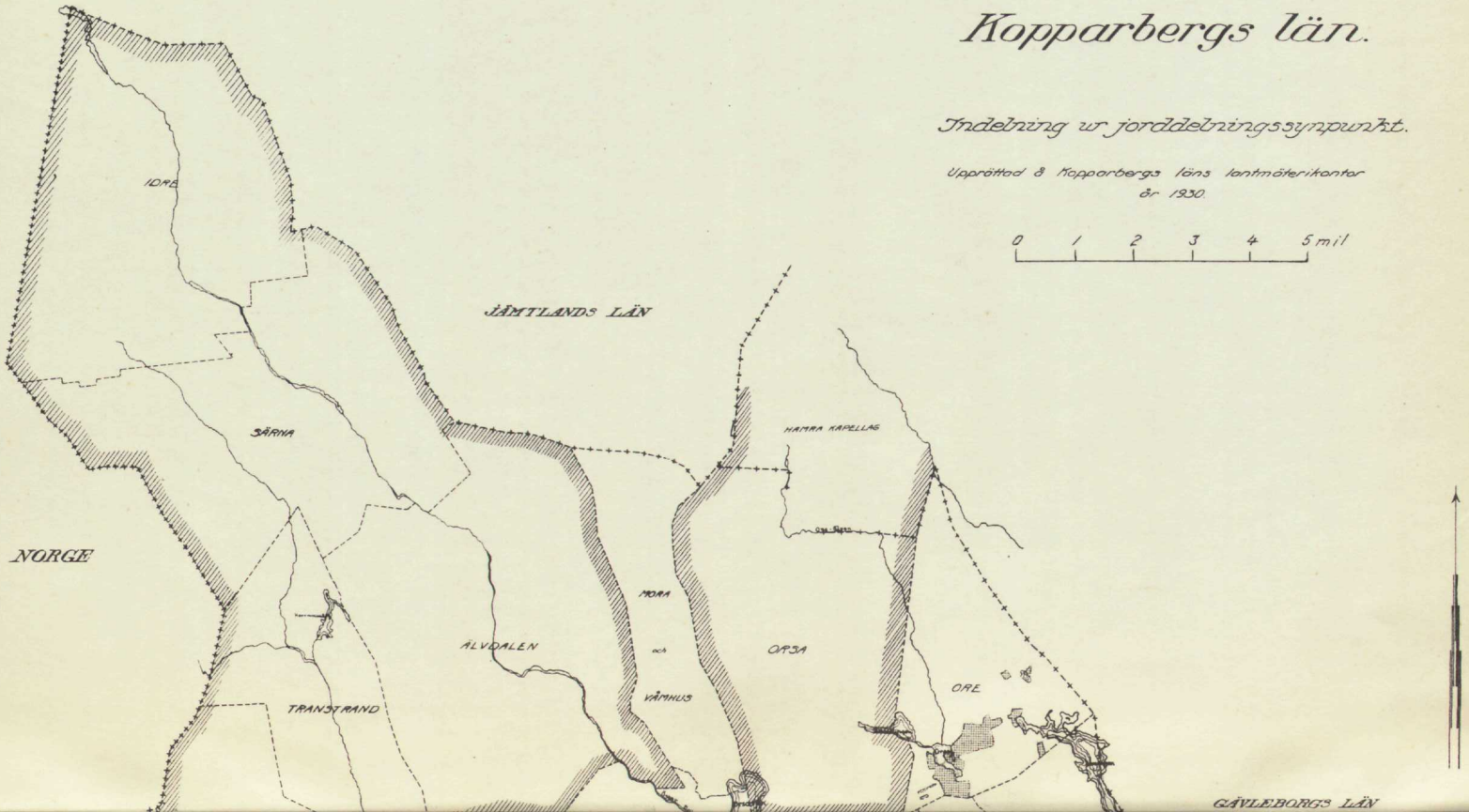

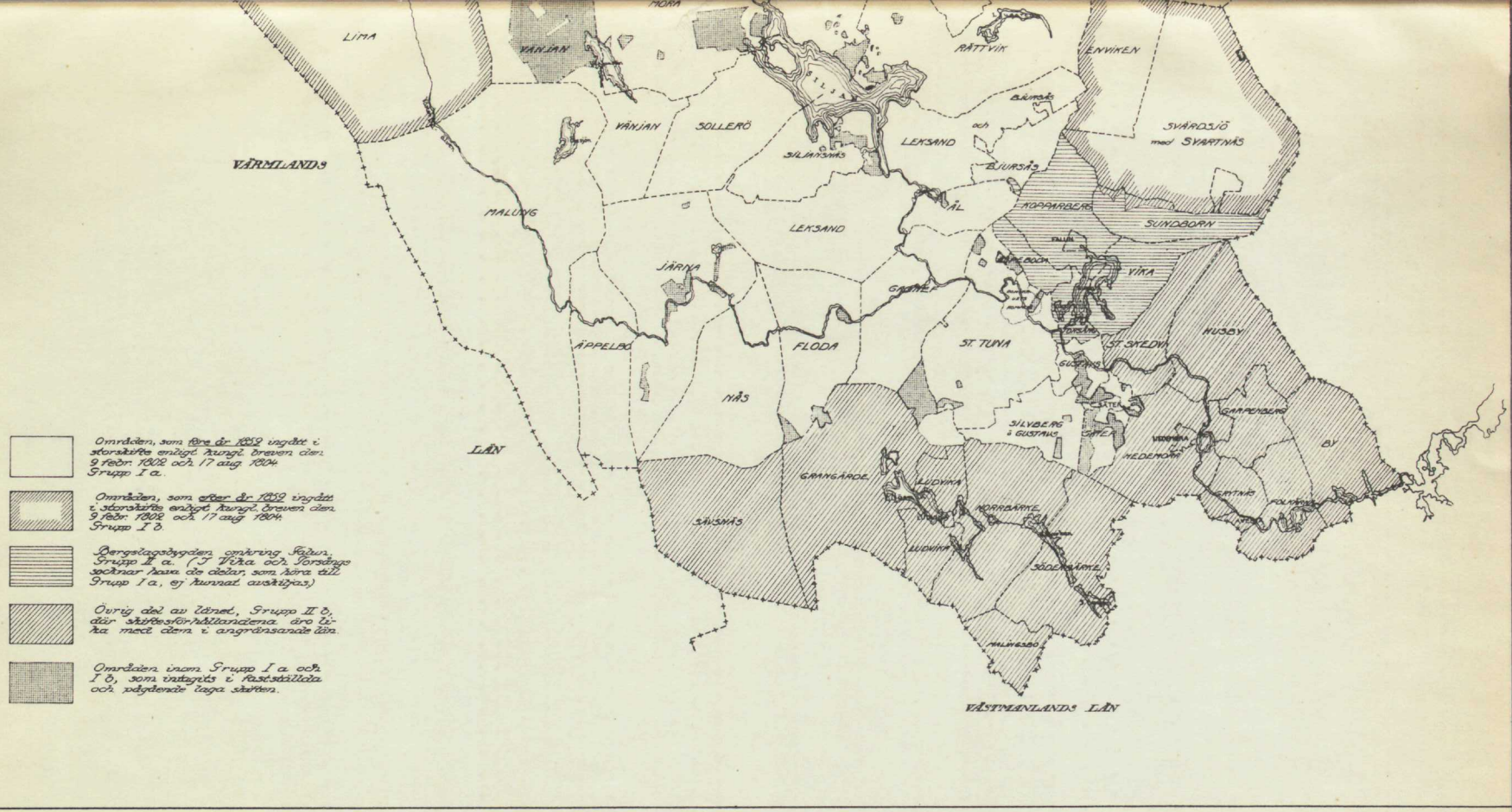

Områden, som före år 1852 ingått i storskifte enligt kungl. breven den 9 febr. 1802 och 17 aug. 1804. Grupp I a.

Områden, som efter år 1852 ingått i storskifte enligt kungl. breven den 9 febr. 1802 och 17 aug. 1804. Grupp I b.

Bergslagsbygden omkring Falun. Grupp II a. (I Vika och Torsångs socknar hava de delar, som höra till Grupp I a, ej kunnat avskiljas.)

Övrig del av länet, Grupp II b, där skiftesförhållandena äro lika med dem i angränsande län.

Områden inom Grupp I a och I b, som intagits i fastställda och pågående laga skiften.

STATENS REPRODUKTIONSANSTALT 1931

Statens offentliga utredningar 1931

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Lagberedningens förslag ang. vissa internationella rättsförhållanden. 3. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om erkännande och verkställighet av domar, m. m. [9]
Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m. [12]
1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till lönereglering för landsfogdar, lappfogdar och landsfiskaler m. m. [18]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Utlåtande ang. utförselbevissystemets verkningar m. m. [5]

Politi.

Socialpolitik.

Betänkande med förslag ang. arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten. [3]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Utlåtande över utkast till näringslag. [13]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Jordbruksutredningens betänkanden. 4. Betänkande ang. åtgärder för fjäderfäskötselns främjande. [6]. 5. Statistisk översikt över det svenska jordbrukets utveckling och läge. [7]
Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län m. m. [19]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden. [10]
Utredning med förslag ang. premiering av välskötta mindre skogsbruk. [11]

Industri.

Ny värmeledning samt elektrisk belysningsanläggning i Nationalmuseibyggnaden i Stockholm. [8]

Handel och sjöfart.

Provdebitering av fyr- och båkavgift samt sjömanshusavgift. [15]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till växellag m. m. [14]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas betänkande rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvaltningen av den därtill anslagna egendomen. [1]
Utredning och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. [2]
Utredning och förslag av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m. [4]
Utredning och förslag rörande fortsättningsskolans organisation. [17]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Isaac Marcus Boktr.-A.-B., Stockholm 1931